

KLASİK TÜRK EDEBİYATINDAKİ ŞARKILARIN ŞEKİL VE MUHTEVA YÖNÜNDEN TAHLİLİ

**2025
YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI**

Vefa ANLAĞAN

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Şerife AĞARI**

**KLASİK TÜRK EDEBİYATINDAKİ ŞARKILARIN ŞEKİL VE MUHTEVA
YÖNÜNDEN TAHLİLİ**

Vefa ANLAĞAN

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Şerife AĞARI**

**T.C.
Karabük Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında
Yüksek Lisans
Olarak Hazırlanmıştır**

**KARABÜK
Ekim 2025**

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	1
TEZ ONAY SAYFASI.....	4
DOĞRULUK BEYANI	5
ÖNSÖZ	6
ÖZ.....	7
ABSTRACT.....	9
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	11
ARCHIVE RECORD INFORMATION	12
ARAŞTIRMANIN KONUSU	13
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	14
KAPSAM VE SINIRLILIKLARI.....	15
GİRİŞ	16
1. KLASİK TÜRK EDEBİYATINDA ŞARKI	19
1.1. Şarkı Nazım Biçimi ve Klasik Türk Edebiyatında Şarkının Yeri	19
1.2. Şarkının Temel Özellikleri	20
1.3. Şarkı Nazım Şeklinin Tarihsel Seyri	22
2. KLASİK TÜRK EDEBİYATINDA ŞARKI NAZIM ŞEKLİNDE ESER VEREN ŞAİRLER.....	23
2.1. Nâil î -i Kadîm	23
2.2. Nedîm	25
2.3. Şeyh Gâlib	28
2.4. Enderunlu Fâzıl.....	29
2.5. Enderunlu Vâsıf	31
2.6. Mehmet Sermed Efendi	32

2.7. Fatîn Efendi	33
2.8. Şeref Hanım	36
2.9. Leylâ Hanım	37
2.10. Mehmet Fevzî Efendi	38
2.11. Fıtnat Hanım.....	40
2.12. Yahya Nazîm.....	41
2.13. Pertev Mehmet Sa'îd Paşa.....	43
2.14. Nevres	44
2.15. Arpaemînizâde Mustafa Sâmi Bey	46
2.16. Nâsîd	47
3. ŞARKI NAZIM BİÇİMİNİN ŞEKİL VE MUHTEVA YÖNÜNDEN İNCELENMESİ.....	49
3.1. Şekil Yönünden İncelenmesi	49
3.1.1. Vezin.....	50
3.1.2. Kafiye ve Redif	58
3.1.2.1. Kafiye.....	58
3.1.2.1.a. Mücerred Kafiye	59
3.1.2.1.b. Mürekkeb Kafiye	59
3.1.2.1.c. Mürdef Kafiye	59
3.1.2.1.d. Müesses Kafiye.....	60
3.1.2.1.e. Mukayyed Kafiye	60
3.1.2.2. Redif.....	61
3.2. Muhteva Yönünden İncelenmesi	64
3.2.1. Sevgili (Mâşuk).....	65
3.2.1.1. Sevgilinin Bedensel Nitelikleri.....	67
3.2.1.1.a. Yüz-Yanak (mâh-tâb, meh-pâre, rûhsâr)	68
3.2.1.1.b. Göz (çeşm, dîde, 'ayn)	74
3.2.1.1.c. Kaş.....	78
3.2.1.1.d. Zülûf (Saç, Mû).....	80
3.2.1.1.e. Boy (kad, kâmet).....	85
3.2.1.2. Sevgiliye Hayranlık ve Övgü	89
3.2.1.3. Zalim ve Merhametsiz Sevgili	94
3.2.2. Âşık.....	99

3.2.2.1. Zulüm Gören Âşık.....	102
3.2.2.2. Ayrılık Acısı ve Özlem.....	108
3.2.2.3. Umut, Merhamet Talebi ve Lütuf Beklentisi	114
3.2.3. Rakîb (Ağyâr/ Bigâne).....	120
3.2.4. Bezm (Meclis)	126
3.2.5. İçki (Mey, Sagar, Şarap, Sâkî).....	130
3.2.6. Eğlence ve Tabiatın Güzellikleri	134
3.2.7. Din ve Tasavvuf.....	138
3.2.8. Adalet, Devlet ve Devlet Büyükleri	142
4. ŞARKI NAZİM BİÇİMİYLE YAZILAN ESERLER	149
4.1. Nâ'îlî Kadîm Şarkıları	149
4.2. Nedîm Şarkıları	157
4.3. Şeyh Gâlib Şarkıları.....	180
4.4. Enderunlu Fâzıl Şarkıları.....	191
4.5. Enderunlu Vâsîf Şarkıları	213
4.6. Mehmet Sermed Efendi Şarkıları.....	392
4.7. Fatîn Efendi Şarkıları	424
4.8. Şeref Hanım Şarkıları.....	435
4.9. Leylâ Hanım Şarkıları	474
4.10. Mehmet Fevzî Efendi Şarkıları.....	493
4.11. Fıtnat Hanım Şarkıları	540
4.12. Nazîm Şarkıları	543
4.13. Pertev Mehmet Sa'îd Paşa Şarkıları	554
4.14. Nevres Şarkıları.....	557
4.15. Arpaemînzâde Mustafa Sâmi Bey Şarkıları.....	564
4.16. Nâşid Şarkıları.....	569
SONUÇ	573
KAYNAKÇA.....	576
TABLolar LİSTESİ	580
ÖZGEÇMİŞ	581

TEZ ONAY SAYFASI

Vefa ANLAĞAN tarafından hazırlanan “KLASİK TÜRK EDEBİYATINDAKİ ŞARKILARIN ŞEKİL VE MUHTEVA YÖNÜNDEN TAHLİLİ” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans olarak uygun olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Şerife AĞARI

.....

Tez Danışmanı, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan : Doç. Dr. Şerife AĞARI (KBÜ)

.....

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Selim GÖK (KBÜ)

.....

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Gül Nihal KUL (BAİBÜ)

.....

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Yüksek Lisans derecesini onamıştır.

Doç. Dr. Zeynep ÖZCAN

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntıların intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı : Vefa ANLAĞAN

İmza :

ÖNSÖZ

Çalışma Klasik Türk Edebiyatı'nda şarkı nazım şeklinin muhteva yönünden incelenmesi üzerine kapsamlı bir araştırmadır. Klasik Türk Edebiyatı, tarihsel bir derinliğe ve kültürel zenginliğe sahip olan, aynı zamanda estetik değerleriyle edebiyatımızın en önemli miraslarından birini oluşturan bir disiplindir. Bu edebî gelenek içerisinde şarkı nazım şekli, özel bir yere sahiptir. Şarkılar, genellikle aşk, ayrılık, özlem, tabiat ve toplumsal meseleler gibi temaları zarif bir üslupla işleyerek hem bireysel duyguları hem de toplumsal duyarlılıkları yansıtır. Bu özellikleriyle şarkılar, klasik Türk şiirinin duygusal ve estetik yönlerini en açık biçimde ortaya koyan nazım biçimlerinden biridir.

Bu çalışma, şarkı nazım şeklinin hem tematik zenginliklerini hem de biçimsel özelliklerini detaylı bir şekilde ele almayı amaçlamaktadır. Araştırma sürecinde, şarkıların klasik Türk edebiyatındaki yeri ve önemi derinlemesine incelenmiş, bu nazım biçiminin edebî gelenek içerisindeki işlevi ve estetik katkıları ortaya konulmuştur. Özellikle aşk ve hüznün temalarının işlendiği bu şiirlerde, şairlerin kullandığı imgeler, söz sanatları ve edebî teknikler dikkatlice analiz edilmiştir.

Bu araştırmanın gerçekleştirilmesinde, danışman hocam Doç. Dr. Şerife Ağarı'nın değerli katkılarını anmadan geçemem. Kendisi, araştırmamın her aşamasında bilgi ve tecrübeleriyle bana yol göstererek çalışmamın bilimsel niteliğini artırmada büyük bir rehberlik sunmuştur. Bu süreçteki destekleri ve teşvikleri için kendisine sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Umuyorum ki bu çalışma, klasik Türk edebiyatında şarkı nazım şekli üzerine yapılacak yeni araştırmalar için bir zemin oluşturacak ve bu alana katkı sağlayacaktır. Şarkıların tarihsel ve kültürel bağlamda taşıdığı anlamların daha iyi anlaşılmasına vesile olması dileğiyle, bu eserin akademik çevreler kadar edebiyatseverler için de faydalı olmasını temenni ediyorum.

ÖZ

Bu tez, klasik Türk edebiyatındaki “şarkı” nazım şeklini inceleyerek, konularını, temalarını, muhtevasını, ses-şekil özelliklerini analiz etmektedir. Klasik Türk şiirinin ana karakterine odaklanan çalışma, şarkı nazım şeklinin Türk edebiyatındaki rolünü ortaya koymaktadır. Klasik Türk edebiyatının özgün bir form ve içerik geliştirdiğini belirterek, şarkı nazım şeklinin kültürel ve estetik zenginliğine olan katkısını araştırmıştır.

Tez, klasik Türk edebiyatının entelektüel okuyucu kitlesiyle etkileşime girerek, halk edebiyatıyla birleşip toplumsal normları, ahlakî değerleri, dinî inançları yansıtan şiirleri konu edinerek edebiyatın çok katmanlı karakterini vurgulamaktadır. Aynı zamanda, şarkı nazım şeklinin Türk edebiyatına millî bir ifade biçimi olarak katkısını vurgular ve şarkı formunun evrimini kronolojik olarak ele almaktadır. Tezin diğer bir odak noktası, klasik Türk edebiyatının şarkı nazım şeklindeki eserlerinin muhteva açısından analiz etmesidir. Muhteva analizi, şiirlerin tematik unsurlarını, fikirlerini ve duygularını inceleyerek metnin içsel yapısını anlamayı amaçlamaktadır.

Tezde ele alınan şairler şunlardır: Nâilî-i Kadîm (D.? - Ö.1666), Nedîm (D.1681 - Ö.1730), Şeyh Gâlib (D.1757 - Ö.1799), Enderunlu Fâzıl (D.1757 - Ö.1810), Enderunlu Vâsıf (D.1786 - Ö.1824), Mehmed Sermed Efendi (D.1794 - Ö.1847), Fatîn Efendi (D.1814 - Ö.1866), Şeref Hanım (D.1809 - Ö.1861), Leylâ Hanım (D.? - Ö.1848), Mehmet Fevzî Efendi (D.1826 - Ö.1900), Fıtnat Hanım (D.? - Ö.1780), Yahya Nazîm (D.? - Ö.1727), Pertev Mehmed Sa’îd Paşa (D.1785 - Ö.1837), Nevres (D.1821 - Ö.1876), Arpaemînzâde Mustafa Sâmi Bey (D.? - Ö.1734), Nâşid (D.1749 - Ö.1792). Bu şairler dâhilinde, klasik Türk edebiyatının merkezindeki “aşk-âşık-mâşuk-rakîb” kavramlarının şarkı nazım şeklinde nasıl ele alındığı detaylandırılmıştır. Şarkı nazım şeklinde öne çıkan temalar arasında ayrılık acısı, zulüm, özlem, umut, merhamet talebi ve lütuf beklentisi gibi konular incelenmiştir. Çalışmada ayrıca şairlerin şarkılarındaki vezin kalıpları tablolar halinde gösterilmiş, ardından kafiye ve redifler belirlenmiştir.

Çalışma, şarkı nazım biçimi ile yazılmış eserlerin ve bunların kronolojik değişiminin bütünlüklü bir tez olarak değerlendirilebileceği bir çerçeve sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk Şiiri; Nazım Şekli; Şarkı; Şekil ve Muhteva

ABSTRACT

This thesis examines the form of “song” verse in divan literature and analyzes its subjects, themes, content, sound-shape characteristics. Focusing on the main character of Divan poetry, the study reveals the role of the song form in Turkish literature. Stating that Divan literature has developed an original form and content, he has researched the contribution of the song form to the cultural and aesthetic richness.

The thesis emphasizes the multi-layered character of literature by interacting with the intellectual readership of classical Turkish literature, combining it with folk literature and acquiring poems that reflect social norms, moral values, religious beliefs. At the same time, it emphasizes the contribution of the song form to Turkish literature as a national form of expression and deals with the evolution of the song form chronologically. Another focus of the thesis is the analysis of the works of divan literature in the form of songs in terms of content. Content analysis aims to understand the inner structure of the text by examining the thematic elements, ideas and feelings of the poems.

The poets discussed in the thesis are: Nâ'ilî Kadîm (B.? - D.1666), Nedîm (B.1681 - D.1730), Sheikh Gâlib (B.1757 - D.1799), Enderunlu Fâzıl (B.1757 - D.1810), Enderunlu Vâsîf (B.1786 - D.1824), Mehmed Sermed Efendi (B.1794 - D.1847), Fatîn Efendi (B.1814 – D.1866), Şeref Hanım (B.1809 – D.1861), Leylâ Hanım (B.? – D.1848), Mehmet Fevzî Efendi (B.1826 – D.1900), Fitnat Hanım (Ö.? – D.1780), Yahya Nazim (B.? – D.1727), Pertev Mehmed Sa'id Pasha (B.1785 – D.1837), Nevres (B.1821 – D.1876), Arpaemînzâde Mustafa Sâmi Bey (B.? – D.1734), Naşid (B.1749 – D.1792). Within the scope of these poets, it is detailed how the concepts of “aşk-aşk-mashuk-rakib” at the center of divan literature are treated in the form of song verse. Among the prominent themes in the form of song lyrics, topics such as the pain of separation, cruelty, longing, hope, Decrees of mercy and expectation of grace were examined. In the last part of the study, the vezin patterns in the poets' songs were shown in tables, and then the rhymes and redifs were determined.

The study provides a framework in which the works written in the form of song verse and their chronological change can be evaluated as a complete thesis.

Keywords: Classical Turkish Poetry; Verse Form; Song; Form and Content

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Klasik Türk Edebiyatındaki Şarkıların Şekil ve Muhteva Yönünden Tahlili
Tezin Yazarı	Vefa ANLAĞAN
Tezin Danışmanı	Doç. Dr. Şerife AĞARI
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	07/03/2025
Tezin Alanı	Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	581
Anahtar Kelimeler	Klasik Türk şiiri, Nazım şekli, Şarkı, Şekil ve Muhteva

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	Analysis of Songs in Classical Turkish Literature in Terms of Form and Content
Author of the Thesis	Vefa ANLAĞAN
Advisor of the Thesis	Assoc. Prof. Şerifa AĞARI
Status of the Thesis	Master's Degree
Date of the Thesis	07/03/2025
Field of the Thesis	Department of Turkish Language and Literature
Place of the Thesis	UNIKA/IGP
Total Page Number	581
Keywords	Classical Turkish poetry, Verse form, Song, Form and Content

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Klasik Türk edebiyatı, Türklerin İslam medeniyeti ile buluşması sonucu oluşan zengin kültürel mirası yansıtmaktadır. İslam edebiyatının etkisi altında, Türk edebiyatı yeni bir form ve içerik geliştirmiştir. Klasik Türk edebiyatı olarak da bilinen bu dönem, belirli nazım özellikleri, dil kullanımı ve tematik yapısıyla tanınır.

Klasik Türk edebiyatı (divan edebiyatı), Türk kültürünün ve edebiyatının zengin ve köklü bir mirasını temsil eder:

Türk edebiyatı, gelişiminde İslam kültüründen aldığı nazari ve estetik unsurlarla şekillenmiş, özellikle Fars edebiyatının güçlü etkisini hissettirmiştir. 14. yüzyılın sonlarından 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar, Arapça ve Farsça kelimelerle zenginleşmiş bir dil kullanarak altı yüzyıl boyunca varlığını devam ettiren bu edebiyat geleneği, bünyesini sarsan ve zayıflatan bir tepki ya da değişiklik yaşamadan gelişimini sürdürmüştür. (Akün, 1994:389).

Bu miras; çeşitli kültür, inanç, gelenek, medeniyet bakiyelerinin Osmanlı topraklarında esas ve son derece üstün estetik kıvamını bulduğu bir sanattır. Bu edebiyat, Orta Asya'dan Anadolu'ya uzanan geniş coğrafyalarda gelişen Türk kültürünün izlerini taşımaktadır. İslam'ın Türk toplulukları arasında yayılmasıyla birlikte kök salmış ve Osmanlı İmparatorluğu döneminde doruk noktasına ulaşmıştır. Bu dönemde yazılan eserler, Türk kültürünün İslam medeniyeti ile buluşmasının ürünleri olarak kabul edilir. Aynı zamanda klasik Türk edebiyatı, Osmanlı İmparatorluğu'nun yayılma, büyüme ve değişim dönemlerini de yansıtan sanatsal bir olgudur.

Belirli bir estetik anlayışa sahip olan klasik Türk edebiyatı içerisinde sıkça kullanılan nazım birimleri, kafiye düzenleri ve dilin incelikleri estetik bir zenginlik sunmaktadır. Aynı zamanda bu edebiyat, alegorik ve sembolik anlatımı sıkça kullanarak derin düşünsel katmanlara sahip eserler ortaya koymuştur. Ancak klasik Türk edebiyatı, sadece bir sanat formu değildir, aynı zamanda toplumsal bir işlevi de üstlenmektedir. Bu edebiyat, özellikle sarayda ve divanlarda yazılan eserleriyle entelektüel bir okuyucu kitlesi hedeflerken halk edebiyatıyla da etkileşime girmektedir. Toplumsal normları, ahlakî değerleri ve dinî inançları yansıtan şiirler, bu dönemin edebiyatının önemli bir parçasını oluşturmaktadır.

Daha çok şiirde kendini gösteren klasik Türk edebiyatı, muhtelif nazım biçimleri ve türlerinde ilerlemiş olmakla da zenginliğini ortaya koymaktadır. Şarkı da klasik Türk edebiyatı döneminde kullanılan nazım şekillerinden biridir. Çokça sevilmiş

ve tutulmuş olması hem edebiyatın hem de müziğin özel bir birleşimi olarak ortaya çıkmış olmasındandır. Nihayet şarkı, Türk edebiyatının duygusal, estetik ve kültürel ifadesinin vazgeçilmez bir parçasıdır.

Bu tez, klasik Türk edebiyatı içindeki “şarkı” nazım şeklini daha yakından incelemeyi ve anlamayı amaçlamaktadır. Şarkı nazım şeklinin konularını, temalarını, muhtevasını ve ses-şekil özelliklerini tahlil etmek, bu edebî formun Türk edebiyatındaki rolünü anlamaya yönelik mütevazı bir çalışma olacaktır.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu tezin temel amacı, klasik Türk edebiyatı içindeki şarkı nazım şeklinin muhtevasını ve ses-şekil özelliklerini şairler ve şiirleri üzerinden, “metin merkezli” olarak daha yakından incelemek ve anlamaktır. Zira şarkı nazım şekli, klasik Türk edebiyatının öne çıkan nazım biçimlerinden biri olarak kabul edilir ve bu nazım şeklinin muhtevasını ve ses-şekil özelliklerini tahlil etmek, bu edebiyatın önemli bir yanına açıklık getirme çabası olarak değerli olacaktır. Bu noktada şarkı nazım şeklinin tarihsel gelişimi, yapısal özellikleri, tema ve motifleri, dilin incelikleri ve kullanılan edebî figürler gibi unsurlar ele alınacaktır. Ayrıca, şarkıların dönemin toplumsal ve kültürel bağlamı içinde nasıl şekillendiği ve ne tür etkileşimlerle ortaya çıktığı da araştırılacaktır. Böylelikle bir nazım biçimi olarak “şarkı”nın zenginliğini ortaya koyulacaktır. Bu doğrultuda, şu alt amaçlar belirlenmiştir:

- a. Şarkı nazım şeklinin temel özelliklerini tanımlamak
- b. Şarkı nazım şeklinin tarihî gelişimini belirlemek
- c. Şarkı nazım şeklinde önemli şairlerin eserlerini analiz etmek
- d. Şarkı nazım şeklinin muhtevasını ve ses-şekil özelliklerini tahlil etmek.

Çalışmanın dolaylı amacı ise klasik Türk edebiyatının belli bir nazım biçimi üzerinden analizini yaparken bu edebiyatın kültürel, tarihsel ve estetik boyutlarını el verdiğince görünür kılmaktır. Ayrıca, bu edebiyatın günümüz Türk kültürüne olan etkilerini ve süregelen önemini vurgulayarak bu çalışmanın edebiyat araştırmalarına katkı sağlayacağına inanılmaktadır.

KAPSAM VE SINIRLILIKLARI

Bu tez, klasik Türk edebiyatı içindeki şarkı nazım şeklini genel bir çerçevede incelemektedir. Ancak, tüm şarkıları veya tüm şairleri ele almak mümkün değildir. Bu nedenle çalışma, dönemin ünlü şairleri üzerine odaklanacak, şarkılardaki belli başlı konu ve temaları genel başlıklar olarak ele alıp alt başlıklarla bir detaylandırmaya gidecektir. Bu sınırlılıklar çerçevesinde sonuçlara ulaşılabilecektir. Araştırmanın kapsamı, aşağıdaki başlıklar altında şekillendirilecektir:

- a. Şarkı Nazım Şeklinin Nitelikleri: Şarkıların yapısal özellikleri, nazım birimleri, kafiye düzenlemeleri ve dilin incelikleri ele alınacaktır.
- b. Tarihsel Bağlam: Şarkı nazım şeklinin tarihsel gelişimi ve evrimi araştırılacaktır. Bu, şarkıların hangi dönemlerde öne çıktığını, nasıl değiştiğini ve hangi tarihsel olaylarla ilişkilendirilebileceğini anlamaya yardımcı olacaktır.
- c. Şarkı Nazım Şeklinde Eser Veren Şairler: Tarihsel bağlamla ilintili olmak üzere bu nazım biçimi ile eser veren şairlere ve onların sanatına dair bilgiler verilecektir.
- d. Toplumsal Etkiler ve İşlev: Çalışma, şarkıların toplumsal ve kültürel bağlama olan etkilerini ele alacaktır. Şarkıların entelektüel kesimi ve halkı nasıl etkilediği, toplumsal normları nasıl yansıttığı ve ahlakî değerleri nasıl temsil ettiği araştırılacaktır.
- e. Muhteva Analizi: Çalışma, şarkıların içeriklerini tahlil edecektir. Şarkıların temaları, motifleri, duygusal ve düşünsel içerikleri incelenecek ve bu nazım şeklinin hangi tür duygusal ve düşünsel ifadeler için kullanıldığı anlaşılmaya çalışılacaktır.
- f. Ses-Şekil Tahlili: Şarkıların dil kullanımı ve ses özellikleri üzerine bir tahlil sunulacaktır. Şairlerin dilin inceliklerini ve estetik unsurları nasıl kullandığı ve hangi ses özelliklerini vurguladığı araştırılacaktır.
- g. Müzik ile İlişki: Şarkı nazım şeklinin müzikle nasıl ilişkilendirildiği ve müzikle nasıl bir etkileşim içinde olduğu incelenecektir. Şarkıların müzikle nasıl bir bütün oluşturduğu ve bu birleşimin Türk edebiyatının ifade etme yanına dair önemi araştırılacaktır.

Söylenen kapsam dâhilinde, çalışma klasik Türk edebiyatı içindeki “şarkı” nazım şeklini hem edebiyat tarihi hem sanat zevki hem de toplumsal-tarihsel gerçeklikle ilişkisi bakımından daha anlaşılır kılmayı amaçlamaktadır.

GİRİŞ

Türk edebiyatının kadim mirası, yalnızca edebî birikim değil, aynı zamanda kültürel ve toplumsal birikimin de yansımalarını taşımaktadır. Bu mirasın en parlak dönemlerinden biri olan klasik Türk edebiyatı, İslam medeniyeti ile karşılaşmanın ardından şekillenen yeni bir anlayışla, Fars ve Arap edebiyatlarının estetik etkilerini sentezlemiş, kendine has bir form ve içerik geliştirmiştir. Klasik Türk edebiyatı olarak da bilinen bu dönem, altı yüzyılı aşkın bir süre boyunca, Osmanlı toplumunun entelektüel, sanatsal ve duygusal yaşamına yön vermiş; saray çevresinden halk tabakasına kadar geniş bir yelpazeye hitap eden çok katmanlı bir sanat anlayışı inşa etmiştir.

Bu dönemin edebî üretiminde, şairlerin kullandığı farklı nazım şekilleri ve bunlar etrafında oluşan estetik yapı, Klasik Türk edebiyatının en özgün yönlerinden birini oluşturmaktadır. Şairler, özellikle “şarkı” nazım biçimini tercih ederek, aşkın incelikli anlatımını, sosyal hayata dair gözlemleri ve insanın içsel dünyasını yansıtan temaları işlerken, aynı zamanda bu biçimin müzikle olan güçlü bağını da ortaya koymuşlardır. Şarkı nazım şekli, klasik Türk şiirinin yoğun anlam dünyasını daha hafif ve günlük dile yakın bir üslupla işleyerek, özellikle İstanbul’da gelişen mahallî edebiyatın en dikkat çekici örneklerinden birini teşkil etmiştir. Bestelenmeye uygun yapısı, duygusal yoğunluğu ve sade diliyle halk arasında da büyük bir ilgi görmüş; edebiyat ile müziği bir araya getiren bir köprü işlevi görmüştür.

Şarkı, klasik Türk edebiyatının en millî nazım biçimlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Bu nazım şeklinin kökleri hem Türk halk müziğinin unsurlarını hem de klasik Türk şiirinin yüksek estetik anlayışını bir araya getiren bir yapıya dayanır. Halk edebiyatındaki “türkü” ile benzerlik gösteren şarkılar, dört mısralık bentlerden oluşur ve nakarat kullanımıyla ezgiye dönük bir yapı sergiler. Klasik Türk edebiyatında özellikle 17. yüzyıldan itibaren büyük bir ilgi gören şarkı nazım şekli, Nedim,

Enderunlu Vâsıf, Şeyh Gâlib gibi şairlerin ellerinde estetik bir olgunluğa ulaşmış, bu dönemdeki toplumsal dönüşümlerle birlikte şiirsel bir zenginlik kazanmıştır.

Bu tez çalışmasının temel amacı, klasik Türk edebiyatındaki şarkı nazım şeklinin muhteva ve şekil özelliklerini ayrıntılı bir biçimde ele alarak, bu formun Türk edebiyatındaki yerini, gelişimini ve etkilerini ortaya koymaktır. Şarkıların içerik açısından tahlili, aşk, ayrılık, tabiat, toplumsal yaşam ve dinî unsurlar gibi ana temalar üzerinden yapılacak; şarkıların toplumsal ve kültürel bağlamda nasıl bir anlam kazandığı analiz edilecektir. Aynı zamanda, bu eserlerin şekil açısından incelenmesi, kullanılan vezin, kafiye düzeni ve dil özellikleri üzerinden yapılacak; şairlerin eserlerinde nasıl bir estetik inşa ettikleri ortaya konacaktır.

Şarkılar, klasik Türk edebiyatında, aşkın ve ayrılığın hem kişisel hem de toplumsal boyutlarını yansıtan önemli bir araç olmuştur. Aşk, bu dönemde yalnızca bir duygu değil, aynı zamanda toplumsal rollerin, bireysel arzuların ve dinî inançların bir yansıması olarak ele alınmıştır. Klasik Türk şairleri, aşkı idealize eden bir yaklaşımla, sevgiliye duyulan hayranlık ve özlemi, âşığın çektiği acılarla birlikte tasvir ederken, aynı zamanda toplumsal değerleri ve normları da şiirlerine yansıtmışlardır. Şarkılarda sıkça işlenen “sevgili”, klasik Türk edebiyatının en güçlü motiflerinden biridir. Sevgilinin bedensel güzelliklerinin tasviri, özellikle yanak, göz, kaş ve boy gibi unsurlarla detaylandırılmış; bu tasvirler, sembolik bir dille aşkın ve tutkunun yoğunluğunu yansıtmıştır. Aynı şekilde, sevgiliye duyulan övgü ve hayranlık, klasik Türk şairlerinin ideal aşk anlayışını ortaya koymuş; aşkın karşılıksız oluşu, zulüm gören aşkın acıları, bu eserlerin temel temalarından biri olmuştur.

Bu bağlamda, şarkı nazım biçiminin incelenmesi, klasik Türk edebiyatının toplumsal ve sanatsal yönlerinin daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunacaktır. Şarkılar, saray çevresinde üretilmiş olmalarına rağmen, halkın duygu dünyasını, sosyal yaşamını ve kültürel değerlerini de yansıtan bir yapı arz eder. Dolayısıyla bu tez, yalnızca edebî bir biçimin incelenmesi değil, aynı zamanda bir dönemin ruhunu, değerlerini ve kültürel kodlarını anlamaya yönelik bir girişim olarak değerlendirilebilir.

Klasik Türk edebiyatında şarkı nazım şeklinin en önemli temsilcileri arasında Nâilî-i Kadîm, Nedîm, Şeyh Gâlib, Enderunlu Fâzıl, Enderunlu Vâsıf gibi isimler yer alır. Bu şairler, şiirlerinde aşk, tabiat ve sosyal hayat gibi temaları işleyerek, şarkı

nazım biçimini klasik Türk edebiyatının temel unsurlarından biri haline getirmişlerdir. Bu çalışma, şairlerin eserlerini şekil ve içerik açısından analiz ederek, şarkı nazım biçiminin Türk edebiyatındaki tarihsel gelişimini ve estetik evrimini ortaya koymayı hedeflemektedir.

Sonuç olarak, bu çalışma, şarkı nazım biçiminin klasik Türk edebiyatındaki yerini belirlemek ve bu formun estetik, kültürel ve tarihsel bağlamını derinlemesine incelemek için bir zemin sunmaktadır. Şarkıların tarihsel süreçte nasıl bir evrim geçirdiği, şairlerin bu formu nasıl kullandığı ve toplumsal yaşamla olan ilişkisi gibi konulara odaklanarak, edebî mirasımızın önemli bir parçası olan şarkı nazım şeklinin daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunacaktır.

1. KLASİK TÜRK EDEBİYATINDA ŞARKI

1.1. Şarkı Nazım Biçimi ve Klasik Türk Edebiyatında Şarkının Yeri

Klasik Türk edebiyatı, Türklerin İslam medeniyeti ile buluşması sonucu oluşan zengin bir kültürel mirası yansıtır. Kendi birikimi ve sanat zevki içinde yüzlerce yıllık bir tecrübeye dayanan Türk edebiyatı, İslamlaşma ile, yeni din etrafındaki edebiyatın etkisi altında, yeni bir form, yeni bir içerik geliştirir. Bu dönem, belirli nazım biçimleri, dil kullanımı ve tematik özelliklerle tanınır. Klasik Türk edebiyatı hem edebiyat hem de kültür düzleminde Türk milletinin derin düşünce ve duygu dünyasını yansıtan çok uzun ve kıymetli bir sanat evresidir.

Bu edebiyat içerisinde şarkı nazım biçimi, çok özel bir nazım şekli olarak kabul edilir. Genel olarak Arapça şark sözcüğüne nispet ekinin getirilmesi sonucu meydana gelen şarkîden (Doğu'ya ait) geldiği kabul edilmiştir. Bu şarkı türünün teknik formunun ve nazım şeklinin ifade edilmesi için hangi dönemde ortaya çıktığına dair bir bilgi bulunmamaktadır. Şarkıyyât kavramı genel olarak 19. yüzyıl itibarıyla divan sonlarında yer alan, birçoğu dört mısralı ve nakaratlı, bu formlarda bestelenecek manzumelere ayrılmış bölümlerin başlıklarında bulunmaktadır (Uzun, 2010: 357).

Klasik Türk edebiyatı içinde önemli bir yer tutan şarkı nazım şekli hem edebiyatın hem de müziğin özel bir birleşimi olarak kabul edilir. Nitekim şarkının temel özelliği, duygusal ifadeyi yoğun bir şekilde kullanması ve bestelenmeye müsait olmasıdır. Aşk, ayrılık, tabiat güzellikleri ve toplumsal konular gibi temalar şarkı nazım şeklinde bolca işlenir. Şairler, bu nazım şeklinde duygu, düşünce ve hayal gücünü zengin bir şekilde ifade edebilirler. Bu yönleriyle çok yönlü bir sanatsal ifade biçimidir. Uzun'un ifadesiyle; *“klasik Türk edebiyatı nazım şekilleri, Türk müziğinde şarkı formlarında bestelenebilmek için yazılmıştır. Bu manzumeler, 17. yüzyılın sonlarından itibaren halk edebiyatındaki türkülerle birlikte kaleme alınmış ve zamanla türkülerden farklılıklar göstererek, Türk edebiyatı ve müziğine özgü bir nazım biçimi ve müzik formu haline gelmiştir.”* (Uzun, 2010: 357). Türk şiir geleneği ve kültürel zenginlik, kendine özgü bir nazım biçimi olan “şarkı”yı yaratmıştır. Arap ve Fars edebiyatlarından gerek muhteva gerek biçim olarak etkilenen klasik Türk edebiyatı, eski şiirin de etkisiyle yeni nazım biçimleri üretmişlerdir. Şarkı, Türklere özgü bu nazım biçimlerinden biri olmasıyla millî bir nazım biçimidir. Bu nazım şekli, yalnızca Türk edebiyatının zengin mirasında bulunan özel bir ifade biçimidir. Aynı zamanda,

klasik Türk şiirinin içerdği millî motiflerin bir yönünü de temsil eder. Bu çok katmanlı yapı, şarkının derinliğini ve zenginliğini ortaya koyar.

Tarihsel olarak şarkılar Türk müziğinin zengin geçmişi içinde iz bırakmıştır. Bu nazım şekli, klasik Türk müziğinin önemli bir bileşeni olarak kabul edilir ve Türk müziğinin çeşitliliğini zenginleştirir. Ayrıca şarkılar toplumsal, kültürel ve duygusal bağlamlarda kullanılmış ve geleneksel olarak kuşaktan kuşağa aktarılmıştır. Türk edebiyatının özgün nazım biçimlerinden olan şarkı, halk edebiyatı ürünü olan türkü ile aynı, daha doğrusu türkünün Klasik Türk edebiyatındaki izdüşümü olarak kabul edilebilir (İpekten, 1985:115). Türküde de şarkıda da “ezgi” ayırıcı bir ögedir. Bunlar, bestelenme niyetiyle yazılırlar. Son tahlilde şarkı; “koşma” ve “türkü” gibi geleneksel Türk şiir türlerinin etkisi altında gelişmiştir. Aruz vezni ile söylenmiş, Türk edebiyatının millî nazım şekli olarak kabul edilmiştir. Ayrıca, şarkı klasik Türk şiirindeki milli motiflerin bir yönünü yansıtır. Murabba ile şarkı arasındaki farkı belirten ilk örneklerin Nâilî tarafından sunulduğu kabul edilir (Erkul: 2016: 524).

Şarkılar genel olarak dört mısradan oluşan bentler şeklinde yazıldığı için murabba ve tuyuğ gibi dört mısralı bentlerden ya da yalnızca dört mısradan meydana gelen klasik Türk edebiyatı nazım şekilleriyle benzerlik gösterse de şarkılarda ilk dört mısralık bentlerin ikinci mısrası nakarat olarak her bendin son kısmında tekrarlanmakta ve aynı melodilerle ezgilendirilmektedir: a aⁿ a aⁿ / b b b aⁿ / veya a a a aⁿ / b b b aⁿ. Bilhassa 19. ve 20. yüzyıllar arasında yalnızca dört mısradan oluşan ve bazılarının nakaratsız olduğu şarkıların da kaleme alındığı görülmektedir. Şarkılarda aruz vezninin “mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün”, “mefâîlün mefâîlün feûlün”, “mef’ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün”, “mef’ûlü fâilâtü mefâîlü fâilün”, “fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün”, “fâilâtün fâilâtün fâilün”, “feilâtün mefâîlün feilün” gibi hece vezninin âhengini hatırlatan kalıpları kullanılmıştır (Uzun, 2010: 358).

1.2. Şarkının Temel Özellikleri

Şarkı nazım şeklinin özellikleri hem edebî hem de müzikal boyutları içerir. Bu anlamda şarkının dil ve üslup kullanımı, nazım birimi yapısı, ritmik özellikleri ve müziğin şarkıdaki rolü önem arz eder. Bu nazım şeklinin hüviyetini belirleyen ana özellikler ve işlevler şöyle belirlenebilir:

Şarkı, kısa ve lirik bir nazım şeklidir. Şarkılar, genellikle kısa bir yapıya sahiptir ve duygusal ifadelerin yoğun bir şekilde işlendiği lirik eserlerdir. Diğer nazım biçimlerine göre daha kısa olmaları, duygusal etkiyi daha yoğun bir şekilde iletmelerine olanak tanır.

Şarkıların temaları genellikle aşk, ayrılık, sevgi, özlem ve tabiat güzellikleri gibi duygusal ve estetik konuları içerir. Bu temalar, şairin iç dünyasını ve duygusal deneyimlerini ifade etmek için sıkça kullanılır. Ayrıca, alegorik ve sembolik anlatım da şarkılarda sıkça görülür.

Şarkılar, genellikle müzikle ilişkilendirilir ve bestelenir. Bu nedenle, şarkıların söylenirken veya dinlenirken müziğiyle bir bütün oluşturduğu fark edilir. Şarkılar hem sözleriyle hem de melodileriyle duygusal ve estetik bir tecrübe sunar. Dilin inceliklerine bakıldığında şarkılar, klasik Türk edebiyatının dilin inceliklerini ve estetik özelliklerini en iyi yansıtan nazım biçimlerinden biridir. Şairler, dilin zenginliğini ve estetik varlığını kullanarak şarkılarda derin duygusal katmanlar oluştururlar. Toplumsal ve kültürel işlevine şarkılar, entelektüel bir okuyucu kitlesine hitap ettiği gibi halk edebiyatıyla da etkileşim içindedir. Toplumsal normları, ahlakî değerleri ve dinî inançları yansıtan şarkılar, toplumun duygusal ve kültürel ifadesinin bir parçasını oluşturur.

Şarkı nazım biçiminin kendine özgü biçimsel nitelikleri ve daha somut yanları şu şekildedir: Şarkılarda kafiye düzeni değişebilir ve dört mısralık bentler kullanılır. Genelde bentler dört ve beş dizeliktir. 3-5 arasında değişen bent sayısına sahiptir. Çapraz kafiyeli şarkılar, nakaratlı çapraz kafiyeli şarkılar gibi farklı kafiye düzenlerine sahiptir. Ayrıca murabba, muhammes ve müseddes gibi diğer nazım şekilleri de kullanılır. Şarkıları diğer nazım biçimlerinden ayıran en önemli özellik, konularının genellikle aşk, sevgi, sevgilinin güzellik unsurları, sevgiliden çekilen eziyetler, ayrılık acısı gibi temalara odaklanmasıdır. Şarkılar, hayat tecrübelerinden beslendikleri için sade bir dille yazılır. Duygu ve düşüncelerin nağmeli bir biçimde ifade edilmesine özen gösterilir. Şarkılar, halk tarafından kolayca ezberlenebilecek ve söylenebilecek yapıda oluşturulur.

1.3. Şarkı Nazım Şeklinin Tarihsel Seyri

Şarkı nazım şekli, belli bir değişim gelişim seyri içinde kendi biçimsel kıvamını bulmuştur. Klasik Türk edebiyatında, “koşma” ve “türkü”ye benzeyen bir nazım biçimi olan şarkının ilk örnekleri Nâîlî’de (ö. 1666) görülmüştür. Nâîlî divanında 2/5 bend arasında 11 şarkı bulunmaktadır. Bu şarkılar, sade bir Türkçe ile söylenmiş olup konuşma diline uygun bir yapıya sahiptir. Yahya Nazîm (ö. 1727) ise na’t şairi olarak tanınan bir isimdir ve şarkı geleneğinin önemli temsilcilerinden biridir. Mevlevî kültüründen gelen Nazîm’in 9 adet şarkısı bulunmaktadır. Diğer önemli isimler arasında Vahîd Mahtûmî, Nedîm, Arpaemînzâde Mustafa, Fıtnat Hanım ve Şeyh Gâlib gibi şairler yer almaktadır. Nedîm, şarkı nazım biçiminde ustaca eserler vererek Türk edebiyatında önemli bir yer edinmiştir. Ondan sonra gelen şairler, Nedîm’in etkisini taşıyan şarkılar yazmışlardır. 18. yüzyılın sonlarında Arpaemînzâde Mustafa, Fıtnat Hanım ve Şeyh Gâlib’in şarkıları Nedîm’in etkisi altında yazılmıştır. 19. yüzyılda ise Enderunlu Vâsîf, Sultan III. Selim Han, Enderunlu Fâzıl, Pertev Paşa, Leylâ Hanım, Fatîn Efendi, Osman Nevres, Âsaf Mahmud Celâlettin Paşa ve Şeref Hanım gibi birçok şair, divanlarında bir veya birkaç şarkıya yer vermiştir. Nedîm’in etkisiyle şarkı konuları genişlemiş, muhammes, müseddes ve gazel nazım şekillerinde de şarkılar yazılmıştır. Enderunlu Vâsîf, klasik Türk edebiyatında en çok şarkıyı yazan şair olarak öne çıkar (Erkul, 2016: 517-518).

Şarkı nazım şeklinin hem güfte hem de beste şeklinde gelişim göstermesinde Sâmi, Nâbî, Nedîm gibi klasik Türk şairlerinin aynı zamanda bestekâr olmaları yanında Hâfız Post, İtrî, Nazîm gibi bestekârların kendinin kaleme aldıkları güfteleri bestelemelerinin de ciddi bir etkisi bulunmaktadır. Dolayısıyla şarkı türü gerek bestekâr gerekse şairler tarafından geliştirilerek ilerlemiştir (Uzun, 2010: 358).

2. KLASİK TÜRK EDEBİYATINDA ŞARKI NAZIM ŞEKLİNDE ESER VEREN ŞAİRLER

Klasik Türk şiiri içinde şarkı nazım biçimini deneyen veya bu nazım biçimini tercih ederek birçok eser veren çok sayıda şair olmakla birlikte şarkı nazım biçiminin bir form olarak belli bir teknik görünümüne kavuşması, şairlerin yazdığı şarkı sayısı (en az birkaç eser vermesi), şairin klasik Türk edebiyatında bilinen isimler arasında olması gibi ana kriterler esas alınmıştır. Böylece, tez kapsamında şu şairlerin ele alınması isabetli görünmüştür: Nâilî-i Kadîm (ö. 1077/1666), Nedîm (ö. 1143/1730), Şeyh Gâlib (ö. 1213/1799), Enderunlu Fâzıl (d. 1170 / ö. 1810), Enderunlu Vâsıf (ö. 1824), Mehmed Sermed Efendi (d.1209/1794 - ö.1264/1847), Fatîn Efendi (1814/1866), Şeref Hanım (1809/1861), Leylâ Hanım (ö. 1847), Mehmet Fevzî Efendi (1826-1900), Fıtnat Hanım (ö. 1194/1780), Nazîm (ö. 1139/1727), Pertev Mehmed Sa'îd Paşa (ö. ?1837), Nevres (d.1820-1821/ ö.1876), Arpaeminizâde Mustafa Sâmi Bey (ö. 1146/1734), Nâşid (ö. 1206/1791).

Çalışmada şairler, kronolojik olarak ele alınmış olmakla birlikte muhteva açısından yapılan incelemelerde verilen örnekler; konu, kavram ve mazmunların tahlilinde metne odaklanılması dolayısıyla kronolojik bir sıralama gözetilmemiştir. Bu anlamda, hangi şairin hangi şarkı metninin konu, kavram ve mazmunlara örnek teşkil ettiğine bakılarak seçildiği söylenebilir. Tezin bu bölümünde öncelikle şairlerin özlü bir şekilde biyografileri ele alınmış olup ardından eserleri hakkında temel bilgiler aktarılmıştır.

2.1. Nâil î -i Kadîm

İstanbul şairlerinden ve gerçek ismi Mustafa Çelebi olan Nâilî, babasının mesleği üzere Maden Kaleminde devlet memuru olarak geçimini idame ettirir. Burada serhalife bile olur. Hangi nedenle olduğuna dair bilgi olmamakla beraber (Kocatürk, 1964: 453) Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa, şairi sürgüne gönderir. Bir kaside vesilesiyle kısa zaman sonra yeniden İstanbul'daki hayatına dönmesine izin verilir. Zor bir yaşam süren şair, vefat edince Kandilli'deki Sünbülî Dergâhı'na gömülürse de sonradan ortadan kalkan Beyoğlu Kabristanı'na nakledildiği aktarılmaktadır (Kutluk, 1962: 4).

Türk edebiyatındaki en önemli şairler arasında sayılan Nâilî Sebk-i Hindî'nin başlatıcılarından (İpekten, 1990: VII). Doğal olarak şiirlerinde kullandığı dili oldukça süslü, gösterişli ve terkiplerle doludur. Bâkî ile Nedîm arasında bir köprü vazifesi gören Nâilî'nin (Sevük, 1941: 64) kasidelerinin çoğunda nesîb bölümü yoktur. Kasidelerinde kendi döneminin toplumsal hayatından izler ve bilgiler bulunur. Halvetî tarikatına mensup olan şair (Banarlı, 1971: 663) dinî içerikli şiirlerini çoğunlukla kaside tarzında yazmıştır. Diğer yandan gazelleri ve özellikle müseddeslerinde tasavvuf terimlerine yer verir. Şarkı nazım şeklinin ilk temsilcilerinden olan şairin eserlerinde tasavvufî eda pek görülmez (Mermer ve ark., 2007: 489-490). Devrinin hemen hemen bütün önemli devlet büyükleri için methiyeler yazmıştır. Bunlar toplamda yirmi yedi kasidedir. IV. Murad için yazıp padişaha takdim ettiği methiyede sultanın Bağdat seferinden başarıyla avdet etmesi övülür. Böylece himaye görmek ister.

Bununla birlikte Nâilî'nin asıl etkili olduğu şiirler, gazel tarzında olanlardır (Karaalioğlu, 1973: 679). Söz güzelliğini çok önemsemekle beraber, eserlerinde esas olanın ince ve derin anlamlar olduğu fark edilir. Şiirlerini hayatın kendisi değil, şairin muhayyilesi besler. Bu nedenle şiirleri, hayallerinin verdiği imkânların serbestliğini taşır, soyut unsurlar geniş yer tutar, remizlerle dolu ikizli, üçüzlü mazmunların gizli ve girift mânâsıyla zenginleşen (Tanpınar, 1956: 229) bir dil ile yazdığı şiirleri kolayca anlaşılmaz.

Onun şiirlerinde genel konu ve temalar, daha çok şairane bir duyarlılık ve inceliğe sahip olan ruhunu yaralamış toplumsal olaylar, hüznü vakalar, hayatındaki maddî sıkıntılar, değerinin bilinmemesi, aşk, dünya nimetlerine olan iştihak vs. olarak sıralanabilir. Nâilî'de en fazla karşılaşılan sanatlar tezat, mübalağa ve telmihtir. Klasik Türk şiirinin kadîm mazmun ve imgelerinin yeterli gelmediği yerlerde Nâilî'nin daima yeni olan mazmunlar ve imgeler bulmaya dönük gayreti dikkat çeker. Tahmîs, terkihibend, müstezad, şarkı, rubâî, kıta nazım şekillerinde şiirleri olan Nâilî, şarkı nazım biçimi ile kaleme aldığı eserlerinde dili oldukça sade kullanmış, yerli ve mahallî söyleyişleri tercih etmiştir. Hâfız Post, onun öğrencisidir. Bu yüzden Nâilî'nin birçok güftesini bestelemiştir (İpekten, 1999: 54).

Eserleri:

Divan: Nâilî Divanı'nı Haluk İpekten, tenkitli metin olarak yayımlamıştır (İstanbul 1970). Nâilî'nin 37 kasidesi, 390 gazeli, 1 terkîbibendi, 1 tercîibendi (mersiye), 4 müseddesi, 1 tahmîsi, 1 müstezadı, 18 kıtası, 8 rubâîsi, 5 müfred, 11 şarkısı, 6 tarihi vardır (Kutluk, 1962: 4).

Nâilî'nin şarkılarında sade Türkçe tercih edildiği gibi Sebk-i Hindî'nin gerektirdiği derin ve katmanlı anlamlara rastlanmaz. Onun şarkılarındaki ana konu ve temalar şöyle sayılabilir: sevgiliye minnet duyguları ve tahammülsüzlük, aşk duygusu ve güzellik övgüsü, ayrılık acısı ve sitem, âşğın feryadı ve sevgilinin istiğnası, aşkın getirdiği çile ve sevgilinin çektiği cefa, ayrılık ve hasret, âşğın çektiği acılara karşı merhamet beklentisi, vefasız sevgili, cevri ü cefa ve bahtsızlık, ayrılık zamanı, sevgiliye esenlik dileği ve tevekkül (Kutluk, 1962: 7).

2.2. Nedîm

Esas ismi Ahmed olan şair Nedîm, İstanbul'da, tahminlere göre de 1092 (1681) yılında doğmuştur. Babası, Kadî Mehmed Efendi'dir (Banarlı, 1971: 753). İyi bir eğitim alır. O dönemde verilen klasik ilimleri tâlim ettiği gibi Arapça ve Farsça da öğrenir, sonrasında medrese müderrisliğine hak kazanır.

Nedîm, şiiirleriyle III. Ahmed devrinde (1703-1730) ön plana çıkmaya başlar. (Levend, 1935: 321) Sonraki yıllarda önemli devlet adamlarıyla yakınlık kurar. Başta Lâle Devri'nin ünlü veziri Nevşehirli Damad İbrâhim Paşa olmak üzere devlet adamlarına kasideler sunarak dostluklar kurar. Hızla mesleğinde ilerleyen şair, 1138'de (1726) Mahmud Paşa Mahkemesi naipliğine getirilir. Sonrasında yine önemli medreselerde müderrislik yapar. Ardından Sahn-ı Semân Medreseleri müderrisliğine yükselir.

Lâle Devri ile beraber Nedîm'in de sonuna sebep olan Patrona Halil İsyanı baş göstermiştir. İsyân, Lâle Devri'nin kapanışına yol açan kritik bir olaydır. Kaynaklara göre, çeşitli iddialar ortaya atılsa da temelde, şair Nedîm'in Patrona Halil İsyanı esnasında fazlasıyla korktuğu, korkusunun ölümünde önemli bir etkisi olduğu söylenebilir. Ayrıca çok fazla alkol ve afyon kullanmasına bağlı olarak hastalanıp

öldüğü de söylenmektedir (Ali Canip, 1925: 181). Mezarı, Üsküdar Karacaahmet Mezarlığı'nın Miskinler Tekkesi adı verilen bölümüdür.

Nef'î ve Nâbî şiirinin etkisinin sürdüğü bir şiir atmosferinde yetişmekle birlikte şahsiyet itibarıyla Bâkî ile benzerlik gösteren Nedîm (Tanpınar: 1956, XXV) kısa zamanda şiirini geliştirip “Nedîmâne” diye ifadesini bulan şiir tarzını ortaya koymuştur. Bu tarz; söyleyiş mükemmelliği, yerlilik arzusu ve şûh eda ile asıl karakterini kazanmıştır. Şairin kendisi de bir gazelinde, “Ma'lûmdur benim sühanım mahlas istemez / Fark eyler anı şehrimizin nüktedanları” dizeleriyle kendisinin üslûp sahibi olduğunu dillendirir (Macit, 2017: 355). Nedîm, titiz bir dil ustasıdır. Diğerlerinden farkı, konuşma dilini üslubunun ve ahenginin omurgası haline getirmiş olmasında yatar. Şairin şiirlerindeki kusursuz aruz kullanımı önemli bir ahenk unsuru olarak görülmektedir. *“Aruz veznini müzikte uyumlu bir şekilde kullanarak eserlerinin bestelenebilir bir teknik kazanmasını sağlamıştır. Bu sayede, hayatı boyunca musammat, gazel ve şarkılarının birçok kez bestelenmiş olması mümkün olmuştur.”* (Yenigün, 1961: 39-41).

18. yüzyılda Mahallîleşme akımının en önde gelen şairi Nedîm olmuştur. Din dışı şiiri tercih eden Nedîm'in (Karaailioğlu, 1973: 696) halk edebiyatına yakın üslubu, yaşanan hayattan öğeleri şiirine aktarması, günlük dilden ve deyimlerden yararlanması ve yerlilik çabası şairin kendine mahsus bir kıymet taşır. İstanbul hayatından kesitleri şiirlerinde en güzel şekilde yansıtabilmiş olması, sanatının ayırıcı yanlarından biridir. Mesire yerleri, eğlence hayatı, Sâdâbâd eğlenceleri gibi öğeler, Nedîm'in şiirlerinde önemli bir yer tutar (Macit, 2006: 511). Tanpınar'a göre; şuh ifadesi, bir nevi serbest bir biçimde söyleşi ve mahallî kalmasından dolayı klasik Türk şiirine getirmiş olduğu yenilikler yüzyıllardır devam eden dağınık deneyimlerin somut bir hale getirilmesine benzemektedir (Tanpınar, 2017: 83).

Klasik Türk şiirlerinde genellikle hayalî ve soyut bir şekilde kullanılan birçok mecaz, benzetme ve çağrışım, onun şiirlerinde somut bir hale gelmiştir. Sevgili artık sadece akılda değil, sokakta veya şairin karşısında bulunur. Âşık ile mâşuk arasındaki ilişki daha kişisel ve doğrudandır; aşk, daha insanî ve somut bir biçimde ifade edilmiştir. (Macit, 2006: 512).

Şarkılarda bu özellikler daha da dikkat çeker. Zaten şarkı nazım biçimi, Nedîm ile oldukça revaç kazanır. Onun şarkıları genelde beş bentten oluşur. Konuları çoğunlukla aşk ve aşkın etkisiyle gelen duygu durumlarıdır. Bütün bunların tabiatla,

yaşanan hayatla ve başta eğlence mekânları ile ele alınması Nedîm'in şarkılarında dikkat çeken diğer bir niteliktir.

Eserleri:

Divan: Nedîm'e ününü kazandıran asıl eseri, divanıdır. Şairin yaşarken divan düzenleyip düzenlemediği bilinmemektedir. Bakü Elyazmalar Arşivi No.11627'de kayıtlı bulunan Nedîm Divanı nüshasının, müellif hattı olduğuna dair iddialar da gerçeği yansıtmamaktadır. Nedîm Divanı'nın bilinen en eski tarihli nüshası, 1149 yılında çoğaltıldığı düşünülen ve Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi Y.13 numarada kayıtlı olan nüshadır. Nedîm Divanı'nın yurt içi ve yurt dışındaki kütüphanelerde kırk beş adet yazma nüshası vardır. Eser, üç kez eski harflerle basılmıştır: Divan-ı Nedîm, Bulak Matbaası (tarihsiz), 107+59; Divan-ı Nedîm, İstanbul 1291, 140; Nedîm Divanı, haz. Halil Nihad, İstanbul 1338-1340, 374. İlk iki baskıda çok fazla eksikler ve yanlışlar vardır. Halil Nihat, Nedîm Divanı'nı hazırlarken matbu iki nüshanın dışında eserin yirmi yedi yazma nüshasını da referans almıştır. Bu baskının "Lügatçe" kısmında Nedîm-i Kadîm Divançesi de bulunmaktadır (331-356). Halil Nihat'ın hazırladığı bu eser uzun süre, Nedîm'in şiirlerini okumayı sevenlerin ihtiyaçlarını gidermiştir. İlerleyen süreçte Abdülbaki Gölpınarlı, Mevlâna Müzesine bağışladığı bir nüsha ile Halil Nihat neşrinden istifade ederek Nedîm Divanı'nı yeni harflerle yayımlamıştır (İstanbul 1951).

Sahâifü'l-Ahbâr: Lale Devri'nde (1718-1730) kurulan tercüme heyetlerinde görev yapan Nedîm, Müneccimbaşı Ahmet Âşıkî (ö.1702)'nin Câmiü'd-Düvel adlı Arapça eserini Türkçe'ye tercüme ederek Sahâifü'l-Ahbâr adını vermiştir. Nedîm'in on yılda tamamladığı ve (1720-1730) İbrahim Paşa'ya sunduğu bu çeviri, 1285 yılında İstanbul'da basılmıştır. (Mermer ve Ark., 2007: 500).

Aynî Tarihi: Bedrettin Mahmut bin Ahmet (ö.1451) tarafından yazılan İkdu'l-Cümân-fî Târîhi Ehli'z-Zamân adlı yirmi dört ciltlik İslam tarihi, Nedîm'in de içinde yer aldığı tercüme heyeti tarafından çevrilmiştir ama Nedîm'in tercümanlar arasında yer aldığı bilinmesine rağmen hangi bölüm veya kısımları tercüme ettiği henüz bilinmemektedir. (Macit, 2017: 355).

Nedîm'in bunlardan başka, Şehit Ali Paşa'ya yazdığı bir dilekçesi, İzzet Ali Paşa'nın şaka yollu mektubuna mensur cevabı, Safayî Tezkiresi'ne Takriz'i ve

Münşeat-ı Aziziye’de yer alan ve kime yazıldığı belli olmayan bir mektubu vardır. (Macit, 2018: 34).

2.3. Şeyh Gâlib

1171’de (1757) İstanbul’daki Yenikapı Mevlevihanesi civarında doğan Şeyh Gâlib’in asıl adı, Mehmed Esad’dır (Ayvazoğlu, 2004: 23). Eğitimini babasından almıştır. Arapça ve Farsça öğrenmiştir. Bir süre devlet memuru olarak Divan-ı Hümayun Kaleminde çalışmıştır. Ardından 1198’de (1784) Konya’daki Mevlâna Dergâhında çileye girmişse de babasının çabaları sonucunda genç derviş İstanbul’a geri dönmüştür. Gâlib, çile sürecini 1201’de (1787) Yenikapı Mevlevihanesinde bitirip “dede” olmuştur. İlerde Ali Nutkî Efendi’den de hilafet alır. 9 Şevval 1205’te (11 Haziran 1791) Galata Mevlevihanesi şeyhi olur (Levend, 1935: 336). Bu vesileyle III. Selim’le dostlukları ilerler ve padişah’tan dergâh için destekler alır. Şeyh Gâlib 27 Receb 1213 (4 Ocak 1799) tarihinde vefat etmiştir. Kabri, Galata Mevlevîhânesi bahçesindeki İsmâil Ankaravî Türbesi’ndedir (Kocatürk: 1964:520).

Şeyh Gâlib, klasik mazmunları kullanmış olmakla beraber, kendi orijinalitesi içinde şiirde yeniliği arayan şairlerdendir. Dil ve anlatım oldukça zarif, nahif ve ustacadır. Aşkın derin tecrübesi, acı, sevinç ile bunların manevi ve tasavvufî ufka bakan anlam katmanları, onun eserlerini değerli kılar. Şiirlerindeki imgelemeler ve metaforlar, insan duygularını ve aşkın karmaşıklıklarını anlamak için derin bir içgörü sunar. Aynı zamanda Gâlib’in dil kullanımı ve şiirin ritmi, onun eserlerini benzersiz kılar:

Şeyh Gâlib, geleneksel şiir kalıplarının ötesinde, titizlikle seçtiği vezin, kafiye, iç sesler, karmaşık mazmunlar ve dikkatli diliyle klasik Türk şiirinde önemli bir yenilik yapmıştır. Bir rubâîsinde, mazmunlarını anlamayanları eleştirmeyeceğini belirtir; çünkü bu mazmunlar, ‘güher-i gayb-ı hüviyyet’ yani bilinmeyen incilerdir ve akıl dalgıcının bu incileri bulup çıkaramayacağını söyler. Bu ifadeyle esasen sebk-i Hindî’yi tanımlar. Şeyh Gâlib’in divanındaki şiirlerin çoğu, bu tanıma uymaktadır.” (Kalkışım, 2010: 55).

Gâlib, en çok *Hüsn ü Aşk* adlı mesnevisiyle bilinir. Altı ay gibi kısa bir sürede yazmış olduğu *Hüsn ü Aşk*’ta bir bakıma şiir poetikasını temellendirmiştir. Ayrıca dönem şairlerine eleştiriler yöneltmiştir (Banarlı, 1971:775). Devrindeki “müteşairlere” mukabil, Gâlib saf yani halis şiirin peşinde olmuştur. Bu tutumu ve yeni

bir yol açma çabasıyla Şeyh Gâlib, kendi döneminden Tanzimat şairlerine, oradan Servet-i Fünûnculara ve sonraki tüm modern şiire çeşitli bakımlardan etkileri olan ve bu etkilerini devam ettiren bir şairdir.

Şeyh Gâlib'in şarkıları ise gazellerine nîspetle oldukça açık ve belirgin bir üslupla yazılmıştır. Şarkılarında yer yer Sebk-i Hindî'nin nitelikleri, az sözle çok şey anlatma özelliği dikkat çeker. Üstelik Nedîm'in şuh edası ve Vâsıf'taki -anlamı ihmal edecek kadar- âhenge yaslanış, Şeyh Gâlib'in şarkılarında daha ciddi, ağırlıklı ve derin bir söyleyişe dönüşür (Demirbağ, 2017: 2054-2062).

Eserleri:

Divan: Şeyh Gâlib'in 1781 senesinde bitirdiği mürettep divanında 29 kaside, 1 tercüibend, 4 terkîbibend, 7 müsemmen, 8 müseddes, 17 tahmîs, 4 muhammes, 1 tard ü rekb, 6 murabba, 6 şarkı, 13 mesnevi, 1 bahr-i tavîl, 1 tezkire, 372 gazel, 130 kıta, 63 rubâî, 95 beyit ve 5 mısra bulunmaktadır (Kalkışım, 1994: 54).

Hüsn ü Aşk: 1783'te yazılmıştır. 2041 beyit ile 4 tardiyyeden mürekkep tasavvufî, fantastik ve sembolik bir mesnevidir. Eserde tasavvuf yolundaki bir sâlikin seyr ü sülûk-i rûhânîsi anlatılmaktadır (Kalkışım, 1994: 52).

Şerh-i Cezîre-i Mesnevî: Yûsuf Sîneçâk'ın eserine 1790'da yazılmış bir şerhtir (Kalkışım, 1994: 54).

es-Sohbetü's-sâfiye: Trabzonlu Şeyh Köseç Ahmed Dede'nin *et-Tuhfetü'l-behiyye fî tarîkati'l-Mevleviyye* adlı Arapça risâlesine yine Arapça yazılan bir ta'likâttır (Kalkışım, 2010: 40).

2.4. Enderunlu Fâzıl

Türk edebiyatının önemli isimlerinden biri olan bir şair ve aynı zamanda devrin kültürel hayatına önemli katkılarda bulunmuş bir kişiliktir. Gerçek adı Fâzıl olan Enderunlu Fâzıl, özellikle klasik Türk edebiyatının önemli temsilcilerindendir. Fâzıl, 1757 yılında İstanbul'da doğmuş ve Osmanlı İmparatorluğu'nda önemli bir eğitim almıştır (Beyhan, 2021: 12). Enderun, Osmanlı İmparatorluğu'nda saray içi eğitim veren okulların adıdır ve Fâzıl da burada eğitimini tamamlamıştır. Sarayda aldığı

eğitim, onun edebi kariyerini şekillendiren önemli bir etkeni. “Enderunlu” unvanı, ona bu okulda eğitim aldığı için verilmiştir.

Fâzıl’ın sarayda aldığı eğitim, ona edebiyat, müzik ve diğer sanatlardaki derin bilgi ve yetkinlikleri kazandırmıştır. Aynı zamanda devrin önemli kültürel ve siyasî figürleriyle yakın ilişkiler kurmuştur. Fâzıl, sarayda çalıştığı dönemde Arapça, Farsça, edebiyat, şiir gibi konularda kendini geliştirmiştir. Enderunlu Fâzıl, özellikle klasik Türk şiiri geleneğinde eser vermiştir. Şiirlerinde, klasik Osmanlı şairlerinin üslubunu takip etmiş ve beyitlerinde derin anlamlar, lirizm ve hayal gücü ön planda olmuştur. Fâzıl’ın şiirleri, dönemin entelektüel dünyasına dair izler taşır ve saray kültürüne, aşkı ve tasavvufu işler. Şiirlerinde Farsça ve Arapça kelimelere yer verdiği, klasik Türk şiiri kalıplarına sadık kaldığı görülür (Beyhan, 2021: 14).

Enderunlu Fâzıl, özellikle gazel ve kaside türünde şiirler yazmıştır. Şiirlerinde aşkı, insanı ve toplumu derinlemesine sorgulamıştır. Bunun yanında hiciv şiirleriyle de dönemin yönetimini eleştirmiştir (Beyhan, 2021: 15). Enderunlu Fâzıl, dönemin aydın ve kültürlü figürlerinden biri olarak, saray çevresinin kültürel ve edebî hayatına katkıda bulunmuş bir kişiliktir. Şairliği kadar, tasavvuf ve ahlâkî değerler üzerine yaptığı düşünsel katkılarla da bilinir. Eserlerinde özellikle içsel huzur, aşkın manevi boyutları ve insanın ruhsal yolculuğu gibi konular üzerinde durmuştur.

Fâzıl, zamanının toplumsal yapısını gözlemleyerek, döneminin eleştirisini de yapmış ve çok sayıda hicivsel şiirle yönetimi eleştirmiştir. Enderunlu Fâzıl, 1810 yılında İstanbul’da hayatını kaybetmiştir (Beyhan, 2021: 25). Onun ölümünden sonra, eserleri dönemin edebiyat dünyasında önemli bir yer edinmiştir. Enderunlu Fâzıl, Osmanlı edebiyatının önemli figürlerinden biri olarak hem saray kültürünü hem de halk kültürünü birleştirerek, dönemin entelektüel ve sanatsal hayatına katkılarda bulunmuş ve uzun yıllar sonrasına kadar etkisini hissettirmiştir. Şairin eserleri şunlardır:

Eserleri:

Divan: Enderunlu Fâzıl’ın en bilinen eseri olan “Divan”, onun şiirlerini bir araya getiren bir derlemedir. Bu eserde, aşk, tasavvuf, doğa ve sosyal olaylar üzerine yazılmış gazeller yer almaktadır (Beyhan, 2021: 36).

Defter-i Aşk: Fâzıl'ın aşk maceralarını anlattığı 438 beyitlik mesnevidir. Eser, mahallî özellikler taşımasıyla bir değer taşır. Eser 1286'da (1869) basılmıştır. (Mermer ve Ark., 2007: 507).

Hûbannâme: Eser 796 beyittir. Başlarda tasavvufî tarzda güzellik tahlili yer alır. Ancak sonrasında çeşitli ülkelerden erkek güzellerinin vasıflarını konu alır. Hûbannâme'nin farklı baskıları vardır. Bunlardan bazıları şunlardır: İstanbul 1253, 1255, 1286 (Küçük, 2010: 58).

Zenannâme: 1101 beyitlik bir mesnevidir. Çeşitli milletlerin kadınlarını konu alır. İstanbul'da 1253 (1837), 1255 (1839) ve 1286'da (1869) yayımlanmıştır. (Mermer ve Ark., 2007: 510).

Çenginâme: Dörtlüklerle tertip edilmiştir. Rakkasnâme diye de geçer. O dönemin İstanbul'daki ünlü köçekleri isim isim sayılarak tasvir edilir. Edebi değeri yoktur. Zamanın örf ve âdetlerini ihtiva etmesiyle belli bir önem taşır. Rakkasnâme adıyla 1255'te (1839), Çenginâme adıyla 1286'da (1869) İstanbul'da yayımlanmıştır (Küçük, 2010: 59).

Hikayeler: Fâzıl, hikâye ve kaside türünde de önemli eserler vermiştir. Bu eserler, hem edebi anlamda hem de kültürel anlamda dönemin sosyal yapısını anlamada önemli kaynaklardır (Küçük, 2010: 60).

2.5. Enderunlu Vâsıf

Asıl ismi Osman Vâsıf'tır. 1771 yılında doğduğu sanılan şair, İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Enderun'dan yetiştiği bilinen Vâsıf; III. Mustafa, I. Abdülhamid, III. Selim, IV. Mustafa ve II. Mahmud dönemlerinde yaşamıştır.

Topkapı Sarayı'nda Enderûn-ı Hâssa Koğuşu'na kabul edilmesiyle devlet içindeki hayatı başlar. III. Selim'e kasideler sunar, takdir görür. IV. Mustafa'nın tahta çıkışıyla Has Oda erkânına dâhil olur. Ardından hünkâr başlalası olur. 1815'te peşkir ve anahtar ağalığına, 1817'de kiler kethüdâlığına kadar yükselir (Banarlı, 1971: 832). IV. Mustafa ve II. Mahmud dönemlerinde ikbalin zirvelerine kavuşur. II. Mahmud'a dört kaside ve çeşitli zamanlarda altmış kadar tarih manzumesi yazar. Otuz küsur yılı sarayda geçtikten sonra yüksek rütbelerle daha sade tayinler aldı. Kalan hayatını yine İstanbul'da geçirdi (Kocatürk, 1964: 586). Mezarı Karacaahmet'te (Üsküdar) bulunur.

Vâsıf, klasik Türk edebiyatının neredeyse tüm nazım şekillerinde örnekler veren ve özellikle şarkı nazım şeklinde en fazla esere sahip olan şairidir. Aruzun nadir kullanılan kalıplarını başarıyla kullanmıştır. 18. yüzyılda klasik Türk şiirinde Nedîm ve Enderunlu Fâzıl gibi şairlerin etkisi altında kalarak mahallîleşme akımını başlatmıştır. Özellikle gazelleri ve şarkılarıyla tanınan Vâsıf'ın tüm şiirlerinde Nedîm'e olan bağlılığı belirgindir. Şiirlerinde İstanbul'un giyim tarzı, ağzı, gezinti yerleri ve Boğaziçi önemli bir yer tutar (Çukurlu ve Düzenli, 2024: 1827).

Vâsıf'ın tasavvufu pek ilgisi olmamıştır. Şiir diline günlük hayatın ve yerel renklerin dokunuşunu katması, aynı zamanda şiirde özgürce oynayabilmesi, onu Türk edebiyatında Türk dili ve folkloru açısından önemli kılan bir şair yapmıştır (Levend, 1935: 404). Özellikle şarkılarında neşeli bir ruh hali hâkimdir ve eski şiir anlayışına göre zaman zaman edebî sınırları zorlayan şiirler kaleme almıştır.

Eserleri:

Şairin tek eseri mürettep *Divan*'ıdır. Eser 2 münâcât, 5 na't, Mevlânâ'ya bir na't, 4'ü III. Selim'e, 3'ü II. Mahmud'a ve 1'i Vâlide Sultan için methiye, 1 kasîde-i Ramazâniyye, 89 tarih, 139 gazel, 1 terkihibend, 1 kadının kızına nasihatleri ile bunlara cevapları ihtiva eden 33 bentlik 2 muhammes, 218 şarkı ile 1 müseddes, 65 kıta, 11 müfreden oluşur (Gürel, 1999: 56).

Enderunlu Vâsıf, bazı konaklar, köşkler ve saraylar gibi yapılar için yazıtlar kaleme almıştır. Üsküdar'da II. Mahmud devrine ait olan Şerefâbâd Kasrı'nın girişinde yer alan manzum yazıt, bunlardan biridir. Aynı zamanda usta bir mûsiki bilgini olan Vâsıf, sözleri en çok bestelenen şairler arasındadır. Şarkılarının bir bölümü, özellikle kardeşi Sâdullah Efendi ve Zekâi Dede Efendi gibi ünlü mûsikî ustaları tarafından bestelenmiş ve günümüzde de seslendirilmeye devam etmektedir (Gürel, 1999: 58).

2.6. Mehmet Sermed Efendi

Klasik Türk şiirinin son döneminde epeyce meşhur olsa da hayatına ve sanatına dair bilgiler son derece kısıtlıdır. Bugün tüm kaynakların karşılaştırılmasıyla kabul edilen ise şöyledir: 1209 (1794) yılında İstanbul'da doğan şair, kethüda kaleminde memur olarak çalışmış, sonraki yıllarda da yine farklı kalem memurluklarında bulunarak hayatını idame ettirmiştir. Tayinler kadar aziller de yaşamış olduğundan

zorlu bir hayat sürdüğü şiirlerinden anlaşılmaktadır. En son 1846'da zaptiye meclisinde aza olmuş kısa süre sonra bu vazifesi de bitmiştir. 1848'de sıkıntılı hayatına veda ederek son nefesini vermiştir (Yıldız, 2002: 54).

Enderûnlu Vâsıf'ı hatırlatan şairin neşeli ve canlı hayat anlayışı şiirlerine de yansımıştır. Rindmeşrep kişiliğiyle dinî-tasavvufî konulardan ve hayattan uzak durmuştur. Öte yandan, devrin mahallî olmakla birlikte alelade sayılan basit şiir anlayışı Sermed'in eserlerinde göze çarpmaktadır. Nazmı teknik açıdan zayıf ve dili kusurludur. Gazelleri kasidelerine göre daha başarılı sayılabilir. Devrinde, daha çok şarkılarıyla ünlenen şairin bazı şarkıları bestelenmiştir (Kocatürk, 1964: 597).

Eserleri:

Divan: Şairin yegâne eseri, Divan'ıdır. Yazma nüshası bulunamamıştır. Ancak eserde 10 kaside, 51 gazel, 60 kıta, 52 murabba, 1 muhammes, 14 matla ve 2 kısa mesnevi vardır (Yıldız, 2002: 43).

2.7. Fatîn Efendi

Drama halkından Hacı Halid Bey'in oğlu, Mehmed Hüsrev Bey'in yeğeni ve Mısır Valisi Kavalalı Mehmed Ali Paşa'nın da damadıdır. 1229 yılında (1814) Drama'da doğmuştur. Esas ismi Davud'dur (Uraz, 1939: 98). Kur'an okumakla başlamış olduğu ilköğrenim hayatını bu bölgede gördükten sonra 1243 yılında (1827-28) yetişmesi için amcası Mehmed Hüsrev Bey'in yanına Kahire'ye gönderilmiştir. Amcasının 1249 yılında (1833-34) vefatının ardından Mısırda üç sene daha kalmaya devam eden Fatîn 1836 yılında oradan ayrılarak İstanbul'a gelmiştir. II. Mahmud'un son zamanlarında ve Mısır ile olan konuların düzelir gibi olduğu bir dönemde İstanbul'da yeni bir yaşama başlamıştır (Sarıkaya, 2007: 12).

Fatîn Efendi ilk olarak Divân-ı Hümayun Kalemi'ne alınmıştır. Yazı alanında göstermiş olduğu yetenek ve zekasının sayesinde bir süre sonra bulunduğu yerin ünlü ve liyakat isteyen şubelerinden biri olan Mühimme Kalemi'ne geçerek mühmmenüvisan sınıfına yükselmiştir. O süre zarfında Bâbîâlî kalem yaşantısının geleneklerine uygun bir şekilde şahsına Fatîn mahlası verilmiştir (İnal, 1969: 368).

Fatîn'in resmî yazıları yazma konusundaki yeteneği çok kısa bir süre sonra ona Mektûbî-i Sadâret-i Âlî Kalemi yolunu açmıştır. Buraya mensup olmaktan gurur

duyarak 1264 (1848) senesine kadar hizmet görmüş ve tam olarak belli olmayan bir nedenden dolayı ayrılmak zorunda kalmıştır. Bu tarih itibariyle Ticârethâne-i Âmire İ'lâmât Odası'nda hizmetlerini sürdürmüştür.

Fatîn'in Mektûbî-i Sadâret-i Âlî Kalemi'nden ayrılması kendisi için de bir düşüş olmuştur. Tüm isteğine rağmen yeniden oraya dönmemiş ve son zamanlarına kadar Ticârethâne-i Âmire'de çalışmıştır. Bazı şiirlerinde yer alan kısımlarda bedbin ve talihinden şikâyet eden bir ruh halinin olduğu ve bu üzüntünün etkisini hissettirdiği görülmektedir. Cahil ve değersiz insanlar arasında kaldığından şikayetçi olan Fatîn Efendi, henüz Mektûbî-i Sadâret-i Âlî'de çalışırken kendine layık olan yeri bulamadığını düşünmüştür (Sarıkaya, 2007: 53).

İstanbul'da o dönemin ünlü şairleri ile kurmuş olduğu dostluk çevresi gittikçe genişlerken çevresindeki insanlardan gelen uyarılar sonucunda, Sâlim Tezkiresi sonrasında kendisine kadar uzanmakta olan devre için bir şuarâ tezkiresi yazma düşüncesine düşmüş olan Fatîn Efendi, 1269 yılında eserini bitirdiği zamanlarda daha baskıya gitmeden yapmış olduğu çalışmadan ötürü kendisinin ricâl sınıfına geçmesine vesile olan râbia rütbesiyle ödüllendirilmiştir.

Uzun zamandır göğüs darlığı yaşayan Fatîn Efendi'nin divanını düzenleyerek bastırmaya, tezkiresinin çok istediği yeni baskısını gerçekleştirmeye fırsat bulamadan 22 Haziran 1866 yılında hayata veda etmiştir. Son zamanlarında Anadoluhisarı'na yerleşen şairin mezarı Göksu sırtında bulunan kabristanda yer almaktadır.

Yaşadığı dönemdeki insanlar Fatîn Efendi'yi ünlü olarak tanımış ve edebiyat dünyasında önde gelen kişiler arasında saymıştır. Şöhretinin yaygın olduğu zamanlarda Ziya Paşa, 1262 (1846) yılında girmiş olduğu Mektûbî-i Sadâret-i Âlî Kalemi'nde kendisi ile tanıştıktan sonra kendisinden görmüş olduğu yardımla şiirinin güçlendiğini, şiir kavramının ne demek olduğunu Fatîn Efendi aracılığıyla anladığını belirtmiştir.

Fatîn Efendi'nin esas olarak sanat açısından güçlü bir şair olduğu söylenemez. Kendisi bu dönemin alelade şiir yazar şairleri arasında anılmaktadır (Kocatürk, 1964: 600). Kaleme aldığı manzumeler, 18. yüzyıl sonrasında bu zamana kadar eski şiirlerin estetik olarak bozulduğunu öne süren şairler kalabalığında olduğu gibi orta seviyeleri bile zorlukla bulan Fatîn'in, şairlik döneminin farklı devrelerindeki ürünleri birleştiren divanında bazılarının vezinli, kafiyeli alelade sözler olmaktan öteye geçmemiş şiirlerin yanında klasik Türk şiir geleneğinin sağlamış olduğu, onlardan farklı olan ustaca

söyleyişlere de rastlanmaktadır. Fatîn'in kaleme almış olduğu kasideler oldukça basit ve yavan olarak kabul edilse de bazı gazellerinde ince zevk sahibi olduğunu göstermiştir. Fatîn'in şiir konusunda dost çevresinden olan şairlere nazireler söylemesi de önemli bir yere sahiptir.

19. yüzyılın ilk yarısında klasik Türk şiirinin, klasikleşmiş mükemmeliyet dışında farklı şeyler arayan çözülme çağının şairlerinden olan Fatîn yalın, gösterişsiz söyleşilerin yanında Sümbülzâde Vehbî, Enderunlu Fâzıl ve Vâsıf'ta görüldüğü gibi bazı dönemler yerliliğe yönelerek, alışılmamış rediflerin arkasında yenilikler aramıştır. Keşfettiği redifler birçok defa şiirlerindeki sadeliğin üzerini kapatan bir etki yaratmaktadır. Gazelde kendisini mahir bir şair olarak kabul eden Fatîn'in divanında yer alan bazı mısraların arasında birtakım güçlü söyleşilerin de parladığına rastlanmıştır.

Eserleri:

Divan: Fatîn'in bir mesnevi, bir na't, hepsi de küçük hacimde sekiz kaside, 244 tarih, 168 gazel, iki müstezad, iki tahmîs, bir lugaz, on yedi kıta, yirmi bir müfred ve iki mısra-ı âzâdesini birleştiren divan eseri, vefatından beş sene sonra 1871'de oğlu tarafından ilk kısmına eklenen hal tercümesiyle beraber bastırılmıştır (Soldan, 2005: 112).

Tezkire-i Hâtimetü'l-eş'âr: Fatîn'in adını günümüze taşıyan şairlikteki bir devirlik şöhreti değil *Tezkire-i Hâtimetü'l-eş'âr* (Banarlı, 1971: 843) adıyla ortaya koyduğu şairler tezkiresidir. 1853'te tamamlanan eseri onu daha basım öncesinde gören kişilerde oldukça büyük bir takdir uyandırmıştır. Fatîn Tezkiresi'ne 1134'ten (1721-22) başlayarak 159 şair girmiştir (Sarıkaya, 2007: 67).

Fatîn Tezkiresi, Osmanlı edebiyatında tezkire türünün önemli bir örneği olup Fatîn Davud Efendi tarafından kaleme alınmıştır (Köprülü, 1947: 529). 19. yüzyılda yazılan bu eser, dönemin şairlerinin biyografilerini ve edebî kişiliklerini ele alarak önemli bir kaynak oluşturur. Şairlerin hayatları, eserleri ve sanat anlayışlarına dair bilgiler sunan tezkire, özellikle 18. ve 19. yüzyıl Osmanlı şairlerini tanıtmaya dikkat çeker. Osmanlı Türkçesiyle yazılmış olan eser hem edebiyat tarihi açısından hem de biyografik bilgiler bakımından değerlidir. Klasik Osmanlı edebiyatı geleneğinin izlerini taşıyan Fatîn Tezkiresi, tezkire geleneğinin son temsilcilerinden biri olarak

Tanzimat dönemi öncesi edebiyat dünyasına ışık tutar ve bu alanda çalışanlar için temel bir kaynak niteliği taşır (Sarıkaya, 2007: 24-25).

2.8. Şeref Hanım

Şeref Hanım, İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Kendisi Şair Mehmed Nebîl Bey'in kızıdır (Banarlı, 1971: 841). Babası tarafından soyu Sadrazam Abdullah Nâilî Paşa'ya, annesi tarafından ise Şerife Nakiye Hanım tarafından Şeyhülislâm Âşir Efendi'ye dayanmaktadır (Uraz, 1939: 112). Şeref Hanım'ın büyük babası da aynı zamanda şairlik yapmaktaydı. Kaleme aldığı şiirlerden yola çıkarak Yakacık semtinin kendisi için özel bir yeri olduğu sonucuna varılabilir.

Şeref Hanım, Kadirî muhibbi ise de asıl olarak Yenikapı Mevlevîhânesi'nde şeyhlik yapan Osman Selâhaddin Dede'ye bağlı olarak çalışmıştır. Vefat ettikten sonra da burada bulunan kabristana defnedilmiştir (İnal, 1970: 1776).

Şeref Hanım'ın hayatı boyunca izdivaç gerçekleştirmediği tahmin edilmektedir. Sorunlarını Sadrazam Âlî Paşa'ya bildirip, maaşının olmadığını belirterek ondan yardım talep ettiği ve kendisine aylık olarak 200 kuruşluk maaşın bağlandığı bilgisine divanında yer alan Âlî Paşa'ya olan teşekküründen anlaşılmaktadır.

19. yüzyılda şiir kaleme alan şairler arasında olan Şeref Hanım'ın divanında yirmi bir farklı nazım şekli ile yazılmış toplamda 4803 beyit kadar 677 şiir bulunmaktadır. Kullanmış olduğu nazım biçimleri, ele aldığı konular, dil ve ifade şekilleri açısından kadın şairler arasında önemli bir yere sahiptir. Şiirlerinde nazım tekniği güçlü ve dili oldukça sadedir (Kocatürk, 1964: 599).

Divanında yer alan pek çok şiirde esprileri, zekâsı ve bazen de bunların altındaki sitem ve hüznünlere rastlanmaktadır. Kendi dönemine göre daha rahat ve serbest söyleşileri tuhaf karşılanan şairin Nedîm tarzı şuh ve şen söyleşilerinin yanında Nâbî ve Koca Râgıb Paşa tarzında hakîmâne beyitleri de bulunmaktadır.

Eserleri:

Divan: Şeref Hanım tarafından kaleme alınmış eserin bir nüshası bilinen divanı (İÜ Ktp., TY, nr. 2808) basılmıştır (İstanbul 1284, 1292), aynı zamanda bu eser Mehmet Arslan tarafından yayımlanmıştır (Arslan, 2017: 48).

2.9. Leylâ Hanım

Leylâ Hanım, İstanbul'da doğmuştur. Kazasker Morâlîzâde Hâmid Efendi'nin kızıdır. Yaşamına dair pek fazla bilgi olmadığı için doğum tarihi de net değildir (İnal, 1969: 880). Kaleme aldığı şiirlerden anlaşıldığı üzere dayısı Keçecizâde İzzet Molla'dır.

Divan yazarken kendisine şiirlerde yol gösteren İzzet Molla'yı üstadı ve hocası şeklinde tanımlayan ifadeler bulunmaktadır (Kocatürk, 1964: 598). Leylâ Hanım'ın kültürü içerisinde olduğu münevver aile çevresinden alıp yetişmiştir. Gençken evlenmiş ancak anlaşmazlık yaşadığı eşinden bir hafta içerisinde, bazı söylentilere göre ise nikah gecesinde ayrılmıştır. İnce düşünceli ve hassas bir yaratılıştaki ve özgür bir düşünce yapısına sahip olmasından dolayı evliliğini sürdüremediğine dair söylentiler mevcuttur.

Leylâ Hanım'ın kaleme aldığı şiirlerde kendisinin saray çevresine ilgisinin olduğu görülmektedir. Babasını kaybettikten sonra yaşamının son zamanlarına doğru geçim sıkıntısı yaşayınca II. Mahmud için kaleme aldığı kasidelerde durumundan bahsederek yardım talep etmiştir. Esmâ Sultan'a da bu konuyla alakalı yazmış olduğu şiirler mevcuttur (Banarlı, 1971: 840). 1840 yılında kendisine 150 kuruş maaş bağlanmış olan Leylâ Hanım, saray için yazmış olduğu manzumelerde almış olduğu yardım için teşekkür etmiştir.

II. Mahmud'un kızı olan Atıyye Sultan'ın doğumu sebebiyle söylemiş olduğu tarih manzumesinde padişahı sürgündeki dayısı İzzet Molla'nın affedilmesini istemiştir. Yaşamının son zamanlarında Mısır'da divanı basılmış ve İstanbul'da hayatını kaybetmiştir. Mevlevîliğe bağlı olmasından dolayı Galata Mevlevîhânesi bahçesine defnedilmiştir.

Kaleme aldığı şiirlerde dönemin en büyük Mevlevî şairi olan Şeyh Gâlib etkisi görülmüştür. Fakat tasavvuf yolundaki ifadeleri, kendisinin şiirlerine esas hâkim olan insanî aşk duygusuna çeşit katan bir motif olarak kalmıştır. Rind edasına sahip olan Leylâ Hanım'ın şiirlerinde beşerî aşkın ağır basmasının yanında gazelleri ve şarkılarında zamanın bir kadın için oldukça serbest olacağı biçimde içki ve eğlence

meclislerini övmesi şahsını yanlış anlaşılmasına, hatta çoğu zaman bazı kimseler tarafından hafiflik ile itham edilmesine neden olmuştur (Uraz, 1939: 86).

Müterrep divanında yazmış olduğu gazelleri epey yalın olan Leylâ Hanım duygularını olabildiğince sade bir anlatımla ifade ederek, lafız oyunları ve edebî sanatlara itibar etmemiştir. Kaleme aldığı şiirlerde yeni ve çeşitli söyleşileri olmayan, kendisinden önceki şairlerin yolundan gidip onları yinelemiş, geleneklere uyarak eski ve yeni şairlere nazireler söyleyerek tahmisler gerçekleştirmiştir.

Leylâ Hanım, pek parlak bir şair olmamasının yanı sıra divan şiirlerinin son zamanlarında yetişmiş diğer şairlerden de geri değildir. İrticalen şiir okuyabildiği kaydedilmiş olan Leylâ Hanım başarılı ve samimi münâcâtlar, na'tler ve mersiyeler yazmış olsa bile esas şöhreti şarkı ve lirizm dolu olan gazellerinde saklıdır.

Eserleri:

Divan: Tek eseri olan *Divan*'ı önce Bulak'ta (1260), sonrasında kaleme aldığı şiirlerin de eklenmesiyle İstanbul'da taş baskısı şeklinde (1267) yayımlanmış, daha sonra bir tanesi tarihsiz, diğerleri ise 1299, 1928 ve 2003 (haz. Mehmet Arslan) tarihlerine ait olarak dört baskısı daha ilave edilmiştir (Arslan, 2018: 77-79).

2.10. Mehmet Fevzî Efendi

Asıl adı Mehmed Ali olup Fevzî mahlasını kullanmakta olan Mehmet Fevzî Efendi, Denizli'nin Tavas ilçesinde doğmuşsa da yirmi sene Edirne'de yaşayıp orada müftülük görevinde bulunduğu Edirne Müftüsü Fevzî Efendi namıyla bilinir (İnal, 1969: 418). Halep, Medine, Bitlis, Kayseri, Edirne gibi şehirlerde kadı naipliği görevinde bulunmuş, Edirne'de müftülük yaptığı için de Edirne Müftüsü lakabıyla şöhrete kavuşmuştur (Uzun, 1995: 506).

Fevzî Efendi, farklı görevlerde Osmanlı'nın neredeyse tamamını dolaşarak, ulemalar ve devlet görevlileriyle dostluk kurmuştur. Kendisi halk ve öğrencileri yakından tanıyan bir Osmanlı aydını kabul edilebilir. İlerleyen süreçte Edirne müftülüğü sonrasında oldukça farklı şehirlerde görev almıştır. Son olarak Rumeli kazaskerliği görevini ifa etmiştir. 1318 yılında (25 Ağustos 1900) İstanbul Karagümrük'te bulunan evinde vefat eden şair, Fatih Camii mezarlığına defnedilmiştir (Baybara, 2007: 33).

Fevzî Efendi, islam ilminin sarf ve nahiv, belagat, mantık ve tabagat gibi farklı alanlarında eserler vermiştir. Bu esnada tasavvuf konularıyla da ilgilenip rabîta ve keramet ile alakalı eserleri kaleme almıştır. Türk edebiyatında Hz. Peygamber ile alakalı en fazla eser veren müelliflerin başında geldiği gibi yalnızca na'lerden müteşekkil divanı düzenleyen şairlerin arasındadır. Dinî, tasavvufî ve hikemî tarzlardan şarkı gibi lâdinî nazım şekillerine kadar neredeyse bütün tarzlarda şiir kaleme almıştır. Fakat Fevzî Efendi şair olmanın yanı sıra daha çok bilim adamıdır. Mensur eserlerinde farklı şiirlerin yanında birçok kez kendi şiirlerine yer vermiş olan Fevzî Efendi daha çok dinî-hikemî tarzında ilerlemiştir. Bazı dönemler lirizme ulaşmış olan şairin bu özelliği Hz. Peygamber ile alakalı şiirlerinde görülmektedir (Baybara, 2007: 35).

Dinî, tasavvufî ve hikemî türlerden şarkı gibi lâdinî türlere kadar hemen her tür ve şekilde şiir yazmıştır. Ancak Fevzî Efendi şair olmaktan çok bir ilim adamıdır. Mensur eserleri içinde, çeşitli şiirler yanında sık sık kendi şiirlerine yer veren Fevzî Efendi daha çok dinî-hikemî tarzı benimsemiştir. Zaman zaman lirizme ulaştığı görülen şairin bu yanı özellikle Hz. Peygamber'le ilgili şiirlerinde görülür (Baybara, 2007: 38).

Eserleri:

Şairin çok sayıdaki dinî, ilmî ve edebî alanda yayımlanmış yetmiş beş eserinden edebî eserler olarak tasnif edilenler şunlardır: *Kasîde-i kudsiyye* (Arapça), *El-'Atıyyetü'l-kudsiyye 'ale'l-Kasîdeti'l-kudsiyye* (Arapça), *Kasîde-i medeniyye* (Arapça), *El-Hasîdetü'n-nebeviyye fî şerhi'l-Kasîdeti'l-medeniyye* (Arapça), *Kasîde-i 'ulyâ* (Arapça), *Divan* (Türkçe), *Müntehabât-ı Divan-ı Fevzî* (Türkçe), *Et-Tevessülâtü'l-Fevziyye fî'n-nuûti'n-nebeviyye* (Türkçe), *Hediyye-i Fevzî* (Türkçe), *Envârü'l-kevâkib fî leyleti'r-regâib* (Türkçe), *Kevâ'ib-i Şi'r ü İnşâ* (Türkçe) (Uzun 1995: 507-509). Fevzî Efendi tarafından kaleme alınan ilahiler ve şarkılar, içlerinde Zekâî Dede gibi önemli sanatçıların bulunduğu farklı bestekârlar tarafından bestelenmiştir (Baybara, 2007: 89).

2.11. Fıtnat Hanım

Asıl adı Zübeyde olan Fıtnat Hanım, İstanbul'da doğmuştur. Meşhur bir şahsiyet olmasına ve ailesinin önemli isimler çıkarmış olmasına rağmen hayatı hakkında pek bir bilgi bulunmaz. Şeyhülislâm Mehmed Esad Efendi'nin (ö. 1166/1753) kızıdır (Uraz, 1939: 105). Annesi, bir şeyhülislam kızıdır. Fıtnat Hanım'ın anne tarafında başkaca şeyhülislamı olduğu gibi baba tarafından da beş şeyhülislam çıkmıştır. Kültür düzeyi oldukça ileri bir ailedendir.

Fıtnat Hanım, 1194 senesi Zilhiccesinde (1780 yılı son ayında) vefat etmiştir. Müstakimzade ölüm tarihini Zilhicce olarak kaydetmiştir (Mecelletü'n-nisâb, vr. 340b).

Fıtnat Hanım, küçük divanında terciibend ve terkibendin yanı sıra, sayıca fazla olmasa da geleneksel şiirin neredeyse tüm nazım biçimlerini kullanmıştır. Ancak, kaside ve benzeri geniş çerçeveli manzumeler yerine, daha çok gazel, rubai ve kıta gibi küçük hacimli şiirler yazmayı tercih etmiştir. Hacim olarak nispeten büyük kabul edilebilecek eserleri ise beş kaside, bir müseddes ve üç tahmis ile sınırlı kalmış, şiirlerinin büyük çoğunluğu gazel etrafında şekillenmiştir.

Klasik Türk şairlerinin genelinde rastlanan dil ve ifade etme kusurları kendisinde çok fazla bulunmamaktadır. Anlatmak istediğini genel olarak düzgün bir şekilde ifade eden Fıtnat, tarzı ve ele aldığı mazmunlar açısından sınırlı bir çerçevede kalmış, parlak benzetmeler ve çeşitli imajların peşinden gitmemiştir. Bu tarzı da şiirde çok fazla varlık gösterememiş olmasıyla yorumlanmıştır. Şiirlerinde genel olarak güller, bülbüller, şebboylar, nergisler, sümbüller, ruhlar ve hatlar etrafında toplanmış mazmunlar yer almaktadır. Şair, sevgilinin güzelliğini doğadaki güzel varlıklarla karşılaştırmaktan ve onların sevgilinin ihtişamı karşısında sönük kaldığını vurgulamaktan büyük bir zevk almıştır. Geleneksel şiirlerin estetik biçimlerini ele alırken erkek şairlerin klişelerinden de yararlanmıştır (Banarlı, 1971: 769).

Manzum eserlerinde divan şiirinin büyük ustaları düzeyinde bir zenginlik ortaya koyamayan şair, yine de çeşitlilik karşısında ele aldığı konuları güçlü bir şekilde ifade etmek için çaba göstermiştir. Aynı mazmunu her defasında farklı bir üslupla dile getirme başarısı sergilemiştir.

Fıtnat Hanım, şahsi hayatına dair problemleri ya da yerel çevre tasvirlerini şiirlerine yansıtmaktan ziyade, eski şiirlerin soyut dünyasında kalmayı tercih etmiştir. Ancak, çıkan bir yangın sonucu evsiz kalması üzerine hükümdardan yardım talep ettiği şiiri, divanındaki bu genel tercihe karşın bir istisna olarak dikkat çeker. 17. yüzyıldan itibaren klasik Türk şiirinde giderek belirginleşen mahallî renklere açılma eğilimleri, onun eserlerinde kendine yer bulmamıştır (Morkoç, 2011: 227).

Şeyhülislam ailesinde yetişmesine ve babasının divanında dinî içerikli şiirlerin çoğunlukta olmasına rağmen, Fıtnat Hanım yalnızca iki na't yazmış ve dinî ilhamlara ya da tasavvufa açık bir yönelim göstermemiştir. Eksiksiz bir mürettep divan oluşturma amacı gütmemiş, alfabedeki her harf için kafiye gazeller yazmamıştır. Hatta alfabedeki harflerden onunu kafiye ve rediflerine temel olarak hiç kullanmamıştır.

Fıtnat Hanım'ın kaleme aldığı küçük divan, geleneksel şiiri tüm esaslarıyla temsil edebilecek güce sahiptir. Klasik edebiyatta kendini gösteren kadın şairlerden en güçlü ve en ünlü olanı kabul edilmesinin yanında, zamanın müellifleri tarafından şairliğinin güçsüz bir parçası olarak genelde mazmunlarının dar olması ve hayal gücünün sınırlılığından bahsedilmektedir (Morkoç, 2011: 227).

Eserleri:

Divan: Fıtnat Hanım'ın tek eseri, Divan'ıdır (Kocatürk, 1964: 519). *Divan*'ın İstanbul Kütüphanelerinde otuz kadar yazma ve matbu nüshası vardır. Divan'da toplam 6 na'ti, 4 kasidesi, 48 tarihi, 1 manzum arzuhâli, 59 gazeli, 10 eksik gazeli, 1 tahmisi, 1 müseddesi, 2 kıtası, 1 rubaisi, 10 nazmı, 25 müfredi, 4 lugazı, 36 muamması, 4 şarkısı vardır (Çeçen, 1996: 112).

2.12. Yahya Nazîm

Fatîn Efendi'nin Yahya Nazîm hakkında verdiği bilgiler şöyledir:

Nâzım-ı mûmâ-ileyh Yahya Nazîm Efendi, şeyh-i düşâb olarak bilinen Şeyh Neşâtî Efendi'nin öğrencilerinden biridir ve mahrûsa-i Edirne'de 1139 (1726) yılında vefat etmiştir. Her ne kadar bir şair ve söz ustası olarak tanınsa da sadece silk-i sûtûr adlı beytinden başka eserleri geniş bir şekilde değerlendirilememiştir. (Davud Fatîn, 1854: 415-416).

İstanbul-Kumkapı'daki Gedikpaşa'da doğduğundan Gedikpaşalı Nazîm diye anıldı. Sadece Atâ Bey onun Kasımpaşa'da doğduğunu zikreder. 1059 (1649) civarında doğduğu söylenebilir. Asıl adı Yahya'dır. Nazîm Yahyâ Çelebi olarak bilinir (Banarlı, 1971: 747). Şiir ve musiki istidadından dolayı Enderun'a kabul edilip iyi bir eğitim almış; Arapça ve Farsça öğrenmiştir.

Sonrasında kilâr-ı hâssa nöbetçibaşılığına getirilir. IV. Mehmed döneminde İstanbul meyve halinde pazarbaşılığı görevine getirilerek saraydan ayrılıp ölene dek bu vazifede kalmıştır.

Gençlik dönemlerinde Mevlevî tarikatına katılarak üç sene boyunca Galata Mevlevîhânesinde hizmette bulunmuştur. Edirne Mevlevîhânesi Şeyhi Neşâtî Ahmed Dede'ye olan bağlılığı, kendilerinden edebî ve musikî anlamda yararlandığı kaleme almış olduğu methiyelerde bellidir (Banarlı, 1971: 750). Edirne Mevlevihanesi'nin Neşâtî Dede tarafından tamir edilmesi vesilesiyle söylemiş olduğu bir tarihten postnişinlikte olduğu 1670-1674 seneleri arasında Neşâtî'nin bir süre Edirne'de yaşadığı söylenebilir.

Nazîm'in Hz. Peygamber'e olan sevgisi, bu konuya dair yazmış olduğu yüzlerce

na'ti (Banarlı, 1971: 751) kendisine dair farklı menkıbelerin meydana çıkmasını sağlamıştır. Bu menkıbelerden birine göre gençlik zamanlarında Gedikpaşa meyhanelerinden bir tanesinden çıkmadığı halde görmüş olduğu bir rüya ile tövbe etmiş, diğer bir rivayete göre de hac için gitmiş olduğu Medine'de daha müsvedde halindeki bir na'tini çok beğenmiş olan Resul-i Ekrem'in ilham vermesi üzerine bu şiir Mescid-i Nebevi'de bir müezzin tarafından minarede okunmuştur. Na'tlerinin yanı sıra huzurunda yapılmış pek çok musikî faslına katılıp oldukça büyük takdir toplamış olan şair, "Dedi yâ hay göçtü Yahyâ-yı Nazîm" mısranın gösterdiği 1139'da (1727 [Cemâziyelâhir/Şubat) hayata gözlerini yummuştur (Çetin, 2023: 127).

Nazîm'ın tek eseri, *Dîvân-ı Belâgat-unvân-ı Nazîm*, beş farklı divandan oluşmaktadır. Bu divanlardan ikisi tamamen na'tlerden oluşurken, diğerlerinde de çok sayıda na't bulunmaktadır. Eserde, na'tler; kasideler, gazeller, mesneviler, kıtalar, murabbalar, muhammesler, müseddesler, müsemmenler, müstezadlar, terkiibendler ve müfredler gibi farklı nazım şekilleriyle kaleme alınmıştır (Çetin, 2023: 129).

Kasidelerde Nef'înin, gazellerinde Neşâtî'nin etkisi görülmekte olan ve bu iki şairin yanında Fehîm-i Kadîm için de nazîreler kaleme alan Nazîm klasik Türk edebiyatı şarkı türünde ilk örnekleri sergilemiştir.

Nazîm, bestekar olmasının yanında tiz ve etkin sesiyle kendi döneminin ileri gelen hanendelerinden olmuş, dönemin na'thanları ve dinî edebiyatın önde gelen şairlerinin arasında olmayı hak etmiştir. Kaynaklarda musikî hocalarına dair bir bilgi bulunmamasının yanında Nefrî Ahmed Çelebi, Hâfız Post ve İtrî gibi musikîşinaslardan yararlanmış olması güçlü ihtimaller arasında görülmektedir.

Eserleri:

Esad Efendi'nin *Atrabü'l-âsâr* eserinde 500'ü aşkın beste, semâî ve şarkısı olduğunu söylediği Nazîm'in eserlerinin 300'e yakınının güftesi güfte mecmualarında belirlenmiştir. Aynı zamanda birçoğunun kendisine ait olduğu belirlenen bestelerden na't, beste ve semaî formunda günümüze ulaşmış 14 eser listesi Yılmaz Öztuna tarafından kaydedilmiş, Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu repertuvarında da altı bestesiyle beraber bir semaî ve şarkı yer almıştır. Güfte mecmuaları kapsamında bayatî makamında 20'den fazla beste ve 10'u aşkın semaîye rastlanması kendisinin bu makama olan ilgisinin bir göstergesidir. (Çetin, 2023: 129).

Nazîm tarafından kaleme alınan şiirler birçok bestekar tarafından bestelenmiştir. Bunların arasında İtrî, Küçük İmam Mehmed Efendi, Tab'î Mustafa Efendi, Ebûbekir Ağa, Dellâlzâde İsmâil Efendi, Sultan III. Selim, Hacı Fâik Bey, Kazasker Mustafa İzzet Efendi ve Zekâî Dede bulunmaktadır. (Çetin, 2023: 130).

2.13. Pertev Mehmet Sa'îd Paşa

Pertev Mehmed Sa'îd Paşa, 1270 (1785) yılında Darıca'da doğar. Tatar Pertev Paşa olarak da bilinir (Uraz, 1939: 29). Sıbyan mektebinden sonra annesinin yakınlarından olup kendisine "Pertev" mahlasını veren Hacı Ahmed'in yardımıyla 1219 (1804) senesinde ruûs kalemine girer. Buradan da divan kalemine ve sadaret mektubî odasına geçer. Reîsülküttâb Gâlib Efendi'nin himayesinde âmedîliğe, beylikçiliğe ve reisülküttaplığa kadar ulaşmıştır. 1830'da siyasi sebeplerle vazifeden azledilmiş, başka bir vazife ile gönderildiği Mısır'da elde ettiği muvaffakiyetlerle

sadaret kethüdalığına yükseltilmiştir. En son Umur-ı Mülkiye Nâzırı olmuştur (İnal, 1969: 1301).

Bir süre sonra “paşa” ünvanını da alan şair, II. Mahmud’un kendisine gösterdiği değer nedeniyle “tuğsuz padişah” olarak anılmıştır. Başta Akif Paşa olmak üzere kendisine muhalif olanlarca iftiralara uğramıştır. Nitekim Akif Paşa’nın Tabsıra’sı tam da Pertev Paşa’nın küçük düşürülmesi maksadıyla kaleme alınmıştır (Yörür, 2019: 369). Devletin düştüğü kimi sıkıntıların kendisine yüklendiği Pertev Paşa, nihayet 1253 (1837) yılında görevden alınıp Edirne’ye sürgün gönderilir. Burada aynı yıl, Edirne valisince konağa çağrılıp boğdurulur ve Seyyid Celaleddin Türbesi’nin yanına defnedilir (Yörür, 2019: 370).

Eserleri:

Divan: Pertev Mehmed Sa’îd Paşa’nın yegâne eseri *Divan*’ıdır. Paşa’nın vefatından üç yıl sonra İstanbul’da basılan 1256 (1840) *Divan*’ın yazma nüshası elde yoktur. Divan’da gazel, kıta, tarih manzumesi ile 5 adet şarkı manzumesi bulunmaktadır. Bazı gazellerinde hikemî cereyanın etkileri göze çarpar. Dili sanat açısından dikkat çekse de şiiri çok derin sayılmaz (Kocatürk, 1964: 595).

2.14. Nevres

Nevres, Rum asıllıdır, 1236 yılında (1820-21) Sakız adasında doğmuştur. Kaynaklarda Osman Nevres olarak da bilinir (Uraz, 1939: 145). Bağdat’ta ve Şam’da valilik yapan Ali Rıza Paşa’nın hizmetinden alınarak Süleyman Efendi tarafından 8-9 yaşlarında satın alınıp yetiştirilmeye başlanmış ve sonrasında paşaya takdim edilmiştir. Daha sonra paşa himayesinde medrese tahsilinin gerçekleşmesi için götürülmüştür. Bağdat’ta vilayet kâtipliğine başladığı esnada şiir yazmakla ilgilenmiştir. Hamisinin ölümüyle (1846) İstanbul’a giderek Hariciye Mektubi Kalemi’nde görevlendirilmiştir. Bu süreçte Müşi Abdülkerim Nadir Paşa’ya intisap edip onunla yeniden Bağdat (1848) ve Hicaz’a (1852) gitmiştir. 1858 yılında mütemayiz rütbesi ile Irak ve Hicaz ordularının muhasebeciliği ile Bağdat’a yeniden gelmiştir. Bu senelerde büyük emekler ile evinde hoş bir çiçek bahçesi yapmıştır.

İstanbul’a gitmeyi çok istemese de İkinci Ordu muhasebeciliği ile Şumnu’ya gönderilmiştir (1872). Bağdat’ta görev yaptığı esnada isminin karıştığı bir suistimal

yüzünden görevden alınarak bir buçuk sene boyunca Şumnu'da yaşamıştır. İstanbul'a duyduğu hasret ve hırsızlık isnadı nedeniyle aklî dengesi bozulmaya başlamıştır. İstanbul'a götürülüp Haydarpaşa Hastanesi'nde tedavi altına alınmıştır. Kısmî olarak iyileşme gösterince Zaptiye Nezareti mektupçuluğu görevine getirilmiştir (1874). Fakat bir süre sonra dengesini tekrar kaybettiği için Üsküdar'daki evine çekilmiştir. 6 Şubat 1876 yılında hayatını kaybetmiş ve Karacaahmet Mezarlığı'na defnedilmiştir (İnal, 1969: 1134).

Nevres, kendi dönemi içinde şairliğine göre daha çok münşîliğiyle şöhret kazanmıştır. Nesrinin Akif ve Mustafa Reşid Paşaların, nazmının da Ali Rıza Paşa'nın etkisinde gelişim gösterdiği söylenmektedir. Şiirlerinde gösterdiği şekil ve muhteva yeniliklerinin nesirde sergileyememiştir (İnal, 1969: 1135).

Nevres, Arapça ve Farsçasını geliştirip bu dillerde şiirler kaleme almıştır. Arapça şiirleri, Türkçe şiirlere göre daha iyi düzeydedir. Ziya Paşa ve Muallim Naci gibi şairlerin takdir ettiği şiirleri özellikle Irak Türkleri arasında ün kazanarak, bestelenmiş olan na'atleri tekkelerde icra edilmiştir. Şarkı besteleri de yapan Nevres, genel olarak şiirlerinde mevcut olan geleneksel çizgiyi sürdürse bile gerek şekil gerekse muhtevada yenilikler yaparak gazel formunda kasideler kaleme almış ve bir gazeli iki vezne de uyabilecek biçimde söylemiştir (İnal, 1969: 1137). Kendi döneminde kullanılmakta olan telgraf, vapur, Avrupa gibi kelimeleri divan şiirleri mazmunları arasına sokmuş ve şiirlerde anlamı bilinmeyen kelimeleri açıklamak gibi önceden görülmemiş bir yol takip etmiştir. Bu nedenle kendisinin geleneksel çizgide birtakım yenilikleri beraberinde getirdiği söylenebilir.

Türkmen lehçesiyle şiirler söylemekte olan Nevres, bu tarz yenilikler yapması nedeniyle eleştirilere maruz kalmıştır. Namık Kemal ile olan karşılıklı hicviyeleri kendisinin vefatına kadar sürmüştür (Özgül, 1999: 58-81). Divanın son bölümünde bulunan "Muhıra-i Nazm" isimli yazıda ithamlara karşın kendisini savunan Nevres hiç kimseden şiir çalmadığını belirtmiştir. Kendi dönemindeki genel temayülden farklı olarak klasik Türk edebiyatına yakın bir tarzla lirik şiirler kaleme alan Nevres vatan sevgisi ile alakalı şiirlerde dönemin yeni düşüncelerine de değinmiştir (Akkaya, 1994: 21).

Eserleri:

Divan: Eserlerinden biri *Divan*' dır. İki kez basılmıştır ve (İstanbul 1257, 1290) gayri mürettep divanı iki kısımdan meydana gelmektedir. Türkçe olarak yazılmış ilk bölüm Arapça, Farsça ve Türkçe rubâîler hâlindeki münâcât ile başlamaktadır. Sonrasında 2 na't, 1 mersiye, 12 kaside, 16 terciibend, 29 tarih, 1 kıta, 2 tahmîs, 2 muhammes ve 7 şarkı, 2'si müstezad şeklinde 405 gazel yer almaktadır (Kaya, 2020: 87).

Destâr-ı Hayâl: "*Destâr-ı Hayâl*" adlı eseri altı hikâyeden meydana gelen bir mesnevidir (Özgül, 1999: 299-318). *Eser-i Nâdir Mecmûâtü't-tarab alâ lisâni'l-edeb* ise Abdülkerim Nâdir Paşa için yazılmış bir eserdir. Bu eserde divana girmemiş bazı gazeller, kendi münşeati ve Nâdir Paşa'nın bunlara yazdığı yanıtlar yer almaktadır (Özgül, 1999: 174-182). *Mersiye*, Muhteşem-i Kâşânî'nin Kerbelâ şehidleri hakkındaki mersiyesinden esinlenerek kaleme aldığı 115 beyitlik bir manzumedir (Özgül, 1999: 6-10).

2.15. Arpaemînzâde Mustafa Sâmi Bey

Arpaemînzâde, babasının görevinden ötürü bu isimle anılmaktadır. Esas ismi Mustafa'dır ve mahlası Sâmi'dir (Uraz, 1939: 67).

İlk görevlerine ve aldığı eğitimlere dair pek fazla bilgi bulunmamaktadır. İyi bir öğrenim aldığı ve bir süre sonra katipliğe yükseldiği bilinmektedir. Şair, kitabet mesleğinde ilerleme kaydetmiştir. Yapmış olduğu ilk resmi görev ıstabl-ı âmire-i evvel ambarı ikinci kâtipliğidir. Sonrasında farklı görevler de almıştır (Afyoncu, 2000: 236-239). 1146 (1734) yılında İstanbul'da hayata veda etmiştir. Kabri Ali Paşa-yı Cedid Camii avlusundadır.

Şiirlerinin bazıları musikî terimler barındırması, musikî makamlarına dair mesneviler kaleme alması, hattatlığının yanında musikî ile ilgilendiğinin göstergesidir. Şiirlerinde mevcut olan tasavvufî özellikler ve Mevlevî redifî ile bir gazel yazmış olması Müstakimzâde'nin Mevlevîliğe yöneldiğine dair söylentilerini doğrulamaktadır. Sâmi Bey, İran edebiyatının güçlü etkisi altında şiir kaleme alan şairlerin ve Nâbî'yi takip edenlerin önde gelenlerindendir (Banarlı, 1971: 750). Şiirlerinde mahallî unsurlara neredeyse hiç yer vermemiştir. Hikemî ve düşündüren konuları ele almıştır.

Aynı dönem şairi olan Nedîm'in akım haline getirmek için uğraştığı romantik ve neşeli şiir anlayışındaki şiirlerine yalnızca birkaç tane nazire yazmıştır. Etkileyici ve akıcı bir üsluba sahip olan şairin dilini öğrenmek zordur ve tarz olarak genelde kapalıdır. Aynı zamanda düşünceleri de derindir. Şiirlerinde mazmun, anlam ve nükteyi ön plana alıp bununla beraber lafza da önem vermiştir. Lâle Devri'ne dair olan özellikleri şiirlerinde işlememiştir. Namık Kemal, Leskofçalı Gâlib ve Yenişehirli Avnî'yi etkilemiştir (Kocatürk, 1964: 501).

Eserleri:

*Divan: Divan'*ında 35 kaside, 41 kıt'a-i kebîre, 1 murabba, 6 şarkı, 2 müseddes, iki terakibibend, 6 mesnevi, 149 gazel, 16 rubai, 12 kıta, 9 nazım, 128 matla, 13 müfred yer almaktadır. *Târih* ise Sâmi'nin vak'anüvis sıfatıyla 1143-1146 (1730-1733) yılları arasındaki olayları anlattığı Çelebîzâde Âsım Efendi'nin eserine zeyil şeklinde kaleme alınmış ancak müstakil bir eser özelliğine nail olamamıştır (Kutlar ve Sabiha, 2017: 99).

2.16. Nâşid

1162 yılında (1749) Mora'da dünyaya gelmiştir. İsmi İbrâhim'dir. Güzel şiir okuyan anlamında "Nâşid" mahlası ile tanınmıştır.

Nâşid babasının ölümü sonrasında Enderun'a alınmış, Hazîne-i Hassa'da yetişmiştir. (Levend, 1984: 404) ve 1181'de (1767) III. Mustafa'nın mâbeyinciliğine getirilmiştir. Mesleğini I. Abdülhamid zamanında sürdürürken 1188 yılında (1774) silahşörlük ve kapıcıbaşılık ile Yenişehir Feneri'ne gönderilmiştir. III. Selim tahta çıktıktan sonra Sultan Abdülhamid'in kızı Emine Sultan'ın kethüdalığı ile yeniden saraya dönmüştür. Görevini devam ettirdiği sürede vefat etmiş ve Üsküdar Ayazma Camii'ye defnedilmiştir (Zülfe, 1998: 34).

Farklı ve yeni hayaller bulma konusunda başarılı olmasından dolayı, irticalen kasideler söylemiş, gazellerinde Sâib-i Tebrîzî ve Şevket-i Buhârî'yi, nesir ve inşâda Nâbî ve Nergisî'yi takip etmiştir. Kaynaklarda şaşırtacak derecede yetenekli olduğu kaydedilmiştir ancak nesir alanında sahip olduğu kudreti sergileyecek bir örneği hala mevcut değildir. 17. yüzyıla ait karakteristik özelliklerin görülmüş olduğu şiirlerinde

Nedîm ve Nâbî'nin etkisinden ziyade Sebk-i Hindî izlerinin olduğu söylenebilir (Zülfe, 1998: 35).

Şiirleri Hacı Sâdullah Ağa, Abdülhalim Ağa ve Musâhib Sâdık Ağa gibi sanatkârlar tarafında bestelenmiş olan şairin “Üftâdeliğim bir meh-i rûşen-ten içindir” ve “Câm-ı aşkınla heman şûrîde-ser bir ben miyim?” dizeleriyle başlayanları günümüze kadar ulaşmıştır. Hat sanatına da yeteneği olan Nâşid'in bu alanda bir eseri olmasa da Tuhfe-i Hattâtîn'de kendisinden övgü ile bahsedilmektedir.

Eserleri:

Divan: *Divan*, vefatı sonrasında 8 kaside, 104 gazel, 8 musammat, 48 tarih, 23 kıta, 33 müfred; ayrıca 1 Farsça gazel ve 2 beyit Câvid Ahmed Bey tarafından toplanıp önüne bir hal tercümesinin eklenmesiyle meydana getirilmiştir.

Mecmûa: Nâşid'in kendi dönemindeki şairlerin şiirlerinden derlediği bir eser olarak *Müntehabât-ı Eş'âr* adıyla anılmaktadır. (Banarlı, 1971: 843).

3. ŞARKI NAZIM BİÇİMİNİN ŞEKİL VE MUHTEVA YÖNÜNDEN İNCELENMESİ

3.1. Şekil Yönünden İncelenmesi

Nazım biçimi eserin klasik Türk edebiyatında bir manzume kapsamının ve sanat özelliklerinin dışında kalan tarafını ortaya çıkarmaktadır. Dış yapı ile ilgili olan bu biçim kavramı, ortak özellikler taşıyan şekiller sayesinde kurallı ve sınıflandırılabilen bilgi sistemine karşılık gelen bir anlama sahip olmuştur. Bu nedenle edebiyat alanına dair yapılan bütün araştırmalarda klasik Türk edebiyatının yazılı olduğu kaynaklarda belirtilen isimlendirmelerden yola çıkılarak tüm biçimler tanımlanmaya ve kendi aralarında sınıflandırılmaya çalışılmıştır.

Türk halk edebiyatında türkünün klasik Türk edebiyatında karşılığı şarkıdır. Şarkı, şekil olarak kafiye örgüsü belli olan, bestesi yapılacağı için aruz ölçüsünün hareketli kalıpları ile yazılmış ve nazım birimi dörtlük olan şiirler şeklinde tanımlanmaktadır. Fakat şarkı güftelerine bakıldığında beş ya da altı mısralık bentlerin yanında daha çeşitli yapılara sahip olan şarkılar da görülmektedir. Literatürde şarkı nazım şeklinin genel tanımı “bestelenmek amaçlı kaleme alınan nazım biçimi” şeklindedir (Gökalp ve Aça, 2009: 247). Dolayısıyla bir manzumenin biçim veya türü belirlenirken beste veya ezginin birinci derecede etkin olduğunu söylemek doğru değildir.

Şarkı, pek çok kaynakta bir nazım biçimi olarak gösterilmiştir. Gökalp ve Aça’ya göre, şarkıda kullanılmakta olan çeşitli kafiyelerin murabbalar, muhammesler ve müseddesler gibi şiir şekillerinde de kullanılıyor olması, dize sayısı veya kafiyelerin yardımlarıyla şarkıların diğer şekillerden farklı bir biçimde değerlendirilmesine olanak sağlamamaktadır. Bend sayısı açısından da öncelikle murabba olmak üzere bahsi geçen şekilleri şarkılardan ayırmak oldukça zordur. Çünkü genelde üç ya da beş bend arasında kaleme alınan şarkılar olduğu gibi üç ya da beş bend uzunluğunda murabbalar da vardır. Bu sebeplerden dolayı şarkının bir şekilden ziyade tür olduğu kanaati oluşmaktadır (Gökalp ve Aça, 2009: 248).

Şarkılarda halk türkülerindeki gibi tekrarı olan dizeler bulunmaktadır ve bu dizelere nakarat adı verilmektedir. Ancak nakaratsız şarkılar da mevcuttur (Pala, 2002: 434). Şarkılarda aruz ölçüsünün her kalıbı kullanılmaktadır. Şarkılar en fazla olarak üç

ya da dört kıtadan meydana gelir. Çok fazla uzun değillerdir. Fakat beş ya da altı dizeli bentlerden meydana gelen şarkılar da bulunmaktadır.

Şarkılar, müzik araştırmacıları için bir araştırma konusudur. Fakat şarkıların metinleri, dil bilgisine ait araştırmalar için olduğu gibi pek çok alana dair değerli malzemelerdir. Bu metinlerde Osmanlı Türkçesi'ne ait biçim bilgileri, söz varlıkları, söz dizimleri gibi incelemelerin yanı sıra ses bilgisi araştırmalarının da yapılması mümkündür. Şarkı metinleri imla ve telaffuz bakımından oldukça önemlidir. Bunun nedeni şarkıların aynı zamanda icra edilmelerinden kaynaklanmasıdır. Herhangi bir şarkı metninin dil incelemesi yapılarak dönemin dil özellikleri tespit edilebilmektedir.

Döneme göre şarkılarda yer alan bazı sözcüklerdeki yazı dili ile söyleyişler arasında farklılıklar görülebilmektedir. Şarkının yazıldığı döneme göre kalıplaşmış imlalara dayalı olarak yazılan bazı kelimeler, söyleyişte birtakım değişikliklere uğramışlardır. Fakat dönem şarkılarının bazılarında kalıplaşmış imlaların söyleyişlerde de aynı şekilde devam ettikleri görülmüştür. Bu tarz durumlar şarkıyı icra eden sanatçıların tutumlarıyla açıklanabileceği gibi klasik Osmanlı dönemine has olan eserlere duyulan saygı sebebiyle ve eserin özgün şeklinin değiştirilmek istenmemesiyle açıklanabilmektedir. Genel olarak klasik Türk musikîsi geleneğiyle yetişmiş olan ve bu eserleri, makamları, güfteleri ve tartışılmaz değerleri gayet iyi bilen sanatçılar bu geleneklere bağlı kalmışlar ve şarkıların imlalarını söylerken değiştirme taraftarı olmamışlardır. Fakat günümüzde popüler kültür ile yetişmiş olan şarkıcılar, eski geleneklerden belli oranda ayrılmışlardır.

3.1.1. Vezin

Vezin, dilin özelliklerine göre şekillenen ve şiirde ahengi sağlayan unsurlardan biridir Aruz vezni, Türk şiirinin temel ölçülerinden biri olup, Arap edebiyatından miras alınarak Türkçeye uyarlanmıştır. Hece uzunlukları ve sıralamasıyla oluşturulan bu ölçü sistemi, şiirlere belirli bir ritim ve ahenk kazandırır. Aruz, hecelerin uzun veya kısa olarak belirlenmesiyle oluşturulan tef'ilelerden meydana gelir. Birden fazla tef'ilenin bir araya gelmesiyle de bahırlar oluşur (Ergin, 2013: 47). Aruz, Türk edebiyatının klasik döneminde, özellikle klasik Türk şiirinde yaygın olarak kullanılmıştır. Klasik Türk şairleri, aruzu ustalıkla kullanarak birbirinden güzel şiirler yazmışlardır. Aruz,

sadece klasik Türk şiirinde değil, halk şiirinde de dolaylı yollardan etkiler bırakmıştır. Günümüzde ise aruz, modern şiirde de farklı şekillerde kullanılmaktadır.

Aruzun önemi, şiire kattığı ritm ve ahenk ile sınırlı değildir. Aruz, aynı zamanda şiirin anlamını derinleştirir, duygusal etkisini artırır ve şiirin müzikal yapısını güçlendirir. Farklı bahırlar, farklı duyguları ifade etmeye daha uygun olabilir. Örneğin, hızlı ve hareketli bir bahır coşkulu duyguları, yavaş ve ağır bir bahır ise hüznü duyguları daha iyi yansıtabilir (Ergin, 2013: 47). Aruz sistemi, karmaşık bir yapıya sahip olduğu için öğrenilmesi ve uygulanması zaman ve çaba gerektirir. Ancak, aruzu öğrenmek, Türk şiirini daha iyi anlamak ve takdir etmek için önemli bir adımdır.

Aruz, Türk edebiyatının gelişiminde önemli bir rol oynamıştır. Klasik Türk şiirinin temel ölçüsü olan aruz, Türkçenin şiir dilini zenginleştirmiş ve edebiyatımıza özgün bir karakter kazandırmıştır. Aruz sayesinde Türk şiiri, Arap ve Fars şiirleriyle etkileşime girerek yeni ufuklara açılmıştır. Aruz, Türk şiirinin vazgeçilmez bir parçasıdır. Şiire kattığı ritm, ahenk ve derinlik sayesinde edebiyatımızın zenginleşmesine önemli katkılar sağlamıştır. Aruz, hem geçmişle gelecek arasında bir köprü kurar hem de Türk şiirinin geleceği için yeni olanaklar sunar. Bu çalışmada şarkı nazım şeklinde şairlerin daha çok hangi aruz vezin kalıplarında şiir yazdığını tespit edilmiştir. Şairlerin şarkılarındaki vezin kalıpları ve vezin adetleri aşağıdaki tablolarda görülebilir:

Tablo 1: Nâilî-i Kadîm'in şarkılarındaki vezin adetleri

Kullanım adedi	Kullanılan Vezin Kalıbı
11	Mefâilün mefâilün feûlün
10	Mefûlû mefâilü feûlün
9	Müfteilün müfteilün fâilün
8	Müstefîlâtün müstefîlâtün
5	Feilâtün feilâtün feilün
3	Mefâilün mefâilün
1	Feilâtün mefâilün feilün

Tablo 2: Nedîm'in şarkılarındaki vezin adetleri

Kullanım adedi	Kullanılan Vezin Kalıbı
9	Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün
6	Feilâtün feilâtün feilâtün feilün
6	Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün
2	Mefûlü mefâilü mefâilü feûlün

Tablo 3: Şeyh Gâlib'in şarkılarındaki vezin adetleri

Kullanım adedi	Kullanılan Vezin Kalıbı
7	Fâilâtün mefâilün feilâtün
3	Mefâilün mefâilün feûlün
1	Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Tablo 4: Enderunlu Fâzıl'ın şarkılarındaki vezin adetleri

Kullanım adedi	Kullanılan Vezin Kalıbı
8	Feilâtün feilâtün feilün
5	Fâilâtün fâilâtün fâilün
3	Feilâtün feilâtün feilâtün feilün
3	Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün
2	Müstefilün müstefilün
1	Müstefilün müstefilün müstefilün müstefilün
1	Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün
1	Mefâilün mefâilün
1	Fâilâtün fâilâtün

Tablo 5: Enderunlu Vâsıf'ın şarkılarındaki vezin adetleri

Kullanım adedi	Kullanılan Vezin Kalıbı
30	Fâilâtün fâilâtün fâilün
28	Fâilâtün fâilâtün
21	Müstefilün müstefilün
21	Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün
19	Mefûlü mefâilü mefâilü feûlün
18	Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün
11	Mefâilün mefâilün feûlün
10	Mefâilün mefâilün
9	Fâilâtün fâilün
7	Feilâtün feilâtün feilâtün feilün
6	Müstefilâtün
4	Feilâtün feilâtün feilün
1	Fâilün fâilün
1	Müstefilün fâilün
1	Mefûlü fâilâtü mefâilü fâilün
1	Mefûlü mefâilün

Tablo 6: Mehmed Sermed Efendi'nin şarkılarındaki vezin adetleri

Kullanım adedi	Kullanılan Vezin Kalıbı
12	Mefâilün mefâilün feûlün
11	Fâilâtün fâilâtün fâilün
7	Feilâtün feilâtün feilün
7	Mefâilün mefâilün
1	Müstefilün müstefilün müstefilün müstefilün
1	Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Tablo 7: Fatîn Efendi'nin şarkılarındaki vezin adetleri

Kullanım adedi	Kullanılan Vezin Kalıbı
9	Fâilâtün fâilâtün fâilün
1	Müstefilün müstefilün
1	Mefûlü mefâilü mefâilü feûlün
1	Mefâilün mefâilün feûlün
1	Feilâtün feilâtün feilün
1	Fâilâtün feilâtün feilâtün feilün

Tablo 8: Şeref Hanım'ın şarkılarındaki vezin adetleri

Kullanım adedi	Kullanılan Vezin Kalıbı
9	Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün
9	Müstefilün müstefilün
7	Fâilâtün fâilâtün fâilün
4	Mefâilün mefâilün
2	Feilâtün feilâtün feilâtün feilün
2	Mefûlü mefâilü mefâilü feûlün
1	Müstefilâtün
1	Mefâilün mefâilün
1	Müfteilün müfteilün fâilün
1	Müstefilâtün
1	Mefûlü fâilâtü mefâilü fâilün
1	Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün
1	Mefûlü mefâilün feûlün

Tablo 9: Leylâ Hanım'ın şarkılarındaki vezin adetleri

Kullanım adedi	Kullanılan Vezin Kalıbı
6	Mefûlû mefâilû mefâilû feûlûn
6	Fâilâtûn fâilâtûn fâilâtûn fâilûn
2	Mefâilûn mefâilûn mefâilûn mefâilûn
2	Fâilâtûn fâilâtûn fâilûn
1	Müstefilûn müstefilûn
1	Feilâtûn feilâtûn feilâtûn feilûn
1	Mefâilûn mefâilûn
1	Feilâtûn feilâtûn feilûn
1	Mefâilûn mefâilûn feûlûn

Tablo 10: Mehmet Fevzî Efendi'nin şarkılarındaki vezin adetleri

Kullanım adedi	Kullanılan Vezin Kalıbı
12	Mefâilûn mefâilûn faûlûn
10	Mefâilûn mefâilûn mefâilûn mefâilûn
8	Feilâtûn feilâtûn feilûn
6	Müstefilûn müstefilûn
4	Fâilâtûn fâilâtûn fâilâtûn fâilûn
2	Mefâilûn feilâtûn mefâilûn feilûn
2	Mefâilûn mefâilûn
1	Fâilâtûn fâilâtûn fâilûn
1	Feilâtûn feilâtûn feilûn

Tablo 11: Fıtnat Hanım'ın şarkılarındaki vezin adetleri

Kullanım adedi	Kullanılan Vezin Kalıbı
1	Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün
1	Mefâilün mefâilün feûlün
1	Feilâtün feilâtün feilün
1	Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Tablo 12: Nazîm'in şarkılarındaki vezin adetleri

Kullanım adedi	Kullanılan Vezin Kalıbı
3	Fâilâtün fâilâtün fâilün
3	Feilâtün feilâtün feilün
1	Feilâtün mefâilün feilün
1	Mefâilün mefâilün feûlün
1	Mefâilün mefâilün feûlün
1	Müfteilün müfteilün fâilün

Tablo 13: Pertev Mehmed Sa'îd Paşa'nın şarkılarındaki vezin adetleri

Kullanım adedi	Kullanılan Vezin Kalıbı
2	Feilâtün feilâtün feilün
1	Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün
1	Müstefîlâtün müstefîlâtün

Tablo 14: Nevres'in şarkılarındaki vezin adetleri

Kullanım adedi	Kullanılan Vezin Kalıbı
3	Mefûlü mefâilü mefâilü feûlün
3	Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün
1	Fâilâtün fâilâtün fâilün
1	Müstefîlâtün müstefîlâtün

Tablo 15: Arpaemînzâde Mustafa Sâmi Bey’in şarkılarındaki vezin adetleri

Kullanım adedi	Kullanılan Vezin Kalıbı
5	Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün
1	Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilâtün

Tablo 16: Nâşid’in şarkılarındaki vezin adetleri

Kullanım adedi	Kullanılan Vezin Kalıbı
3	Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün
2	Feilâtün feilâtün feilâtün feilün
1	Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün
1	Mefûlü mefâilü mefâilü feûlün

Tablo 17: Eserlerde kullanılan vezin kalıplarının kullanım adetleri

Kullanım Adedi	Kullanılan Vezin Kalıbı
69	Fâilâtün fâilâtün fâilün
58	Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün
49	Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün
41	Feilâtün feilâtün feilün
40	Müstefilün müstefilün
39	Mefâilün mefâilün feûlün
35	Mefûlü mefâilü mefâilü feûlün
27	Fâilâtün fâilâtün
26	Mefâilün mefâilün feûlün
21	Feilâtün feilâtün feilâtün feilün
20	Mefâilün mefâilün
11	Müfteilün müfteilün fâilün
10	Müstefilâtün müstefilâtün

10	Mefûlü mefâilü feûlün
7	Fâilâtün mefâilün feilâtün
7	Müstefilâtün
2	Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilâtün
2	Mefâilün feilâtün mefâilün feilün
2	Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilâtün
2	Fâilün fâilün
2	Feilâtün mefâilün feilün
2	Müstefilün müstefilün müstefilün müstefilün
1	Müstefilün fâilün
1	Mefûlü fâilâtü mefâilü fâilün
1	Mefûlü mefâilün feûlün
1	Mefûlü mefâilün

Tablolar incelendiğinde şairlerin en sık tercih ettiği vezinlerin farklılık göstermekle birlikte belirli kalıpların öne çıktığını görülmüştür. Metinde en sık kullanılan vezinler *fâilâtün fâilâtün fâilün*, *fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün* ve *feilâtün feilâtün feilün* olarak belirlenmiştir. Bu üç vezin, toplam kullanım sayısının büyük bir kısmını oluşturmaktadır. *Mefâilün mefâilün feûlün* ve *mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün* gibi vezinler de orta düzeyde bir sıklıkla kullanılmıştır. *Müfteilün müfteilün fâilün* ve *müstefilâtün müstefilâtün* gibi vezinler ise daha az tercih edilmiştir. Metinde ayrıca *mefûlü mefâilü mefâilü feûlün*, *müstefilün müstefilün* ve *mefailün mefâilün mefâilün mefâilün* gibi vezinlere de rastlanmaktadır.

3.1.2. Kafiye ve Redif

3.1.2.1. Kafiye

Klasik Türk şiirinde kafiye, mısra sonunda tekrarlanan revî olarak adlandırılan harfle oluşturulur. Ancak bu harfin öncesinde bulunan harflerin tekrarlanıp tekrarlanmamasına göre mücerred ve mürekkeb kafiye meydana gelir. Mürekkeb kafiye de mürdef, müesses ve mukayyed olmak üzere üçe ayrılır (Saraç, 2007: 30-34).

3.1.2.1.a. Mücerred Kafiye

Yalnız revî harfinin tekrarından oluşan kafiye mücerred kafiye denir. Klasik Türk şiirinde en sık görülen kafiye çeşitlerinden birisidir (Saraç, 2007: 30-34).

*“Niyyeti kayd eylemekmiş bu dili gîsûların
Ruhlarında dâne dâne hâl-i ‘anber-bûların”*

(Zülfe, 1998: 178)

*“Turre-i pür-çinidür mürğ-i dile dâm-ı belâ
Ebru-yı müşgini kasd-ı câna şemşîr-i kazâ”*

(Çeçen 1996: 397)

*“Bir perîdir gerçi ammâ yoktur insâniyeti
Aftâb-ı zerre-i nâçîze saymaz tal’atı”*

(Macit, 2017: 192)

3.1.2.1.b. Mürekkeb Kafiye

Revî harfinden önceki harflerin benzeşmesiyle yapılan kafiye türüdür. Bu kafiye türü benzeşen kafiye harflerinin türüne göre mürdef, müesses ve mukayyed olmak üzere üçe ayrılır (Saraç, 2007: 30-34).

3.1.2.1.c. Mürdef Kafiye

Ridf harfinin bulunduğu yani revî harfinden önce illet harfleri olan elif, vav ve ya’dan birinin bulunmasıyla oluşan kafiye türüdür. Çalışmada en sık görülen kafiye türüdür (Saraç, 2007: 30-34).

*“Gâh gâh itdikçe seyr-i mâh-tâb
Mâh ide mihr-i cemâliñden hicâb”*

(Arslan, 2018 224)

“Nedür ol zülf-i ‘anber-bâr ile ol gerden-i kâfûr

Görilmiş mi o sîmîn sâk ile ol sâ'id-i billûr

(Kutlar Oğuz, 2017: 238)

“Tebessüm mâ'il-i la'l ü dehânı

Tekellüm 'âşık-ı nutk u beyânı”

(Çakır, 2020: 905)

3.1.2.1.d. Müesses Kafiye

Te'sîs harfinin bulunduğu kafiye türüdür. Bu kafiye revî harfi ile harekesiz elif harfi arasında harekeli başka bir harf bulunur. Çalışmada bu kafiye türüne çok az rastlanmaktadır (Saraç, 2007: 30-34).

“Dili yekden ider meftûn ol âfet

Miyânı müydur kaddi kıyâmet”

(Mehmet Fevzî Efendi, 1287: 184)

“Vasl-ı dil-ber geliyor hâtırına

Başka şeyler geliyor hâtırına”

(Yıldız, 2002: 238)

“Kendine gördün mü baht-ı yâveri

Eyledi teshîr mülk-i hâveri”

(Yıldız, 2002: 246)

3.1.2.1.e. Mukayyed Kafiye

Revîden önce kayd harfinin yani sakin bir harfin bulunduğu kafiye türüdür. Çalışmada bu kafiye türüne az rastlanmaktadır (Saraç, 2007: 30-34).

“Saña bir togrı sözüm var efendim

Nazîriñ yok cihânda şehlevendim”

(Beyhan, 2021: 955)

“Güzeller içre mümtâz-ı cihânsın ser-bülendümsin

Müsellem tarz ü tavrı dil-ber-i 'âlem-pesendümsin”

(Kutlar Oğuz, 2017: 239)

Yapılan çalışmada şarkı nazım biçiminde en sık görülen kafiye türünün mürdef kafiye olduğu tespit edilmiştir. Tespit edilen şarkıların iki yüz on dördünde mürdef kafiye kullanılmıştır. İkinci en çok kullanılan kafiye türü ise doksan üç şarkıda kullanılan mücerred kafiye türüdür. Şarkı nazım şeklinde müesses kafiye türünün on bir şarkıda kullanıldığı tespit edilmiştir. Mukayyed kafiye ise en az kullanılan kafiye türüdür. İki şarkıda kullanıldığı tespit edilmiştir.

3.1.2.2. Redif

Redif, mısra ve beyit sonlarında revî harften sonra gelen anlam ve görev bakımından aynı ek, kelime veya hem ek hem de kelime gruplarıdır. Bilhassa kelime ve kelime gruplarından oluşan redifler şairin hislerini ve düşüncelerini aktarmak ve şiire bütünlük kazandırmak açısından önemlidir. (Saraç, 2007: 40-48).

Tablo 18: Redif tablosu

Ek Halindeki Redifler	Sayısı	Ek ve Kelime Halindeki Redifler	Sayısı	Kelime Halindeki Redifler	Sayısı
-a	22	-ım mıdır	3	olsun	7
-i	20	-ım benim	3	oldum	6
-ım	11	-de sana	2	bana	5
-im	11	-ımsın benim	2	edelim	3
-sin	11	-ım gibi	2	ol	3
-de	10	-a yine âh âh âh	1	sana	3
-dır	10	-yim âh âh âh	1	et	2
-ı	7	-ım var	1	olduğum	2
-dedir	7	-sin sen	1	eyle	2

-ya	6	-ı severim	1	oldı	2
-sın	6	-ine âh	1	gibi	2
-yı	6	-a gelmezsin	1	olmuş yine	2
-in	6	-ım efendim.	1	elinden	2
- ın	5	-a acep	1	ben	1
-dım	5	-ımdır benim	1	içün	1
-dur	4	-ı nâz	1	oldun	1
-da	4	-ım uykusuz	1	var	1
-ü	4	-ım da sen	1	oldu bana	1
-un	4	-ım senin	1	mı ‘aceb	1
-le	4	-e tek gel	1	ola	1
-ıma	4	-de eyle safâ	1	olmuş yine	1
-deyim	3	-umda neler var	1	geldi	1
-dür	3	-ya perde perde	1	âh âh âh	1
-ler	3	-sı var	1	kimlerlesin	1
-ıdır	3	-ya ben bu şeb	1	sevdim seni	1
-ünden	3	-sın sevdiğim	1	seni	1
-um	2	-ya seni	1	olmadın gitdi	1
-larım	2	-de sen	1	ben seni	1
-sen	2	-lü güzel	1	eyledin	1
-ündür	2	-a buyur	1	bilsem	1
-e	2	-a gidelim	1	itdigin demler	1
-ımı	2	-ım gel	1	olma	1
-dun	2	-ına taldın	1	itdin yeter	1
-dı	2	-dan usandım	1	küsdüm sana	1
-den	2	-i silmez	1	içindir	1
-dim	1	-ımla felek	1	sen	1
-üm	1	-da biraz	1	itdi bu hasret	1

-indir	1	-dır Mustafâ	1	kopar	1
-ine	1	-um gel gel	1	ol amân	1
-mi	1	-um yana ko	1	eylemiş	1
-larun	1	-ıdır kimdir	1	olup şendir	1
-ken	1	-ün kimdir	1	felek	1
-yi	1	-ı var	1	pek güzel	1
-ınım	1	-ım hele	1	eyledi	1
-en	1	-a gel	1	eyledim	1
-lerde	1	-ım bana	1	kıl beni	1
-meli	1	-ayım mı	1	olur	1
-lere	1	-maz mı	1	el-amân	1
-ımdan	1	-idim ben	1	söyle	1
-üme	1			böyle kalmaz	1
-eniz	1			senin	1
-uma	1			ise	1
-iniz	1			olalım	1
-mişler	1			etmiş	1
-ün	1			vaktidir	1
-ümden	1			efendim	1
-madan	1			eyleme	1
-u	1			istemem	1
-sini	1			etdim	1
-dir	1			nedir bu	1
-maz	1				
-mem	1				
-yem	1				
-ma	1				
-ına	1				

-me	1
-di	1
-yanlardan	1
-ımsın	1

Tespit edilen şarkılarda çeşitli redifler kullanılmıştır. Kullanılan redif türleri şarkılara akıcılık ve güçlü bir ahenk katmıştır. Aşağıdaki tabloda şarkı nazım şeklinde kullanılmış kelime ve kelime grubu halindeki redifler, ek ve kelime grubu halindeki redifler ve sadece ek halindeki redifler görülmektedir.

Şarkı nazım şeklinde en çok ek olarak redif kullanılmıştır. Ek olarak kullanılan rediflerde en çok ismin yönelme hali *-a* redif olarak tercih edilmiştir. Ek ve kelime halindeki redifler genellikle her şarkıda bir kez kullanılmıştır. Kelime ve kelime grubu olarak kullanılan rediflerde Türkçe fiil kökleri tercih edilmiş ve en çok *olsun* fiiline yer verilmiştir.

3.2. Muhteva Yönünden İncelenmesi

Muhteva analizi, bir metnin içerdiği konuları, fikirleri ve duyguları yine metinde işlenen temaları dikkate alarak yapılan bir inceleme sürecidir. Muhteva analizi yaparken isabetli değerlendirmeler yapmak adına somut niteliklerin ve metnin kendine özgü özelliklerinin vurgulanması esastır. Şairin amacının, eserdeki fikirlerinin ve duygu durumlarının ne olduğu ile o metin arasında somut bağ kurarak daha çok “metin merkezli” analiz yapmak, öznellik tehlikesine karşı araştırmacıyı güvenli alanda tutar. (Akün, 1994: 54).

Dolayısıyla bu bölümdeki analizler, şarkı nazım şeklinin genel özelliklerini dayanak olarak şairlerin eserlerinde bu özelliklerin ne şekilde kullanıldığını, eserlerin muhtevasını ve hangi temaların işlendiğini ortaya koymayı hedeflemektedir. Buna göre muhteva analizi için şarkıların konu ve temalarının temel olarak bazı ana ve alt başlıklandırmaları yapılacaktır.

Konu ve temaların genel anlamda klasik Türk edebiyatında nasıl ele alındığı/kullanıldığı hususu ile özel olarak şarkı nazım şeklindeki kullanımları ele

alınacaktır (Akün, 1994: 56). Bu bağlamda şarkılardan örnek olabileceklere değinilip eserlerin ilgili kısımları sunulacaktır. Genel olarak tahlillerin aşağıdaki noktalara değinilerek yapılması tasarlanmaktadır:

Eserin genel anlamında şiirin genel anlamını kavramak için metni bütünsel bir şekilde ele alıp eserin temel konusu, ana fikri ve duygusal tonu hakkında bir anlayış geliştirilir. Ana temaların belirlenmesi aşamasında şiirin içerdiği ana temaları belirleyip şairin hangi konulara odaklandığı, hangi fikirleri öne çıkardığı ve hangi duygusal tonları kullanarak eserini oluşturduğu belirlenmeye çalışılır. Eserin yapısı ve kompozisyonu kısmında şiirin yapısı ve kompozisyonuna değinilir. Şarkının biçimden anlama uzanan bütünsel yapısına atıfta bulunulur. Toplumsal ve tarihsel bağlamda şiirin yazıldığı döneme ve şairin yaşadığı toplumsal ve tarihsel bağlama dair değerlendirmeler yapılarak dönem-eser-sanatçı arasında irtibat kurulur. Şiirin içerdiği temaların, duygusal tonun ve dilin o dönemdeki sosyal, siyasi veya kültürel etkilerine değinilir. İmgeleme ve duygusal tonun tespiti aşamasında şiirin içerdiği imgeler, mecazlar ve semboller analiz edilir. Bu imgelerin ve sembollerin ne anlama geldiği, şiirde hangi duygusal tonu desteklediği veya anlatıyı nasıl zenginleştirdiği anlaşılmaya çalışılır. Dil kullanımı ve tekniği kısmında şairin dil kullanımı ve teknik becerileri açık edilir. Şiirde hangi dil özelliklerinin dikkat çektiği; ritim, kafiye, ses ve anlam oyunlarının nasıl kullanıldığı göz önünde bulundurulur.

3.2.1. Sevgili (Mâşuk)

Klasik Türk edebiyatı, tematik olarak zengin bir “aşk” yelpazesi ile ön plana çıkar ve bu temanın merkezinde “sevgili (mâşuk)” bulunur. Klasik Türk şairleri, aşkı, özlemi, ayrılığı ve bir arayışı dile getirirken sevgili, onların duygusal dünyasında vazgeçilmez bir rol oynar. Bu kavramın işlenişi, klasik Türk şairlerinin benzersiz bir dil ve sembolizm kullanarak aşkı anlamalarını ve ifade etmelerini içerir. Bunlar, bazı yönleriyle şöyle ele alınabilir:

Semantik derinlikte klasik Türk şairleri, “sevgili” veya “mâşuk” kavramını sadece bir insan varlığı olarak değil, aynı zamanda aşkın metaforik temsilcisi olarak ele alır. Sevgili, genellikle Tanrı’ya veya evrensel güzelliklere olan aşkın sembolü olarak kullanılır. Bu semantik derinlik, klasik Türk şiirine mistik ve manevi bir boyut katar. Aşkın ifadesindeki lirizme bakıldığında sevgili, klasik Türk şairlerinin lirik

ifadelerinin merkezine yerleşir. Şairler, aşklarını dile getirirken duygu yüklü, coşkulu ve etkileyici bir dil kullanarak, sevgili ile olan ilişkilerini lirik bir atmosfer içinde işlerler. Bu lirizm, aşkın yoğunluğunu ve derinliğini vurgular.

Metaforik anlatım aşamasında klasik Türk şairleri, aşkı anlatırken sıkça metaforlara başvururlar. Sevgili, genellikle doğa, güzellik, ahenk gibi kavramlarla ilişkilendirilerek aşkın karmaşıklığını ve güzelliğini metaforlar aracılığıyla ifade ederler. Yani klasik Türk şairleri, sevgiliyi anlatırken doğa unsurlarıyla benzerlik ve ilişki kurma yolunu tercih ederler. Bu benzetmeler; aşkın derinliği, karmaşıklığı, güzelliği veya duygusal boyutları gibi soyut kavramları somut imgelerle ifade etmeye yöneliktir. Örneğin şair sevgiliyi “gül” olarak nitelendirerek güzellik ve zarafet üzerinden aşkı ifade edebilir. Başka bir örnekte ise şair, sevgiliyi “nehir” olarak tanımlayarak aşkın sürekli akışı ve derinliği üzerinden metaforlar kullanabilir. Bu tür metaforlar, klasik Türk şairlerinin aşkı anlatırken duygularını zenginleştirmek ve okuyuculara daha derin bir anlam katmak için sıkça başvurdukları bir stilistik özelliktir. Bu metaforik anlatım, aşkın soyut ve evrensel boyutlarına vurgu yapar. Aşkın zaman ve mekân ötesi boyutunda sevgili, klasik Türk şairleri için sadece dünyevi bir varlık değil, aynı zamanda aşkın zaman ve mekân ötesi boyutunun öznesidir. Aşk, ölümsüzlük, sonsuzluk ve manevi bir birleşme arayışıyla ilişkilendirilerek klasik Türk şairlerinin aşkı metafizik bir düzleme taşımalarına olanak tanır.

Aşkın acıları ve coşkuları incelendiğinde klasik Türk şiirinde “sevgili” veya “mâşuk”, aşkın acılarına ve coşkularına odaklanarak işlenir. Şairler, aşkın beraberinde getirdiği hüznün, özlem ve ayrılık gibi duygusal zıtlıkları dile getirirken, aynı zamanda aşkın içsel bir coşku ve mutluluk kaynağı olduğunu da vurgularlar. Son olarak toplumsal ve kültürel bağlamda klasik Türk şairleri, aşkın yalnızca bireysel bir duygu olarak değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel bir bağlam içinde de ele alırlar. Sevgili, toplumsal normlar, ahlakî değerler ve aşkın toplumsal etkileri açısından da anlamlandırılır.

Klasik Türk şiirinde sevgili kavramı, aşkın çok katmanlı ve derin bir anlamını taşıyarak klasik Türk şairlerinin eserlerine estetik ve duygusal bir zenginlik katar. Şairler, bu kavram aracılığıyla aşkı anlamlandırırken aynı zamanda evrensel bir dil

kullanarak okuyucuya insanlık tarihindeki ortak duygusal deneyimleri anlama fırsatı sunar.

Bütün bu âşık-mâşuk ekseninde gerilimi belirleyen sevgilinin davranışlarıdır. Onun davranışları genellikle aşkın karmaşıklığını yansıtan temalar etrafında şekillenir. Şairler, sevgiliyi gizemli ve uzak bir varlık olarak tasvir eder, davranışlarını anlaşılmaz kılarlar. İsteme ve ret motifleri, şiirlerde sıkça görülmektedir; sevgilinin tatlı sözleri ile birlikte soğuk tavırları ve yüz çevirmeleri de ifade edilir. Aşkın iki yüzü, sevgilinin şehvet ve arzularını içerir, fiziksel güzellikleri ve tutkulu yanları vurgulanır. Sevgilinin davranışları sürekli bir değişim içindedir, bu da aşkın iniş çıkışlarını ve duygusal dalgalanmalarını yansıtmak için kullanılır. Bu unsurlar, klasik Türk şairlerinin aşkı anlatırken kullandıkları zengin dili ve alegorik anlatımıyla birleşerek sevgilinin davranışlarının ötesinde derin duygusal katmanlara işaret eder.

Çalışma incelenen şarkılarda da sevgili, bütün çelişkili, çok yönlü, karmaşık, zalim, hayran olunan vs. yanlarıyla görünmekle beraber onun esas karakteri, aşığa acı çektirmesidir. Şarkılarda sevgili, genellikle aşkın derin ve çeşitli yönlerini ele alır. Şairler, sevgilinin fiziksel güzelliklerini estetik bir dil kullanarak betimler, göz rengi, gülüşü gibi detaylarla sevgilinin çekiciliğine vurgu yaparlar. Naz ve çekingenlik, sevgilinin nazlı tavrını anlatarak aşkın heyecanını ve zorluğunu simgeler. Hasret duygusu, sevgiliden ayrı düşmenin yarattığı özlemi ve bekleyişi ifade eder. Aşkın çeşitli halleri, sevinci, acısı, tutkusu gibi duygusal durumlar şarkı nazım biçimiyle işlenir, majör ve minör temalar kullanılarak aşkın karmaşıklığı vurgulanır. Şairler, lirik bir dil ve çağrışımlarla dolu ifadelerle, sevgilinin anlamını sadece fiziksel bir varlık olmanın ötesine taşırlar, derin ve alegorik anlamlarla aşkı anlatırlar.

3.2.1.1. Sevgilinin Bedensel Nitelikleri

Klasik Türk edebiyatında şarkı nazım biçimiyle yazılan metinlerde sevgilinin fiziksel nitelikleri, genellikle güzellik, aşk, özlem, hayranlık, cefa gibi temalarla ilişkilendirilerek işlenir. Nihayet, şarkılarda sevgilinin fiziksel nitelikleri, genellikle âşığın aşkını ve özlemini ifade etmek için kullanılır. Bu metinlerde sevgili, âşığın hayal dünyasında ideal bir güzellik olarak tasvir edilir. Bu metinlerde sevgili, genellikle fiziksel güzelliğiyle ön plana çıkan, âşığı büyüleyen ve erişilmez bir varlık

olarak tasvir edilir. Bu bağlamda en çok kullanılan uzuvlar şunlardır: yüz, göz, zülûf, boy (kamet), kaş, bel.

3.2.1.1.a. Yüz-Yanak (mâh-tâb, meh-pâre, rûhsâr)

Şarkı nazım biçimiyle yazılmış şiirlerde sevgilinin güzelliği tarif edilirken yüzünün ay gibi güzel, aydınlık ve ısıltılı olduğu dile getirilmek istenir. Bunun için de yüz ve yanağa odaklanıldığı görülür. Sevgilinin yüzü (mâh-tâb, meh-pâre); genellikle ayın ışığı, güneş, yıldız gibi parlak nesnelerle karşılaştırılarak tasvir edilir. Yanak da benzer bir anlama yöneliktir ve “rûhsâr” ile anlatılır.

Örneğin, Leylâ Hanım’ın şu dizelerinde sevgili, güneş gibi parlak bir yüze sahiptir:

“Gâh gâh itdikçe seyr-i mâh-tâb

Mâh ide mihr-i cemâliñden hicâb

Biñ yaşa ey pâdişâh-ı cem-cenâb

Kasr-ı Kâğıd-hâne’de eyle safâ”

(Arslan, 2018 224)

Şair, ayın seyrini takip etmekle özdeşleşen bir aşkı tasvir ederek sevgilisinin güzelliğine olan hayranlığını ifade eder. “Mâh ide mihr-i cemâliñden hicâb” ifadesiyle, ayın sevgilisinin güzelliği karşısında duyduğu mahcubiyeti dile getirir. “Pâdişâh-ı Cem-cenâb” hitabı, sevgilinin yüce bir konumda tasvir edilmesini sağlar, onun değerini vurgular. Şair, sevgiliyle geçirilen zamanı “Kasr-ı Kâğıd-hâne’de eyle safâ” ifadesiyle, Kağıthane sarayının güzellikle özdeşleştirilmesi aracılığıyla, keyifli ve zevkli bir atmosferde geçen bir birlikteliği anlatır. Şiir, geleneksel klasik Türk edebiyatının romantik ve lirik özelliklerini yansıtarak, aşk ve güzellik üzerine duygusal bir tablo çizerken “mâh-pâre” kelimesi, sevgilinin yüzündeki parlaltı, güzellik ve ısıltıyı anlatmak için romantik bir ifade olarak tercih edilir.

Arpaemînzâde Mustafa Sâmî’nin şarkısında ise sevgilisinin güzellik ve eşsizliğine duyulan hayranlık esastır:

“Temâşâna toyılmaz bir ‘aceb meh-pâresin cânâ

Güzelsin bî-bedelsin hüsn ile mümtâz-ı ‘âlemsin

Olur seyr eyleyenler her bakışda ‘âşık-ı şeydâ

Güzelsin bî-bedelsin hüsn ile mümtâz-ı ‘âlemsin

Gören hüsnün olur ‘âşık işidüp görmeyen meftûn

Meleklerden perîlerden fîrûg-ı tal’atun efzûn

Cemâlün hak bu kim ögmiş yaratmış hâlik-ı bî-çûn

Güzelsin bî-bedelsin hüsn ile mümtâz-ı ‘âlemsin”

(Kutlar Oğuz, 2017: 241)

Şair bu şiirinde sevgilisinin güzelliği karşısında âşık olanlar ile bu güzellikten habersiz kalanların durumunu anlatır. Meleklerden, perilerden bahsedilerek sevgilisinin güzelliğini olağanüstü bir yaratılışta tasvir eder.

Şair aynı zamanda, “meh-pâre” terimiyle sevgilisinin ay gibi parlayan güzelliğine vurgu yaparak, onun olağanüstü ve şaşırtıcı güzellikte olduğunu ifade eder. “Güzelsin bî-bedelsin hüsn ile mümtâz-ı ‘âlemsin” mısrasıyla sevgilisinin güzellikte eşsiz ve paha biçilemez bir varlık olduğunu vurgular, onu tüm dünyada benzersiz bir güzellikte ve değerinde olduğunu ifade eder. Şair, sevgilisinin güzelliğini görenlerin ona âşık olduğunu ve her bakışta mest olduklarını belirtir, bu da sevgilisinin etkileyici ve büyüleyici güzelliği karşısında izleyenlerin hayranlık içinde kaldığı anlamına gelir.

Nedîm’in bir şarkısında sevgilinin yüzü, başka bedensel niteliklerinin yanı sıra “gül yanaklı” olarak övülür:

“Sînemi deldi bugün bir âfet-i çâr-pâreli

Gül yanaklı gülgüli kerrâkeli mor hâreli

Çifte benli sîm gerdemli güneş ruhsâreli

Gül yanaklı gülgüli kerrâkeli mor hâreli

(...)

Şivesi nâzı edâsı handesi pek bîbedel

Gerdeni püskürme benli gözleri gayet güzel

Sırma kâkûl sîm gerden zülf tel tel ince bel

Gül yanaklı gülgülü kerrâkeli mor hâreli”

(Macit, 2017: 205)

Şair, sevgilisinin güzellik ve cazibesine odaklanarak, onunla ilgili detaylı bir tasvir sunar. “Sînemi deldi bugün bir âfet-i çârpâreli” ifadesi, sevgilisinin etkileyici güzelliğinin, şairin kalbini delip geçen bir felaket olduğunu anlatır. O, “gül yanağına” uygun olarak giyişi ile de “gülgülü kerrâkeli mor hâreli” şeklinde betimlenir.

Şair, sevgilisinin diğer fiziksel özelliklerini de detaylı bir şekilde betimler. “Şivesi nâzı edâsı handesi pek bîbedel” ifadesi ile sevgilisinin zarif konuşma tarzı ve çekici tavırlarını övmektedir. “Gerdeni püskürme benli gözleri gayet güzel” diyerek sevgilisinin göz güzelliğini vurgular. “Sırma kâkûl, sîm gerden ve ince bel” ifadeleriyle, sevgilisinin saçlarını, yüzünü ve bel çizgisini övgüyle anlatmaktadır. Böylece şair, sevgilisinin fiziksel güzellik ve çekicilik özelliklerini ayrıntılı bir şekilde tasvir ederek, aşk ve hayranlık duygularını ifade eder.

Şeyh Gâlip’in şarkısında sevgili insanı büyüleyen bir güzellik abidesi olarak tasvir edilmiştir;

“Hu’le-i reng-i letâfet rûy-ı âlindir senin

Murg-ı dil pervâne-i şem-i cemâlidir senin”

(Okçu, 1993: 175)

Şeyh Galip, bu beyitte sevgilisinin güzelliğini olağanüstü bir üslupla tasvir eder. “Hu’le-i reng-i letâfet” ifadesi, sevgilinin yüzündeki (rûy-ı âlin) zarif ve parlak güzellik halkasına işaret eder. Bu ifadeyle şair, sevgilisinin yüzünü ışıldayan ve insanı büyüleyen bir güzellik abidesi olarak nitelendirir.

Diğer mısrada, “Murg-ı dil” (gönül kuşu) metaforu kullanılarak sevgilinin güzellik ışığı (cemal şem’i) etrafında pervane gibi dönen bir gönül tasviri yapılır. Bu, sevgilinin güzelliğinin, âşığın gönlünü ateşe çeken bir mum gibi olduğunu vurgular.

Sevgilinin güzelliği o kadar büyüleyicidir ki, âşık bu güzellik karşısında yanmayı ve kendini feda etmeyi göze alır. Beyitte, sevgilinin yüz güzelliği olağanüstü ve ulaşılması zor bir ideal olarak ele alınmış, âşığın onun cazibesine tamamen kapıldığı ifade edilmiştir. Şair, sevgilinin hem fiziki güzelliğine hem de onun kalpte yarattığı derin etkisine dikkat çeker.

Enderunlu Fâzıl'ın şarkısında ise sevgiliye büyük bir hayranlık dile getirilmiştir.

“Çekerim ben de saña büryânım

Güzelim bî-bedelim cânânım”

(Beyhan, 2021: 949)

Enderunlu Fâzıl, bu beyitte sevgiliye duyduğu aşkın tutkusunu ve ona olan hayranlığını dile getirmektedir. “Çekerim ben de saña büryânım” ifadesiyle, âşık sevgili uğruna çektiği aşk ateşini, yanmayı ve bu yanışın getirdiği acıyı anlatır. “Büryân” kelimesi, yanmış, közlenmiş anlamına gelir ve burada âşığın sevgiliye duyduğu yoğun aşkın fiziksel bir acı gibi hissedildiğini vurgular.

İkinci mısra da sevgilinin “bî-bedel” (eşsiz) ve “cânân” (gönül sevgilisi) olarak nitelendirilmesi, onun güzellikte benzersiz ve paha biçilemez olduğunu ifade eder. Bu mısra da sevgilinin aşkın merkezi olduğu, varlığının aşığa hem acı hem de tatlı bir mutluluk verdiği işlenmiştir. Beyit, sevgilinin büyüleyici güzelliği ve aşkın yarattığı yanma hissi etrafında şekillenmiştir. Şair, âşığın aşkındaki fedakârlığını ve sevgilinin eşsiz güzelliği karşısındaki hayranlığını dile getirmiştir.

“Bileyim ben o nasıl meh-pâre

Eylemiş Sermedi de âvâre

Saklayan derdini bulmaz çâre

Sevdigîñ kimse baña söyle gönül”

(Yıldız, 2002: 247)

Şair bu dörtlükte sevgilinin yüzünün ay gibi parlak ve güzel olduğunu vurgulamaktadır. Kendisinin bu güzellik karşısında şaşkına döndüğünü ne yapacağını bilemediğini dile getirmektedir. Gönüne kimi seviyorsa onu kendine söylemesini

saklayan kişinin bu derdine bir çözüm bulamayacağını anlatmaktadır. Aslında şair sevgiliye sevgisini itiraf etmesi gerektiği yönünde gönlüne tavsiyede bulunmaktadır.

“Rûz u şeb kan ağlarım âh eylerim ol mâh için

Yaradıldım sanki feryâd u fîgân u âh için

Kalmadı sabrım harâb oldum amân Allâh için

Git bu şeb eğlendir ey âh-ı seher cânânımı”

(Kaya, 2020: 174)

Nevres yukarıdaki dörtlükte gece gündüz sevgilinin ay gibi güzel yüzü için âh edip kan ağladığını dile getirmektedir. Şair kendisinin sanki sürekli âh edip feryâd edip bağırarak ağlamak için yaratıldığını düşünmektedir. Sevgiliden amân dilemektedir. Sabrının kalmadığını perişân olduğunu vurgulamaktadır. Son mısra da şair seher vakti olan âhına seslenerek gidip bu akşam da sevgiliyi eğlendirmesini tembih etmektedir. Çünkü şair kendisinin acı çekmesinden sevgilinin keyif aldığını düşünmektedir.

“Rûy-ı pâki yâ kamerdir yâ seher-gâh kevkebi

Çünkü bî-şem’a münevver-sâz idi dünki şebi

Lîk mektûm u nühüfte mezhebiyle meşrebi

Zannıma yâ İngiliz’di yâ Fransız dil-beri”

(Mehmet Fevzî Efendi, 1287: 186)

Fevzî yukarıdaki dörtlükte gördüğü bir güzelin temiz aydınlık yüzünün güzelliğini anlatmak için ilk mısra da bu güzelliğin ya aydan geldiğini ya da seher yıldızından geldiğini dile getirmektedir. Buna sebep olarak şair güzelin mumsuz ışıksız bir ortamda ışık dolu bir yüze sahip olduğuna dikkat çekmektedir. Hangi dine veya hangi ırka mensup olduğunu gizli ve saklı olduğunu ama tahmin ettiği kadarıyla İngiliz veya Fransız olduğunu dile getirmektedir.

“Hüsnüne baksan melek-sîmâsıdır

Kâmeti bâğ-ı irem Tûbâsıdır

Kangı bağın gonce-i zibâsıdır

Kimlerin cânânı ol rûh-ı revân”

(Beyhan, 2021: 957)

Fâzıl yukarıdaki dörtlükte sevgilinin yüzünün güzelliğini övmektedir. Şair sevgilinin güzelliğine bakarsanız melek gibi yüzü olduğunu söyleyerek sevgilinin yüzünün güzelliğini mübâlağa etmektedir. Şair daha sonra sevgiliyi boyunun güzelliğini övmek için cennette her yer yere gölgesi ulaşan “Tûbâ” ağacına benzetmektedir. Şair bu dörtlükte sevgilinin boyunun güzelliğini ve yüzünün güzelliğini vurgulamaktadır.

“Cihânı eyleyen tâbân

Fürûg-ı tal’atıñ her ân

Dem-â-dem olsa da şâyân

Cihân ser-mest ü hayrânıñ”

(Arslan, 2018: 227)

Leylâ Hanım yukarıdaki dörtlükte dünyayı aydınlatanın sevgilinin nurlu yüzü olduğunu söyleyerek sevgilinin yüzünün güzelliğine dikkat çekmektedir. Şair sevgilinin yüzünün güzelliği sebebiyle dünyadaki herkesin ona hayrân olduğunu ve bu güzellik sebebiyle kendilerinden geçtiklerini, şarhoş olduklarını dile getirmektedir.

Sen ne gülşensin eyâ zîbâ-yı gülzâr-ı vakâr

Mevsim-i gül rûy- rengînünle eyler iftihâr

Sûziş-i ‘aşkunla yanmış hep derûn-ı lâle-zâr

Nev-bahârı n’eyleyem gülzâr-ı hüsnün nev-bahâr

(Gürel, 1999: 399)

Enderunlu Vâsıf yukarıdaki dörtlükte sevgilinin yüzünün renginin güzelliğini överken gül mevsiminin sevgilinin yüzünün renginin kırmızılığı ile övündüğüne dikkat çekmektedir. Sevgilinin bir gül bahçesi gibi olduğunu dile getiren şair gelen yeni baharın bir önemi olmadığını asıl baharın sevgilinin güzelliği olduğunu vurgulamaktadır.

3.2.1.1.b. Göz (çeşm, dîde, ‘ayn)

Klasik Türk şiirinin en önemli unsurlarından biri olan göz, şarkılarda daha dar bir yer tutmakla birlikte yine sevgilinin gözleri, âşığın içine işleyen, onu büyüleyen güçlü bakışları ifade eder. Sevgilinin bakışları, âşığın kalbini yakarak onu aşkından aciz bırakan bir unsur olarak görülür. Kimi zaman da bakışlar; masumane ve aşka doğru cezbedici olarak görünür.

Örneğin, Arpaemînzâde Mustafa Sâmî’nin şu dizelerinde sevgili, *dîde-i mahmur* ile âşığı kendine çekmektedir:

“Nedür ol zülf-i ‘anber-bâr ile ol gerden-i kâfûr

Görilmiş mi o sîmîn sâk ile ol sâ'id-i billûr

Süzilmiş mest-i şekker-hâb-ı nâz ol dîde-i mahmûr

Hele mir'âte bak hüsnün çıkar mı gör hayâlünden”

(Kutlar Oğuz, 2017: 238).

Şair; aşk ve güzellik temasını işleyerek sevgilisinin eşsiz güzelliğini övgü dolu bir dille ifade eder. Zülf-i ‘anber-bâr, sîmîn sâk ve gerden-i kâfûr gibi semboller aracılığıyla sevgilisinin kokulu saçları, ince beli ve berrak alını anlatılır. Şair, sevgilisinin gözlerinin sarhoş edici güzelliğini “mest-i şekker-hâb-ı nâz” ifadesiyle vurgular. Sevgili karşısında mest olduğunu ifade eden şair, sevgilisinin de dönüp aynada o mahmur gözlere bakmasını, daha sonra kendi yüzünün aklından çıkmayacağını, o denli güzel olduğunu anlatır.

Yahya Nazîm’in şiirinde istiareli olarak gözler (çeşm), sevgiliyi ifade eder:

“Tebessüm mâ'il-i la'l ü dehânı

Tekellüm ‘âşık-ı nutk u beyânı

Terahhum devr-i çeşm-i bî-emânı

O kâfir-mâcerânın dâd elinden”

(Çakır, 2020: 905).

Şair, sevgiliye duyulan hayranlığı ve bu güzelin karşı konulmaz cazibesini anlatır. Sevgilinin gülümsemesi “kırmızı dudaklarının eğrisi” olarak, konuşması ise “söz ve beyan aşığı” olarak nitelendiriliyor. Gözleri ise “acımasız gözlerin devri”dir. Bu betimleme, güzelin bakışlarının hem merhametli hem de acımasız olabileceğini ve bu durumun şair üzerinde yarattığı karmaşık duyguları ifade eder. Son mısrada ise şair, güzelin “kâfir macerasının” elinden adalet istiyor. Bu betimleme, güzelin cazibesine karşı koymanın zorluğunu ve şairin yaşadığı çaresizliği ifade ediyor. “Kâfir” ve “macera” kelimeleri, güzelin cazibesinin tehlikeli ve baştan çıkarıcı olduğuna dair bir imaj çizer. “Dâd” kelimesi ise şairin güzelden adalet ve merhamet beklediğini gösterir.

Nâşid’in şiirinde sevgili, ceylan gözleriyle görünür:

“Nıyyeti kayd eylemekmiş bu dili gîsûlarun

Ruhlarında dâne dâne hâl-i ‘anber-bûlarun

Bir nigehe ‘aklımı yağmaya verdi el’-amân

Ebrüvân-ı çeşm-i âhû gamze-i câdûlarun”

(Zülfe, 1998: 178).

Şair, aşkın derinliklerine ulaşma niyetini ifade ederek aşkın gizemli dilini çözme arzusunu belirtir. Amber tanesi metaforuyla aşkın etkisi altındakilerin ruhlarında değerli bir iz bıraktığı vurgulanır. Akıl, aşkın yağmuruna tutularak duygusal bir deneyimi ifade eder. Şair, aşkın görsel güzellikle ilişkilendirildiği ceylan gözü ve çekici gülüş metaforlarıyla duygusal bir tablo çizer.

Nedîm, sevgilisini şu şekilde tasvir etmiştir;

“Şîvesi nâzı edâsı handesi pek bîbedel

Gerdeni püskürme benli gözleri gayet güzel”

(Macit, 2017: 90)

Bu beyitte şair, sevgilisinin güzelliğini ve büyüleyici tavırlarını etkileyici bir üslupla tasvir eder. İlk mısrada, “Şîvesi nâzı edâsı handesi” ifadeleriyle sevgilinin tavırları, nazı, zarafeti ve gülüşü öne çıkarılmıştır. “Bîbedel” kelimesi, sevgilinin bu özelliklerinin eşsiz ve benzersiz olduğunu ifade eder. Şair, sevgilisinin güzelliğinin yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda davranışlarındaki incelik ve çekicilikle de eşsiz olduğunu vurgular.

İkinci mısrada, sevgilinin fizikî güzelliği detaylandırılır. “Gerdeni püskürme benli” ifadesi, sevgilinin boynundaki benlerin zarafetini betimlerken, “gözleri gayet güzel” vurgusu, onun etkileyici ve büyüleyici bakışlarını tasvir eder. Bu fiziksel özellikler, sevgilinin insanda hayranlık uyandıran, olağanüstü bir güzellik abidesi olduğunu ortaya koyar. Beyit, sevgilinin hem tavırları hem de fiziksel güzelliği ile büyüleyici ve eşsiz bir varlık olduğunu ifade eder. Şair, sevgilinin zarafetini ve güzelliğini etkileyici bir biçimde övmekte, onu hayranlık uyandıran bir varlık olarak resmetmektedir.

Tarz u reftârı güzel ahûya beñzer gözleri

Penbe-yi mînâ gibi nâzik vücûd-ı enveri

Âlem içre görmedim ben dahi böyle peri

Sevdi cânım hâsılı akrânı yok bir dilberi

(Soldan, 2005: 270)

Fatîn yukarıdaki dörtlükte sevgilinin tarzının, yürüyüşünün güzel ve gözlerinin ceylan gibi olduğunu vurgulamaktadır. Klasik Türk edebiyatında sevgiliyi övmek amacıyla bu tarz göz benzetmelerine sıkça raslanılmaktadır. Şair devamında sevgilinin şarap şişesi gibi nazik ve nurlu beyaz tenini hiçbir yerde görmediğini peri gibi olduğunu dile getirmektedir. Son mısra da ise uzun lafın kıyası benzeri olmayan bir sevgiliyi sevdiğini söylemektedir.

Ne bu vahşet sendeki ey âhu-zâd

Dil hevânda oldı mîsl-i tünd-bâd

Hep de ağyâr mı ola vaslîñla şâd

Merhamet kıl ‘âşık-ı efgendeyim

(Mehmet Fevzî Efendi, 1287: 187)

Fevzî yukarıdaki dörtlükte sevgilinin gözlerinin güzelliğine dikkat çekmektedir. Birinci mısradaki “ey âhu-zâd” ifadesiyle sevgilinin gözlerinin sanki ceylan gibi güzel olduğunu mübâlağa etmektedir. Şair sevgilinin kendisine sert tavrından şikâyet etmektedir. Her zaman ağyârın sevgiliye kavuşup mutlu olmasından rahatsızdır. Bu sebeple şair sevgiliye çok âşık olduğunu dile getirip sevgiliden merhamet beklemektedir.

“Düşdi göñlüm ‘aşka âhû dîdelim

Gel seniñle gülsitâna gidelim

Bülbülüñ feryâdını gûş idelim

Gel seniñle gülsitâna gidelim”

(Mehmet Fevzî Efendi, 1287: 191)

Fevzî yukarıdaki dörtlükte gönlünün ceylan gözlü bir sevgiliye düştüğünü dile getirmektedir. Sevgilinin gözlerini ceylana benzeterек sevgilinin gözlerinin güzelliğine dikkat çekmektedir. Şair daha sonra sevgiliye birlikte gül bahçesine gitmeyi istediğini dile getirmektedir. Gül bahçesinde bülbülü dinlemeye davet etmektedir. Burada bülbül aslında şairin kendisidir. Şair aslında burada sevgiliye olan aşkıdan söz edeceğini vurgulamaktadır.

“Pek bî-vefâsın ey çeşmi şehlâ

Bî-hûde oldum ‘aşkıñla rüsvâ

Böyle bileydım sevmezdim ammâ

Sevmiş bulundum gayrı ne çâre”

(Kaya, 2020: 177).

Nevres yukarıdaki dörtlükte sevgilinin vefâsızlığından şikâyet etmektedir. İlk mısırda “çeşmi şehlâ” diyerek sevgilinin gözlerinin güzelliğine dikkat çekmektedir. Şair sevgiliye olan aşkıdan rezil olduğunu gereksiz bir duruma girdiğini dile getirmektedir. Şair böyle olacağını bilse sevmeyeceğini ama artık çok geç olduğunu ve sevgiliye âşık olduğunu vurgulamaktadır.

Cilveli çeşm-i siyâhı

Câna işler her nigâhı

Kimsenün yok iştibâhı

Hüsni ser-tâ-be-kadem nâz

(Gürel, 1999: 417)

Enderunlu Vâsıf yukarıdaki dörtlükte sevgilinin siyâh gözlerinin her bakışının câna işlediğini kendisini etkilediğini vurgulamaktadır. Sevgilinin güzelliğinin baştan

aşağı nâz olduğunu cilveli bir sevgili olduğunu ve kimsenin de bundan bir şüphesi olmadığını herkesin sevgili hakkında böyle düşündüğünü dile getirmektedir.

3.2.1.1.c. Kaş

Klasik Türk şiirinde kaş, sevgiliye dair yapılan güzelleme unsurlarında ikinci sıradadır. Fitne konusunda göz ile ortak kabul edilmektedir. Kaş resmen bir fitne dükkânı gibidir. Dükkânın içerisindekiler de kirpik, göz ve gamzedir. Sevgilinin saçıyla yakınlık kurarak fitneye onu da katmak istemektedir. Kaşların en büyük özelliği eğri olmalarıdır. Eğrilik kaşların hareketlerinde de mevcuttur. Hiçbir zaman dosdoğru olamamaktadır. Kaşların çatılması bazen öfke bazen de sistemi göstermektedir. Hilale benzemekte ve bu şekliyle de bayram hilalini anımsatmaktadır. Bunun sebebi sevgilinin hilal ebrusunun görüldüğünde âşıklar arasındaki ıyd'ın başlamasıdır. Sevgilinin kaşının üzerinde pek çok açıdan benzetmeler ve varsayımlar yapılmıştır (Pala, 2002: 130). Sevgilinin kaşları, zaman zaman güzellikle, zaman zaman da kararlılık ve ciddiyetle ilişkilendirilir. Özellikle karakaşlar, göz ve saçla birlikte “aşkın doğasını, kaderin zorluklarını, zorlu günlerle başa çıkma yeteneğini” yansıtan sembollerdir.

Kaşlar, aşkın yükü altında eğilmiş bir güzelliğe benzetilirken, kaş şeklinin kavisli olması da vurgulanarak anlatılır. Kaşların bu özel formu, duygusal bir derinlik ve anlam katmaktadır. Bu ifade, sevgilinin kaşlarının sadece fiziksel bir özellik olmanın ötesinde, aynı zamanda duygusal bir anlam taşıdığını vurgular.

Şarkılarda da söylenen anlamlarda olmakla beraber daha çok güzellik unsuru olarak ya da sevgilinin cevri ü cefalarının bir işareti olarak kullanılır. Örneğin Şeref Hanım divanında kaşlar, yaya benzetilirken göz, gamze ve kirpik de oka benzetilmiştir. “Yay çekmek” tabiriyle, gerilmiş bir yayın zorluğuyla eşdeğer olan kaşlar, aşk acısını çeker ve bu durumda sevgilinin “katı kalpli” olduğuna vurgu yapılır. Bu ifadeler, aşkın derin ve sıkıntılı yanlarını anlatmada kullanılır. Aşağıdaki dizelerde Leylâ Hanım da kaş ile belayı özdeşleştirir:

“Ey keman-ebrular, kavs-i belâ küstüm sana

Gamzesi tîr-i kaza, çeşmi ela küstüm sana

Ben karışmam hem-dem ol, her gördüğünle ba'd-ızn

Eyleme gayrı bana, cevri ü cefa küstüm sana

(Arslan, 2018: 228)

“Ey keman-ebrular, kavs-i belâ küstüm sana” ifadesiyle, sevgilisinin kaşlarını, belâ yayına benzetilir ve ona küsmüş olduğunu ifade eder. Bu benzetme, sevgilisinin kaşlarının belâ gibi etkileyici ve çekici olduğunu vurgular. “Gamzesi tîr-i kaza, çeşmi ela küstüm sana” dizeleriyle sevgilinin gamzesi tîr-i kaza (kaderin oku) olarak nitelendirilir ve ela renkli gözleri ile sevgilinin çekiciliğini artırır.

Fıtnat Hanım’ın şiirinde kaş, sevgilinin saldırı silahlarını tamamlayan bir başka silah gibidir:

“Turre-i pür-çinidür mürğ-i dile dâm-ı belâ

Ebru-yı müşgini kasd-ı cânâ şemşîr-i kazâ

Biñ belâyâ bir dil-i bî-çâre nitsün Fıtnatâ

Çeşm sâhir gamze kâtil kad kıyâmmet el-âmân

(Çeçen 1996: 397)

Sevgilinin güzelliği bir “belâ tuzağına” düşmüş “gönül kuşu”na ve “kader kılıcı”na benzetiliyor. Şair, bin bir belaya karşı tek başına kalan kalbin Fıtnat’ın (güzelliğin) karşısında ne yapabileceğini soruyor. Sevgilinin büyücü gözleri, öldüren bakışları ve heybetli boyuyla betimlenmesi, şairin aşkının ve acısının yoğunluğunu gösteriyor. Burada gözler, baştan başa sihirlidir, âşığın başını döndüren bir silahtır.

“Hadeng-i çeşminiñ cân rîş-nâki

Kemân ebrûsunuñ dil sîne-çâki

Olurken cân ile dilden helâki

O kâfir-mâcerânıñ dâd elinden

(Çakır, 2020: 907).

Nazîm yukarıdaki dörtlükte sevgilinin gözlerinden gelen okun kendisinde açtığı o temiz yaradan söz etmektedir. “Kemân ebrûsunuñ” ifadesiyle şair sevgilinin yay gibi boyalı güzel kaşlarına dikkat çekmektedir. Yay gibi olan kaşlarından çıkan ok yüzünden şair gönlünün yaralı bir hale geldiğini vurgulamaktadır. Gönlünün ve cânının sevgilinin adalet elinden helâk olduğunu söylemektedir.

“Ey hilâl-ebrû dilin meyli sanadır doğrusu

Sû-yi mihrâba nigâhın keç-edâdır doğrusu

Râ kaşımdan inhirâf etsem riyâdır doğrusu

Yâ savâb olmuş veyâ olmuş hatâ sevdim seni”

(Okçu, 1993: 175)

Şeyh Gâlib yukarıdaki dörtlükte sevgilinin kaşlarını hilâle benzeterek sevgilinin kaşlarının güzelliğine dikkat çekmektedir. Şair gönüllerin ilgisinin sevgiliye doğru olduğunu dile getirmektedir. Şair sevgilinin kaşlarının râ harfi gibi olduğunu söyleyerek kaşlarının güzelliğini ikinci kez vurgulamaktadır. Son mısradaki ise şair sonucu ne olursa olsun sevgiliyi sevdiğini söylemektedir.

Bende iken sana gönlüm bî-riyâ

Hâl-i zârım sormadun ey kaşı ya

Senden ummazdım bunu hoş imdi ya

Etmedün ‘ahde vefâ yazık sana

(Gürel, 1999: 386)

Enderunlu Vâsıf yukarıdaki dörtlükte sevgiliye gerçekten köle olduğunu vurgulamaktadır. Sevgilinin kendisinin ne durumda olduğunu sormadığını söylerken sevgilinin kaşlarının yay gibi olmasını vurgulayarak kaşlarının güzelliğine dikkat çekmektedir. Şair sevgilinin kendisine yaptıklarını beklemediğini bu yüzden hayal kırıklığına uğradığını dile getirmektedir.

3.2.1.1.d. Zülûf (Saç, Mû)

Klasik Türk şiirinde sevgilinin saçları, çoğunlukla siyah, uzun ve gürdür. Saçlar, âşığı büyüleyen, onda hayranlık uyandıran ve nefis kokusuyla onu cezbeden bir güzellik simgesidir. Zülf veya mû gibi isimlerle anılır.

Şairler, saçla ilgili birçok benzetme yapmışlardır; şekli, kokusu, rengi gibi özellikleri üzerinden anlamlar yüklemişlerdir. Dağınık, uzun ve düzensiz olduğunda saç âşığı büyüler, onu hayran bırakır, içine düşürür. Saçın kokusu bazen saçın kendisinden gelirken bazen de dış etkenlerden kaynaklanır. Âşık, sevgilisinin saçının

kokusunu misk ile karşılaştırır; ancak sevgilinin saçının kokusu miskten daha üstündür. Genellikle sevgilinin saçı koyu siyahtır ve bu özellik aşkın bir parçası olarak kabul edilir.

Sermed'in şarkısında zülûf, fesleğen ile kıyaslanır:

“Nergisi çeşmine hayran eylesen

Zülfüne aşüfte olsun fesleğen

Şöyle dursun buy-ı sümbül yasemen

Üstüne gül koklamam ey gonca-fem”

(Yıldız, 2002: 215).

Nergis, klasik Türk şiirinde güzellik ve zarafet sembolü olarak sıkça kullanılır. “Zülfüne aşüfte olsun fesleğen” ifadesiyle, şair sevgilisinin saçlarına fesleğenin bile âşık olduğunu ifade eder. Bu benzetme, sevgilisinin saçlarının ne kadar güzel ve etkileyici olduğunu vurgular. “Şöyle dursun buy-ı sümbül yasemen” diyerek şair sevgilisinin güzelliklerini sümbül ve yasemin çiçeklerine benzetir. Sümbül, zarafet ve güzellikle ilişkilendirilen bir çiçektir; yasemin ise klasik Türk şiirinde güzellik ve tazelik sembolü olarak kullanılır.

Şeyh Gâlib de zülûf ile sümbülü benzerlik ilişkisi ile birleştirir:

“Beste kıldım sâz-ı efkârı o zülf-i sünbüle

Oldu Gâlib perde-i âhım muhayyer sünbüle

Her çi bâd-â-bâd bâglandım hevâ-yı kâküle

Gizlesem de âşikâr etsem de cânımsın benim”

(Okçu, 1993: 175)

Şair, sevgilisinin saçlarına hayranlık duyarak onları müziğin bir enstrümanı gibi değerlendirir. Özellikle zülf-i sünbül (sünbül biçimindeki saçlar) üzerinden sevgilisinin saçlarını müziğin etkisiyle eşitleyerek onun saçlarının içsel bir melodi oluşturduğunu ifade eder. Şair, sevgilisinin saçlarına perde-i âhı (ah perdesi) giydirdiği bir benzetme kullanarak, onun güzelliğinin bir tür gizem taşıdığını ve saçlarının örtüsüyle çevrili olduğunu ifade eder. “Her çi bâd-â-bâd bâglandım hevâ-yı kâküle” ifadesiyle, şair sevgilisinin saçlarını zülf-i sünbül ile ilişkilendirerek bu güzelliklerin doğanın bir

parçası olduğunu anlatır. “Hevâ-yı kâkûl” ifadesi, saçların rüzgarla dansını simgeler. “Gizlesem de âşikâr etsem de cânımsın benim” ile ise, şair sevgilisinin güzelliğini gizlemeye çalışsa da onun varlığının kendisi için açık bir gerçek olduğunu vurgular ve sevgilisinin saçları aracılığıyla duygu ve güzellik temasını ön plana çıkararak aşkını ifade eder.

Nâşid ise şarkısında zülûf yerine “mû”yu seçer ve saçın kokusunu amber rayihasına benzetir:

“Her kaçan kim gülşeninden ol kadd-i dil-cû kopar

Hankah-ı aşk içinde sû-be-sû Yâ Hû kopar

Lutf idüp ey şâne ‘uşşak-ı dil-âzârun için

Turrasından ol mehûn bir muy-ı ‘anber-bu kopar”

(Zülfe, 1998: 178).

Şair, aşkı bir kişinin gülistanından kaçsa bile kalp köprüsünden kopamayacağı güçlü bir bağ olarak tasvir eder. Aşkın ansızın ve Allah’ın adını anarak gerçekleşen bir tecrübe olduğunu vurgulayarak aşkın derinliğini ve manevî boyutunu ön plana çıkarır. Şair, gönül âşıklarının Allah’tan lütuf ve yardım beklediği bir içsel bağlamı dile getirir. Ve gönlü sevgiliye bağlanmış olan âşıklara lütuf olsun diye bazen sevgilinin saç telinden bir tane kopar ve ortalığa amber kokusu gibi rayihalar saçılır. Klasik Türk edebiyatının aşk, güzellik ve mistik unsurlarını içeren bu dörtlük, derin anlamlar ve çağrışımlarla aşkın evrensel ve zamansız niteliğini yansıtmaktadır.

Mehmet Fevzî Efendi’nin şarkısında ise;

“Göñül âzâde-reftâr idi her sû

Velî bend eyledi zencîr-i gîsû

Ne hoşdur koklasañ şu bûy-ı şeb-bû

Ne zîbâdır âmân şu çeşm-i âhû

Dili yekden ider meftûn ol âfet

Miyânı mûydur kaddi kıyâmet

N’olur itse bana bir kez ‘inâyet

Ne zîbâdır âmân şu çeşm-i âhû”

(Mehmet Fevzî Efendi, 1287: 184)

Şair, gönül âzâde-reftâr olduğunu ifade eder, yani gönül özgür ve serbest bir şekilde dolaşmaktadır. Ancak, velî (veli) bu özgürlüğü zencîr-i gîsû (göğüs zinciri) gibi bağlamıştır. Şair, bu durumu anlatırken, buna rağmen bûy-ı şeb-bû denilerek sevgilinin saç rengi ile gecenin karanlığı arasında benzerlik kurar, o siyah saçların hoş kokusunu arzular. Yanı sıra âhû gözlerinin güzellik ve cazibesini öne çıkarır. Şair, âhû gözlerinin güzelliğinin ve cazibesinin ne kadar etkileyici olduğunu vurgular, aynı zamanda bu gözlerin zîbâ (güzellik) ve âmân (eminlik) simgeleriyle süslenmiş olduğunu ifade eder. Şiirin ikinci bölümünde ise şair, âhû gözlerinin güzelliği karşısında kendisini kaybederek meftûn bir âfet haline geldiğini belirtir ve bu durumu bir kıyamete benzetir. Dili ise meftûniyetinden dolayı tek bir yöne odaklanmış, tüm mekânı sarmış gibidir. Nihayet şair, beli saç kılı kadar ince sevgilinin kendisine iyilik ve inâyette bulunmasını diler.

Enderunlu Fâzıl ise şu şekilde detaylandırmıştır;

“Halkdan kıldı o meh-pâre hicâb

Yüzine perçemini kıldı nikâb”

(Beyhan, 2021: 236)

İlk mısra “Halkdan kıldı o meh-pâre hicâb” ifadesi, “meh-pâre” (ay gibi parlak yüz) ve “hicâb” (örtü, peçe) kelimeleriyle sevgilinin yüzünü tanımlar. “Halkdan kıldı” ifadesi, sevgilinin güzelliğinin halktan (insanlardan) gizlenmesi için bir örtü, yani “hicâb” kullandığını anlatır. Burada şair, sevgilisinin yüzündeki güzelliğin, ona karşı duyulan ilginin dışarıya yansımaması amacıyla örtülmesi gerektiğini ifade eder. İkinci mısra “Yüzine perçemini kıldı nikâb” ise, sevgilinin yüzünü gizlemek için perçemini (saçlarının ön kısmı) nikâb (peçe) gibi kullandığını ifade eder.

“Perçemîn sevdâsı her şeb kıl ü kâlimdir benim

Bahs-i zülfin çok zamânlardır hayâlimdir benim

Sormak ayb olmazsa sultânım suâlimdir benim

Kangî âşıkdır senin gönlünde gönlün kimdedir”

(Okçu, 1993: 180)

Şeyh Gâlib yukarıdaki dörtlükte sevgilinin saçlarının güzelliğine dikkat çekmektedir. Şair her akşam sevgilinin alnının üstüne düşen saçlarının kendisinin dilinde olduğunu dile getirmektedir. Saçlarının uzun zamandır hayalinde olduğunu söyleyerek sevgilinin saçlarının güzelliğini övmektedir. Sonunda ise şair sevgiliye ayıp olmazsa gönlünde hangi âşığın olduğunu kalbinin kime ait olduğunu sormaktadır.

“Bend-i peyvend-i dilim ebrû-yı gaddârındadır

Rişte-i cemiyyetin zülf-i siyeh-kârındadır

Hastayım ümmîd-i sıhhat çeşm-i bîmârındadır

Bir devâsız derde oldum mübtelâ sevdim seni”

(Okçu, 1993: 181)

Şeyh Gâlib bu dörtlükte gönlünün bağlantısının sevgilinin zalim kaşlarında olduğunu vurgulamaktadır. Sevgilinin kaşlarına zalim diyerek aslında sevgilinin kendisine hep kızgın bir şekilde kaşlarını çatarak baktığını dile getirmektedir. Zihninin ise manevi bağının sevgilinin siyah saçlarında olduğunu vurgulamaktadır. Şair hasta olduğuna ve tekrar sağlığına kavuşma ümidinin ise sevgilinin gözlerinde olduğuna dikkat çekmektedir. Şair çaresi olmayan bir derde sahip olduğunu ve bu derdin sebebinin sevgiliye karşı duyduğu aşk olduğunu söylemektedir.

Seyr et ol şûhun nigâhın

Aslı yokdur âh ü vâhun

Der gören zülf-i siyâhın

Varsa budur saçlı sünbül

(Gürel, 1999: 430)

Enderunlu Vâsıf yukarıdaki dörtlükte sevgilinin neşeli bakışlarından söz etmektedir. Şair sevgilinin siyâh saçlarını gören herkesin övdüğünü söyleyerek sevgilinin saçlarının güzelliğine dikkat çekmektedir.

3.2.1.1.e. Boy (kad, kâmet)

İskender Pala'nın ifadeleriye klasik Türk şiirinde boy; “Kad” ve “kâmet” gibi sözcükler, boy anlamında kullanıldığında çeşitli biçimlerde ele alınır ve bu anlamlar, sevgiliye veya âşık için farklılık gösterir. Sevgilinin boyu genellikle uzun ve düzgün olarak tasvir edilir. Bu tasvir için bülend, bâlâ, rast, doğru, mevzun, serkeş, dil-keş, dil-cû, latif, rânâ, hırâman, revân ve âzâde gibi sıfatlar kullanılır. Bu sıfatlar, sevgilinin idealize edilen boyunu ve görünümünü betimlemek için tercih edilir.” (Pala, 2002:74). Şarkılarda genelde boy; kad ve kmet kelimeleriyle ifade edilir. Sevgilinin boyu serviye andırır ve sevgili bu uzun boylulukla adeta servi gibi sallanır. Âşık, sevgilisinin bu hali karşısında kendinden geçebilir. Âşık sevgilisinin derdiyle adeta kıvrılır ve bu durum onu büyük bir sıkıntıya sürükler. Aşkın derin etkisi, âşık için sevgilinin boyunu bile acı verici bir durum haline getirebilir.

Şair Nedîm'in şarkısında sevgilinin boyu nahl-i tûbâ ile kıyaslanır:

“Bir peridir gerçi ammâ yoktur insâniyyeti

Aftâb-ı zerre-i nâcîze saymaz tal'atı

Nahl-i tûbâyı salındırmaz nihâl-i kameti

Gülşen-i hüsn ü cemâlin bir boyu simsâdı var”

(Macit, 2017: 192)

Şair sevgilisinin peri gibi güzel olduğunu ifade eder ancak onun insanî niteliklere sahip olmadığını belirtir. Sevgilisinin güzelliği yanında güneşin küçük bir zerre kadar bile olmadığını, onun güzelliğinin tabiatın güzelliklerini aştığını, boyunun cennetteki tûbâ ağacından daha üstün güzelliklere sahip olduğunu, güzellik bahçesinde şimşir ağacının boyu gibi güzel boylu bir sevgili olduğunu ifade eder.

Beyitte boy teması, sevgilinin zarif duruşunu ve fiziksel güzelliğini öne çıkarır. Boy, sadece bedensel bir özellik olarak değil, aynı zamanda çevresindeki doğayla uyumlu ve estetik bir değer olarak betimlenmiştir. Şair, sevgilisinin boyunun hem fiziksel olarak uzun ve zarif hem de çevresindeki güzelliklerle mükemmel bir uyum içinde olduğunu dile getirir.

Enderunlu Fâzıl, sevgilisinin boyuna büyük hayranlık duymuştur;

“Tepeden tırnağa del hüsnî mesellem cânım

Güzel olduğına şâhid yetişür sultânım”

(Beyhan, 2021: 947)

Enderunlu Fâzıl, bu beyitte sevgilisinin boyunu ve genel güzelliğini derin bir hayranlıkla betimler. Şair, sevgilisinin fiziksel özelliklerini övürken, özellikle onun zarif duruşunu ve boyunu yücelten bir dil kullanır. İlk mısra “Tepeden tırnağa del hüsni mesellem cânım” ifadesi, şairin sevgilisinin her yönünü “tepeden tırnağa” (başından ayaklarına kadar) özellikleriyle tanımladığını belirtir. “Del hüsni” (güzelliği delmek, her yönüyle güzellik içinde olmak) ifadesi, sevgilisinin güzelliğinin her parçasının, özellikle de boyunun ve duruşunun zarif olduğunu ima eder. Şair, sevgilisinin fiziksel özelliklerini, boyunun da dahil olduğu bir bütün olarak ele alır ve bu güzelliğin, her detayda gözlemlenebileceğini ifade eder. Bu, sevgilinin zarif ve kusursuz boyunun da içinde bulunduğu, bedeninin her yönünün mükemmel olduğunu belirten bir övgüdür.

İkinci mısra “Güzel olduğına şâhid yetişür sultânım” ise, sevgilisinin güzelliğinin, sadece şairin değil, tüm dünyadaki insanların kabul ettiği bir gerçek olduğunu anlatır. “Şâhid yetişür” (tanık gelir) ifadesi, sevgilisinin güzelliğinin öylesine etkileyici olduğunu ve bunun herkes tarafından kabul edildiğini ifade eder. “Sultânım” kelimesi, sevgilinin hem fiziksel hem de manevi büyüklüğünü ve ona duyulan saygıyı simgeler. Şair, sevgilisinin güzelliğini o kadar yüce ve değerli görür ki, ona duyduğu saygıyı ve hayranlığı, onu bir “sultân” gibi yüceltmekle ifade eder. Beyitte, boy teması sevgilinin güzelliğiyle ve genel duruşuyla birlikte ön plana çıkar. Şair, sevgilisinin boyunu ve fiziksel zarafetini, ona duyduğu derin hayranlık ve sevgiyi dile getirerek, onun her yönüyle mükemmel olduğunu anlatır. Boyu, sadece bir fiziksel özellik olarak değil, şairin gönlünde derin bir iz bırakan bir güzellik unsuru olarak betimlenir.

Fatîn Efendi’nin şarkısında şair, adeta sevgilinin yalnızca boyu dolayısıyla ona meyledip âşık olur:

“Mâ’il oldum kâmet u refâtına

Kâ’il oldum cevri ile âzârına

İtdi dilbeste beni etvârına

Çâr-ı ebrû bir mühendis dilberi”

(Soldan, 2005: 269).

Şair, boyuna meylettiği sevgilinin cevrine, azabına katlanır; tavırlarına gönlünü kaptırır, kaşlarının dört köşe oluşturmuşçasına keskin ve can yakıcı oluşunda bile onun mükemmelliğine dair bir güzellik bulur.

Klasik Türk şiirinin geleneği içinde imgeler, benzetmeler, motifler belli bir mantık ve nedensellik ilişkisi içinde kullanılır. Oysa klasik Türk şiirinin son dönemine doğru bu sistemin giderek zayıfladığı, incelenen şarkılardaki kimi zaman hatta sık sık karşılaşılan derinliksiz anlatımlarda kendisini açıkça gösterir. Örneğin Enderunlu Vâsıf'ın şarkısında sevgiliye meftun olduğu söylenir ama bunun gerekçesi olarak sadece boyunun “a'lâ” oluşu söylenir:

“Vâsıfâ ol çeşm-i mey-gûn

Eyledi hâlim diger-gûn

Olmamak mümkün mü meftûn

Kaddi bâlâ gâyet a 'lâ”

(Gürel, 1999: 377)

Bu basit şekilde verilen gerekçe, klasik Türk şiirinin köklü geleneği ve estetiği içinde oldukça derinliksiz görünür.

“Aceb mi rûz ü şeb eflâke irse âh ü efgânum

Tahammül itmez oldu intizâra bu dil ü cânım

Hırâmân ol temâşâgâha çık bir kerre sultânım

Kıyâmetler kopar gel kâmet-i serv-i 'tidâlünden”

(Kutlar Oğuz, 2017: 239)

Şair yukarıdaki dörtlükte kendisinin gece gündüz devam eden feryatlarının feleklere ulaşsa buna şaşırılmayacağını vurgulamaktadır. Bu bekleyişe gönlünün ve canının dayanmadığını dile getirmektedir. Sevgilinin bir kere yürüyüşe çıksa boyunun servi ağacı gibi ölçülü ve güzelliğinden kıyametlerin kopacağını söyleyerek sevgilinin boyunun güzelliğine dikkat çekmektedir.

“Bilmezim sâkî midir sâğar mıdır sahbâ mıdır

Âhımı bâlâ eden ol kâmet-i bâlâ mıdır

Bu cünûn mudur benim başımda ya sevdâ mıdır

Ağlarım ammâ niçün bilmem kiminçün ağlarım”

(Kaya, 2020: 174)

Nevres yukarıdaki dörtlükte sevgilinin şarap veren kişi mi bardak mı yoksa şarabın kendisi mi olduğunu sorgulamaktadır. Acaba kendisinin acıyla çıkardığı sesleri bu denli yükseğe ulaştırmanın sevgilinin o uzun boyu mudur diyerek sevgilinin boyunun uzunluğuna dikkat çekmektedir. Başında olan bu duygunun delilik mi yoksa sevgiliye olan aşkı mı olduğunu bilmediğini bunun için ağladığını neden ve kim için ağladığını bilmediğini dile getirmektedir.

“Efkendeñem ey şûh-ı cihânum

Üftâdeñem ey ser-keş fidânum

Yok hâke meylüñ serv-i revânum

Rahmüñ mi yok insâfuñ mı yokdur”

(Yıldız, 2002: 214)

Pertev Mehmet Sa’id Paşa yukarıdaki dörtlükte sevgiliye tutkun olduğunu dile getirmektedir. Sevgiliye inatçı “ser-keş fidânum” diyerek onun boyunun fidân gibi ince ve güzel olduğunu vurgulamaktadır. Sevgilinin bu boyuna güzelliğine âşık olduğunu dile getirmektedir. Sevgiliye söylediği güzel sözlerden sonra sevgiliden merhametinin ve insâfının olup olmadığını sormaktadır. Şair bu kadar ilginin ve sevginin karşısında karşılık beklediğini vurgulamaktadır.

“Hüsnüne baksañ melek-sîmâsıdır

Kâmeti bâğ-ı irem Tûbâsıdır

Kangı bağın gonce-i zibâsıdır

Kimlerin cânânı ol rûh-ı revân”

(Beyhan, 2021: 960)

Fâzıl yukarıdaki dörtlükte sevgilinin yüzünün güzelliğini övmektedir. Şair sevgilinin güzelliğine bakarsanız melek gibi yüzü olduğunu söyleyerek sevgilinin

yüzünün güzelliğini mübâlağa etmektedir. Şair daha sonra sevgiliyi boyunun güzelliğini övmek için cennette her yer yere gölgesi ulaşan “Tûbâ” ağacına benzetmektedir. Şair bu dörtlükte sevgilinin boyunun güzelliğini ve yüzünün güzelliğini vurgulamaktadır.

“İncedir gayet ile ol nâzik endâmıñ belî

Beñzemez aña kemânıñ nagmesi sâzıñ teli

Nâz ider hem raks ider çâr-pareden düşmez eli

Gonçe femli gül yañaklı çifte beñli şiveli”

(Beyhan, 2021: 961)

Fâzıl yukarıdaki dörtlükte ise sevgilinin boyunun posunun güzelliğini benzetmeler yaparak övmektedir. Şair mısralarında sevgilinin güzelliğine, boyunun uzunluğuna, belinin inceliğine ve zerafetine dikkat çekmektedir. Şair sevgilinin güzelliğini yanaklarının gül rengine olmasını söyleyerek ve benlerinin iki tane olduğunu belirterek övmektedir.

Bir ince beldir

Pek bî-bedeldir

Gâyet güzeldir

Kaddi fidândır

(Gürel, 1999: 410)

Enderunlu Vâsıf yukarıdaki dörtlükte sevgilinin ince belinin ve boyunun fidân gibi oluşunun paha biçilemez olduğunu dile getirmektedir. Fidân gibi boya sahip olmak bir güzellik nişanesi olarak görülmektedir. Bu sebeple şair dörtlükte sevgilinin fidân gibi uzun ve ince bir bele sahip olduğunu vurgulamaktadır.

3.2.1.2. Sevgiliye Hayranlık ve Övgü

Klasik Türk şiirinde sevgiliye hayranlık ve övgü, bu şiirin en temel esaslarından biridir. O övülüp yüeltirken, şair kendisini küçültür ve sıradanlaştırır. Sevgiliye karşı daimî bir temenna içindedir. Bu yüzden genellikle aşk temalı şiirlerde işlenir. Şairler, sevgililerine olan duygu, hayranlık ve övgülerini çeşitli estetik

unsurlarla anlatarak klasik Türk edebiyatının zengin ve duygusal diliyle ifade ederler. Hayranlık ve övgünün söz konusu olması genel olarak bazı noktalarda toplanır:

Bunları şu şekilde açıklayabiliriz; güzellik tasvirleri olarak şairler, sevgilinin fiziksel güzelliklerini tasvir ederken genellikle çiçekler, mevsimler, mücevherler gibi doğal ve estetik öğelerle benzetmeler yaparlar. Özellikle gözler, kaşlar, gülüş gibi detaylar övgülerle anlatılır Sanat ifadelerinde klasik Türk şairleri, duygularını ifade ederken kullandıkları dilde ve sözcük seçiminde büyük bir özen gösterirler. Şiirler, birçok kafiye, redif ve tezat gibi estetik öğelerle süslenir. Bu, klasik Türk edebiyatının özgün tarzının bir yansımasıdır.

Sembolizm ve metaforlarda şairler, sevgililerine olan duygularını sembolizm ve metaforlar aracılığıyla anlatırlar. Doğa, aşk, güzellik gibi temalar sembolik bir anlam kazanır ve sevgili üzerinden anlatılan duyguları güçlendirir. Klasik Türk edebiyatının sabit unsurlarını gazel, kaside gibi belirli nazım biçimleri içinde işlenen şiirlerde, geleneksel klasik Türk edebiyatı unsurları sıkça kullanılır. Bu, nazım biçimine uygun bir yapı oluşturur. Ahengin kullanımında klasik Türk şiiri, ahenk ve ritmi önemser. Şiirlerin dilindeki zenginlik, ses uyumu ve ahenkli kullanım, şairin duygularını daha etkileyici bir şekilde ifade etmesine olanak tanır. Daha çok da sevgilinin doğa unsurları üzerinden benzetmelerle yüceltilmesi söz konusudur.

Şarkılarda sevgiliye hayranlık ve övgü yine divan şiirinin klasik mazmunları ve benzetmeleri ile yapılırken belli bir ahenk ve estetik korunur. Ancak bu şiirin son temsil dönemine doğru daha sıradan, sık benzetmeler ya da ahenk öğeleri söz konusu olur.

Güçlü bir estetiğe sahip olarak örneğin Nâ'îlî'nin şarkısında sevgili, sultâna benzetilir ve kendisine “sultânum” diye hitap edilir:

“Dil ki müştâk-ı nâ-şigîbüdür

Döyemez intizâra sultânum

Koma tenhâ ki bir garîbüdür

Döyemez intizâra sultânum

Haste-i ışkâ âfiyet demidür

Cân-ı meftûna 'atıfet demidür

Dil-i mecrûha merhamet demidür

Döyemez intizâra sultânım”

(İpekten 2019: 583).

Şarkıda ahenkli bir dil ve rediflerle örülü bir ritim hissedilir, bu da klasik Türk edebiyatının estetik unsurlarının başarılı bir şekilde kullanıldığını gösterir. Temel temalar arasında intizar (bekleme) ve sabır önemli bir yer tutar, aşkın zorlu yollarında sabrın ve bekleyişin öne çıktığı bir tablo çizer. Sembolizm, ahenk ve aşk temalarının etkileyici bir birleşimiyle şair, klasik Türk edebiyatının izinden giderek duygusal bir atmosfer oluşturur.

Mehmed Fevzî Efendi'nin bir şarkısında Acem gözlü sevgilinin övülme nedeni, âşığa huzur ve güven sığınağı olmasındandır:

“Aman ey çeşm-i ‘Acem eyle nigâh

‘Âşıkıñ eyledi sâyeñde penâh

Sürme Şîrâz’a beni itme günâh

‘Âşıkıñ eyledi sâyeñde penâh

(...)

Beni Fevzî gibi şâd eyle amân

Olayım dâhil ü vuslatıña cân

Şeb ü rûzân efendimle hemân

‘Âşıkıñ eyledi sâyeñde penâh”

(Mehmet Fevzî Efendi, 1287: 47)

“Âşığın eyledi sâyende penâh” ifadesiyle şair, sevgilisinin varlığında huzur ve korunma bulduğunu, onun varlığının kendisine sığınacak bir liman gibi olduğunu ifade eder. Aşkın getirdiği duygusal bağlam içinde, sevgilinin varlığı âşığa güven, huzur ve korunma hissiyatı verir. Ayrıca şair, “Sürme Şîrâz’a beni itme günâh” diyerek Şîrâz şehrini kullanıp sevgilisinin güzelliklerini öne çıkarır ve bu güzellikleri görmek

istemenin günah sayılmamasını dile getirir. Şirâz, klasik şiir geleneğinde güzellik ve aşkın simgelerinden biridir.

Arpaemînizâde Mustafa Sâmî'nin şarkısında sevgili, başka güzellerle kıyaslanarak eşsizliği üzerinden övülür:

Güzeller içre mümtâz-ı cihânsın ser-bülendümsin

Müsellem tarz ü tavrı dil-ber-i 'âlem-pesendümsin

Gönül hâlin bilür şûh ü zarîf-i şeh-levendümsin

Benüm sen nûr-ı çeşmüm yâr-ı cânımsın efendimsin

(...)

Cemâlün 'âlem-ârâ tal'atun bî-misl ü hemtâdur

Tenâsüb hep yerinde kadd ü kâmet de temâşâdur

Hayâlün dîdede her dem gamun kalbümde peydâdur

Benüm sen nûr-ı çeşmüm yâr-ı cânımsın efendimsin

(Kutlar Oğuz, 2017: 239)

Şair sevgilisini dünya güzelleri arasında en seçkin olarak niteler. “Müsellem tarz ü tavrı dil-ber-i 'âlem-pesendümsin” ifadesiyle sevgilisinin tavır ve tarzının dünya güzelliklerine örneklik ettiğini vurgular. “Gönül hâlin bilür şûh ü zarîf-i şeh-levendümsin” diyerek sevgilisinin zarıflığını zirveye çıkarır. “Benüm sen nûr-ı çeşmüm yâr-ı cânımsın efendimsin” ifadesiyle sevgilisinin gözlerinin ona ışık saçan bir nûr olduğunu ve onun can yoldaşı, efendisi olduğunu belirtir.

“Cemâlün 'âlem-ârâ tal'atun bî-misl ü hemtâdur” mısrasıyla şair, sevgilisinin güzelliğinin dünyayı süslediğini ve onun güzelliğinin benzersiz ve eşsiz olduğunu ifade eder. “Tenâsüb hep yerinde kadd ü kâmet de temâşâdur” ifadesiyle sevgilisinin fiziksel güzelliklerini ve uyumunu dile getirir. “Hayâlün dîdede her dem gamun kalbümde peydâdur” mısrasıyla da sevgilisinin hayaliyle yaşadığı acıların kalbinde sürekli bir hüznü oluşturduğunu belirtir.

Enderunlu Vâsıf, aşağıdaki şarkısında mübalağa ederek sevgilinin benzersiz olduğunu öne sürer:

Misli yok bir şûh-ı ra'nâ

Görmedim böyle dil-ârâ

Yok eşi 'âlemde hâlâ

Tarz u tavrı gâyet a'lâ

Meşrebüñ lutf-ı vefâdır

Ülfetüñ câna safâdır

Var ise mislûñ salâdır

İşte hüsnüñ işte dünyâ

(Gürel, 1999: 384)

İncelenen şarkılardaki diğer örnekler de bu minvalde olmak üzere genel olarak sevgilinin övülmeye ve kendisine hayranlık durulmaya layık olan, eşsiz bir güzellik abidesi olduğu yönündedir. Ancak son dönem şarkı örneklerine doğru geldikçe bu övgülerin fazlasıyla klişe ve bir izaha dayanmayan ezber ifadelerle sahiciliğini hemen hemen kaybettiği söylenebilir.

Nedîm'in şarkılarında sevgiliye duyulan hayranlık oldukça barizdir:

Şîvesi nâzı edâsı handesi pek bîbedel

Gerdeni püskürme benli gözleri gayet güzel

(Macit, 2017: 90)

Nedîm, bu beyitte sevgilisinin güzelliğini ve zarafetini överken, özellikle onun fiziksel özelliklerine odaklanır. İlk mısra “Şîvesi nâzı edâsı handesi pek bîbedel” ifadesiyle sevgilinin naz ve zarafet betimlenir. “Şîve” ve “nâz” (naz, çekicilik) kelimeleri, sevgilinin yüzündeki zarif tavırları ve çekiciliğini anlatır. “Edâ” (davranış) ise, sevgilinin tavırlarıyla kendine hayran bırakma gücünü ifade eder. “Handesi” (güzellik) kelimesiyle, sevgilinin güzelliği ve estetik özellikleri övülür, ancak en önemli vurgu “bîbedel” (eşsiz, paha biçilemez) kelimesindedir. Şair, sevgilisinin yüz güzelliğini diğer tüm güzelliklerden üstün tutar ve ona kıyas kabul etmez bir değer atfeder.

İkinci mısra “Gerdeni püskürme benli gözleri gayet güzel” ise, sevgilinin boynu ve gözlerine yapılan övgüyü içerir. “Gerden” (boyun) ve “püskürme” (kapatma)

kelimeleriyle, sevgilinin zarif boynunun görünür olmasını talep eder. Şair, boyundaki güzelliğin örtülmemesini ve tamamen gözler önüne serilmesini ister. “Benli gözler” ifadesi, sevgilinin gözlerindeki derinliği ve etkileyiciliği anlatır. Şair, sevgilinin gözlerini “gayet güzel” olarak nitelendirir, bu da onun bakışlarının ne kadar büyüleyici ve güçlü olduğunu vurgular. Beyitte sevgilinin hem fiziksel hem de duygusal zarafeti ön plana çıkarılmakta, şair sevgilisinin güzelliklerini eşsiz ve benzersiz olarak nitelendirerek ona duyduğu derin hayranlığı dile getirmektedir.

Gördüğümnden beri

Olmuşum serseri

Bendeñem ey perî

İltifât et bana

(Gürel, 1999: 380)

Enderunlu Vâsıf yukarıdaki dörtlükte sevgilinin güzelliği karşısında düştüğü durumu anlatmaktadır. Vâsıf sevgiliyi gördüğü günden beri kendinde olmadığını ve sevgiliye köle olduğunu dile getirmektedir. Şair aşkının karşılığında sevgiliden ilgi alaka beklemekte olduğunu vurgulamaktadır.

3.2.1.3. Zalim ve Merhametsiz Sevgili

Klasik Türk şiirinde, zalim ve merhametsiz sevgili teması sıkça işlenir ve şairler, aşkın içerdiği zorlukları, sevgilinin acımasız tavrını, çekilen çileleri dile getirirken sevgili için zalim, bî-rahm, cefakâr, nazlı, insafsız, kâfir, nâ-müselman, kan dökücü vs. ifadelerini sıklıkla kullanırlar. Zaten zalim ve merhametsiz olmak, klasik Türk şiirinin merkezine oturan sevgilinin/mâşukun ana özelliklerinden biridir. Şairler, bu ifadelerle sevgilinin duygusal mesafesini ve acımasız tavrını vurgular. Sevgilinin zorlayıcı tavırları, şairin içsel çatışmalarını ve aşkın zorluğunu anlatmada kullanılan ana temadır. Bu temanın işlenişinde, şair genellikle sevgilisinin güzelliklerine, coşkısına, aşkın cazibesine vurgu yapar ancak bu güzelliklerin yanında sevgilinin zalim ve merhametsiz yönlerini de öne çıkarır. Bu çelişki, aşkın içsel çatışmalarını ve sevgilinin iki yüzlü karakterini vurgulamak için kullanılır. Örneğin, şair sevgilisinin güzelliklerini övebilir, ancak aynı zamanda onun sevgiye karşı kayıtsız ve acımasız tavırlarını dile getirerek aşkın karmaşıklığını anlatır.

Nâ'îlî'nin aşağıdaki şarkısında şair, gönlünün zalim (sitem-kâr) bir put olarak nitelediği sevgiliye düştüğünü, yine âşık olarak adeta hicran diyarına yeniden geldiğini, huzur yurdu olan vatanından ayrılmış gibi olduğunu dile getirir:

“Düşdi dil bir büt-i sitem-kâra

Yine geldük diyâr-ı hicrâna

Veh ki olduk vatandan âvâre

Yine geldük diyâr-ı hicrana”

(İpekten 2019: 587).

Burada mühim olan ve öne çıkan, şairin âşık olmak ile hicranın başlamasını peşinen kabul edip eşitlemesidir. Zira klasik Türk şiirinde sevgili, daima zulmedip acı çektiren kurucu ögedir.

Bir başka şarkısında da Nâ'îlî, sevgiliyi “bî-terahhum” ve “nâ-müselman” olarak nitelendirir:

“Müstâkunam gel ey âfet-i cân

Ey bî-terahhum ey nâ-müselmân

Gâret-ger-i dîn-âşûb-ı îmân

Ey bî-terahhum ey nâ-müselmân”

(İpekten 2019: 589).

Şarkı nazım biçiminin büyük ismi Nedîm de şarkılarındaki eğlence ve coşkunluğun yanı sıra sevgilinin zulmünden çokça şikâyet eder:

“Yine oldum esiri âh bir şûh-ı sitemkârın

Ki dilber sevmemiş bilmez belâsın âşık-ı zârın

Ne kâfirliklerin gördüm ben ol zûlf-i siyehkârın

O ebrûnun o zâlim gamzenin ol çeşm-i mekkârın

(...)

Güzelsin bî-bedelsin şûhsun âlüftesin cânâ

Söz olmaz hüsnüne gelmez nazîrin âleme hakkâ

Senin her cevrine bin cân ile sabr eylerim ammâ

Beni pek öldürür ey bî-vefâ ellerle bâzârın”

(Macit, 2017: 198)

Şair, sevgiliyi “şûh-ı sitemkâr” (zalim güzel), “zülf-i siyehkâr” (günah işlemiş saçlar), “kâfir”, “zâlim gamze”, “çeşm-i mekkâr” (hilekâr göz), “bîvefâ” gibi sıfatlarla nitelendirir. Şair, onun güzelliğini yüceltip güzelliği hürmetine bütün zulmüne boyun eğebileceğini söyler ama katlanamadığı tek şey, sevgilinin başka âşıklarla içli dışlı olmasıdır. Bu da klasik Türk şiirinde âşığa en çok acı çektiren durumdur.

Şöhretli kadın şair Fıtnat Hanım’ın şarkılarında sevgiliden zulüm görmek, olukça alışılmış ve karakteristik bir durumdur:

“Turre-i pür-çînidür mürğ-i dile dâm-ı belâ

Ebru-yı müşgini kasd-ı câna şemşir-i kazâ

Bin belaya bir dil-i bî-çare n’itsün Fıtnat’a

Çeşm sâhir gamze kâtil kad kıyamet el-amân”

(Çeçen 1996: 397)

Sevgilisinin kaşlarını “Turre-i pür-çînidür mürğ-i dile dâm-ı belâ” ifadesiyle zarafetle niteler ve gözlerini “Ebru-yı müşgini kasd-ı câna şemşir-i kazâ” ifadesiyle sihirli ve tehlikeli olarak betimler. Ancak, bu güzelliklerin aşkın zorluklarına neden olduğunu ve sevgilisinin bakışlarının bir tür bela olduğunu “Bin belaya bir dil-i bî-çare n’itsün Fıtnat’a” ifadesiyle dile getirir. Sevgilisinin gülümsediğinde ortaya çıkan gamzesini “Çeşm sâhir gamze kâtil kad kıyamet el-amân” ifadesiyle ölümcül bir kılıç gibi niteler ve aşkın yarattığı etkinin büyüklüğüne vurgu yapar. Nihayet şair, sevgilisinin güzellikleri ve aşkın zorlukları arasında denge kurarak duygu yüklü bir atmosfer oluşturur.

Bir diğer kadın şair Şeref Hanım da sevgilinin âşığı mecbur bıraktığı sabrı sorgular:

“Lâyık-ı cevri dil-i bî-sabr u sâ mânım mıdır

Müstahakk-ı intizârı çeşm-i giryânım mıdır

Dâ’imâ şâyeste-i vaslı rakîbânım mıdır

Böyle zâr iden beni bahtım mı cânânım mıdır”

(Arslan, 2017: 352)

Şair; “Lâyık-ı cevri dil-i bî-sabr u sâ mânım mıdır” ifadesiyle sabrın ve bekleyişin mi kendisine servet olarak nasip olduğunu; aşkın getirdiği sabır ve bekleyişin zorluğunu dile getirirken bu sabra karşı ona müstahak olanın beklemek ve gözyaşı mı olduğunu sorgular. Öte yandan daima vuslata layık olanın da âşığın rakiplerinin olmasından dolayı sitem eder. Bu durum, klasik Türk şiirinde -doğal olarak şarkılarda- en temel çatışmayı kuran ironidir.

Yahya Nazîm, sevgiliyi hilekârlıkla vafeder ve zulmünden dolayı nâ-müselmanlığı yakıştırır:

“Nazîm-i zârı itdi girye-meşreb

Dem-â-dem kârı mekr ü hîledir hep

Libâs-ı nâ-müselmânı müretteb

O kâfir-mâcerânıñ dâd elinden”

(Çakır, 2020: 905)

Burada asıl vurgu, “Dem-â-dem kârı mekr ü hîledir hep” sözleriyle vafedildiği üzere sevgilinin sürekli olarak tuzaklar kurarak hilebazca davranması, böylece âşığa sürekli zulmetmesidir. Âşık için bir dert ve ızdırap olan aşk, sevgili için oyun ve tuzaktan ibarettir. “Libâs-ı nâ-müselmânı müretteb” ifadesiyle, sevgilisinin adeta bir kâfir gibi giydirilmiş, yani masumane görünen ama aslında hesaplı bir şekilde davranan bir tavrı olduğunu ifade eder. Şair, sevgilisinin oyunbaz ve incitici tavrına karşı duyduğu hayal kırıklığını ifade ederken aynı zamanda onun bu davranışlarına karşı çaresizliğini de vurgular.

Mehmet Fevzî Efendi’nin şarkısında:

Ey sitem-kâr u cefâ-cû dil-şiken

Sen degil misin beni mecnûn iden

Çekmede dil râh-ı ‘aşkında mihen

Sen degil misin beni mecnûn iden

(Mehmet Fevzî Efendi, 1287: 35)

Şair, sevgilisinin kendisine yönelik sitemkâr ve acı veren tavırlarına karşı duyduğu hayal kırıklığını ve ona duyduğu aşkın kötü sonuçlarını dile getirir. “Ey sitem-kâr u cefâ-cû dil-şiken” ifadesiyle, sevgilisinin sitem dolu, cefa eden ve gönül kıran biri olduğunu vurgular ve ona bu şekilde seslenir. Sevgili, âşığı mecnun etmiştir. Onun işi, bitmeyen bir zulümdür.

Enderunlu Fâzıl’ın şarkısında da sevgiliye sitem vardır:

Evvelâ rahm eyler iken ‘âşık-ı nâşâdına

Soñra günden güne aslâ gelmez oldu yâdına

Bakmadıñ biçâreniñ hiç âhına feryâdına

Sen de insâf it begim zâlim degilsen yâ nesin

(Beyhan, 2021: 957)

Şair, sevgilisinin başlangıçta kendisine karşı merhametli davrandığını, ancak sonrasında giderek duyarsızlaştığını ve hatırlamaz bir hal aldığını dile getirir. Evvelden gayet müşfik olan sevgili, artık âşığı hatırına bile getirmeyerek cevri ü cefa çektirmekte; çaresizliğine ve feryatlarına aldırılmamaktadır. Önce ve sonra farklı olmak yani kararsız davranışlar, tam da sevgilinin divan şiirindeki karakteristik özelliklerinden biridir. Bu haliyle her zaman can yakar, cefa çektirir.

Şeyh Gâlib’in şiirlerinde zalim sevgili tasvirleri bulunmaktadır.

“Ol mâh-pâre tutdu sitem resm-i râhını

Geh zâhir etdi gâh nihân etdi mâhını”

(Okçu, 1993: 178)

Şeyh Gâlib bu beyitte, sevgilinin duygusal hareketliliğini ve değişkenliğini tasvir eder. İlk mısra “Ol mâh-pâre tutdu sitem resm-i râhını” ifadesi, sevgilinin yüzünü (mâh-pâre) bir ay gibi betimler. “Mâh-pâre” kelimesi, “ay gibi” anlamına gelir ve şair, sevgilisinin yüzünü bu parlak ve cazip görüntüyle nitelendirir. Burada “sitem resm-i râhı” ifadesiyle, sevgilinin, âşığını incitici bir şekilde, sitemle hareket etmesi anlatılır. Şair, sevgilisinin bazen sergilediği nazlı ve kırgın tavırlarıyla, onun güzelliğinin zarafetiyle birlikte şairin ruhunda yarattığı karmaşayı betimler.

İkinci mısra “Geh zâhir etdi gâh nihân etti mâhını” ifadesi, sevgilinin, bazen güzelliğini (mâh) gizlediğini, bazen ise açığa çıkardığını anlatır. “Geh” (bazen) ve “gâh” (diğer bir zaman) kelimeleri, sevgilinin duygusal ve fiziksel durumlarının değişkenliğini vurgular. Sevgili, zaman zaman güzelliğini saklar, zaman zaman ise tüm ışııyla ortaya çıkar. Bu durum, âşğın içinde bir belirsizlik ve kararsızlık yaratır, çünkü sevgili, ne zaman nasıl bir tavır takınacağı konusunda öngörülemezdir. Beyitte, şair sevgilisinin hem fiziksel hem de duygusal değişkenliğine dikkat çeker. Sevgilinin hem içsel dünyasındaki karmaşa hem de dışarıya yansıttığı güzelliğın kontrolsüz değişimi, aşkın ve hayranlığın nasıl bir zıtlık içinde devam ettiğini gösterir. Bu, şairin sevgiliye duyduğu hayranlığın ve acının iç içe geçtiğı bir tasvirdir.

Ben açmam kimseye hâlim

Reh-i 'aşkunda pâ-mâlim

Be hey bî-merhamet zâlim

Ne rahmun var ne insâfun

(Gürel, 1999: 426)

Enderunlu Vâsıf yukarıdaki dörtlükte durumunu kimseye anlatmadığını ve sevgiliye olan aşkı için çıktığı yolda ayaklar altına alınmış çiğnenmiş bir durumda olduğunu söyleyerek sevgilinin bu davranışından şikâyetini dile getirmektedir. Şair daha sonra sevgiliye seslenerek sevgilinin merhametsizliğini ve zâlimliğini vurgulamaktadır. Sevgiliye ne rahmetinin ne insâfının olduğunu söyleyerek sevgilinin merhametsizliğini mübâlağa etmektedir.

3.2.2. Âşık

Âşık; sevgili ve rakîb öğeleriyle beraber klasik Türk şiirindeki dramatik aksiyonu sağlayan temel unsurlardan biridir. Umumiyetle âşık, sürekli bir özlem ve acı içindedir. Sevgilisinin kızgınlığı veya azarlaması, âşığa adeta bir lütuf gibi gelir. Acısını sürekli iç çekerek, gözyaşı dökerek ifade eder. Bu acı içindeyken zayıflar, bitkin düşer ve yüreğı paramparça olur. Daima mazlumdur, sadakatlidir, vuslatı arzulamakla meşguldür.

Klasik Türk şiirinde “âşık” kavramı, genellikle sevgilinin güzelliğine ve aşkın tutkulu duygularına odaklanan lirik bir anlam taşır. Şairler, âşık olarak tanımlanan kişinin sevgilisine olan derin hislerini, ona duyduğu hayranlığı ve aşkının getirdiği çeşitli duygusal durumları dile getirirler. Bu durumlar arasında aşkın sevinçleri, acıları, özlemleri, sabrı ve çaresizliği gibi pek çok duygu bulunabilir.

Âşık, genellikle sevgilisinin özelliklerini över, onunla yaşadığı aşkın içsel etkilerini ifade eder ve bu duygusal yolculuğu çeşitli semboller ve benzetmelerle anlatır. Aynı zamanda âşık, sevgilisinin nüfuz ettiği kalbini, onunla geçirdiği anıları ve hissettiği aşkın derinliğini dile getirir. Bu kavram, aşkın yoğun ve duygusal bir deneyim olarak tasvir edilmesiyle öne çıkar.

“Haste-i ışka ‘âfiyet demidür

Cân-ı meftûna ‘atıfet demidür”

(İpekten, 2019: 582)

Nâilî-i Kadîm, bu beyitte aşkın yarattığı acıyı ve bu acının kabulünü dile getirir. İlk mısra “Haste-i ışka ‘âfiyet demidür” ifadesiyle, şair aşkın verdiği acının aslında bir tür iyilik, bir sağlık hali olduğunu anlatır. “Haste-i ışk” (aşk hastalığı) kelimesi, âşğın aşkın etkisiyle yaşadığı ruhsal ve bedensel acıyı tanımlar. Şair, bu acıyı kabul ederek bir tür “sağlık” (‘âfiyet) olarak görür. Aşkın, acı veren yönü de olsa, ruhu arındıran bir iyileşme olduğu vurgulanır. Bu, aşkın her yönüyle insanı dönüştüren ve yeniden şekillendiren bir güç olduğunun altını çizer.

İkinci mısra “Cân-ı meftûna ‘atıfet demidür” ifadesiyle, şair sevgilisine duyduğu derin hayranlık ve bağlılığı dile getirir. “Cân-ı meftûna” (âşık olmuş ruh) ifadesi, âşğın kalbinin ve ruhunun sevgilisine adandığını belirtir. Burada, aşkın getirisi olan “‘atıfet” (merhamet) kavramı, sevdanın bir sonucu olarak âşğın kalbine düşen merhamet duygusunu ifade eder. Şair, âşık olmanın yalnızca acı değil, aynı zamanda yumuşaklık, anlayış ve fedakârlıkla da sonuçlandığını vurgular. Beyitte, şair aşkın hem acı veren hem de arındırıcı bir etkisi olduğunu kabul ederken, bu acının, ruhu yüceltip merhametle dolmasına yol açtığını ifade eder. Sevgiliye duyulan hayranlık ve aşk, hem acıyı hem de yumuşak, nazik bir sevgiyi beraberinde getirir.

“Her gülün şevkiyle bülbül gibi zâr olmaz Nedîm

Değme bir zülf-i girihgîre şikâr olmaz Nedîm”

(Macit, 2017: 192)

Nedîm, bu beyitte, aşkın doğal etkilerini ve sevgilinin güzelliğine karşı duyulan hayranlığı betimler. İlk mısra “Her gülün sevkiyle bülbül gibi zâr olmaz Nedîm” ifadesiyle, şair bülbülün, gülün kokusuyla mest olup, sürekli olarak şarkılar söylemesine benzetilir. “Zâr” kelimesi, ağlama ya da inleme anlamına gelir; burada bülbülün, güzelliğe karşı duyduğu derin acıyı anlatır. Şair, her güzel şeyin (gül) âşığını ağlatacağı, etkisi altında bırakacağı fikrini dile getirir. Burada aşkın etkisiyle duyguların dışa vurulması, bülbülün her gülü görünce ağlamasına benzetilir.

İkinci mısra “Değme bir zülf-i girihgîre şikâr olmaz Nedîm” ifadesi, sevgilinin saçlarının (zülf-i girihgîr) güzelliğini anlatırken, bu güzelliğin dokunulmaz ve eşsiz olduğunu vurgular. Sevgilinin zarif ve özenle işlenmiş saçlarına asla zarar verilmemesi gerektiğini söyler. Şair, güzelliğe dokunmanın bu güzelliği kirleteceğini, bu yüzden sadece hayranlıkla izlenmesi gerektiğini ifade eder. Bu beyitte, şair sevgilinin fiziksel güzelliğini ve bu güzellik karşısında hissettiği duyguları, doğadaki unsurlarla benzetmelerle anlatır. Bülbülün gül karşısındaki tepkisi, âşığın sevgiliye olan hayranlığını simgelerken, sevgilinin güzelliği, ona dokunulmaz bir değer kazandırır. Aşkın içsel acısı ve güzellik karşısındaki saygı, bu beyitte harmanlanır.

“Gevher-i aşkın sade-veş sîne-i çâkimdedir

Dâimâ bu şübhe ammâ tâb-ı gam-nâkimdedir”

(Okçu, 1993: 179)

Şeyh Gâlib, bu beyitte aşkın etkilerini ve âşığın içsel dünyasındaki karmaşayı dile getirir. İlk mısra “Gevher-i aşkın sade-veş sîne-i çâkimdedir” ifadesiyle, şair aşkı bir “gevher” (değerli taş) olarak tanımlar ve bu değerli taşın “sade-veş” (kabuğunu açan) bir şekilde şairin kalbinde (sîne-i çâkim) yer aldığını ifade eder. Burada “gevher-i aşk” aşkın saf ve değerli doğasını simgelerken, “sîne-i çâkim” (acı dolu kalp) âşığın kalbinde aşkın neden olduğu acıyı ve derin izleri anlatır. Şairin kalbi, aşkın cevheri ile doludur ve bu aşk, onu hem yücelten hem de acı içinde bırakır.

İkinci mısra “Dâimâ bu şübhe ammâ tâb-ı gam-nâkimdedir” ise, şairin kalbindeki sürekli bir şüpheyi ve gamı dile getirir. “Dâimâ” (sürekli) kelimesi, şairin içindeki bu şüphe ve gamın bitmeyen bir hal olduğunu belirtir. “Tâb-ı gam-nâkim” ifadesi, gamın şairin ruhunu yönlendiren ve etkisi altında bırakan bir ışıık gibi

olduğunu anlatır. Yani şair, aşkın acısıyla birlikte içsel bir kararsızlık ve sürekli bir gam haliyle mücadele etmektedir. Beyitte, Şeyh Gâlib aşkın hem yücelten hem de acı veren etkisini vurgular. Aşk, âşığın kalbinde değerli bir cevher olarak yer almakta ancak aynı zamanda bu cevherin verdiği acı ve şüpheyile dolu bir kalp bırakmaktadır. Şair, aşkın karmaşık ve derin doğasını, içsel dünyasındaki duygusal bunalımlar ile birleştirerek dile getirir.

3.2.2.1. Zulüm Gören Âşık

İncelenen şarkılarda âşık, oldukça klişe ve klasik hüviyetiyle ortaya çıkar. Zaman zaman vuslata yakınlaşır ya da sevgiliyle geçici de olsa “şâdmân” olur ama yine de zulme uğramış, acı çeken kişidir:

“Gönül yakdı çerâg-ı ‘aşkı şem’-i rûy-ı alundan

Dil-i şeydâ tutuşdı pençe-i mihr-i cemâlünden

N’ola bir âh ile tâk-ı sipihri eylesem sûzân

Terahhum itmedün gitdükçe dûr oldum visâlünden

(...)

Nedür ol zülf-i ‘anber-bâr ile ol gerden-i kâfûr

Görilmiş mi o sîmîn sâk ile ol sâ‘id-i billûr

Süzilmiş mest-i şeker-hâb-ı nâz ol dîde-i mahmûr

Hele mir’âte bak hüsnün çıkar mı gör hayâlünden

Dirîgâ olmadı bir kez müsâ‘id tâli’-i vârun

Umar düşdükçe çeşm-i iltifâtun bu dil-i meftûn

Uyup agyâra itme Sâmi-i hasret-keşi mahzûn

Basup ey şeh-süvârum geçme lutf it pâ-y-mâlünden”

(Kutlar Oğuz, 2017: 238).

Arpaemînzâde yukarıdaki şarkısında “çerâg-ı ‘aşk” ve “şem’-i rûy-ı alun” gibi ifadelerle sevgilisinin güzelliğine yaptığı benzetmelerle, aşkın içsel bir aydınlanma ve

tutku olduğunu ifade etmiştir. Şair, sevgilisinin güzelliğine olan tutkusunun kalbinde bir ateş olarak yandığını, sevgilinin al yanağının mumu tarafından yakıldığını dile getirir. Şair, sevgilisinin görüntüsünün, hayalinin ve güzelliklerinin kendisini sarhoş ettiğini, âşık olduğunu ve sevgilisinden uzak kaldıkça daha çok özlem duyduğunu dile getirir. Bu şarkıda aşkın içsel etkileri, sevgilinin güzellikleri ve özlem teması öne çıkmaktadır.

Mehmet Fevzî Efendi, aşağıdaki şarkıda aşkın zorlukları, sevgilinin nazı ve âşığın çaresizliği temalarını işler:

“Gonca ile bülbülüñ da’vâsı var

Berg-i gülde bir sahîh fetvâsı var

Terk-i nâz eyle deyü gavgâsı var

Berg-i gülde bir sahîh fetvâsı var

(...)

Fevzî’ye rahm eyle kim bî-çâredir

Tîğ-ı hecriñle derûnı yâredir

Sanma haksız yerde bir âvâredir

Berg-i gülde bir sahîh fetvâsı var”

(Mehmet Fevzî Efendi, 1287: 39)

Şair, geleneksel bir tema olan gül-bülbül arasındaki aşk ve aşkın zorluklarını işlemektedir. “Gonca ile bülbülün davası var” denilerek güllerin ve bülbüllerin aşkının bir davaya benzetilmesiyle aşkın insanın iç dünyasındaki karşılığı bir hukukî süreç üzerinden anlatılır. Bu, klasik Türk edebiyatındaki aşk şiirlerinde sıkça karşılaşılan bir iç çatışmanın temsili olarak ifade edilebilir. Şair, “Berg-i gülde bir sahîh fetvası var” ifadesiyle, bu davanın aşkın mahkemesinde görülmesi neticesinde gül yaprağına fetvasının yazıldığını bu durumun bir tür hukukî süreç olduğunu belirtir. “Terk-i naz eyle deyu gavâsı var” ifadesiyle de sevgilinin nazını terk etmesini ve bu konuda bir çözüme ulaşmayı talep eder.

Şair Nâşid, şarkısında daha gerçek bir tablo çizerek sevgilinin soyut bir güzel olma vasfını askıya alırcasına ona değmek ister:

“Üftadeligüm bir meh-i rûşen-ten içündür

Bülbüllügüm ol gonca-ter-dâmen içündür

Ol mugbeçeyi da'ire-i meclise da'vet

Aguş-ı visalümde biraz ten ten içündür”

(Zülfe, 1998: 179).

Şairin üftade ve perişan görünüşü, parlak yüzlü sevgili içindir. Yeni açmış gülün (gonca) yaprakları gibi eteği olan sevgiliyi hayal eden şair, onu meyhanede şarap dağıtan çırak gibi vasfederek meclise davet ettiğini, bundan muradının da sevgilinin kollarına deşebilmek olduğunu söyler. Burada şair, bir yandan sembolik bir tablo bir yandan da gerçekçi bir manzara çizer. Esasen âşığın hâlleri içinden ufacık bir kavuşma ya da yakınlık arzusunun bile ne denli büyük bir anlama gelebileceği hakkında bir enstantane sunar.

Enderunlu Fâzıl'ın şarkılarında önceki örneklerin estetiğinden ve mantığından uzak olarak düşmanın (ağyâr) acı çekmesine vurgu yapılmaktadır. Çünkü düşman ağladıkça bu defa âşık “şâdmân” olur:

“Sînemi 'aşkıñla cânâ dağlarım

Bir 'aceb kim hem güler hem ağlarım

Şâdmânım hande-i cânân ile

Ağladıkça düşmenim yağ bağlarım”

(Beyhan, 2021: 959)

Diğer şarkıda da mâni havasında ve klasik Türk şiirindeki ciddiyetle dolu acı çekme motifinin ve temasının uzağında olarak sığ bir âşıklık ifadesi görülür:

“Bir civân gördüm yañağı gölgeli

Beñleri var üç 'aded şeh-dâneli

Orta boylı hoş edâlı cilveli

İsmine dirler imiş Darçın Güli”

(Beyhan, 2021: 958)

“Dil-i zâra keremünden gâhî

İltifât eyle benüm sultanum

(İpekten, 2019: 588)

Nâilî-i Kadîm bu beyitte, âşık olarak sevgilisine duyduğu derin hayranlık ve merhamet talebini dile getirir. İlk mısra “Dil-i zâra keremünden gâhî” ifadesiyle, şairin kalbinin, yani iç dünyasının, sevgilinin merhametini beklediği anlatılır. “Dil-i zâra” (yani zor durumda, acı içinde olan kalp) ve “kerem” (merhamet) kelimeleri, şairin sevgilisinden bir tür yardım ve ilgi beklediğini belirtir. Şairin ruhu, sevgilinin lütuf ve merhametine muhtaçtır; bazen bu lütuf sevgili tarafından gösterilir, bazen ise şairin içinde derin bir bekleyiş devam eder.

İkinci mısra “İltifât eyle benüm sultanum” ise, şairin sevgilisinden, yani sultanından ilgi ve alaka beklediğini ifade eder. “İltifât” (ilgi, lütuf) kelimesi, şairin sevgilisinden sadece fiziksel bir güzellik değil, aynı zamanda duygusal bir karşılık beklediğini gösterir. “Sultanum” kelimesi, şairin sevgilisine duyduğu derin saygı ve onu yücelten bir hitap olarak kullanılır. Şair, sevgilisinin yüceliğini kabul eder ve ona olan minnettarlığını dile getirir, aynı zamanda ondan daha fazla ilgi ve merhamet bekler. Beyitte, şairin içsel sıkıntısı ve sevgiliye olan derin bağlılığı öne çıkar. Şair, sevgilisinin lütfunu beklerken, ona duyduğu saygıyı ve aşkını da dile getirir. Bu, aşkın hem bir acı hem de bir arzu hali olduğunu ifade eder.

“Fıkr ü gam cânıma kâr eyledi bilmem bilmem

Âh hercâyî koculdun mu ki ağyâra acep”

(Macit, 2017: 188)

Nedîm, bu beyitte, aşkla ilgili kararsızlıklarını ve sevgilisinin ihanetine yönelik acısını dile getirir. İlk mısra “Fıkr ü gam cânıma kâr eyledi bilmem bilmem” ifadesiyle, şairin kalbinde sürekli bir düşünce ve gam (hüzün) oluşturduğuna dikkat çeker. “Fıkr” (düşünce) ve “gam” (hüzün) kelimeleri, şairin zihnindeki karışıklığı ve içsel sıkıntıyı belirtir. Bu düşünceler o kadar yoğun hale gelmiştir ki, şair “bilmem bilmem” diyerek bu karmaşayı bir türlü anlamadığını ifade eder. Şair, sevgilisine duyduğu hisler ve kafasındaki karmaşık düşüncelerle boğulmuş durumdadır.

İkinci mısra “Âh hercâyî koculdun mu ki ağyâra acep” ise, şairin sevgilisine duyduğu öfkeyi ve hayal kırıklığını anlatır. “Hercâyî” kelimesi, kararsızlık ve belirsizlik anlamına gelir ve burada şairin sevgilisinin tutarsız davranışlarını eleştirir.

“Koculdun mu ki ağıyâra acep” ifadesi ise, sevgilisinin başkalarına yönelmesini ve ona ihanet etmesini sorgular. Şair, sevgilisinin sadakatsizliğini anlamakta zorluk çeker ve ona duyduğu acıyı, hayal kırıklığını dile getirir. Beyitte, şairin aşkla ilgili içsel çatışmaları, kararsızlıkları ve sevgilisine duyduğu ihanetin acısı ön plana çıkmaktadır. Şair, bu karmaşık duygular ve hisler arasında sıkışmış, sevgilisinin tutumlarından dolayı kalbinde derin bir ızdırap yaşamaktadır.

“Bir âşıkın ki olmaya hükmi sitâresi

Âheng-i zûlm ü zulmet ede mâh-pâresi”

(Okçu, 1993: 177)

Şeyh Gâlib, bu beyitte âşık olmanın getirdiği zorluklar ve acıları, bir metaforla anlatır. İlk mısra “Bir âşıkın ki olmaya hükmi sitâresi” ifadesiyle, şair, âşık olmanın kaçınılmaz bir kader olduğunu dile getirir. “Sitâre” kelimesi, bir kişinin kaderi, yazgısı anlamına gelir; burada ise aşkın, âşığın yazgısındaki bir gerçek olduğu anlatılmaktadır. Aşk, şairin yaşamına hükmeden bir güç haline gelmiştir ve âşık bu yazgıyı kabul etmek zorundadır.

İkinci mısra “Âheng-i zûlm ü zulmet ede mâh-pâresi” ifadesi ise, sevgilinin güzelliğinin (mâh-pâre) bile zulüm ve karanlıkla (zûlm ü zulmet) karıştığını anlatır. “Âheng” kelimesi uyum ya da ahenk anlamına gelirken, burada sevgilinin güzelliği ile karanlık ve zulüm arasındaki birleşim ifade edilmektedir. Sevgili, bir yandan ısıldayan bir güzellik (ay gibi parlaklık) sunarken, diğer yandan âşığını içsel bir karanlığa, sıkıntıya sürükler. Aşık, sevgilisinin büyüleyici güzelliğine kapılmışken, aynı zamanda bu güzelliğin getirdiği acıyı ve karanlık duyguları da yaşar. Beyitte, Şeyh Gâlib, aşkın hem çekiciliğini hem de acı veren yönünü betimler. Sevgilinin güzelliği, bir yandan aydınlatıcı bir ışık gibi parlamakta, diğer yandan ona duyulan aşkla birlikte gelen karanlık ve zulüm duygularını da beraberinde getirmektedir. Aşk hem cezbedici hem de yıkıcı bir güç olarak anlatılır.

“Yollarda kesdün bizden selâmun

Bir bî-vefâdur dillerde nâmun

Bâd-ı sabâdan aldık peyâmun

Ey bî-terahhum ey nâ-müselmân”

(Yeşiloğlu, 1996: 45).

Nâ'îlî yukarıdaki dörtlükte sevgilinin ilgisiz ve vefâsız olmasından şikâyet etmektedir. Yollarda selâm vermediğini dile getiren âşık sevgilinin bu ilgisizliği karşısında acı çektiğini okuyuculara ve dinleyicilere hissettirmektedir. Şair sevgilinin bu davranışları ile gönüllerde vefâsız olarak ünlendiğini dile getirmektedir. Son mısrada ise ey merhametsiz ve müslümân olmayan diyerek haberlerini sabah rüzgarından aldıklarını söylemektedir.

“Bend-i peyvend-i dilim ebrû-yı gaddârındadır

Rişte-i cemiyyetin zülf-i siyeh-kârındadır

Hastayım ümmîd-i sıhhat çeşm-i bîmârındadır

Bir devâsız derde oldum mübtelâ sevdim seni”

(Okçu, 1993: 180)

Şeyh Gâlib bu dörtlükte gönlünün bağlantısının sevgilinin zalim kaşlarında olduğunu vurgulamaktadır. Sevgilinin kaşlarına zalim diyerek aslında sevgilinin kendisine hep kızgın bir şekilde kaşlarını çatarak baktığını dile getirmektedir. Zihninin ise manevi bağının sevgilinin siyah saçlarında olduğunu vurgulamaktadır. Şair hasta olduğuna ve tekrar sağlığına kavuşma ümidinin ise sevgilinin gözlerinde olduğuna dikkat çekmektedir. Şair çaresi olmayan bir derde sahip olduğunu ve bu derdin sebebinin sevgiliye karşı duyduğu aşk olduğunu söylemektedir.

“Oldugum günden beri ben mübtelâ

Görmedim bir kerrecik senden vefâ

E cefâ-cû söylemez miydim saña

Âkıbet cevriñ helâk etti beni”

(Yıldız, 2002: 220)

Sermed yukarıdaki dörtlükte sevgiliden gördüğü zulme dikkat çekmektedir. Şair sevgiliye âşık olduğu günden beri sevgiliden hiç iyi bir davranış görmediğini bu sevgisi karşısında kendisine vefâ göstermediğini dile getirmektedir. Şair son mısralarında ise eziyet eden sevgiliye önceden söylediği ve şimdi gerçekleşen durumu vurgulamaktadır.

“Dem-â-dem cevri-cânândan

Akar hûn çeşm-i giryândan

Usandırdıñ beni cândan

N’için insâfa gelmezsın”

(Yıldız, 2002: 223)

Sermed yukarıdaki dörtlükte sevgiliden gördüğü eziyeti dile getirmektedir. Şair sürekli eziyet gördüğünü ve ağlamaktan gözlerinden yaş yerine artık kan geldiğini söyleyerek çektiği acının ne kadar çok olduğunu vurgulamaktadır. Son mısralarda ise şair sevgiliye yaşamaktan usandığını söylemekte olup sevgiliye kendisine neden hiç merhamet etmediğini sormaktadır.

Bir nigâh et ‘âşık-ı nâlânuna

Merhamet kıl çeşm-i hûn-efşânına

Tâzesin cevri etme düşmez şânuna

Girme ‘uşşâkun bir avuç kanına

(Gürel, 1999: 469)

Enderunlu Vâsıf yukarıdaki dörtlükte sevgilinin inleyen âşığına merhamet etmesini dilemektedir. Sevgiliye kendisine cevri etmemesini bunun ona yakışmadığını söylemektedir. Şair bu dörtlükte çektiği eziyetten şikâyet etmektedir.

3.2.2.2. Ayrılık Acısı ve Özlem

Âşığın en önemli hususiyeti, sürekli aşk acısı çekmesi ve sevgiliye özlem duyması olarak söylenebilir.

“Yanmaktadır kalbimde nâr

İtmektedir dil âh u zâr

Medhiñdeyim mişl-i hezâr

Üftâdeyim ey gül-’izâr”

(Mehmet Fevzî Efendi, 1287: 143)

Klasik Türk şiirinde aşk, platonik yani tek taraflı olduğu için âşığın aşk acısı ve özlem çekmesi normal bir durumdur. Bununla birlikte burada olduğu gibi âşık sürekli olarak kendisine zulmeden, acı çektiren sevgiliyi mübalağalı şekilde metheder. “Medhiñdeyim mişl-i hezâr” demesi, böyle bir ironik övgüdür.

Mistik şair Şeyh Gâlib’in şarkısında da âşık, aşk acısı çeker:

“Ârzû-yı vuslatın her dem dil-i pâkimdedir

Gevher-i aşkın sadeğ-veş sine-i çâkimdedir

Dâimâ bu şübhe ammâ tâb-ı gam-nâkimdedir

Kangî âşıktır senin gönlünde gönlün kimdedir”

(Okçu, 1993: 179)

Şeyh Gâlib, aşkın içsel zenginliklerini ve acılarını anlatarak derin bir duygu evrenini yansıtmaktadır. Âşık olan kişinin hayal dünyasındaki aşk, hüzn ve acılarıyla birlikte can bulmuş ve onu sarhoş eden bir içsel çatışma yaratmıştır. Yani âşık olan kişinin hayalinde canlanan aşk, onun iç dünyasını hüzn ve acıyla doldurmuştur. Aşkın getirdiği güzellik ve düşler, aynı zamanda acının kaynağı olmuştur. Şair, aşkın kaynağını sorgulayarak, âşık kişinin iç dünyasındaki karmaşanın sebebini ve sevgilinin yerini sorgular.

Yahya Nazîm’in şarkısında ise özlem ve bekleyiş öne çıkar. Âşık, sevgiliyi beklerken onu göremediği ger gün gönlü kan dolmaktadır. Şairin iç dünyası darmadağın olmuştur gonca yaprakları gibidir. Bu hâliyle sevgili, beklenen ve geldiğinde derleyip toparlayacak olandır. Ne var ki bu bekleyiş hiç bitmez:

“İntizârıyla dide-i cânım

Kan ile toldı sevdiğim sensiz

Dil-i zâr u hazîn ü nâlânım

Bî-karâr oldı sevdiğim sensiz

(...)

Hâtırı hasretiñle efsürde

Gonca-i kalbi Gamla pejmürde

Dil-i zâr-ı Naẓîm âzürde

Sormadıñ noldı sevdigim sensiz”

(Çakır, 2020: 905)

Arpaemînizâde Mustafa Sâmi’nin şarkısında da âşık, sevgilinin yüzüne ve salına salına yürüyüşüne hasret kalmakla canına ateşler bıraktığı için sevgiliye sitem eder. Bunun ebediyen mi süreceğini öğrenmek için gıyabında sevgiliye sitemle sorar:

“Hecr-i ruhsârunla âteşler bırakdun cânuma

Dâglar yakdun gamunla sîne-i sûzânuma

Hâsılı kâr eyledi ‘aşkun dil-i nâlânuma

Vechi var yansam yakılsam ‘aşk ile sultânuma

(...)

Haylî demlerdür çıkup salınmadun ey serv-kad

Sâmî-i zâra ider misin bu cevri tâ ebed

Bârî bir kez rûyunı göster hemân bârî meded

Vechi var yansam yakılsam ‘aşk ile sultânuma”

(Kutlar Oğuz, 2017: 241)

Osman Nevres’in şarkısında şair, aşkın heyecanını, özlemini ve sevgilisinin güzelliklerine olan hayranlığını dile getirirken, aynı zamanda aşkın getirdiği içsel çatışmaları da yansıtmaktadır:

“Eyle şevk-engîz-i hasret sîne-i sûzânımı

Ney gibi sûrâh sûrâh et dil-i nâlânımı

Nâlemi sûz-ı dil eyle sûz-nâk efgânımı

Git bu şeb eğlendir ey âh-ı seher cânânımı

Ney o şeh-nâziñ değilmiş emrine beste-miyân

Öpmez olmuş bâde-i gül-gûn ayağın her zamân

Sen olup bârî figânım bülbülüyle hem-zebân

Git bu şeb eğlendir ey âh-ı seher cânânımı

(...)

Nâz ederken herkese nâzın çekermiş herkesiñ

Âh eder iñler imiş ‘aşkı ile bir nev-resiñ

Âh-ı germin çeşm-i giryânın seversen Nevres’iñ

Git bu şeb eğlendir ey âh-ı seher cânânımı”

(Kaya, 2020: 172-173)

Âşık, çektiği hasretle gönlünün ney gibi delik delik olup güzel ve yakıcı bir inleyişe dönüştürmesini; seher vaktinde âşığın âhlarının o sevgiliye ulaşp onu eğlendirmesini ister. Bunun nedeni de ney’in sevgiliyi artık eğlendirmeyi kesmesi ve gül gibi şarabında da onun dudağına gitmemesidir. Bari benim inleyişlerim onu eğlendiriş der. Kendisi ondan bir karşılık bulamıyor olsa da sevgilisinin nazını çekmeye gönüllüdür.

Nâilî-i Kadîm, şiirinde sevgiliye duyduğu kırgınlığı dile getirmiştir.

“Düşdi dil bir büt-i sitem-kâra

Yine geldük diyâr-ı hicrana”

(İpekten, 2019: 587)

Nâilî-i Kadîm, bu beyitte, sevgiliye duyduğu kırgınlık ve ayrılık acısını dile getirir. İlk mısra “Düşdi dil bir büt-i sitem-kâra” ifadesiyle, şairin kalbi (dil) sevgilisine yönelik bir “sitem” (şikâyet, kırgınlık) ile doludur. “Büt-i sitem-kâr” kelimesi, sitem eden, kırgın olan bir sevgiliyi simgeler. Şair, sevgilisinin kendisine gösterdiği ilgisizlik veya kırgınlık nedeniyle içsel bir acı yaşar. Bu sitem, dilin ve kalbin sevgiliye karşı hissettiği bir kırgınlık olarak betimlenmiştir.

İkinci mısra “Yine geldük diyâr-ı hicrâna” ise, şairin sevgiliyle yaşadığı ayrılığın tekrarlandığını anlatır. “Diyâr-ı hicrân” (ayrılık yeri) ifadesi, âşığın sevgiliden uzak kaldığı, hasret çektiği bir durumu simgeler. Burada, şair ayrılığın acısını yeniden deneyimlemekte, bu acının sürekli hale geldiğini belirtmektedir. “Yine geldik” ifadesi, sevgiliden uzak kalmanın bir alışkanlık haline geldiğini ve bu durumun her seferinde aynı şekilde tekrar ettiğini vurgular. Beyitte, şair, aşkın ve ayrılığın getirdiği duygusal

yükü dile getirir. Sevgilisine duyduğu kırgınlık ve aynı zamanda sürekli olarak yaşadığı ayrılık acısı, onun iç dünyasında derin bir iz bırakmıştır. Bu durum, sevgilinin sevgisine karşı duyduğu özlemi ve acıyı artırırken, aynı zamanda sürekli bir belirsizlik ve özlem haline gelir.

“Yeter ağlattı firakın bu dil-i bîmârı

Yeter ettirdi hayâlin bana âh ü zârı”

(Macit, 2017: 195)

Nedîm, bu beyitte ayrılığın verdiği acıyı ve sevgilinin hayalini düşünmenin yarattığı ıstırabı dile getirir. İlk mısra “Yeter ağlattı firakın bu dil-i bîmârı” ifadesiyle, şair, sevgilisinden ayrılığın kalbini (dil) ne kadar derinden yaraladığını ve onu ağlatmaya yeterli olduğunu söyler. “Fırak” (ayrılık), şairin içindeki acının kaynağıdır ve “dil-i bîmâr” (hasta kalp) ifadesi, bu acı nedeniyle kalbinin ruhsal bir hastalık gibi zor bir durumda olduğunu simgeler. Aşkın ve ayrılığın, şairin içindeki ıstırabı sürekli hale getirdiği ifade edilmiştir.

İkinci mısra “Yeter ettirdi hayâlin bana âh ü zârı” ise, şairin sevgilisinin hayalinin onu ne kadar derinden etkilediğini anlatır. “Hayâl” (hayal) kelimesi, şairin sevgilisinin zihnindeki sürekli varlığını simgeler. “Âh ü zâr” (ağıt ve dert) ifadeleri, şairin sevgilisinin hayalini düşündükçe duyduğu acıyı ve sızıyı anlatır. Şairin sevgilisinin hayali, ayrılıkla birleşerek ona acı verir ve her hatırlanışında bu acıyı daha da artırır. Beyitte, şairin ayrılık ve özlem nedeniyle yaşadığı içsel acı, sürekli olarak artan bir acı halini almıştır. Sevgilisinin hayali, şairin kalbinde hem acı hem de özlem duygularını güçlendirir. Şair, sevgilisinden ayrı kaldıkça hem ayrılığın hem de sevdanın acısıyla sarsılmaktadır.

“Çekme istingaya nâz u cevri efzûn eyleme

Goncanın sad-pâre olmuş bâgrını hûn eyleme”

(Okçu, 1993: 177)

Şeyh Gâlib, bu beyitte sevgilisine karşı duyduğu acıyı ve onu incitme korkusunu dile getirir. İlk mısra “Çekme istingaya nâz u cevri efzûn eyleme” ifadesi, şairin sevgilisine yönelik naz ve sert tavırlardan kaçınmasını rica eder. “İstinga” (naz, şımarıklık), sevgilinin aşık üzerinde kullandığı zarif ama aynı zamanda kırıcı tavırlardır. “Cevr” (zalimlik) kelimesi, sevgilinin acımasız ya da adaletsiz

davranışlarına işaret eder. Şair, sevgilisinin zarafetini ve güzelliğini gösterirken, aynı zamanda ona karşı zalim ve kırıcı olmamasını, bu tür tavırlardan kaçınmasını ister. Bu isteği, sevgilisinin tutumunun, âşığını daha da incitmesini engellemeye yöneliktir.

İkinci mısra “Goncanın sad-pâre olmuş bâgrını hûn eyleme” ifadesi, şairin içsel acısını ve kalbinin kırılğan halini simgeler. “Gonca” (gül) ve “sad-pâre” (kırık parçalar) ifadeleri, âşığın kalbinin bir çiçek gibi narin olduğunu anlatır. Sevgilinin sert tavırları, bu narin gönlü daha da kırar ve “bâgrın” (kalp, yürek) kanla dolmasına, yani daha fazla acı çekmesine sebep olur. Burada “hûn eyleme” (kanatma) ifadesi, sevgilinin her sert davranışının âşığın kalbini daha da fazla yaralayacağını belirtir. Beyitte, şair, sevgilisinden, güzelliğini ve zarafetini gösterirken, aynı zamanda kalbine daha fazla acı vermemesi ve onu kırmaması için bir dilekte bulunur. Aşk, şairin içsel dünyasında büyük bir narinlik taşır; bu yüzden sevgilinin her kırıcı davranışı, ona çok daha fazla acı verir.

“Teselli verseler de iştiyâka

Nasıl sabr olunur bu iftirâka

Bu rütbe yanmağa sûz-ı firâka

Tahammül edemedim doğrusu ben”

(Yıldız, 2002: 239)

Sermed yukarıdaki dörtlükte sevgilinden uzakta olması hasebiyle ayrılık acısından şikâyet etmektedir. Şair çevresindeki insanların kendisine teselli verdiklerini ama bu ayrılığa nasıl sabredeceğini bilmediğini vurgulamaktadır. Şair son mısralarında ise bu kadar çok ayrılık ateşi ile yanmaya tahammülünün kalmadığını buna dayanamadığını dile getirmektedir.

“Diler cân vasl-ı cânânı

Nider taht-ı Süleymân’ı

Yıkıldı dil yok imkânı

Helâk-ı intizâr oldum”

(Arslan, 2017: 358).

Şeref Hanım yukarıdaki dörtlükte ayrılık acısı ile çektiklerini dile getirmektedir. Şair Süleymân'ın tahtını bile istemediğini sadece sevgiliye kavuşmayı istediğini vurgulamaktadır. Şair kavuşmayı o kadar çok istemektedir ki Süleymân tahtını bile reddetmektedir. Şair sevgiliye olan aşkının herşeyin üzerinde olduğuna dikkat çekmektedir. Şair beklemekten gönlünün yıkıldığını bu bekleyişin kendisini öldürdüğünü dile getirmektedir.

Hiç gönül olur mu kâ'il

Vaslına gayr ola nâ'il

Olahı ben sana mâ'il

Rûz u şeb sensin hayâlim

(Gürel, 1999: 438)

Enderunlu Vâsıf yukarıdaki dörtlükte ayrılık acısından şikâyet etmektedir. Şair artık sevgiliye kavuşmayı istemektedir. Şair sevgiliye gönlünün düştüğü günden beri gece gündüz sadece sevgiliyi düşündüğünü ve sevgiliyi hayâl ettiğini söyleyerek ayrılıktan yorulduğunu ve artık kavuşmayı beklediğini söylemektedir.

3.2.2.3. Umut, Merhamet Talebi ve Lütuf Beklentisi

Âşığın en önemli özelliklerinden biri de sevgilisini beklemekte bitmeyen bir kararlılık, umut içinde olmasıdır. Bu umut ile daima sevgilisinden merhamet ve lütuf bekler:

Enderunlu Vâsıf, söz konusu bekleyişin bir gün muhakkak geçeceğini düşünenlerdendir. Çünkü sevgili, kendisinden vazgeçilebilecek biri değildir. Âşık sebat ettikçe sevgilinin de nâzı, cevri ü cefası bir yerde tükenecektir:

“Bir gün olur bu nâz geçer

Cevri ü cefâ çok vazgeçer

Senden kuzum kim vazgeçer

Tek sen begim yâr ol bana”

(Gürel, 1999: 381).

Nedîm'in şarkısında da âşık, ayrılığa karşı ümidini korumaya devam etmektedir:

“Dün dil-i zâr ile sohbet ederek gitmişsin

Vade-i lûtfu kasemler ile berkitmişsin

Deheninden bize bir bûse mi vadetmişsin

Bizde bir böyle ağız müjdesi var sultânım

Sen de kendin gibi bir şûha nigezbân oldun

Gül iken böyle niçün bülbül-i nâlân oldun

Sen nice tâ bu kadar aşk ile hayrân oldun

Hele ben sana efendim katı pek hayrânım

Çık levendâne dolaş gûşelerin gülzârın

Meded ey serv-i revan bozma meded reftârın

Pây-mâl olmadır ümîdi Nedîm-i zârın

Ayağın sakınarak basma aman sultânım”

(Macit, 2017: 194).

Şair sevgilisiyle gerçekleştirdiği dil-i zâr ile sohbetin ardından yaşanan ayrılığı ifade eder. Şair, “vade-i lûtfu kasemler ile berkitmişsin” ifadesiyle, sevgilisinin veda ettiğini ima ederken, “Deheninden bize bir bûse mi vadetmişsin” sorusuyla, sevgilisinin ayrılık öncesinde bir öpücük vadetmesi gerektiğini ima eder. Şair sevgilisinin davranışlarına sitemle yaklaşır; “Sen de kendin gibi bir şûha nigezbân oldun” ifadesiyle sevgilisinin kendisi gibi bir güzele vurulduğunu ima eder. “Gül iken böyle niçün bülbül-i nâlân oldun” dizeleri, sevgilisinin değişen halini ve bu değişikliğin nedenini anlamaya çalışır; sevgilisinin aşk ve hayranlıkla nasıl değiştiğini ifade eder. “Sen nice tâ bu kadar aşk ile hayrân oldun” ifadesiyle, sevgilisinin aşkıyla ne kadar hayranlık uyandırdığını belirtir ve kendisinin de bu hayranlığı paylaştığını ifade eder. Nedîm, aşkın heyecanını, sevgilisinin ayrılığına duyduğu özlemi ve onun değişen haline yönelik hissettiği şaşkınlığı lirik bir üslupla dile getirir. Sevgilisinin ayrılığına karşı duyduğu özlemin yanı sıra, onun değişen tavırları karşısında yaşadığı şaşkınlığı da yansıtmıştır.

Bir diğerk şarkısında ise Nedîm, sevgiliye karşı yalvarma, umut, beklenti, arzu içinde onun dışarıya çıkıp nazlı nazlı, salınarak yürümesini istediğini söyler. Çünkü o gün îd (ıyd, bayram) günüdür:

“Sevdiğim cânım yolunda hâke yeksân olduğum

İddir çık nâz ile seyrâna kurbân olduğum

Ey benim aşkında bülbül gibi nâlân olduğum

İddir çık nâz ile seyrâna kurbân olduğum

(...)

Gâhî Feyzâbât’a doğru azmedüp eyle safâ

Asafâbât’a gelüp gâhî salın ey mehlikâ

Gel hele gör sahn-ı Sa’dâbât’a hiç olmaz bahâ

İddir çık nâz ile seyrâna kurbân olduğum”

(Macit, 2017: 195).

Âşık, sevgilisinin o dönemde en meşhur eğlence yerleri olan Feyzâbât, Asafâbât, Sa’dâbât’a gelerek gönüllerini bayram ettirmesini ister.

Şeyh Gâlib’in şarkısında merhamet beklentisi, ay yüzlü sevgilinin kendisini bu denli gizlemeyip en azından bir gün olsun âşığa kendisini göstermesidir.

“Söyle ey âh yetiş sen o meh-i tâbâna

Çekmesin kendini tâ ol derece pinhâna

Merhamet yok mu meler Gâlib-i nâ-sâmanâ

Biz de bir gün görelim sâye-i didârında”

(Okçu, 1993: 176)

Fıtnat Hanım’ın şarkısında derin bir özlem vardır. Kendisini gedâ (köle) olarak gören âşık, cihana hükmeden sevgiliye seslenir:

“Gedâ-yı kûyünüm sensin benüm şâh-ı cihân-bânım

Talebkâr-ı visâlum lutf it ey âşûb-ı devrânım

Kerem kıl Fıtnat’ı zâra terahhum eyle sultanım

Senün aşkunla âvâre senün derdünle giryândur”

(Çeçen 1996: 400)

Burada, devranın karışıklığına düzen vermek ifadesi metaforik bir anlam taşır ve esasen âşığın gönlüne atıfta bulunur. Âşığın gönlü, karmaşık bir haldedir. Bu nedenle, sevgiliden merhamet dileyerek yalvarır ve gönlündeki düzensizliğin giderilmesini ister.

Şeref Hanım’ın şarkısında da asgarî düzeyde bir beklenti ve merhamet ricası görülür:

“Lâyıkım cevriñe billâhi sezâ-vâr itseñ

Kâ’ilim her ne gamuñ var ise her bâr itsen

Tek hemân gâh kuluñ fâ’ik-i agyâr itsen

Bende-hâneñde n’olur bir gice iftâr itsen”

(Arslan, 2017: 352)

Şair, sevgilisinin cevrine lâyük olduğunu ve bu zorlu ilişkide yaşanan sıkıntıları kabul etmeye hazır olduğunu ifade eder. Buna rağmen, aşkın getirdiği zorluğa kaildir. Sevgilisinin diğer insanlardan üstün olduğunu ve onunla olmanın, aşkın yaşattığı acılara rağmen, diğer ilişkileri tercih etmeye değer olduğunu ifade eder. Ama ondan tek isteğinin ağyardan üstün tutulması ve sevgilinin bir kere olsun onunla iftar etmesidir.

Fatîn Efendi şarkısında sevgiliye sitem ederek gerçekten seven âşık ile ağyarın tefrik edilmesini ister. Adeta adalet dağıtması gereken padişah gibi konumlandırılır sevgili:

“Cânım gibi sevdim seni

İllerle bir tutma beni

Farkeyle dostu düşmeni

Şimdi saña dildâdeyim”

(Soldan, 2005: 271).

Diğer bir şarkısında da Fatîn Efendi, servi boylu sevgiliden bir yakınlık bekler. Onu hor görmemesini ister:

“Biñ can ile dildâdenim ey serv-i bülendim

Allahı severseñ baña hor bakma efendim

Ağyâr gibi tutma beni ey zülf-i kemendim

Allahı severseñ baña hor bakma efendim”

(Soldan, 2005: 271).

Burada âşık, dua ve yalvarma arasında kendisine lütuf isterken ağyar ile bir tutulmasına da sitem eder. Zülf-i kemend ile bağlanmış olan âşığın bağlılığına sevgilinin kıymet vermesini ister.

“Dil-i nâ-kâma tegâfûl besdür

İltifât eyle benüm sultânım”

(İpekten, 2019: 588)

Nâilî-i Kadîm, bu beyitte sevgilisine duyduğu derin sevgi ve onun ilgisizliğinden kaynaklanan ıstırabını dile getirir. İlk mısra “Dil-i nâ-kâma tegâfûl besdür” ifadesiyle, şair, sevgilisinin ilgisizliğini ve ona karşı gösterdiği kayıtsızlığı eleştirir. “Dil-i nâ-kâm” (umutsuz, kırık kalp) ifadesi, şairin kalbinin sevgilisi tarafından ihmal edilmesinin verdiği acı ile şekillendiğini simgeler. “Tegâfûl” kelimesi, ilgisizlik ya da aldırmazlık anlamına gelir. Burada şair, sevgilisinin kendisine karşı duyarsız kaldığını, onun bu ilgisizlik davranışının kendisini ne kadar derinden üzdüğünü anlatır.

İkinci mısra “İltifât eyle benüm sultânım” ise, şairin sevgilisinden bir ilgi ve alaka beklediğini ifade eder. “İltifât” (nazik davranış, ilgi) ve “sultânım” (benim sultanım) kelimeleri, şairin sevgilisinden sadece fiziksel değil, duygusal bir ilgi talep ettiğini belirtir. “Sultânım” hitabı, şairin sevgilisine duyduğu saygıyı ve onu yücelten bir dil kullanmak istemesinin bir göstergesidir. Şair, sevgilisinin ona duyarsız kalmasının acısına karşı, ona nazik davranarak ruhunu rahatlatmasını bekler.

Beyitte, şairin içsel dünyasında sevgilisine karşı duyduğu derin özlem ve aşk, onun ilgisizliğiyle daha da yoğunlaşır. Şair, sevgilisine olan bağlılığını ve ona duyduğu saygıyı, onun daha nazik ve ilgili bir şekilde yaklaşması için bir dilek olarak sunar. Bu

beyitteki temel tema, sevgiye karşı duyulan karşılık ve ilgi bekleyişi ile içsel acının birleşimidir.

“Fürkat âdet olmasın kan eyle kânûn eyleme

Şehr-i hüsnün şehrîyârisin bugün fermân senin”

(Okçu, 1993: 178)

Şeyh Gâlib, bu beyitte ayrılıkla ilgili acıyı dile getirir ve sevgilisine karşı duyduğu derin bağlılıkla birlikte, onun güzelliğini ve gücünü vurgular. İlk mısra “Fürkat âdet olmasın kan eyle kânûn eyleme” ifadesinde, şair, ayrılığın (fürkat) bir alışkanlık (âdet) haline gelmemesini, sevgilinin bunu bir kural (kânûn) haline getirmemesi gerektiğini dile getirir. “Kan eyle” (yasa koyma) ifadesi, sevgilinin ayrılığı bir alışkanlık ya da kural olarak belirlememesi gerektiğini anlatır. Şair, ayrılığın acısının, onu bir yasa gibi kabul etmektense, her zaman bir acı ve fedakârlık olarak kalmasını arzu eder. Şair, sevgilinin kendisini terk etmesini ve bunu bir alışkanlık haline getirmesini istemez.

İkinci mısra “Hehr-i hüsnün şehrîyârisin bugün fermân senin” ise, sevgilinin güzelliği ve onun üzerindeki etkisini vurgular. “Hehr-i hüsn” (güzellik şehri) ifadesi, sevgilinin güzelliğini bir şehir gibi büyük ve kapsamlı olarak betimler. “Şehrîyâr” (şehir hükümdarı) kelimesi, sevgilinin bu güzelliğin hükümdarı olduğu anlamına gelir. Şair, sevgilisine olan saygısını ve hayranlığını dile getirirken, onun güzelliğinin artık tamamen onun kontrolü altında olduğunu ve onun bu dünyada “ferman” (hüküm) veren, her şeyin yöneticisi olduğunu ifade eder. Şair, sevgilisinin güzelliğini yücelterek, onun kudretini kabul eder ve ona hayranlığını dile getirir. Beyitte, şair, ayrılığın acısını istememekte, ancak sevgilisinin gücüne ve güzelliğine olan hayranlığını öne çıkarmaktadır. Aşk ve güzellik arasındaki güçlü bağ, şairin içindeki duygusal çatışmayı ve sevgilisine olan derin saygıyı ortaya koyar.

“Cân muntazırdur lutf u kerem kıl

Merdümlük ile vaz ‘-ı kadem kıl

Dil hânkâhın beytî’s-sanem kıl

Ey bî-terahhum ey nâ-müselmân”

(Yeşiloğlu, 1996: 52).

Nâ'îlî yukarıdaki dörtlükte sevgilinin kendisine iyi ve cömert davranmasını beklemekte olduğunu dile getirmektedir. Şair sevgilinin insanlık ile lutfedip ortaya çıkmasını istemektedir. Sevgiliye gönül dergâhını put evi yapmasını söylemektedir. Çünkü şair orada put gibi bekleyen kendisi gibi âşıkların olduğuna dikkat çekmektedir. Şair bu dörtlükte merhametsiz ve müslümân olmayan diye nitelendirdiği sevgiliden umutla lutf ve kerem beklemektedir.

“Gice gündüz fırkatıñ kâr itdi cânâ cânıma

Lutfila bir kez nigâh it bu dil-i nâlânıma

Rahm idüp hûn-âb-ı eşk-i dîde-i giryânıma

Şehlevendim şîve-mendim gül begim giryânıma”

(Beyhan, 2021: 954).

Fâzıl yukarıdaki dörtlükte sevgiliden gördüğü eziyetten şikâyet etmekte olup sevgiliden merhamet beklediğini dile getirmektedir. Gece gündüz bu ayrılıktan çektiği üzüntüye tahammülünün olmadığını belirtmektedir. Şair ağlamaktan gözünden akan yaşların kana dönüştüğünü vurgulamaktadır. Sevgiliye bunları anlatarak kendisine merhamet etmesini beklemektedir.

Bir gün olur bu nâz geçer

Cevr ü cefâ çok vazgeçer

Senden kuzum kim vazgeçer

Tek sen begim yâr ol baña

(Gürel, 1999: 381)

Enderunlu Vâsıf yukarıdaki dörtlükte sevgiliden merhamet beklediğini dile getirmektedir. Şair bir gün bu cevri ve cefânın biteceğini ümid etmektedir. Bu nâz, cevri ve cefâ sebebiyle sevgiliden vazgeçmeyeceğini vurgulamaktadır. Vâsıf sadece sevgilini kendisine yâr olmasını dilediğini ve bu lutfu beklediğini vurgulamaktadır.

3.2.3. Rakîb (Ağyâr/ Bigâne)

Klasik Türk şiirinin üçüncü temel öznesi olan rakîb, şarkılarda daha çok rakîb, ağyâr ve bigâne olarak görülmektedir. Klasik Türk şiirinde âşık ile sevgili arasında olup âşığa rakip durumundadır. Âşık, sevgilisinin alakasının başkalarına yönelmesine

karşı tahammülsüzdür. “Âşık-mâşuk-ağyâr” bu şiirlerin aksiyonunu sağlayan bir sistem kurar. Buna göre, âşık, sevgilinin kendisiyle alakadar olması için rakiplerle daimî olarak mücadele eder.

Şeref Hanım’ın şarkısında artık âşık sevgilinin ağyâr ile yakınlığına isyan eder gibidir:

“Helâk itmez mi bu gayret

Şeref”den eylediñ nefret

Yeter agyâr ile ülfet

Dahi gelmez misin zâlim”

(Arslan, 2017: 355)

Mehmet Fevzî’nin şarkısında ise hem ağyâr ile dostluk edip hem de naz eden sevgiliye isyan vardır:

“Fevzî kuluñ bî-çâredir

Hem sînesi sad-pâredir

Çün dostluğuñ ağyâradır

Çokdur bu nâz artık yeter”

(Mehmet Fevzî Efendi, 1287: 154)

Bir başka şiirinde Fevzî, artık dostluk ve yakınlıktan öte rakibin vuslata ermesinden dolayı sitem eder, cevap bekler:

“Cevâb vir Fevzî’ye söyle

Saňa lâyık mıdır böyle

Soyunup bu gice öyle

Rakîbiñ koynına taldıñ”

(Mehmet Fevzî Efendi, 1287: 156)

Osman Nevres’in şarkısında şair, mecazlı ve tevriyeli anlamlar üzerinden âşığın durumunu anlatır:

“Senden bilirim yok baňa bir fâ’ide ey gül

Gül yağını eller sürünür çatlasa bülbül
Etsem de ‘abesdir sitem-i hâra tahammül
Gül yağını eller sürünür çatlasa bülbül
(...)
Bîgâne-edâdır bilir ol âfeti herkes
Ümmîd-i visâl eyleme andan emelin kes
Bî-hûde yere âh u figân eyleme Nevres
Gül yağını eller sürünür çatlasa bülbül”

(Kaya, 2020: 171)

Âşığın halleri adına bir tecrübe kazanmış olan şair, ah u vah edip inleyen bülbül gibi kendini paralasa bile bunun ancak elleri sevindireceğini söyler. Tevriye yaparak iki anlamın birden düşünülmesini sağlayan şair, çatlamak kelimesi üzerinden gül yağı çıkarılmasını ve bülbülün acı çekmesini söz konusu eder.

Leylâ Hanım da şarkısında sevgili ile âşık arasındaki rakibin türlü yalanlarla sevgiliyi ayartmasına sitem eder:

“Sen nâle vü efgânımı bîhûde mi sandıñ
Yüz virmiş iken ‘âşkıñla şimdi usandıñ
Agyâra uyup kizbine ey kâfir inandıñ
Bîhûde mi sandıñ benim âhım a cefâ-kâr”

(Arslan, 2018: 222)

Sevgili önceleri âşığa muhabbetini gösterirken rakibin gelip söylediği yalanlar ile ondan yüz çevirmiştir. Bu haliyle artık yalanlara itibar eden sevgili, kâfir sıfatına layık görülür. Bu, onun acımasızlığını ve vefasızlığını işaret eder:

“Yine ey bî-mürüvvet sen rakîbi yanıña aldıñ
Baňa nisbetle nekbet-hânesinde bir gice kaldıñ
Beni dilden ferâmûş eyleyüp ferdâlara saldıñ
Yine memnûnum ‘aşkıñla helâk olsam da sultânım”

(Arslan, 2018: 148)

Fatîn ise sevgilinin aklını yitirmiş (nâdân) kimselere (ağyar) itibar ederek ehl-i irfan (âşık) ile yakınlığa son vermesinden yakındır. Sevgili, saadet vermeyen, vefasız biri olarak âşığa acı çektirir:

“Zümre-yi nâdânadur hep rağbetiñ

Ehl-i ‘irfân ile yokdur ülfetiñ

‘Âşık olmak ne mümkün şefkatiñ

Bir mürüvvetsiz vefâsız yarsın”

(Soldan, 2005: 267).

Şeyh Gâlib, öteki şairlerden daha mütevazı bir tavır takınır:

“İmtiyâza kâilim ben terk-i agyâr istemem

Bildiğimdir hüsn-i âlem-gîrîn inkâr istemem

Dogrusun söyle bana aldanma bâzâr istemem

Kangî âşıkdır senin gönlünde gönlün kimdedir”

(Okçu, 1993: 180)

Burada ötekilerden ve klasik Türk şiirinin genel eğiliminden farklı olarak şair, gerekirse ağyârın da sevgiliye yakın olmasına karşı ses çıkarmayacağını, sevgilinin açıkça gönlünün kimde olduğunu söylemesi karşılığında her şeye boyun eğeceğini söyler.

“Senin her cevrine bin cân ile sabr eylerim ammâ

Beni pek öldürür ey bîvefâ ellerle bâzârın”

(Macit, 2017: 198)

Nedîm, bu beyitte sevgilisine duyduğu derin bağlılık ve aynı zamanda onun ihanetine karşı hissettiği acıyı dile getirir. İlk mısra “Senin her cevrine bin cân ile sabr eylerim ammâ” ifadesi, şairin sevgilisinin zorlayıcı ve acımasız davranışlarına (cevr) katlanabileceğini, buna dayanabileceğini belirtir. “Bin cân ile sabr eylerim” ifadesi, şairin sevgilisinin ona ne kadar zor davranırsa davransın, ona sabır gösterme kararlılığını ifade eder. Burada, âşık olmanın ve sevdanın getirdiği acılara katlanma,

sevgilinin her türlü zorbalığına (cevr) tahammül etme çabası anlatılmaktadır. Ancak, bu sabır bile bir noktada tükenebilir.

İkinci mısra “Beni pek öldürür ey bîvefâ ellerle bâzârın” ise, sevgilinin sadakatsizliği ve vefasızlığı (bîvefâ) karşısında şairin dayanacak gücünün kalmadığını belirtir. “Beni pek öldürür” ifadesi, sevgilisinin ihanetinin şairi derinden yaraladığını ve neredeyse öldürücü bir etki yarattığını anlatır. “Bîvefâ ellerle bâzârın” kelimesi, sevgilinin sadakatsizliği ve başkalarına yönelmesiyle, şairin içindeki ıstırabın arttığını simgeler. Şairin kalbi, sevgilinin ihanetine karşı duyduğu acıdan dolayı yavaşça yok olmaktadır. Beyitte, şairin sevgilisine duyduğu yoğun aşk ve sadakat, onun ihanetine karşı duyduğu acı ile karşı karşıya gelir. Âşık, sevgilisine katlanmaya hazırdır, ancak vefasızlık karşısında sabrının tükenmeye başladığını ve bu acının onu yok ettiğini ifade eder.

“Doğrusun söyle bana aldanma bâzâr istemem

Kangı âşıktır senin gönlünde gönlün kimdedir.”

(Okçu, 1993: 180)

Şeyh Gâlib, bu beyitte sevgiliyle olan ilişkisindeki samimiyeti ve güveni sorgular. İlk mısra “Doğrusun söyle bana aldanma bâzâr istemem” ifadesi, şairin sevgilisinden, kalbinde sakladığı gerçekleri ve hisleri açıkça söylemesini ister. “Bâzâr” (pazar) kelimesi burada, şairin sevgilisinin kalbinde başkalarına karşı olan ilgilerini veya ilişkilerini temsil eder. Şair, sevgilisinin başkalarına yönelmesinden, aldatıcı davranışlardan kaçınmasını talep eder ve sadece doğruluğu ve sadakati ister. “Aldanma” ifadesi, ona olan güvenin sorgulanmasından duyduğu endişeyi yansıtır.

İkinci mısra “Kangı âşıktır senin gönlünde gönlün kimdedir” ise, şairin sevgilisinin gönlünde başka birinin olup olmadığını sormasıdır. “Kangı âşık” (hangi âşık) ifadesi, şairin kendi yerini merak etmesidir. Sevgilisinin kalbinde gerçekten kimin olduğunu ve kimin ön planda olduğunu sorgular. Burada, şair sevgilisinin kalbinde başka birinin olup olmadığını öğrenmeye çalışır. “Gönlün kimdedir” ifadesi, onun içindeki gerçek duyguyu, bağlılığı ve sevgiyi anlamak için bir soru niteliği taşır. Beyitte, şairin sevgilisinin sadakati ve ona olan samimiyeti üzerine bir sorgulama vardır. Şair, sevgilisinin gönlünde başka biri olup olmadığını öğrenmek isterken, aynı

zamanda bu ilişkiye dair duyduğu güvensizliği ve endişeyi dile getirir. Sevgilisine olan güvenin zedelenmiş olduğu bir durumu ve içsel bir kaygıyı anlatır.

“Adû benzer nifâk etmiş

Bizümle yâr söyleşmez

Lebiyle ittifâk etmiş

Bizümle yâr söyleşmez”

(İpekten, 2019: 590)

Nâ’ilî yukarıdaki dörtlükte düşman diyerek ağyârı kastedmektedir. Sevgili ile arasına girdiği için sevgilinin kendisi ile konuşmadığından yakınır. Düşmanın aynı zamanda sevgilinin dudağı ile de ittifâk ettiklerini sevgilinin kendisi ile bu yüzden konuşmadığını dile getirmektedir. Aslında şair sevgilinin kendisi ile konuşmak istediğini lakin ağyârın sevgilinin dudağı ile ittifak ettiğini ve aralarına nifak tohumları ektiğinden şikâyet etmektedir.

“İtdiği tedbîr rakîbiñ oldı ma’kûs u hebâ

Kim ne sözler söylediyse tutmadı ol dil-rübâ

‘Âleme bûy-ı sürûrum neşr ide rîh-i sabâ

Çün didi şûh-ı şenim ki sahn-ı gülzâra buyur”

(Mehmet Fevzî Efendi, 1287: 158)

Fevzî yukarıdaki dörtlükte rakîbin planlanlarının başarı ile sonuçlanmadığını boşa gittiğini söylemektedir. Şair sevgilinin rakîbe verdiği sözleri yerine getirmediğine dikkat çekmekte ve bundan duyduğu mutluluğu vurgulamaktadır. Şair sabah rûzgârı ile mutluluğunun kokusunun her yere yayılmasını istemektedir. Çünkü sevgili şairi neşesi olarak gül bahçesi meydanına davet etmektedir ve rakîbe karşılık vermemiştir. Şair bu durumdan mutluluğunu dile getirmektedir.

“Ne bu vahşet sendeki ey âhu-zâd

Dil hevâñda oldı misl-i tünd-bâd

Hep de ağyâr mı ola vaslîñla şâd

Merhamet kıl ‘âşık-ı efgendeyim”

(Mehmet Fevzî Efendi, 1287: 157)

Fevzî yukarıdaki dörtlükte sevgilinin gözlerinin güzelliğine dikkat çekmektedir. Birinci mısradaki “ey âhu-zâd” ifadesiyle sevgilinin gözlerinin sanki ceylan gibi güzel olduğunu mübâlağa etmektedir. Şair sevgilinin kendisine sert tavrından şikâyet etmektedir. Her zaman ağyârın sevgiliye kavuşup mutlu olmasından rahatsızdır. Bu sebeple şair sevgiliye çok âşık olduğunu dile getirip sevgiliden merhamet beklemektedir.

“Hâtıra gelmez mi âyâ itdigiñ

Semt-i ağyâra hırâmân gitdigiñ

Sorma benden ‘âleme sor nitdigiñ

Sen degil misin beni mecnûn iden”

(Mehmet Fevzî Efendi, 1287: 95)

Fevzî yukarıdaki dörtlükte sevgilinin ağyâr ile sohbetinden görüşmesinden rahatsızlığını dile getirmektedir. Şair sevgiliye şaşırarak ağyârın yanına salınarak gittiğini hatırlamaz mısın diye sormaktadır. Şair sevgilinin olanları kendisine sormamasını herkesin gördüğünü arzu ederse diğer insanlara sormasını söylemektedir. Şair sevgilinin aşkından aklını yitirdiğine mecnûn gibi olduğuna dikkat çekmektedir.

“Ağyâr ile şâm ü seher

Mey içdigüñ aldım haber

Belle bunu ey verd-i ter

Yazık saña yazık saña”

(Gürel, 1999: 386)

Vâsıf yukarıdaki dörtlükte sevgilinin ağyâr ile sabah akşam vakit geçirmesinden rahatsızlığını dile getirmektedir. Şair sevdiğinin sürekli ağyâr ile mey içtiğini öğrendiğini ve artık kendisini sevmediğini bunu iyice öğrenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Sevgilinin bu davranışlarından dolayı hayal kırıklığına uğradığını dile getirmektedir.

3.2.4. Bezm (Meclis)

Klasik Türk şiirinde bezm ya da meclis olarak geçen kavram; içki ve eğlence meclisi ya da buralardaki toplantılar anlamına gelir. Orada şarap, şarap sunan sâkî, mutrib, gazelhân, yârân, içki, meze vb. unsurlar bulunur. Buranın kendi nizam ve usulü vardır. Bir araya gelen ahbabların daire şekli içine oturması, sâkînin orta kısımda dönerek büyük olan kadehten bütün kişilere ikramda bulunması, mum ve buhurdanlar ile ortamın süslenmesi meclis erkanı arasında gösterilmektedir (Pala, 2002: 81).

Nadiren icabet eder ise de şairler genelde âşığın diliyle sevgiliyi sık sık meclise davet ederler:

“Lutfeyle bu şeb bezmime çeşmiñ süzerek gel

Yek-reng olup ‘uşşâk ile mey nûş iderek gel

Üftâdeleri silsile-i zülfüñe çek gel

Öldür beni isterseñ eger meclise tek gel”

(Okçu, 1993: 180)

Leylâ Hanım’ın şarkısında âşık, bezme davet ettiği sevgilinin bir cümbüşlü görüntü içinde ve gayet albenili olarak hatta onun tüm tutkun âşıklarını da zülûflerine çekip gelmesini ister. Ama asıl istediğini de sonra açıklar ve meclise tek başına gelmesi karşılığında canını feda edebileceğini bildirir.

Meclisi nadiren teşrif eden sevgili, Mehmet Fevzî Efendi’nin şarkısında meclise gelir:

“Eger gelmeye idi yâr-ı hoş-reftâr o hengâmda

Olur mıydı meserretler ‘aceb bu kalb-i nâ-kâmda

Hele teşrîf buyurdı lut idüp de ol gül-endâm da

Bu şeb meclis mahabbetlerle miskiyyü’l-hîtâm oldu”

(Mehmet Fevzî Efendi, 1287: 189)

Âşık, sevgilisinin gelmesiyle kalbinin ne kadar neşe içinde olduğunu ifade eder. Sevgilisinin varlığı, şairin kalbindeki hüsrân ve eksiklik duygularını gidermiştir. “Hele teşrîf buyurdı lut idüp de ol gül-endâm da / Bu şeb meclis mahabbetlerle miskiyyü’l-hîtâm oldu” ifadeleriyle, sevgilisinin teşrif etmesi ve güzel gül yüzü, şairin aşkla dolup taşan kalbini daha da coşturmuş ve bu geceyi aşk dolu bir meclis haline getirmiştir.

Nedîm, kısa kavuşma anlarıyla yetinmez, kavuşma kısa da olsa daha fazlasını talep eder. Aşağıdaki dörtlükte âşık, şarap içenin dudaklarının kadehe değmesi ile sevgilinin öpmesi arasında kelime oyunu yaparak sevgiliden bir bûse olsun alabilmek ister:

*“Meclis-i Cem kurulaldan olagelmiş elbet
Câmdan sonra birer bûse verilmek âdet
Bâri sen ey nîgeh-i hasret edüp bir cür’et
Şunu bir söyleyen olmaz mı kadehkâra aceb”*

(Macit, 2017: 188)

Yine Nedîm’in başka şarkısında meclise âşığın rakibi olan kimseler (bîgâneler) gelince âşığın cefası da başlar. Zira bu yâd (düşman) ile savaşında en çok sevgilinin kan dökücü gamzeleri onun diğer özelliklerine akıl veren bir üstad gibidir ve âşığı kahr u perişan eder:

*“Meclise bigâneler geldi nice yâd olmasın
Âşıka pek çok cefâyâ nice mutâd olmasın
Şîve fenninde o gözler nice üstâd olmasın
Gamze-i fettân gibi yanında bir üstâdı var”*

(Macit, 2017: 192)

*“Yine bezm-i çemene lâle firûzân geldi
Müjdeler gülşene kim vakt-ı çırağân geldi”*

(Macit, 2017: 204)

“Nedîm, bu beyitte doğanın güzellikleri ve sevgiliyle geçirilen mutlu anların coşkusunu dile getirir. İlk mısra “Yine bezm-i çemene lâle firûzân geldi” ifadesiyle, şair doğanın yenilenmesi ve baharın taptaze güzelliği üzerine bir benzetme yapar. “Beym-i çemen” (çiçek bahçesi) ve “lâle firûzân” (parlak, solgun kırmızı leleler) ifadesi, baharın gelişinin getirdiği renk ve canlılığı simgeler. Bu mecazda, sevgilinin güzelliği de doğanın bu yenilenmesiyle paralellik gösterir; sevgili, tıpkı baharın taze çiçekleri gibi yenilenmiş ve canlanmış.

İkinci mısra “Müjdeler gülsene kim vakt-ı çırağân geldi” ise, şairin sevgiliye yönelik bir kutlama ve sevinç mesajıdır. “Müjdeler gülsene” ifadesi, sevgilinin neşelenmesi, yüzünün gülleri gibi solgun ama parlayan bir şekilde gülmesi gerektiği anlamına gelir. “Vakt-ı çırağân” (şenlik vakti) ifadesi ise, şairin sevdanın aydınlık döneminin geldiğini anlatır. Bu “ışık zamanı”, sevgiliyle birlikte geçirilen mutlu ve parlak bir dönemdir, aynı zamanda aşkın yeniden canlandığı, sevgilinin de yeniden neşeye dolduğu bir zamanı simgeler. Beyitte, doğanın uyanışı ve baharın taptaze havası, sevgiliyle geçirilen keyifli anlar ve mutlu bir dönemi müjdeleyen bir atmosferle birleştirilmiştir. Şair, bu coşkulu anı sevgilisiyle paylaşmak için neşeli bir çağrı yapar ve sevgilinin güzelliğiyle birlikte bu güzel dönemi kutlar.

Şeyh Gâlib’in şarkısında ise sevgilinin güzellikleriyle sarhoş olup onun meclisinden çıkmayan bir şair görülür:

“Bezminde bende Gâlib-i mestâneym senin

Zencîr-i târ-ı zülfüne dîvâneym senin

Etrâf-ı şem’-i cem’ine pervâneym senin

Dersem aceb mi gâh be-gâh âh âh âh”

(Okçu, 1993: 177-178)

Şair, zaman zaman âh edip durmasının sevgili tarafından tuhaf karşılanmaması gerektiğini söyler. Çünkü âşık sevgilinin meclisinde sarhoş olmuş onun zülüflerinin zincirine bağlanmış deliler gibidir; mumun etrafındaki pervaneler gibi sevgilinin peşinde pervane olmuştur.

Fatîn Efendi’nin şarkısında âşık; sevgilinin meclisinin müdavimi olmasından yakınır:

“Dâ’imâ hem-meclis-i ağıârsın

Bir mürüvvetsiz vefâsız yârsın

Fark olunmaz mertebe ‘ayyârsın

Bir mürüvvetsiz vefâsız yarsın”

(Soldan, 2005: 267).

Burada sevgili ağyarın meclisine sürekli giden, onunla muhabbeti olup âşığa hiç saadet göstermeyen, akıl almaz derecede kurnaz/hileci ve vefasızdır.

Bütün bunlarda görüleceği üzere şarkılardaki bezm (meclis), klasik Türk şiirinin karakterine uygun olarak sarhoş olunan, sevgili ile ufak karşılaşmalarla şâd olunan ya da rakiplerin sevgiliye vasıl olduğu yer olarak durur.

“Eyle reftâr serv-kâmetlü güzel

Bezmi teşrîf it şerâfetlü güzel

Bendeñe lutf it ‘inâyetlü güzel

Hoş kıyâfetlü letâfetlü güzel”

(Mehmet Fevzî Efendi, 1287: 159)

Fevzî yukarıdaki dörtlükte “serv-kâmetlü” ifadesiyle sevgilinin boyunun uzunluğuna güzelliğine dikkat çekmektedir. Şair ilk iki mısrasında sevgiliyi meclislerine davet etmektedir. Asıl sevgilinin gelip meclislerine şeref vermesini beklemektedir. Şair kendisinden köle olarak bahsetmekte ve sevgilinin kendisine merhamet edip acımasını iyilik yapmasını beklemektedir. Şair son mısradaki sevgilinin inceliğinin hoş kıyafetlerinin güzelliğini vurgulamaktadır.

Dün gice bir şûh-ı nev-res

Geldi şevk-ı bezme dal-fes

Bend olur kim görse öz kes

Ben degül meftûnu herkes

(Gürel, 1999: 421)

Enderunlu Vâsıf yukarıdaki dörtlükte bezme sevgilinin gelişini anlatmaktadır. Şair sevgilinin neşeli yeni tavrı ile meclise gelişini ve gelirkenki görünüşünü mısralarında tasvir etmektedir. Şair sevgiliyi kim görse onun kölesi olacağını ve ona sadece kendisinin değil gören herkesin âşık olacağını dile getirmektedir.

3.2.5. İçki (Mey, Sagar, Şarap, Sâkî)

İçki, klasik Türk şairleri tarafından aşkın yoğunluğunu ve derinliğini sembolize eden bir araç olarak kullanılır. Ayrıca âşık olan kişinin aşkın sarhoşluğuna dalmış olduğunu; âşığın sevgililerinden ayrı kaldıklarında duydukları özlemi ifade etmek için sıkça kullanılan bir semboldür. Şarap içmek, sevgilisinin güzelliğine olan hasretini dindirmeye çalışan âşıkların duygularını anlatır. Sıkça rastlanan bir diğer tema, meyhanede geçen zamanın anlatımıdır. Şairler, içki içilen meyhane ortamında aşk, dostluk ve özlem üzerine sohbet eden kişilerin tablolarını çizerler. İçki, dünyevî zevklerin geçici olduğunu vurgular. Şairler, içki içmenin tadının ne kadar lezzetli olursa olsun, bu keyfin bir gün sona ereceğini ve aşkın gerçek ve kalıcı bir hazzın kaynağı olduğunu dile getirirler. Sâkî, içki sunan ve mecliste âşıkların içki içmelerini sağlayan figürdür. Sâkî, bazen gerçek bir kişilik olarak, bazen de sevgilinin sembolik temsilcisi olarak kullanılır.

Örneğin Nedîm'in şarkısında sakiye seslenilir. Onun sevgili olduğu anlaşılır:

“Sâkiyâ meclise gel cismime gelsin cânım

Ahtlar tevbeler ol sâgara kurbân olsun

Ayağın sakınarak basma âmân sultânım

Dökülen mey kırılan şişe-i rindân olsun”

(Macit, 2017: 201)

Şairin sakiyi içki meclisine çağırırken onun gelişiyile âşığın canının cismine geleceği yani şarap içerek cisminde ruhunu hissedeceğini söylemesi, şarabı sadece bir içki olarak değil, aynı zamanda bir tür ibadet ve tövbe vesilesi olarak gördüğünü ortaya koyar.

Nedîm'in bir başka şarkısında sevgilinin ikaz edilmesi söz konusudur:

“Bir câm çek ey gonca-dehen def -i humâr et

Çeşmimde hayâlin gibi gel geşt ü güzâr et

Naksın gibi âyîne-i sinemde karâr et

Serd oldu hava çıkma koyundan kuzucağım”

(Macit, 2017: 196).

Sevgilinin bir kadeh çekmesini, sarhoşluğu umursamamasını; âşığın hayalindeki gibi gelip gezmesini, gönüldeki eksikliği gibi gelip kalmasını, bir bahane olarak da havanın sert olmasından dolayı çıkıp gitmemesini ister.

Nâ'îlî'nin şarkısında âşığın kıskançlık, korumacılık ve yalvarma ile karışık bir tavrı vardır:

“Gonce-veş hâra hem-âgûş olma

Bezm-i bîgânede mey-nûş olma

Hem-zebân ol dile hâmûş olma

Sakın şûh-ı cefâ-pîşe sakın”

(İpekten 2019: 586).

Genç ve güzel sevgilinin yanılıp da hâr (rakip) meclisine gidip orada rakibe sarılmamasını, içki içmemesini, kendisiyle aynı dili konuşmasını ve sessiz olmamasını öğütler. Rakibe karşı tecrübesiz (gonca-veş) ama âşığa karşı da cefa eden sevgiliyi böylece kötülükten korumaya çalışır.

Mehmet Fevzî Efendi'nin şarkısında da yine cefa, aşk ve ayrılık acısı vardır:

“Yâr yasag itdi şarâb-ı vash bilmem n'itmeli

Bunda var savm-ı firâk gayri diyâra gitmeli

Kandil-âsâ nâr-ı hecriyle yanup da bitmeli

Öyledense gâhi imsâk gâhi iftâr etmeli”

(Mehmet Fevzî Efendi, 1287: 182)

Şair, sevgilisinin vuslat şarabını yasaklamasına karşı ne yapması gerektiğini anlamamaktan kaynaklanan içsel bir çatışma içinde olduğunu ifade eder. Ayrılığın zorluğunu temsil eden “savm-ı firâk” ifadesiyle, sevgilisinden uzak kalmaya sabretmenin gerekliliğine vurgu yapar. Ayrılığın hüznü ve ateşli bir şekilde hissedilmesini “nâr-ı hecr” ifadesiyle anlatırken, sevgilisinin uzaklığında yaşanan zor anlarda sabahları bekleyip akşamları onunla buluşmayı düşlemeyi “gâhi imsâk gâhi iftâr etmeli” ifadesiyle önerir. Şairin bu beyitleri, aşkın derinliklerine dair düşündürücü bir içsel yolculuğu yansıtarak sevgilinin uzaklığının getirdiği özlemin ve ayrılığın yarattığı acının duygusal zenginliğini anlatmaktadır.

“Bülbül erip bahâra yine âh âh âh

Başladı âh ü zâra yine âh âh âh”

(Okçu, 1993: 178)

Şeyh Gâlib’in bu beyitlerinde içki ve mey temaları doğrudan yer almasa da, içerdiği mecazlar ve şairin kullandığı semboller, içki ve sarhoşlukla ilişkili bir anlam taşır. İlk mısra “Bülbül erip bahâra yine âh âh âh”da baharın gelişiyile birlikte bülbülün şarkı söylemesi, içki içen birinin sarhoşluk haliyle paralel bir mecaz kullanımıdır. Bülbülün erimesi ve baharda şarkı söylemesi, âşıkların içki içerek sarhoş olma haline benzetilebilir; tıpkı bir şairin ya da âşıkların duygu yoğunluğuyla coşması gibi. “Âh âh âh” ifadesi, içkinin etkisiyle duyulan zevk ve acının birleşimi olarak kabul edilebilir. İçki, şairin kalbindeki acıyı yatıştırırken aynı zamanda onu derin bir hüzne de sürükler. Baharın gelişini kutlamak, aynı zamanda içkinin sarhoş edici etkisiyle duyulan karmaşık duygulara işaret eder.

İkinci mısra “Başladı âh ü zâra yine âh âh âh” da içkinin sarhoş edici etkisini vurgulayan bir diğer mecaz olarak düşünülebilir. “Âh ü zâr” (ağıt ve dert) ifadesi, içki içerek duygu yoğunluğunu dışa vurmanın bir sembolüdür. İçki içen bir kişi hem neşelenir hem de duygusal acılarını daha derin hisseder. Aynı şekilde şair, âh ve zârı (ağıt) birbirine karıştırarak, içkinin bir yanda coşku yaratan, diğer yanda da derin hüznün ve acı veren etkisini ifade eder. Bu beyitte içki, aşkın ve duygusal yoğunluğun artırılmasında bir araç olarak kullanılmıştır. Şair, hem içki içerek ruhsal bir rahatlama sağlamakta hem de aşkın hem tatlı hem de acılı yanlarını içkinin etkisiyle dile getirmektedir.

“Germ iden bezmi ‘aceb bu âh-ı sûzânım mıdır

Mey midir her lahza sâkî dökdüğüñ kanım mıdır

Aldığıñ sâgar mı yâhud çeşm-i giryânım mıdır

Ney midir feryâd iden bu âh u efgânım mıdır”

(Arslan, 2018: 223).

Leylâ Hanım yukarıdaki dörtlükte şarap meclisindeki herşeyi sorgulamaktadır. Meclislerini sıcak edenin kendisinin yakıcı feryatları olduğundan şüphe duymaktadır. İkinci mısrada sâkiye döktüğünün şarap mı yoksa kendisinin kanı mı olduğunu

sormaktadır. Yine sâki ile sohbete devam etmektedir ve aldığı içki kadehi mi yoksa gözyaşları mı olduğunu dile getirmektedir. En sonunda acı ile inleyen ney mi yoksa kendisinin feryatları mı olduğunu sormaktadır. Şair bu dörtlükte şarap meclisinde kendisinden geçmesi ile çektiği acıları teşbihlerle ve mübâlağalarla dile getirmektedir.

Var ise istek

Birkaç kadeh çek

Açmış seni pek

Tenzûyî şalvar

(Gürel, 1999: 402)

Enderunlu Vâsıf yukarıdaki dörtlükte sevgiliye içki içme isteği varsa birkaç kadeh içmesini dile getirmektedir. Şair sevgilinin giydiği koyu renkli şalvarın sevgiliyi çok güzel gösterdiğini vurgulamaktadır.

3.2.6. Eğlence ve Tabiatın Güzellikleri

Klasik Türk şairleri, tabiatın güzelliklerine büyük bir hayranlıkla yaklaşırlar. Baharın coşkusu, çiçeklerin açması, kuşların ötmesi gibi tabiat olayları, şairlerin lirik ifadeleriyle anlatılır. Şiirlerde tabiatın güzellikleri genellikle aşk temasıyla iç içe geçer; doğanın cömertliği ve canlılığı, şairin aşk duygularını daha da güçlendirir. Eğlence ve bahar zamanları, âdeta acı ve cefa çeken âşıkların da zulmeden sevgilinin de aşk oyunlarına, ayrılığa bir ara verip İstanbul'un güzel yerlerinde ve bilhassa Sâdâbâd'da vakit geçirmesi içindir.

Nedîm'in şarkısında tabiatın doğal hali hüsn-i ta'lil edilerek servilerin salınışıgölün açılmasına bir temenna, bir çağrı gibi okunur.

“Safâdan servler salınmada etrâf-ı gülşende

Sehâbın mâyesi olmakta taraf-ı bâg-ı efgende

Zamân-ı devletinde şehriyâr-ı âlemin sen de

Meserret vaktidir rûh-ı revanım gül açıl şâd ol”

(Macit, 2017: 193-194).

Serviler sefadan gül bahçesinin etrafında gezinmektedir. Yıkılmış bahçenin bakışları, karaltının nedenidir. Hükümrân olduğun bu zamanda âlemin padişahı olan sen de açılıp şâd ol, çünkü mutluluk vaktidir der.

Şeyh Gâlib'in şarkısında teşhis edilen tabiat ve tabiatla açan serviler, güller, yasemenler sevgilinin gül bahçesine gelmesini beklerler:

“Muntazır teşrîfine saf saf durur serv-i çemen

Vaktidir ey nev-bahâr-ı işve bu gülzâra gel

Yolların bekler gül-i nesrîn ü ar'ar yâsemen

Vaktidir ey nev-bahâr-ı işve gülzâra gel”

(Okçu, 1993: 177)

Burada çemendeki serviler, sevgilinin gelişi için resmi geçit töreninde bekler gibi durmaktadır. Dolayısıyla buradan artık sevgilinin gül bahçesine gelmesi gerektiği, vaktin geldiği söylenir. Öteki çiçeklerin hepsi de sevgiliyi beklemektedir. Onlar da kimin üstün olduğunu bilmekte ve onu arzulamaktadır. Bu haliyle bütün tabiat, sevgilinin yüceltilmesine yönelik bir temayül içinde görünür.

Fatîn Efendi, dönemin eğlence yerlerini sayıp dökerek bahar mevsimi ve eğlence faslını güzel geçirmeyi ister:

“Zevk-ı mehtâb idelim subha kadar deryâda

Virelim mâ-hasal-ı derd ü gamdan bir bade

İşte üç çifte kayak iskelede âmâde

Mevsimidir gidelim Göksu'ya ey çeşm-i kebûd

Vaktidir şimdi Küçüksu'ya gidersek gidelim

Gâh Fıstıklı'ya gâh Çamlıca'ya 'azm idelim

Sûy-ı gülşende olan nağmeleri işidelim

Mevsimidir gidelim Göksu'ya ey çeşm-i kebûd”

(Soldan, 2005: 267-268).

Dönemin en meşhur gezinti, eğlence ve mesire yerlerinden olan Göksu, Küçüksu, Fıstıklı, Çamlıca'yı sayan şair, rindane bir tavır ile bütün güzellikleri seyretmek ve yaşamak isteyen bir görüntü verir. Burada klasik Türk şairilerinin ya da âşıklarının aşk acıları değil, dünyadan kâm almak isteyen rindane tavırları sergilenmektedir.

Arpaemînzâde Mustafa Sâmî'nin şarkısında Sâdâbâd'ın güzelliği ve sultanın devrindeki mutluluk hali anlatılır:

*“Kemîne bir gubârın ol fezâ-yı cennetâsânun
Değişmem Sâmîyâ iklimine Îrân ü Tûrânun
Hudâ eksikligin göstermesün sultân-ı devrânun
Mülûkâne 'aceb cây-ı safâdur sahn-ı Sa'd-âbâd”*

(Kutlar Oğuz, 2017: 237)

Şair, İran ve Turan ülkeleriyle kıyas ederek cennet gibi olduğunu söylediği memleketinin bir tek tozunu İran ve Turan'a değişmeyeceğini söyler. Sâdâbâd'ın güzellikleri ve safası, ona göre hepsinden daha üstündür.

Mehmet Fevzî Efendi'nin aşağıdaki şarkısında ise klasik Türk şiirinin en klasik mazmunları olan gül-bülbül ilişkisi söz konusu edilir:

*“Bülbül-âsâ söyle ey gonca-dehân
Gûş idince şâd ola üftâdegân
Mevsim-i 'ayş u tarabdır işbu ân
Var açıl kim 'âşıkîñ görsün seni

Lutf u ihsân eyle gel ey dil-rübâ
İtme Fevzî'niñ recâsını hebâ
Fasl-ı güldür esmede bâd-ı sabâ
Var açıl kim 'âşıkîñ görsün seni”*

(Mehmet Fevzî Efendi, 1287: 70)

Şair, gonca ağızlı sevgiliye seslenerek onun da bülbül gibi söyleyip söyleşmesini; nasıl ki bülbülü duyunca âşıklar şâd oluyorsa aynı şekilde sevgilinin de bu eğlence mevsiminde açılıp âşığı şâd etmesini ister. Gönül alıcı sevgilinin lütuf ve ihsanda bulunarak bu gül mevsiminde âşığın ricasını geri çevirmemesini talep eder.

Nâ'îlî-i Kadîm'in şarkısında ise bütün bunlardan farklı olarak daha karamsar bir hava vardır:

“Solmuş çemenün gülleri bülbülleri hâmûş

Düşmüş yine mey-hâneye rindân-ı kadeh-nûş

Bülbül yerine na're-i mestân olunur gûş

Bir gûne dahi 'âlemi var köhne-bahârun”

(İpekten 2019: 591)

Şair, önce solmuş çemen çiçekleri ve suskun bülbüllerle meyhaneye düşen sarhoşların tasviriyle bir melankoli hali ortaya koymuştur. Üçüncü dizede, bülbül yerine sarhoşların mestane çılgınlıklarının duyulduğu bir atmosfer betimlenir. Son dizede ise, “bir gün dahi olsa köhne-baharın âlemi var” ifadesiyle mevsimlerin geçmiş olmasına rağmen baharın güzelliklerinin ve canlılığının hala hissedildiği bir dünya tasvir edilir. Bu beyitlerde, doğanın döngüsü, aşkın melankolik yanları ve zamanın etkisi üzerine düşünceler iç içe geçmiştir.

“Çıkıp ikbâl ile gülzâra şehenşâh-ı cihân

İltifâtıyla eder gülleri şâd ü handan”

(Macit, 2017: 204)

Nedîm, bu beyitte eğlence ve tabiat güzelliklerini bir arada sunarak, doğanın güzelliklerini ve eğlenceli bir atmosferi birlikte tasvir eder. İlk mısra “Çıkıp ikbâl ile gülzâra şehenşâh-ı cihân”da şair, “ikbâl” (mutluluk, şans) ile gülzâra (bahçeye) çıkmayı ifade eder. Gülzâr, doğanın en güzel yönlerinden biri olarak, taze çiçeklerin ve canlı doğanın bulunduğu bir yerdir. Şair, bu bahçeye çıkmayı bir tür şans ve mutluluk olarak tanımlar. “Şehenşâh-ı cihân” ifadesi, dünya çapındaki içki içilen yerleri veya eğlence alanlarını simgeler. Burada “şehenşâh”, bir içki içme ve eğlence mekânı olarak kullanılmıştır. Eğlencenin ve doğanın birleşiminden doğan coşku ve mutluluk, şairi keyifli bir ruh haline sokar. İçki ve eğlence, doğadaki güzelliklerle birleşir ve şairin

ruhunu neşeyle doldurur. Bu bir tür içki, eğlence ve doğanın birleşiminde olan mutlu bir anı tasvir eder.

İkinci mısra “İltifâtıyla eder gülleri şâd ü handan”da ise şair, içki içmenin ve eğlencenin doğa üzerindeki etkisini vurgular. “İltifâtıyla” (nazik bir yaklaşım) içkinin doğaya nasıl güzel ve canlı bir etki yaptığına işaret eder. “Gülleri şâd ü handan” (gülleri neşeli ve güleryüzlü yapmak) ifadesi, içkinin doğadaki çiçekleri neşelendirip onlara bir canlılık verdiğini simgeler. Burada içki, doğadaki güzellikleri daha parlak hale getirir, doğanın neşesini arttırır. Şair, içkinin doğayı nasıl daha da canlı ve neşeli hale getirdiğini anlatırken, eğlencenin ruhu coşturduğunu ve tabiatın güzelliklerinin daha belirginleştiğini ifade eder. Bu beyitte, eğlence ve tabiatın güzellikleri arasındaki ilişki güçlü bir şekilde ortaya konmuştur. Şair, içki ve eğlencenin, doğanın güzellikleriyle birleşerek kişiye mutluluk ve neşe getirdiğini anlatır. İçki içilen eğlence alanları ve doğadaki çiçekler arasında bir etkileşim kurarak, her iki ögenin de keyif ve mutluluk sağlayan bir bütün oluşturduğunu vurgular.

Tavşan kanı mey dolduralım câm-ı niyâza

Yalvaralım ol mest-i mey-i gamze-i nâza

Mahfî koyalım yağlı piyâdeyle Bogaz 'a

Bir 'âlem-i meh-tâb edelim biz de felekde

(Gürel, 1999: 477)

Enderunlu Vâsîf yukarıdaki dörtlükte hem eğlenceden hem de tabiâtın güzelliklerinden söz etmektedir. Şair tavşan kanı rengi şarabı istek bardaklarına doldurup nâzlı olan o sevgiliye yalvarıp içmeyi etrafındakilere tavsiye etmektedir. Şair gizlice Boğaz turuna çıkıp eğlenmek istediklerini dile getirmektedir. Bu mısralar da bize o dönemde insanların çıkıp kayıkla açılıp eğlendiklerinin ve Boğaz'da gezdiklerinin bilgisini vermektedir.

3.2.7. Din ve Tasavvuf

Klasik Türk şairleri, sıklıkla din ve tasavvuf temalarını işlemişlerdir. İlahi aşk, ayrılık, fanilik gibi konular, şairlerin Allah'a duydukları derin sevgi ve bağlılığı ifade eder. Bu temalar, aşkın sembolik bir ifadesi olarak kullanılırken, dünya hayatının

geçiciliği ve gerçek varlığın Allah ile birliği vurgulanmıştır. Klasik Türk şairleri, mürşit-talip ilişkisi, tevhit düşüncesi gibi tasavvufî konuları simgeler ve metaforlar aracılığıyla anlatarak şiirlerine manevî bir derinlik katmışlardır. Doğrudan dinî duyarlılık, dinî kavramlar, dinî konular işlenmesinin yanı sıra daha çok da aşk ve Allah dolayımında tasavvufî bir sanat ortaya koymuşlardır.

Mutasavvıf şairler, dinî konuların yanı sıra meyhaneden, şaraptan, sevgiliden ve sevgilinin güzelliklerinden de bahsetmişlerdir. Tasavvufun estetik ve aşkla ilgili yönleri, şiirde mecazî bir dille işlenerek derin anlamlarla anlatılmıştır. Şairler, aşkın derinliklerini ve ruhsal keşiflerini sembolik bir dil kullanarak ifade etmişlerdir.

İncelenen şarkılarda din ve tasavvuf unsurlarının ana unsurlar olarak işlendiği nadirdir. Din ve tasavvuf bağlamındaki sözcüklerin/kavramların kullanıldığı şarkılar da az sayıdadır. Bunlar, çoğunlukla alışılmış imgelerin, klişelerin şiire zenginlik katmasına yöneliktir. Örneğin, Yahya Nazîm'in şarkısında Hz. Peygamber, huzur kaynağı olarak anlatılır:

“Hâk-i pâyı tûtiyâ-yı çeşm-i dil

Mustafâdır Mustafâdır Mustafâ

Sevdiğim ârâm-ı cânım muttasıl

Mustafâdır Mustafâdır Mustafâ

(...)

Girye-i âlim görüp rahm eyleyen

Sûret-i hâlim görüp rahm eyleyen

Cism-i pâ-mâlim görüp rahm eyleyen

Mustafâdır Mustafâdır Mustafâ

Dûş olaldan ‘aşkına cânım henüz

Oldı derd-i ‘aşkı dermânım henüz

Ben gedâyım şâh-ı hûbânım henüz

Mustafâdır Mustafâdır Mustafâ

Zülfünüñ cânım giriftârı Naẓîm

Kaddiniñ gönüm hevâ-dârı Naẓîm

Nûr-ı dîdem ‘ömrümüñ varı Naẓîm

Mustafâdır Mustafâdır Mustafâ”

(Çakır, 2020: 907-908)

Şair; Hz. Peygamber’in ayağını bastığı toprağı kendi gönül gözünün kuşu, gönlün afiyeti olarak dile getirir. O; âlimin gözyaşını görüp acıyan, halimin suretini görüp merhamet eyleyen, âşğın ayaklarının tozunu görüp merhamet eyleyendir. Âşık, ona karşı aşk duyar, onu sevgili, sultan olarak bilir, kendisi ise köledir. Sevgili Peygamber’in zülûfleri, âşğın canını esir almıştır, boyu gönlünün hevesi olmuştur; O şairin gözünün nuru, ömrünün servetidir.

Şairler zaman zaman da tasavvuf büyüklerine yer vermişlerdir. Leylâ Hanım’ın aşağıdaki şarkısında, tasavvuf kültüründe önemli bir figür olan Hazret-i Sünbül Sinan’dan manevi olarak medet istenir:

“El-amân üftâdegâna eyle lutfuñ râygân

Kıl meded bî-çâreyim yâ Hazret-i Sünbül Sinân

Dergehiñden kesb-i feyz itsün gürûh-ı ‘âşıkân

Kıl meded bî-çâreyim yâ Hazret-i Sünbül Sinân”

(Arslan, 2018: 218)

Şair, tasavvufî bir dil kullanarak, Allah’a dua etmekte ve Hazret-i Sünbül Sinan’dan yardım dilemektedir. Sünbül Sinân Hazretleri’ne sığınarak, âşıkların dergahından feyz alıp kurtulmalarını diler. Şairin deliler sarayını andıran gönlü, aşkın havuzunu hatırlayarak o serin ve ferahlatıcı havuza dökülmek ister.

Bazen de şairler dinî ve tasavvufî terminolojiyi sevgiliyi anlatırken kullanırlar. Nâ’ilî’nin aşağıdaki şarkısında sevgili işvesiyle öne çıkarken dinî bağlamdaki unsurlar ve kavramlar şiiri zenginleştirir:

“Şecer-i Tûr pâ-y-mâlündür

Salın ey nahl-i bâg-ı işve salın

Sidre hem-sâye-i nihâlündür

Salın ey nahl-i bâg-ı işve

Sanadur meyli cân-ı müştâkun

Sanadur intizârı uşşâkun

Temelin hâke sal bu nüh tâkun

Salın ey nahl-i bâg-ı işve salın”

(İpekten 2019: 583)

Şair, Tûr dağındaki ağacın bile ayaklarının altında olan sevgiliye; sen işve bağının hurma ağacısın, salın, Sidre bile senin fidanının gölgesidir, gönül sana meyletmıştır, âşıkların bekleyişi senin içindir, göğün dokuz katının temelini yerlere sal gitsin, sen hepsinin üstünde salındıkça salın diye seslenmektedir.

“Hem-dem iken her dem o meh-tal’ata

Mahrem iken meclis-i ünsiyyete”

(Okçu, 1993: 179)

Şeyh Gâlib, bu beyitte tasavvufî bir bakış açısıyla, sevgiliye duyulan derin manevi bağlılık ve onun huzurunda geçirilen anların ruhsal etkisini dile getirir. İlk mısra “Hem-dem iken her dem o meh-tal’ata” ifadesi, “hem-dem” (birlikte olmak, dostane bir yakınlık) ve “meh-tal’ata” (ay yüzü, mecaz anlamda sevgili) terimleriyle bir tasavvufî ilişkiyi tasvir eder. “Hem-dem” kelimesi, tasavvuf geleneğinde manevî bir dostluğu, birliğin ve yakınlığın simgesidir. Şair, sevgilisiyle, yani “meh-tal’ata” (sevgiliye) her an, her durumda birlikte olmayı arzulayan bir durumu dile getirir. Bu, tasavvufta, mürşit ile müridin bir arada olduğu, her an onun huzurunda bulunduğu bir ilişkiyi simgeler. “Her dem” (her zaman) ifadesi, bu birlikteliğin sürekliliğini vurgular; şair, sevgilisiyle, ruhsal olarak her an bir arada olmayı, onun ışığından beslenmeyi ister. Aynı zamanda bu birliktelik, bir tür manevi olgunlaşma ve sürekli bir aydınlanma sürecini de işaret eder.

İkinci mısra “Mahrem iken meclis-i ünsiyyete” ise, “mahrem” (yakın, samimi) ve “meclis-i ünsiyyet” (dostane sohbet, huzur meclisi) terimleriyle, tasavvufi bir topluluk veya bir mürşit ile mürid arasındaki manevi sohbeti anlatır. “Mahrem” kelimesi, birinin ruhsal açıdan derin bir şekilde iç içe olduğu, en samimi haliyle olduğu kişiyi tanımlar; burada, sevgiliye duyulan manevi yakınlık ve samimiyet kastedilmektedir. “Meclis-i ünsiyyet” ise, tasavvufta “sohbet meclisi” anlamına gelir ve burada, mürşit ile müridin ruhsal olarak bir araya geldiği, karşılıklı derin sohbetlerin, ruhsal gelişim ve aydınlanma süreçlerinin yaşandığı bir ortamı ifade eder. Şair, sevgilisiyle (gönül ehliyle) bu manevi mecliste buluşmayı arzulamaktadır. Beyitte, din ve tasavvuf temaları, şairin sevgilisiyle (genellikle Allah veya tasavvufi bir mürşit olarak da yorumlanabilir) olan derin manevi ilişkisini ve bu ilişkiyi sürdürmenin, her an onunla olmanın gerekliliğini dile getirmektedir. Şeyh Gâlib, tasavvufi bir bakış açısıyla, manevi yolculukta bir rehber ve dost olarak gördüğü sevgilisiyle her zaman, her durumda bir arada olmak, onun ışığından ve huzurundan beslenmek ister. Bu beyitte, tasavvufi aşkın, aşkın dünyevî boyutlarından öte bir anlam taşıdığı, ruhsal derinlikteki anlamı vurgulanır.

Beni redd etme bâb-ı devletünden

Dahîlek yâ Resûllâh dahîlek

Şümâr eyle beni de ümmetünden

Dahîlek yâ Resûllâh dahîlek

(Gürel, 1999: 376)

Enderunlu Vâsıf yukarıdaki dörtlükte Peygamberimize (s.a.v.) kendisini kapısından geri çevirmemesi için dua etmekte ve ona sığındığını ondan merhamet beklediğini dile getirmektedir. Kendisini de ümmetinden saymasını ve merhamet etmesini niyâz etmektedir.

3.2.8. Adalet, Devlet ve Devlet Büyükleri

Adalet, devlet ve devlet büyükleri konuları, klasik Türk edebiyatında önemli bir yere sahiptir. Bu konular, genellikle kaside, gazel ve mesnevi gibi nazım şekillerinde işlenir. Adalet, padişahın en önemli vasfı olarak görülür. Adaletli bir padişahın ülkesinde huzur ve mutluluk olur. Adaletsiz bir padişahın ülkesinde ise kargaşa ve

zulüm olur. Klasik Türk şairleri, kasidelerinde padişahları överken, onların adaletine çokça vurgu yapar. Devlet ve devlet büyükleri de klasik Türk edebiyatında önemli bir yere sahiptir. Padişah, vezirler, devlet adamları ve ilim adamları, klasik Türk şairlerinin şiirlerinde sıklıkla konu edilir.

Padişah, klasik Türk edebiyatında genellikle “hüdavendigar”, “hünkâr”, “sultan” gibi isimlerle anılır. Padişah, devletin ve milletin en büyük koruyucusu olarak görülür. Vezirlere de klasik Türk edebiyatında önemli bir yer verilir. Vezirler, padişahın yardımcıları olarak görülür. Devlet işlerini yürütürler ve padişahın emirlerini yerine getirirler. Devlet adamları; akıllı, bilge, adil, erdemli, muzaffer ve cömert olmalarıyla devlet ve halkın refahında, birlik ve dirliğinde büyük roller oynarlar. Bu yanlarıyla şiirlerde yer övülürler. İlim adamları da klasik Türk edebiyatında işlenen bir başka konudur. İlim adamları, dinî, felsefî ve bilimsel konularda bilgi sahibi kişilerdir. Devletin ve milletin gelişimine katkıda bulunmalarıyla övülürler.

Klasik Türk edebiyatında devlet ve devlet büyükleri hakkında yazılan şiirler, o dönemin sosyal ve kültürel yapısı hakkında önemli bilgiler verir. Bu şiirler, devlet yönetiminin nasıl olduğunu, devlet adamlarının nasıl bir rol oynadığını ve toplumun devlete karşı nasıl bir tutum içinde olduğunu ortaya koyar.

Örneğin, Sermed’in şarkısında Pertev Paşa şöyle övülür:

“Senin devr-i hümayununda kalmaz kimse mihnette

Bulunan saye-i adlinle kullarmış o rahatta

İnayetlerle teşrif eylediğin yümn-i sa’atte

Kudüm-ı şevketinle nevçerag oldu çeraganın

Fürug-ı ‘adl ü dâdın verdi Pertev rûy-ı dünyaya

Ne imiş saltanat şevket bugün gösterdi Dârâ’ya

Müeyesser oldu hem yüz sürdü hâk-i pâ-yı ‘ulyâya

Kudüm-ı şevketinle nevçerag oldu çeraganın”

(Yıldız, 2002: 212).

Şair, Pertev Paşa'nın devrinde müreffeh bir halk ve âdil bir yönetici görmektedir: Senin yönetiminde iken kimse sıkıntıda kalmaz. Adaletinin gölgesinde kullar o rahattadır. İhsanlarla teşrif ettiğin mutlu saatte, gelişinle lambaların da yenilendi. Pertev, adalet ve adaletin parlaklığını dünyaya verdi. Bugün Dârâ'ya saltanat şerefini gösterdi. Ulu ayağının toprağına yüz sürmek de nasip oldu. Gelişinin şevkiyle bütün ışıklar tazelendi.

Fatîn Efendi'nin şarkısında ise övülen padişaktır:

“Virdi mülk-i devlete hüsn-i nizâm

Kalmadı ‘asrında hiçbir telh-kâm

Mihr u meh döndükce ber-vefk-i merâm

Pâdişâh-ı ‘âlem olsun kâm-yâb”

(Soldan, 2005: 265).

Şair, padişahın devletin düzenine güzellik kattığını, çağında hiçbir kötü niyetli kimse kalmadığını söyleyerek güneş ve ay dönüp durdukça dünya padişahının da saadet bulması için dua eder.

Fatîn Efendi, başka şarkılarında da padişaha övgüler dizerek onun için dua eder. Aşağıdaki dizelerde padişahın ekonomik tedbirler aldığından ve milliyetçilik hastalığının üstesinden geldiğinden söz ederek padişahı över:

“Gâyete irmişdi nakdîn killei

Hadden aşmışdı kavâ'im ‘illeti

Eyledin ihyâ yeniden devleti

Çok yaşa ey pâdişâh-ı kâm-rân

‘Âlemin şâhenşeh-i zişânısın

Devletin sermâye-yi ihsânısın

Emr-i nâfiz sâhib-i fermânısın

Çok yaşa ey pâdişâh-ı kâm-rân”

(Soldan, 2005: 264).

Bir diğerk şarkısında Fatîn, padişahın cûlusu ile devletin bir daha can bulduğunu, feleğin onun kadar adil bir taht sahibini hiç görmediğini, insanların ve hatta meleklerin ona duacı olduğunu ifade eder:

“Âleme virdi cûlûsuñ tâze cân

Geldi cism-i devlete rûh-ı revân

İftihâr eyler seniñle bu cihân

Pâdişâhım şevketiñ müzdâd ola

Makdemiñle devlete geldi şeref

Toldu sıyt-ı satvetiñle her taraf

Eylemiş Mevlâ seni hayrû 'l-halef

Pâdişâhım şevketiñ müzdâd ola

Taht-gâh-ı ‘adlîde bu âna dek

Mislîni görmüş değil çeşm-i felek

Rûz u şeb eyler du’â ins u melek

Pâdişâhım şevketiñ müzdâd ola”

(Soldan, 2005: 265-266).

Şeref Hanım’ın şarkısında dönemin sadrazamı için övgüler vardır:

“Sadr-ı a’zam itdi üç def’a Cenâb-ı Kibriyâ

Himmet-i üçler mu’in ü yâveriñ olsa revâ

Diyeler subh u mesâ pîr ü cüvân bây u gedâ

‘Ömr ü ikbâl ü kemâl ü devletiñ olsun mezîd”

(Arslan, 2017: 371)

Şair sadrazam için önce övgü dizer ve ardından Cenâb-ı Kibriyâ, seni üç kez sadrazam yaptı. Üçler’in himmeti yardımcın ve yoldaşın olsun. Sabah akşam, ihtiyar

genç, erkek kadın demeden herkes herkes şöyle desin: Ömrün, ikbalin, kemalin ve devletin daim olsun diye dua eder.

“Fürkat âdet olmasın kan eyle kânûn eyleme

Hehr-i hüsnün şehriyârisin bugün fermân senin”

(Okçu, 1993: 178)

Şeyh Gâlib, bu beyitte adalet, devlet ve devlet büyüklerine dair sembolik bir anlatım kullanır. Özellikle sevgiliyi, bir padişah ya da hükümdar gibi, hükmeden ve adalet sağlayan bir figür olarak tasvir eder. İlk mısra “Fürkat âdet olmasın kan eyle kânûn eyleme” ifadesinde, şair, ayrılığın (fürkat) bir alışkanlık haline gelmemesi gerektiğini ve sevgilisinin bu ayrılığı bir kanun (kânûn) haline getirmemesi gerektiğini söyler. “Kan eyleme” ifadesi, burada sevgilinin veya devlet büyüklerinin zulmetmemesi gerektiğini vurgular. Şair, adaletin sağlanmasını ve sevgilinin ya da hükümdarın, zalimce bir şekilde ayrılık yapmaktan kaçınmasını ister. Burada, “kânûn eyleme” kelimesi, sevginin ve ilişkinin bir yasaya (devletin kuralına) dönüştürülmesini istemez; aksine, adalet ve merhametle hareket edilmesi gerektiğini dile getirir. Aynı zamanda, adaletin sadece devlet büyüklerine değil, sevgiliye de yöneltilmesi gerektiğine dair bir çağrıdır.

İkinci mısra “Hehr-i hüsnün şehriyârisin bugün fermân senin” ise, sevgiliyi bir hükümdar veya padişah olarak tanımlar. “Hehr-i hüsn” (güzellik şehri) ifadesi, sevgilinin güzelliğini bir şehre benzetir ve bu şehre hükümdar olarak sevgiliyi yerleştirir. “Şehriyâr” (şehri yöneten hükümdar) kelimesi, sevgilinin tüm güzelliklerin ve değerlerin hükümdarı olduğunu ifade eder. “Fermân senin” ifadesi ise, sevgilinin (ya da devlet büyüğünün) kararlarının ve yönetimlerinin geçerli olduğu bir durumu simgeler. Şair burada, sevgilinin ya da hükümdarın, adaletli bir şekilde hükmetmesini ve bütün güzelliklerin ona tabi olmasını arzu eder.

Beyitte adalet, devlet ve devlet büyükleri teması, sevgilinin adaletli bir hükümdar gibi davranması gerektiği vurgusuyla işler. Şair, adaletsizliğe karşı çıkarak, sevginin, devlet yönetimindeki adaletle paralel bir biçimde hareket etmesini talep eder. Sevgiliyi bir padişah gibi, adil ve merhametli bir lider olarak görmek hem duygusal hem de toplumsal adaletin sağlanmasını arzular. Bu, sevginin ve yönetimin adaletle birleştiği hem gönüllerde hem de toplumda dengeyi sağlayan bir liderlik anlayışıdır.

Âlemiñ şâhenşeh-i zîşânısın

Devletiñ sermâye-yi ihsânısın

Emr-i nâfiz sâhib-i fermânısın

Çok yaşa ey pâdişâh-ı kâm-rân

(Soldan, 2005: 269)

Pertev Mehmed Sa'îd Paşa yukarıdaki dörtlükte pâdişâha övgülerini dile getirmektedir. Birinci mısradaki pâdişâhın cihandaki tüm pâdişâhların pâdişâhı olduğuna ve şânına dikkat çekmektedir. İkinci mısradaki ise pâdişâha devletin başarılarla erişmesindeki en büyük lütuf olduğunu vurgulamaktadır. Daha sonra pâdişâhın güç kudret sahibi olduğunu dile getirmektedir. Son mısradaki ise şair saâdetle çok yaşa temennilerini pâdişâha söylemektedir.

“Kullarıñ itmedesiñ hep mesrûr

Köhne dünyâyı sen itdiñ ma'mûr

Dâ'imâ sensiñ efendim mansûr

Zâtıñ ehl-i dile râhat-bahşâ”

(Arslan, 2018: 230).

Leylâ Hanım yukarıdaki dörtlükte padişâhı methetmektedir. Şair padişâhın bütün halkını her zaman mutlu ettiğini dile getirmektedir. Şair padişâhın eskimiş olan dünyâyı geliştirip güzelleştirdiğine dikkat çekmektedir. Şair Allâh'ın yardımıyla her zaman zafere ulaşan padişâhın olduğunu vurgulamakta olup onun varlığının gönül sahiplerine huzur verdiğini söylemektedir.

Mübârek makdemünle pâdişâhım oldu memnûnun

Beşiktaş'ı şeref-yâb eyledi nakl-i hümayûnun

Olup zîb-i leb-i deryâ vücûd-i feyz meşhûnun

Beşiktaş'ı şeref-yâb eyledi nakl-i hümayûnun

(Gürel, 1999: 427)

Enderunlu Vâsıf yukarıdaki dörtlükte padişâha övgülerini dile getirmektedir. Padişâhın mübarek gelişi ile Beşiktaş'ın şeref bulduğuna dikkat çekmektedir. Bu

mısralardan yola çıkarak devlet büyüklerini övmek için de şarkıların yazıldığını söyleyebiliriz.

4. ŞARKI NAZIM BİÇİMİYLE YAZILAN ESERLER

4.1. Nâ'ilî Kadîm Şarkıları

1-Feilâtün mefâilün feilün

“Dil ki müştâk-ı nâ-şigâbüdür

Döyemez intizâra sultânım

Koma tenhâ ki bir garîbüdür

Döyemez intizâra sultânım

Haste-i 'ıška 'âfiyet demidür

Cân-ı meftûna 'atıfet demidür

Dil-i mecrûha merhamet demidür

Döyemez intizâra sultânım

Sormadun hîç bagrumun başın

Silmedün eşk-i çeşm-i hûn-pâşın

Alma bî-çârenün gözi yaşın

Döyemez intizâra sultânım

Sen nihâl-i cefâya mâ'il olan

Gözi yaşıyla pâ-y-der-gil olan

İştîyâkunla dâg ber-dil olan

Döyemez intizâra sultânım

Nâ'ilî boynı baglu bir kuldur

Nev-giriftâr-ı kayd-ı kâküldür

Bes ki âzürede-i tegafüldür

Döyemez intizâra sultânım”

2-Feilâtün mefâilün feilün

“Şecer-i Tûr pâ-y-mâlündür

Salın ey nahl-i bâg-ı ‘işve salın

Sidre hem-sâye-i nihâlündür

Salın ey nahl-i bâg-ı ‘işve

Sanadur meyli cân-ı müştâkun

Sanadur intizârı ‘uşşâkun

Temelin hâke sal bu nüh tâkun

Salın ey nahl-i bâg-ı ‘işve salın

Olsun ey gül-bün-i riyâz-ı hüner

Cilve-gâhun nümûne-i mahşer

Koparup her taraf kıyametler

Salın ey nahl-i bâg-ı ‘işve salın

Götürüp çehreden nikâbı yine

Eyle şermende âfitâbı yine

Pây-mâl et dil-i harâbı yine

Salın ey nahl-i bâg-ı ‘işve salın

Mihrün etsün cihânı garka-i nûr

Tâb-ı hüsnün sipihri mahşer-i şûr

Çeşm-i bed tal‘atundan olsun dûr

Salın ey nahl-i bâg-ı işve salın”

3-Mefâîlün mefâîlün

“Yamandur hecr ile hâlüm

Bana yâr olmadun gitdün

Nedür cürmüm be hey zalim

Bana yâr olmadun gitdün

Tutup dâmânunı ferda

Nigâhundan edüp şekva

Diyem mahşerde vaveyla

Bana yâr olmadun gitdün

Senün derdünle bîmâram

Senün-çün haste vü zâram

Budur cürmüm ki gam-hâram

Bana yâr olmadun gitdün

Olup gül gibi ter-dâmen

Perîşân maceralardan

Beni öldürdi gayret sen

Bana yâr olmadun gitdün

Gidiüp seyre safâlarla

Celis oldun gedalarla

Alışdun nâ-sezâlarla

Bana yâr olmadun gitdün”

4-Mefâîlün mefâîlün

“Adû benzer nifâk etmiş

Bizümle yâr söyleşmez

Lebiyle ittifâk etmiş

Bizümle yâr söyleşmez

Olup hışmıyla gül-gûn-pûş

Bir iki sâgar etmiş nûş

Be-kef şemşîr ü leb hâmûş

Bizümle yâr söyleşmez

Düşersün pâyna تنها

Edersün âh u vaveyla

Ne çâre ey gönül amma

Bizümle yâr söyleşmez”

5-Feilâtün feilâtün feilün

“Eser-i nâle-i şeb-gîrümnden

Sakın ey şûh-ı cefâ-pîşe sakın

Âteş etdün beni te'sîrümnden

Sakın ey şûh-ı cefâ-pîşe sakın

Ter düşüp dûd-ı siyâh-ı dilden

Olma âzürde nigâh-ı dilden

*Eser-i sūziş-i âh-ı dilden
Sakın ey şûh-ı cefâ-pîşe sakın*

*Gonce-veş hâra hem-âgûş olma
Bezm-i bigânedey meynûş olma
Hem-zebân ol dile hâmuş olma
Sakın şûh-ı cefâ-pîşe sakın”*

6-Feilâtün mefâilün feilün

*“Düşdi dil bir büt-i sitem-kâra
Yine geldük diyâr-ı hicrâna
Veh ki olduk vatandan âvâre
Yine geldük diyâr-ı hicrana*

*Bizi etdün garîb-i dâr ü diyâr
Komadun cân u dilde sabr u karâr
Mijde ey rûzgâr-ı kîne-güzâr
Yine geldük diyâr-ı hicrana”*

7-Feilâtün feilâtün feilün

*“Dil-i nâ-kâma tegâfûl besdür
İltifât eyle benüm sultânüm
Hâk-ı kûyunda yatur bî-kesdür
İltifât eyle benüm sultânüm*

Gözedüp ‘âşık-ı âvarelerin

*Ele al gönlini dil-dâdelerün
Nazar et hâline üftâdelerün
İltifât eyle benüm sultânüm*

*Kaldı dil zülf-i semen-bûyunda
Heves-i kâmet-i dil-cûyunda
O giriftârı görüp kûyunda
İltifât eyle benüm sultânüm*

*Gözedür dîde senün-çün râhı
İntizârı sanadur vallâhî
Dil-i zâra keremünden gâhî
İltifât eyle benüm sultanum*

*Çok zamândur ki perîşânundur
Lâyık-ı şefkat ü ihsânundur
Dil-i mecrûha ki kurbânundur
İltifât eyle benüm sultânüm”*

8-Müstefilâtün müstefilâtün

*“Müştâkunam gel ey âfet-i cân
Ey bî-terahhum ey nâ-müselmân
Gâret-ger-i dîn-âşûb-ı îmân
Ey bî-terahhum ey nâ-müselmân*

Yollarda kesdün bizden selâmun

*Bir bî-vefâdur dillerde nâmun
Bâd-ı sabâdan alduk peyâmün
Ey bî-terahhum ey nâ-müselmân*

*Cân muntazırdur lutf u kerem kıl
Merdümlük ile vaz ‘-ı kadem kıl
Dil hânkâhın beytü’s-sanem kıl
Ey bî-terahhum ey nâ-müselmân”*

9-Müfteilün müfteilün fâilün

*“Sensüz olan ‘işt ü safâlar bize
Mâye-i hûn-ı dil-i gam-hârdur
Sende güneş yok bu cefâlar bize
Hep eser-i baht-ı siyeh-kârdur*

*Âb-ı ruhun dâmenün etmekle ter
Bulmasun âyîne-i hüsnün keder
El-hazer ey şerhoş-ı nâz el-hazer
Kesret-i sohbetde hater vardur*

*Âh yakar sîne-i nesrîn-veşün
Penbe ile yok oyunu âteşün
Bin var ise ‘âşık-ı hasret-keşün
Birisi de Nâ`ilî-i zârdur”*

10-Mefûlû mefâilû mefâilû feûlün

“Dönmiş ruh-ı zerdine çemen ‘âşık-ı zârun
Bir gûne dahi ‘âlemi var köhne-bahârun
Feryâdı kafeslerde ciger-sûz hezârun
Bir gûne dahi ‘âlemi var köhne-bahârun

Solmuş çemenün gülleri bülbülleri hâmûş
Düşmüş yine mey-hâneye rindân-ı kadeh-nûş
Bülbül yerine na‘re-i mestân olunur gûş
Bir gûne dahi ‘âlemi var köhne-bahârun

Birdür gam u şâdî bize âgâh u habîrüz
Feyt eylemezüz fursatı rindân-ı basîrüz
Biz câm-ı mahabbet sunulan bezme esîrüz
Bir gûne dahi ‘âlem-i var köhne-bahârun”

11-Mefâîlün mefâîlün feûlün

“Geçer fîrkat zamânı böyle kalmaz
Sag olsun sevdüğüm Mevlâ kerîmdür
Onulmaz yâreler bitmez iş olmaz
Sag olsun sevdüğüm Mevlâ kerîmdür

Olursa hazreti hakdan ‘inâyet
Gül-i sad-berg olur her dâg-ı hasret
Gider fîrkat gelür eyyâm-ı vuslat
Sag olsun sevdüğüm Mevlâ kerîmdür

*Olursa mevc-i gam her bâr hâ'il
Olur şâhid hüveydâ kâm hasıl
Çıkar bir gün kenâra zevrak-ı dil
Sag olsun sevdüğüm Mevlâ kerîmdür*

*Tek ü tenhâ belâ deştinde her dem
Ne hem-râh isterüm ne yâr-ı hem-dem
Bulur bir gün nihâyet menzil-i gam
Sag olsun sevdüğüm Mevlâ kerîmdür”*

4.2. Nedîm Şarkıları

1-Feilâtün feilâtün feilâtün feilün

*“Kimlerin çeşmine ol sîne bu şeb nûr oldu
Nereye gitti o hercâyî o mehpâre acep
Kimlerin yâresine merhem-i kâfûr oldu
Kandedir kande o zâlim o sitemkâre acep*

*Meclis-i Cem kurulal'dan olagelmiş elbet
Câmdan sonra birer bûse verilmek âdet
Bârî sen ey nigeh-i hasret edip bir cür'et
Şunu bir söyleyen olmaz mı kadehkâra acep*

*Târ olur görmez isem çeşmime sensiz âlem
Gece tâ subha dek ağlattı beni derd ü elem
Fikr ü gam cânıma kâr eyledi bilmem bilmem
Âh hercâyî koculdun mu ki ağyâra acep*

*Nağme-i cenge bedel dinler iken nâle vü âh
Hecr-i sâkî yetişirken bana derd-i cângâh
Bir taraftan dahi ey sengdil ey baht-ı siyâh
Sen mi urdun bu gece şîşemi dîvâra acep*

*Varıp ol dertşinâs-ı dil ü cânı görsem
Hâk-i pâyine Nedîmâ yine yüzler sürsem
Gizlice arasam ağzın lebin emsem sorsam
Hiç bir çâre bilir mi dil-i bîmâre acep”*

2-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Mâh-ı îdâşâ gelip ey âsaf-ı âlîcenâb
Pertev-i lütfunla Sevkâbâdı kıldın sevkyâb
Kasrlar oldu neşât ile burûc-ı âfitâb
Pertev-i lütfunla Sevkâbâdı kıldın sevkyâb*

*Yüz sürüp dâmânına buldu çemenler matlabın
Yümn-i pâbûşun müşerref eyledi havzın lebin
Kevkeben mesûd-ı ikbâl ede kasrın kevkebin
Pertev-i lütfunla Sevkâbâdı kıldın sevkyâb*

*Germ olup şâm u seher sevk u tarab hengâmesi
Bülbül olsun gülsitânında Nedîmin hâmesi
Destine her gün sunulsun bir meserretnâmesi
Pertev-i lütfunla Sevkâbâdı kıldın sevkyâb”*

3-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

“İd gelsin bâis-i sevk-i cedîd olsun da gör
Seyr-i Sa’dâbâdı sen bir kerre îd olsun da gör
Gûse gûşe mihrlere mehler bedîd olsun da gör
Seyr-i Sa’dâbâdı sen bir kerre îd olsun da gör

Anda seyret kim ne fursatlar girer cânâ ele
Gör ne dîlcûlar ne mehrûlar ne âhûlar gele
Tıfl-ı nâzım sevdiğim bir iki gün sabret hele
Seyr-i Sa’dâbâdı sen bir kerre îd olsun da gör

Gerçi kim vardır anun her demde başka ziyneti
Rûze eyyâmında da inkâr olunmaz hâleti
Şimdi anlanmaz hele bir hoşça kadr ü kıymeti
Seyr-i Sa’dâbâdı sen bir kerre îd olsun da gör

Dur zuhûr etsin hele her gûşeden bir dilrübâ
Kimi gitsin bâğa doğru kimi sahradan yana
Bak nedir dünyâda resm-i sohbet-i zevk u safâ
Seyr-i Sa’dâbâdı sen bir kerre îd olsun da gör

Tıfl-ı nâzım cümle gördüm deyü aldatma beni
Görmedin bir hoşça sen dahi ol dîlcû gülşeni
Serv-i nâzım gel Nedîm-i zâr gezdiresin seni
Seyr-i Sa’dâbâdı sen bir kerre îd olsun da gör”

4-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

“Vakt-i gülgeşt-i çemen seyr-i kenâr eyyâmıdır

Lâle faslı id hengâmı bahar eyyâmıdır

İtidâl ü revnak-ı leyl ü nehâr eyyâmıdır

Lâle faslı id hengâmı bahar eyyâmıdır

Sevk ile meyletmede diller gülistân seyrine

İzz ü nâz-ı gül niyâz-ı andelîbân seyrine

Şâh-ı âlem dahi gelmez mi çerâğân seyrine

Lâle faslı id hengâmı bahar eyyâmıdır

Şehriyârâ buldu âlem devletinde itidâl

Lâlelerle geldi bâğa başka bir hüsn ü cemâl

Rûz u şeb kılmakda gülşen lutf-ı teşrîfin hayâl

Lâle faslı id hengâmı bahar eyyâmıdır

Sâye-i adlinde ey şehenşâh-ı âlînijâd

Hamd ü şükr olsun ki âlem serteser mesrûr u şâd

Sahn-ı gülşen dahi teşrifinle olsun bermurâd

Lâle faslı id hengâmı bahar eyyâmıdır

Zât-ı âlîşânın elhak rûhudur bu âlemin

Bâğ-ı ihya eylesin lütfet hümayûn makdemin

Muntazır yüz sürmeğe dâmâna sadr-ı azamın

Lâle faslı id hengâmı bahar eyyamıdır”

5-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

“Gel hele bir kerrecik seyret göze olmaz yasağ

Oldu Sa’dâbâd şimdi sevdiğim dağ üstü bâğ

Çârbâğ-ı Isfahani eylemistir dâğ dâğ

Oldu Sa’dâbâd şimdi sevdiğim dağ üstü bâğ

Nevbahâr erişti oldu ol zemin cennet misâl

Gars olundu kâmetin gibi hezâran nevnihâl

Bağlarla buldu ruhsârın gibi hüsn ü cemâl

Oldu Sa’dâbâd şimdi sevdiğim dağ üstü bâğ

Andadır seyr-i nihâlistân u tarf-ı cûybâr

Andadır gülgeşt-i sahra andadır seyr-i kenâr

İster isen kûhu seyret ister isen bâğa var

Oldu Sa’dâbâd şimdi sevdiğim dağ üstü bâğ

Anda idi dünkü gün hemşîre-i şad ahterin

Sen de gel gâhîce hâlî kalmasın cânâ yerin

Suç benim olsun beni döğsün duyarsa mâderin

Oldu Sa’dâbâd şimdi sevdiğim dağ üstü bâğ

Bir Nihâlistân kitabıdır o sahrâlar meğer

Kim ana havz-ı dilâra simden cedvel çeker

Dağa çık da bağlardan eyle bu sırra nazar

Oldu Sa’dâbâd şimdi sevdiğim dağ üstü bâğ”

6-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

“Gerçi dil almakta hüsnün hayli istidâdı var
Lîk o gîsûnun kafadan ona çok imdâdı var
Çâresiz uşşâkın ancak nâle vü feryadı var
El amân bilmez nedir bir gamze-i bîdâdı var

Çesm-i şûhundur dil-i âşıқта te'sîr eyleyen
Kâkülündür âlemi derbend-i zencîr eyleyen
Mîhr-i la'lindir senin dünyâyı teşhîr eyleyen
Sevdiğim Mühr-i Süleymânın cihânda adı var

Bir perîdir gerçi ammâ yoktur insâniyyeti
Aftâb-ı zerre-i nâcîze saymaz tal'atı
Nahl-i tûbâyı salındırmaz nihâl-i kameti
Gülşen-i hüsn ü cemâlin bir boyu simsâdı var

Meclise bigâneler geldi nice yâd olmasın
Âşıka pek çok cefâyâ nice mutâd olmasın
Şîve fenninde o gözler nice üstâd olmasın
Gamze-i fettân gibi yanında bir üstâdı var

Her gülün şevkiyle bülbül gibi zâr olmaz Nedîm
Değme bir zülf-i girihgîre şikâr olmaz Nedîm
Her gülistanda çü şebnem hâksâr olmaz Nedîm
Değme bir dilber beğenmez bir dil-i nakkâdı var”

7-Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

*“Bihamdillah Revân alındı zevk u şevke mutâd ol
Meserret vaktidir rûh-ı revânım gül açıl şâd ol
Dil-i düşman harâb oldu sefalarla sen âbâd ol
Meserret vaktidir rûh-ı revanım gül açıl şâd ol*

*Bu demler mevsim-i zevk u nesât u şâdmânîdir
Bu asrın her günü güya ki eyyâm-ı cüvânîdir
Çıkıp gülzâra handan olmanın şimdi zamanıdır
Meserret vaktidir rûh-ı revânım gül açıl şâd ol*

*Safâdan servler salınmada etrâf-ı gülşende
Sehâbın mâyesi olmakta tarf-ı bâg-ı efkende
Zamân-ı devletinde şehriyâr-ı âlemin sen de
Meserret vaktidir rûh-ı revanım gül açıl şâd ol*

*Açıldı bunca muhkem kalalar ey şûh-ı mehpâre
Kemer bendin senin feth etmeğe olmaz mı bir çâre
Güşâd eyle aman ol düğme-i zerrini bir pâre
Meserret vaktidir rûh-ı revânım gül açıl şâd ol*

*Sürûr ile cihân rûyun gibi ferhunde vü hurrem
Neşât u sevk u sâdî ile lebrîz oldu hep âlem
Nedîm-i zar ile bir lahzacık olmaz mısın hemdem
Meserret vaktidir rûh-ı revanım gül açıl şâd ol”*

8-Mefûlû mefâîlû mefâîlû feûlûn

“Gülzâra salın mevsimidir geşt ü güzârın
Ver hükmünü ey serv-i revân köhne bahârın
Dök zülfünü şemmûr giyinsin ko ızârın
Ver hükmünü ey serv-i revân köhne bahârın

Bülbüllerin ister seni ey goncadehen gel
Gül gitdiğini anmayalım gülşene sen gel
Pâmâl-i şitâ olmadan iklîm-i çemen gel
Ver hükmünü ey serv-i revân köhne bahârın

Sal hatt-ı siyâhkârın o ruhsâre-i âla
Şemmûrunu kaplat bu sene kırmızı sâla
Al deste eğer lâle bulunmazsa piyâle
Ver hükmünü ey serv-i revân köhne bahârın

Cennet gibi âlem yine her mîve fîrâvân
Sen mîve-i vaslın dahi etmez misin erzân
Uşşâka birer bûse edüp gizlice ihsân
Ver hükmünü ey serv-i revân köhne bahârın

Bir mısra işittim yine ey şûh-ı dilârâ
Bir hoşça da bilmem ne demek istedi ammâ
Makûl dedi zannederim anı Nedîmâ
Ver hükmünü ey serv-i revân köhne bahârın”

9-Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

“Yine oldum esiri âh bir şûh-ı sitemkârın
Ki dilber sevmemiş bilmez belâsın âşık-ı zârın
Ne kâfirliklerin gördüm ben ol zülf-i siyehkârın
O ebrûnun o zâlim gamzenin ol çeşm-i mekkârın

O tıfl-ı nâzı gördüm rûyuna hurşîd eser etmiş
Haberdâr olmamıstım sonra bildim n’eylemiş n’itmiş
Meğer zâlim kaçıp tenhâca Sa’dâbâda dek gitmiş
Temâşâ eylemiş âlâyını şevketli hünkârın

Gezermiş kasrın etrafında yer yer taze mehrûlar
Mukahhal gözlü şîrîn sözlü leylî yüzlü âhûlar
Heman alkış sodasın andırmış çağlayan sular
Ederlermiş duâsın pâdişâh-ı madeletkârın

Güzelsin bîbedelsin şûhsun âlüftesin cânâ
Söz olmaz hüsnüne gelmez nazîrin âleme hakkâ
Senin her cevrine bin cân ile sabr eylerim ammâ
Beni pek öldürür ey bîvefâ ellerle bâzârın

Bugün bir mahrem-i esrâr yârı nüktepîrâdan
İşittim kim sayıp uşşâkını ey şûh-ı sîmîn ten
Nedîm-i zâra benzer âşıkım yoktur demişsin sen
Efendim işte vardır ben esîrin ben giriftârın”

10-Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

“Acep reskeyledi tabım nevâ-yı andelîbâna
Olur mu bülbül olsak biz dahi bir verd-i handâna
Açıldı lâleler güller güzeller çıktı seyrâna
Açılsak biz de bir kaç gonca leblerle gülistâna

Sana dildâdeyim ey şûh istersen dilâzâr ol
Eğer yoğ ise de uşşâka rahmin sevdiğim var ol
Ne çâre kâil olduk hep cefâcûy u sitemkâr ol
Ne olur sen hemen lutfeyle bizden olma bîgâne

Çekip bir iki sâgar şîşe-i nâmûsu sındırsak
Dil-i serdin biraz uşşâka germ etsek ısındırsak
Seni ağyârdan bir iki gün alsak salındırsak
Ne var bir turfa satsak serv-i nâzım biz de yârâna

Amân pek yârelendim ol nigâh-ı şûh-ı evbâşa
Kapıldım doğrusu ol yâl ü bâle ol güzel kaşa
Geçersen semtimizden yolun uğrarsa Beşiktâşa
Efendim gel mürüvvet kıl senindir bende vü hâne

Seni gördüm ki ol şûhun tutup tenhâca dâmânın
Meğer kim azm ederdin aşk-ı müşkil râz-ı pinhânın
Setâretlerle gâhî güldürürdün la’l-i handânın
Ne sihreylerdin ol şûha ne söylerdin Nedîmâne”

11-Feilâtün feilâtün feilâtün falün

“Andırır kasr-ı cinânı bu dil-i nâşâda

Nice akmaya gönül su gibi Sa’dâbâda

Düşürür kevseri ol havz-ı dilârâ yâda

Nice akmaya gönül su gibi Sa’dâbâda

Sürmeli gözlü güzel yüzlü gazâlân anda

Zer kemerli beli hançerli cüvânân anda

Bâhusûs aradığım serv-i hırâmân anda

Nice akmaya gönül su gibi Sa’dâbâda

Görüp ol tarh-ı dilârâyı Nedîm-i şeydâ

Vasfını eyler iken levh-i sipihre imlâ

Dedi bu mısraı bir sâir-i pâkîze edâ

Nice akmaya gönül su gibi Sa’dâbâda”

12-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

“Oldu teşrifin bu vâlâ mesnede ziynetfezâ

Sad ola Kasr-ı Nesâtâbât hünkârım sana

Saye saldın yümn-i iclâl ile mânend-i hü mâ

Sad ola Kasr-ı Nesâtâbât hünkârım sana

Heft iklim içre fermân-ı hü mâyûnun revân

Şimdi sensin pâdişâhım âleme sâhibkırân

Bâb-ı kasrında neşât olsun hemîşe pâsbân

Sad ola Kasr-ı Nesâtâbât hünkârım sana

*Safha-i âlemde bu kasrın hele misli adîm
Kadir olmaz vasfına bir vech ile kilk-i Nedîm
Tarhını hakka ki mergûb eylemiş tab-ı selîm
Sad ola Kasr-ı Nesâtâbât hünkârım sana ”*

13-Feilâtün feilâtün feilâtün feilün

*“Yine bezm-i çemene lâle firûzân geldi
Müjdeler gülşene kim vakt-ı çırağân geldi
Bülbül âteş saçarak bezme gazelhân geldi
Müjdeler gülşene kim vakt-i çırağan geldi*

*Çıkıp ikbâl ile gülzâra şehenşâh-ı cihân
İltifâtıyla eder gülleri şâd ü handan
Lâlezâra gelir elbet yine sultân-ı zaman
Müjdeler gülşene kim vakt-i çırağan geldi*

*Seyr olup raksı yine dilber-i mümtâzların
Yine eflâke çıkar naleleri sâzların
Câna âteş bırakır şulesi âvâzların
Müjdeler gülşene kim vakt-i çırağan geldi*

*Ney ü santür u rebâp ü def ü tanbûr ile çeng
Nağme-i bülbül ü kumrîye olup hemâheng
Pür eder âlemi sevk u tarab-ı rengâreng
Müjdeler gülşene kim vakt-i çırağan geldi*

*Canfezâ turra-i hûbân gibi zülf-i sünbül
Dilgüsâ nazm-ı Nedîmâ gibi ruhsâre-i gül
Dün gülistânda işittim ki der idi bûlbûl
Müjdeler gülşene kim vakt-i çırâğan geldi”*

14-Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

*“Erişti nevbahâr eyyâmı açıldı gül ü gülşen
Çırâğan vakti geldi lâlezârın dîdesi rûşen
Çemenler döndü rûy-ı yâre reng-i lâle vü gülden
Çırâğan vakti geldi lâlezârın dîdesi rûşen*

*Açıldı dilberin ruhsârı gibi lâleler güller
Yakıstı zülf-i hûbanveş zemîne saçlı sünbüller
Bu mısrala nevâsâz olmada aşûfte bûlbüller
Çırâğan vakti geldi lâlezârın dîdesi rûşen*

*Gelir deyü cihânın şehriyârı bezm-i gülzâra
Temâsâ etmek içün yâseminler çıktı dîvâra
Tebessümle dedi gül gonca gûş-ı bûlbûl-i zâra
Çırâğan vakti geldi lâlezârın dîdesi rûşen*

*Olup gülşen çırâğan ile pürsevk u neşâtefzâ
Zemîn-i lâlezârın nûrdan tâvûstur gûyâ
Hezâran müjde kim açıldı rûy-ı gonca-i ranâ
Çırâğan vakti geldi lâlezârın dîdesi rûşen*

*Sezâdır kim cihân ın pâdişâh-ı mekrümetkârı
Müşerref ede teşrîf-i hümayûnuyla gülzârı
Nedîmin sazlarla okuna bu tâze güftârı
Çırâğan vakti geldi lâlezârın dîdesi rûşen”*

15-Mefûlû mefâîlû mefâîlû feûlûn

*“Yetmez mi sana bister ü bâlîn kucağım
Serd oldu havâ çıkma koyundan kuzucağım
Âteşlik eder sana bu sînemdeki dağım
Serd oldu havâ çıkma koyundan kuzucağım*

*Sen böyle soğuk yerde niçün yatar uyursun
Billâhi döğەر dur hele dâyen seni görsün
Dahi küçücüksün yalnız yatma üşürsün
Serd oldu havâ çıkma koyundan kuzucağım*

*Yaklaştı şitâ ebr-i siyâh tuttu cihânı
Kalmadı sabânın gezecek tâb u tüvânı
Kurbânın olam geçti boğaz seyri zamânı
Serd oldu havâ çıkma koyundan kuzucağım*

*Bir câm çek ey goncadehen def -i humâr et
Çeşmimde hayâlin gibi gel geşt ü güzâr et
Nakşın gibi âyîne-i sinemde karâr et
Serd oldu hava çıkma koyundan kuzucağım*

*Der sana Nedîmâ bunu tekrâr be tekrâr
Bigâne ile etme sakın azm-i çemenzâr
Gürgân gibi ağyâr kaparlar seni zinhâr
Serd oldu hava çıkma koyundan kuzucağım ”*

16-Feilâtün feilâtün feilâtün feilün

*“Yine tenhâ elime girdi hele canânım
Bûs edince lebini ağzıma geldi cânım
Gece yıldız sayar iken bu dil-i nâlânım
Doğdu nâgâh güneş gibi meh-i tâbânım*

*Dün dil-i zâr ile sohbet ederek gitmişsin
Vade-i lûtfu kasemler ile berkitmişsin
Deheninden bize bir bûse mi vadetmişsin
Bizde bir böyle ağız müjdesi var sultânım*

*Sen de kendin gibi bir sûha nigezbân oldun
Gül iken böyle niçün bülbül-i nâlân oldun
Sen nice tâ bu kadar aşk ile hayrân oldun
Hele ben sana efendim katı pek hayrânım*

*Çık levendâne dolaş gûşelerin gülzârın
Meded ey serv-i revan bozma meded reftârın
Pâyımâl olmadır ümîdi Nedîm-i zârın
Ayağın sakınarak basma aman sultânım ”*

17-Feilâtün feilâtün feilâtün feilün

“Yeniden eski muhabbetleri tecdîd edelim

Gel benim kaşı hilâlim bize bir îd edelim

Seni bir câm-ı musaffa ile hurşîd edelim

Gel benim kaşı hilâlim bize bir îd edelim

İste hûn oldu dilim gamze-i ayyâşın için

İste hançerlere düştüm senin ol kaşın için

Pek ricâ ederim unutma güzel başın için

Gel benim kaşı hilâlim bize bir îd edelim

Yeter ağılattı fîrakın bu dil-i bîmârı

Yeter ettirdi hayâlin bana âh ü zârı

Kâmkâr et bizi bir gün de efendim bârî

Gel benim kaşı hilâlim bize bir îd edelim

Dil senin sohbetine tâlib ü râğıptır pek

Şevkimiz talat-ı pürnûruna tâliptir pek

Hele Tophâne günü olsa münâsiptir pek

Gel benim kaşı hilâlim bize bir îd edelim

Bezmimiz rûyun ile reşk-i gülistan olsun

Handelerle leb-i la’lin şekerfesân olsun

İtizâr etme Nedîmâ sana kurbân olsun

Gel benim kaşı hilâlim bize bir îd edelim”

18-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

“Sevdiğim cânım yolunda hâke yeksân olduğum

İddir çık nâz ile seyrâna kurbân olduğum

Ey benim aşkında bülbül gibi nâlân olduğum

İddir çık nâz ile seyrâna kurbân olduğum

Cümle yârân sana uşşâk olduğun bilmez misin?

Cümlelerin tâkatleri tâk olduğun bilmez misin?

Şimdi âlem sana müştâk olduğun bilmez misin?

İddir çık nâz ile seyrâna kurbân olduğum

Gâhî Feyzâbât’a doğru azmedüp eyle safâ

Asafâbât’a gelüp gâhî salın ey mehlikâ

Gel hele gör sahn-ı Sa’dâbâda hiç olmaz bahâ

İddir çık nâz ile seyrâna kurbân olduğum

Kapladüp gül penbe sali ferve-i şemmûruna

Ol siyeh zülfü döküp ol sine-i billuruna

İtr-ı sâhîler sürüp ol gerden-i kâfûruna

İddir çık nâz ile seyrâna kurbân olduğum

Sen açıl gül gibi zâr ile hezâr olsun Nedîm

Bend bend olsun ham-ı zülfün şikâr olsun Nedîm

Sen salın cânâ yolunda hâksâr olsun Nedîm

İddir çık nâz ile seyrâna kurbân olduğum”

19-Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

*“Serâpâ hüsn ü ânsın dilsitansın nâzperversin
Cüvân-ı mihribânsın şûhsun nâzende dilbersin
Nazîrin yok cihânda hüsn ile mihr-i münevversin
Bahâ olmaz sana cânâ acep pâkîze gevhersin*

*Eyâ gülzâr-ı hüsn ü behçetin nahl-ı şerefrâzı
Kim üstât etti fenn-i işvede ol çeşm-i tannâzı
Kim öğretti sana cânâ bu denli şîve vü nâzı
Ki dâim böyle nâz ile güler nâz ile söylersin*

*Yeter kaldın yeter ey tıfl-ı nâzım hânede tenhâ
Yeter karışmasınlar sana gayrı dâye vü lâlâ
Biraz gel bâğa bûlbûl dinle seyret açıl cânâ
Ki sen dahi henüz açılmamış bir gonca -i tersin*

*Hırâmın dilpesend ü cünbüsün dilhâhdır cânâ
Hayâlinle Nedîm ’in kârı âh ü vâhdır cânâ
Atan anan senin var ise mihr ü mâhtır cânâ
Ki bir bakışta mihre bir bakışta mâha benzersin”*

20-Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

*“Yakın gel kaçma ey şûh-ı cihân hüsnün ayân olsun
Bana her bir nigâhın mâye-i ârâm-ı cân olsun
Ruhu gül lebleri mül kâmeti serv-i revân olsun
Olursa bârî dilber böyle şûh-ı nüktedân olsun*

*Seni pinhân sevüp ey nevnihâl-i bâğ-ı istiğnâ
Biraz müddet seninle zevk u sohbet edelim tenhâ
Eğer sen gelmez isen sana ben azm ederim ammâ
Sakin kendin bu râz ağıyardan dâim nihân olsun*

*Bu ahd-i zevk u sâdinin gerek kadrin bile âdem
Ki diller her zaman olmaktadır bir şevk ile hurrem
Nedîmâ vakt-i Cemde olmamıştır böyle hurrem dem
Duâ-yı devlete meşgul olup dil şâdmân olsun”*

21-Feilâtün feilâtün feilâtün falün

*“Sâkiyâ meclise gel cismime gelsin cânım
Ahtlar tevbeler ol sâgara kurbân olsun
Ayağın sakınarak basma amân sultânım
Dökülen mey kırılan şişe-i rindân olsun*

*Merhabâ ettiğin ellerle revâ mı göreyim
Eller emsin o şeker lebleri de ben durayım
Bârî lûtfeyle â zâlim biricik yüz süreyim
Pâyın olmazsa eğer gûşe-i dâmân olsun*

*Şûhsun neyleyim ammâ ki yalan söylersin
Her zaman böyle Nedîmâyı firîb eylersin
Hamdır mîve-i vaslım sana olmaz dersin
Olsun ey tâze nihâl-i çemen-i cân olsun”*

22-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

“Ey şeh-i hûbânım eyle ol kadd-i mevzûna sen
Reng-i gülden câme bûy-ı yâseminden pîrehen
Servsin sana yeşil sâlî gerektir nîmten
Reng-i gülden câme bûy-ı yâsemenden pîrehen
Bâğa gel ey gülbeden açıl gül ey goncadehen

Devr-i Sultân Ahmed-i Gâzîdir ey şûh-ı cihân
Müjde-i feth olmada her lahzada sâdîresân
Sana lâyük böyle eyyâm-ı meserrette hemân
Reng-i gülden câme bûy-ı yâsemenden pîrehen
Bâğa gel ey gülbeden açıl gül ey goncadehen

Mûmiyânım pek güzel yakıştı büldârî sana
Hem muvafık düştü bu destâr-ı hüinkârî sana
Goncasın söyle sabâya eylesin bârî sana
Reng-i gülden câme bûy-ı yâsemenden pîrehen
Bâğa gel ey gülbeden açıl gül ey goncadehen

Kâkülünden perde çekmişsin ruh-ı tabanına
Âferin ey gonca -i bâğ-ı edeb irfânına
Nâzperversin ederlerse sezadır şânına
Reng-i gülden câme bûy-ı yâsemenden pîrehen
Bâğa gel ey gülbeden açıl gül ey goncadehen

Giymiş ol rûh-ı musavver kırmızı cânfes kaba

*Lâleveş gördüm seher açıldı gülşenden yana
Cism-i pâkine münâsib gelse olurdu sezâ
Reng-i gülden câme bûy-ı yâsemenden pîrehen
Bâğa gel ey gülbeden açıl gül ey goncadehen”*

23-Feilâtün feilâtün feilâtün feilün

*“Bir safâ bahs edelim gel şu dil-i nâşâda
Gidelim serv-i revanım yürü Sa’dâbâda
İste üç çifte kayık iskelede âmâde
Gidelim serv-i revanım yürü Sa’dâbâda*

*Gülelim oynayalım kâm alalım dünyâdan
Mâ-i tesnîm içelim çeşme-i nevpeydâdan
Görelim âb-ı hayât aktığın ejderhâdan
Gidelim serv-i revanım yürü Sa’dâbâda*

*Geh varup havz kenârında hırâmân olalım
Geh gelüp Kasr-ı Cinan seyrine hayrân olalım
Gâh okuyup gâh gazelhân olalım
Gidelim serv-i revânım yürü Sa’dâbâda*

*İzn alup cuma namazına deyü mâderden
Bir gün uğrayalım çerh-i sitemperverden
Dolaşup iskeleye doğru nihan yollardan
Gidelim serv-i revanım yürü Sa’dâbâda*

*Bir sen ü bir ben ü bir mutrıb-ı pâkîze edâ
İznin olursa eğer bir de Nedîm-i şeydâ
Gayrî yârânı bu günlük edüp ey şûh fedâ
Gidelim serv-i revânım yürü Sa'dâbâda"*

24-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

*"Vasf-ı hüsn ü behçeti bir vech ile sığmaz dile
Gel Serefâbâdı gör şevketli hünkârım hele
Anlanılmaz hak bu kim ârâyîş-i takrîr ile
Gel Serefâbâdı gör şevketli hünkârım hele*

*Her nefes âb u havâsı câna canlar katmada
İntisâbınla cihâna nâz u nahvet satmada
Kangî gün teşrîf eder şahım deyü cân atmada
Gel Serefâbâdı gör şevketli hünkârım hele*

*Anı ziynetler ile yaptırdı sadr-ı azamın
Tâ ki açılsın temâşâstıyla tâb-ı ekremi
Lûtf u ihsan kıl diriğ etme efendim makdemin
Gel Serefâbâdı gör şevketli hünkârım hele*

*Ben kulun sordum Nedîmâdan anun evsâfını
Vasf u meth etti begâyet tarhını eşrâfını
Rûha tesbih eyledi hattâ havâ-yı sâfını
Gel Serefâbâdı gör şevketli hünkârım hele"*

25-Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

“Cemâl-i bâkemâlin buldu revnak nûr u behçetle

Tıraş oldun efendim âfiyetler izz ü devletle

Şükürler kim yine buldun kemâl icrâ-yı sünnetle

Tıraş oldun efendim âfiyetler izz ü devletle

Değişmem müsk-i Çîne hâk-i pâ-yi anberâmîzin

Bütün dünyâya vermem ben senin bir mû-yı nâçîzin

Hemîşe sevklerle geçsin evkât-ı tarabrîzin

Tıraş oldun efendim âfiyetler izz ü devletle

Sütürre reşk kim devletlû başından bulur devlet

Haset mıkırsa kim eyler seninle leb lebe sohbet

Cebîninden gelir âyînenin ruhsârına ziynet

Tıraş oldun efendim âfiyetler izz ü devletle

Zamânında serâpâ resmi nevdür çünkü dünyânın

Okunsun bu yeni şarkısı da bârî Nedîmânın

Hemîşe olsun eîzün ömrün ile zât-ı zîşânın

Tıraş oldun efendim âfiyetler izz ü devletle”

26-Fâîlâtün fâîlâtün fâîlâtün fâîlün

“Sînemi deldi bu gün bir âfet-i çârpâreli

Gül yanaklı gülgüli kerrâkeli mor hâreli

Çifte benli sîm gerdemli güneş ruhsâreli

Gül yanaklı gülgüli kerrâkeli mor hâreli

*Bir civân kâşî sarık sarmış efendim başına
Sürme çekmiş itr-i sâhîler sürünmüş kaşına
Şimdi girmiş dahi tahmînimde on beş yaşına
Gül yanaklı gülgüli kerrâkeli mor hâreli*

*Şehnişinler ziyneti âgûşlar pîrâyesi
Dahi bir yıldır yanından ayrılalı dâyesi
Sevdiğim gönlüm sürûru ömrümün sermâyesi
Gül yanaklı gülgüli kerrâkeli mor hâreli*

*Şivesi nâzî edâsı handesi pek bîbedel
Gerdeni püskürme benli gözleri gayet güzel
Sırma kâkül sîm gerden zülf tel tel ince bel
Gül yanaklı gülgüli kerrâkeli mor hâreli*

*Ol perî rûyun cefâ-yı çeşm-i cellâdın demem
Derd-i aşkıyla Nedîmin âh u feryâdın demem
Tarz u tavrın söylesem mâni değil adın demem
Gül yanaklı gülgüli kerrâkeli mor hâreli”*

4.3. Şeyh Gâlib Şarkıları

1-Fâilâtün mefâilün feilâtün

*“Ey hihâl-i işve bir nevres fidânımsın benim
Gördüğüm günden beri hâtır-nişânımsın benim
Ben ne hâcet kim diyem rûh-ı revânımsın benim*

Gizlesem de âşikâr etsem de cânımsın benim

Derd-i aşkın ben senin bîhûde ızhâr eylemem

Lâf edip âh u enini kendime kâr eylemem

Hâsılı âlem bilir bu sırrı inkâr eylemem

Gizlesem de âşikâr etsem de cânımsın benim

Ey gül-i bâg-ı vefâ malûmun olsun bu senin

Hâr-ı cevri ile sakın terk eylemem pîrâmenin

Ölme var ayrılma yokdur öyle tutdum dâmenin

Gizlesem de âşikâr etsem de cânımsın benim

Gâhî ikrâr eyleyip gâhî dönüp inkârdan

Aksini seyreylerim âyîne dîvârdan

Gerçi bu sûretle pinhân eylerim alyârdan

Gizlesem de âşikâr etsemde cânımsın benim

Beste kıldım sâz-ı efkârı o zülf-i sünbüle

Oldu Gâlib perde-i âhım muhayyer sünbüle

Her çi bâd-â-bâd bâglandım hevâ-yı kâküle

Gizlesem de âşikâr etsem de cânımsın benim”

2-Fâilâtün mefâilün feilâtün

“Hu’le-i reng-i letâfet rûy-ı âlındır senin

Murg-ı dil pervâne-i şem-i cemâlidir senin

Dag dag-ı sîne fânus-ı hayalindir senin

Devr eden hâtırda hep fîkr-i visalindir

Bezm-i aşka dâI-ı dil hem şişedir hem lâledir

Eşk-i germ-âteşdir ammâ âteş-i seyyâledir

Câm-ı hüsnün gûyiyâ bir şû' le-i cevvalidir

Devr eden hâtırda hep fîkr-i visalindir senin

Cûybâr-ı bâg-ı hüsnündür benim giryânlığım

Sanma ki âyîne-veş bî-hûdedir hayrânlıIım

Gerdii-i çeşmimden idrâk eyle sergerdânlığım

Devr eden hâtırda hep fîkr-i visalindir senin

Dûzah-ı sûz-ı dil-ârânın dil oldu mâili

Eyledi gîrdâb-ı hayret gâlib-i deryâ-dili

Çarhdan geçsem de geçmem senden ey meh hâsılı

Devr eden hâtırda hep fîkr-i visalindir senin

Gerdiş eylerse murâdımca bu dölâb-ı felek

Cûybâr-ı vuslatındır hemdemim bî-rayb ü şek

Hâhid olsun tâifânı arş olan fevc-i melek

Devr eden hâtırda hep fîkr-i visalindir senin”

3-Fâilâtün mefâilün feilâtün

“Sevelim yârı hât-âverlig-i hengâm olsun

Biz de bir gün görelim sâye-i didârında

Gündüz olmazsa da mihmânımız ahşam olsun

Biz de bir gün görelim sâye-i didârında

Reşk-i hurşîd iken ol dil-beri âlî-evsâf

Etmesün her nâzara cılve-i hüsnî isrâf

Bakmasın rûz u şeb âyîneye insâf insâf

Biz de bir gün görelim sâye-i didârında

Acâbâ hâtıra-i rûz-ı hisâb etmez mi

Etdigi vâde-i ferdâya hicâb etmez mi

Dağıdıp kâkülünü keşf-i nikâb etmez mi

Biz de bir gün görelim sâye-i didârında

Der-kenâr eyleyip ol mihr-i şafak-peymâyı

Çekelim subh-ı celî şa'ş'a' veş sahbâyı

Unudup mihnet-i dîrûzu gam-ı ferdâyı

Biz de bir gün görelim sâye-i didârında

Söyle ey âh yetiş sen o meh-i tâbâna

Çekmesin kendini tâ ol derece pinhâna

Merhamet yok mu meLer gâlib-i nâ-sâmanâ

Biz de bir gün görelim sâye-i didârında”

4-Fâilâtün mefâilün feilâtün

“Muntazır teşrîfine saf saf durur serv-i çemen

Vaktidir ey nev bahâr-ı işve bu gülzâra gel

Yolların bekler gül-i nesrîn ü arar yâsemen

Vaktidir ey nev-bahâr-ı işve gülzâra gel

Sîne-i pür-dâg-ı gûyâ lâle-zâr etdim sana

Çeşme çeşme eşk-i çeşmim cûybâr etdim sana

Bir müferrih bâg-ı dil-cû âşikâr etdim sana

Vaktidir ey nev-bahâr-ı işve gülzâra gel

Çekme istingaya nâz u cevri efzûn eyleme

Goncanın sad-pâre olmuş bâgrını hûn eyleme

Sebze-zârın benzini soldurma mahzûn eyleme

Vaktidir ey nev-bahâr-ı işve gülzâra gel

Cûşîş-i hûn-ı safâya ermeden vakt-i sükûn

Etmeden bûlbüllerin feryâdını fûrkat zebûn

Gâlibi zencîr-i mevce çekmeden cûy-ı cünûn

Vaktidir ey nev-bahâr-ı işve gülzâra gel”

5-Mefâilün mefâilün feûlün

“Gördüm hat-âver olmuş o mâh âh âh âh

Almış sipihri dûd-ı siyâh âh âh âh

Âlem o yüzden oldu tebâh âh âh âh

Dersem aceb mi gâh be-gâh âh âh âh

Düşdüm hevâ-yı zülfüne ol şûh meh-veşin

Çekdim kemân-ı aşkını ebrû-yı dil-keşin

Hikmet bu kim duhânına yandım o âteşin

Dersem aceb mi gâh be-gâh âh âh âh

Ümmîdvâr iken ben o şâhın vefâsına

Melûf iken inâyet ü lutf ü atâsına

Agyâra uydu etdi sitem mübtelâsına

Dersem aceb mi gâh be-gâh âh âh âh

Bir âşıkın ki olmaya hükmi sitâresi

Âheng-i zülm ü zulmet ede mâh-pâresi

Âh eylemekden özge nedir söyle çâresi

Dersem aceb mi gâh be-gâh âh âh âh

Bezminde bende Gâlib-i mestâneyim senin

Zencîr-i târ-ı zülfüne dîvâneyim senin

Etrâf-ı şem'-i cem'ine pervâneyim senin

Dersem aceb mi gâh be-gâh âh âh âh”

6-Mefâilün mefâilün feûlün

“Bülbül erip bahâra yine âh âh âh

Başladı âh ü zâra yine âh âh âh

Hat geldi rûy-ı yâra yine âh âh âh

Anber döküldü nâra yine âh âh âh

Ol mâh-pâre tutdu sitem resm-i râhını

Geh zâhir etdi gâh nihân etdi mâhını

Seyr eyle halka halka o zülf-i siyâhını

Kasd etdi târmâre yine âh âh âh

Terk etdi istirâhât-ı leyl ü nehârı dil

Âh u enîn ile geçürir rüzgâr-ı dil

Derd ü gamınla kalmamış iken karar-ı dil

Etmekde bir karara yine âh âh âh

Yüksek uçup gurûr ile gayret-i melek

Bir dem murâdım üstüne devr etmedi felek

Feyâdı perde perde çıkardım sipihre dek

Bak ah-ı bî-şûmâra yine âh âh âh

Gâlib o gülizâra olup mübtelâ hemân

Sevdâ-yı aşkın etmededir iddiahemân

Ol âteş ile yanmadadır dâimâ hemân

Âh etmeyip ne çâre yine âh âh âh”

7-Fâilâtün mefâilün feilâtün

“Emrine dil-bestedir her dilber-i fettân senin

Hehr-i hüsnün şehriyârisin bugün fermân senin

Devr eder vefk-i murâdınca bütün devrân senin

Hehr-i hüsnün şehriyârisin bugün fermân senin

Gel kerem-kârım dil-i uşşâk-ı mahzûn eyleme

Gonce-veş perverdegân-ı vaslı dil-hûn eyleme

Fürkat âdet olmasın kan eyle kânûn eyleme

Hehr-i hüsnün şehriyârisin bugün fermân senin

Bûy-ı hicrân vermesin gülberk-i handânın dirîg

Zâr u giryân olmasın uşşâk-ı nâlânın dirîg

Dest-bûs olmazsa bârî etme dâmanın dirîg

Hehr-i hüsnün şehriyârisin bugün fermân senin

Hûblar saf saf dizilmiş senin dîvânına

Tâifân-ı arş-ı alâ reşk eder unvânına

Bir nâzar kıl arz-ı hâl-i gâlib-i nâlânına

Hehr-i hüsnün şehriyârisin bugün fermân senin”

8- Mefâilün mefâilün feûlün

“Ey şeh-i hubân-ı cihân dogrusu

Ben sana dîvâneyim âh âh âh

Böyledir el-hâsıl inan dogrusu

Aşk ile efsâneyim âh âh âh

Hem-dem iken her dem o meh-tal 'ata

Mahrem iken meclis-i ünsiyyete

Âyine-veş şimdi düşüp hayrete

Akl ile bigâneyim âh âh âh

Ta-ber-seher şevk ile ey nâzenin

Hasta-i hicrânını kıldın hazîn

Yerde kalır sanma bu âh u enîn

Hem 'ine pervâneyim âh âh âh

Âteş-i dîdârın olup şu 'le-ver

Yakdı vücûd âlemini serteser

Kalmadı gâlib-i dil ü cândan eser

Dahı nice yanayım âh âh âh”

9-Fâilâtün mefâilün feilâtün

“Ârzû-yı vuslatın her dem dil-i pâkimdedir

Gevher-i aşkın sadeḡ-veş sîne-i çâkimdedir

Dâimâ bu şübhe ammâ tâb-ı gam-nâkimdedir

Kangı âşıkdır senin gönlünde gönlün kimdedir

Pîş-i râhına senin ey şâh-ı hûbân bende çok

Dâd-hâhın hadden efzûn sâil-i hâhende çok

Yalnız bir ben değil efkende çok hâhende çok

Kangı âşıkdır senin gönlünde gönlün kimdedir

Perçemîn sevdâsı her şeb kıl ü kâlimdir benim

Bahs-i zülfün çok zamânlardır hayâlimdir benim

Sormak ayb olmazsa sultânım suâlimdir benim

Kangı âşıkdır senin gönlünde gönlün kimdedir

İmtiyâza kâilim ben terk-i agyâr istemem

Bildiğimdir hüsn-i âlem-gîrîn inkâr istemem

Dogrusun söyle bana aldanma bâzâr istemem

Kangı âşıktır senin gönlünde gönlün kimdedir

Perçemîndir gâlib-i bî-sâbr u samân eyleyen

Tal'atın mirâtıdır uşşâk-ı hayrân eyleyen

Gerçi sensin herkesin gönlünde cevân eyleyen

Kangı âşıktır senin gönlünde gönlün kimdedir”

10-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

“Fârig olmam eylesen yüz bin cefâ sevdim seni

Böyle yazmış alınma kilik-i kazâ sevdim seni

Ben bu sözden dömezem devr eyledikçe nûh-felek

Şahid olsun aşkıma arz u semâ sevdim seni

Bend-i peyvend-i dilim ebrû-yı gaddârındadır

Rişte-i cemiyyetin zülf-i siyeh-kârındadır

Hastayım ümmîd-i sıhhat çeşm-i bîmârındadır

Bir devâsız derde oldum mübtelâ sevdim seni

Ey hilâl-ebrû dilin meyli sanadır doğrusu

Sû-yi mihrâba nigâhın keç-edâdır doğrusu

Râ kaşımdan inhirâf etsem riyâdır doğrusu

Yâ savâb olmuş veyâ olmuş hatâ sevdim seni

Bî-gûbârım hasret-i hattınla hâk olsam yine

Sıhhatım rûh-ı lebindendir helâk olsam yine

Tig-i gamzeden kesilmem çâk çâk olsam yine

Hâsılı bîhûde cevır etme bana sevdım seni

Gâlib-i dîvâneyim Ferhâd u Mecnûn'a salâ

Yüz çevirmem olsa dünyâ bir yana ben bir yana

Hem 'ine pervâneyim pervâ ne lâzımdır bana

Anlasın bîgâne bilsin âşinâ sevdım seni”

11-Fâilâtün mefâilün feilâtün

“Eger sâhil-i-serâ görmekse çarhın maksad-ı cânı

Temâşâ eylesin bu dil-nişîn bâg-ı gülistânı

Fürûzândır-sipihrin bunda hep şem'-i şebistânı

Efendim yümn-i teşrîfinle mesrûr et Çerâgânı

Bunun mânendi bir sâhil-serâ yokdur hâkîkatde

Niçin kim mahzâr-ı eltâf-ı hûnkâr oldu gâyetde

Nâzâr-gâh-ı kerâmetde makâm-ı kurb-ı devletde

Efendim yümn-i teşrîfinle mesrûr et Çerâgânı

Anın her kâhı bir beytül-kâsîde tâze mazmûndur

Bütûn manâ-yı zîbâ-yı meserretle meşhûndur

Kusûr-ı var ise şevketle teşrîf-i hümayûndur

Efendim yümn-i teşrîfinle mesrûr et Çerâgânı

Münakkaş revzeni kim çâk çâk ü dâg dâg olmuş

Serâser müjde-i teşîfi bekler göz kulağ olmuş

Dahı sâyende âbâdan olup şimdi çerâg olmuş

Efendim yümn-i teşrîfinle mesrûr et Çerâgân

Sen ihyâ eyledin hem bâg-ı mülki hem bu gülzârı

Duâ-yı devletindir herkesin gâlib gibi kârı

Dirîl etme kerem kıl bendelerden lutf-ı dîdârı

Efendim yümn-i teşrîfinle mesrûr et Çerâgânı”

4.4. Enderunlu Fâzıl Şarkıları

1-Feilâtün feilâtün feilâtün feilün

“Âh o pâkize edâ ‘âşık-ı zârıñ cânı

İki reng ile esîr itdi dil-i nâlânı

Gahice sarı gehî al giyer kaftânı

Biri altûn sarısıdır biri tavşan kânı

Saruyı giyme meded beñzi solar âfâkıñ

Saruluk ‘illette uğradı hep ‘uşşâkuñ

Döndi nilüfere hasret ile bu müştâkıñ

Bize reng eyleme ey cânımızıñ cânânı

Ah giyse açılur verd-i ruh-ı nemnâkı

Bütün al üstüne al oldı vücûd-ı pâkı

Barata al yüzi al gâret ider o râkı

Kân ider gamzeleri şivesi hüsn ü ânı

Hüsni hoş kâmeti hoş kıt ‘ası hoş cânânım

Tepeden tırnağa del hüsni mesellem cânım

*Güzel olduğına şâhid yetişür sultânım
Ki ola Fâzıl-ı dâna gibi bir şa ‘bânı”*

2-Feilâtün feilâtün feilâtün feilün

*“Dil-i bîcâre gam-ı ‘aşk ile nâ-kâm olsun
Beste-i silsile-i zülf-i siyeh-fam olsun
Dilber olursa da mümtâz u hoş-endâm olsun
İşte âfet gibi bir şûh-ı dil-ârâm olsun*

*Çünkü bî-dâr iken üftâdeñe yok insâfîñ
Emeyim bârî uyurken o vücûd-ı sâfîñ
Eyleyim hırsla dîş yâresi etrâfîñ
Seni hep ‘âleme teşhîr ideyim nâm olsun*

*Lutf u ârâm idüp ey şûh-ı cihân-ı mümtâz
Eyle ‘uşşâka bir lahza meded nâz u niyâz
Hâneye gitme pek erkence efendüm ne bu nâz
Hele sabr eyle â meh-pâre ki ahşâm olsun*

*Devlet-i vaslîña tâlib degilim sultânım
Ben de Fâzıl gibi dîdâre hemân şa ‘bânım
Yañağıñdan belî bir bûsecik ister cânım
Şimdi olmazsa eger mevsim-i bayrâm olsun”*

3-Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

“Eyâ ‘âlem eyâ ‘âlem yine derd-i nihânım var

*‘Acb vâkıfsıñız bilmem yeñi bir mihribânım var
Güzeller şâhı Antonum saña billâh meftûnım
Ne sîmim var ne altunım hemân bir saklı cânım var*

*Süzülsün çeşm-i cellâdıñ cefâdır çünki mu ‘tâdıñ
Seniñ var ise bîdâruñ benüm âh u figânım var
Baña ol yâr içün Fâzıl cesedler olmadı hâ`il
Tenimde şimdi ve `l-hâsıl iki rûh-ı revânım var”*

4-Feilâtün feilâtün feilün

*“Halkdan kıldı o meh-pâre hicâb
Yüzine perçemini kıldı nikâb
Ay gibi meclise itdiñ de zuhûr
Didiler ismine ‘âlem-i mehtâb*

*Çekerim ben de saña büryânım
Güzelim bî-bedelim cânânım
Bize de eyle nazar sultânım
Olmuşum âteş-i ‘aşkınla kebâb*

*Serv-i nâzım buyuruñ seyrâne
Geldi esbâb-ı safâ meydâne
Bâde bir yâne kadeh bir yâne
Seni biñ cânla gözler ahbâb*

Fâzıl-ı zârı helâk eylersin

*Sözi hep gamze ile söylersin
Niçün ol zâlîme ısmarlarsın
Ne olur virseñ o leblerle cevâb”*

5-Fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Kimdir ol nâdîde-mahbûb-ı cihân
Raksa girmiş nâz ider bir nev-civân
Görmemiştir böyle çeşm-i ‘âşıkân
El-amân kmdir o kâfir el-amân*

*Kanğı milletden ne dirler adına
Beñzemez hakkâ beşer evlâdına
Rahmı var mı ‘âşık-ı nâşâdına
Huri mi yâhûd perî mi ol civân*

*Hüsnüne baksañ melek-sîmâsıdır
Kâmeti bâğ-ı irem tûbâsıdır
Kanğı bağın gonçe-i zîbâsıdır
Kimlerin cânânı ol rûh-ı revân*

*Müjdeler Fazıl o şûh-ı mu‘teber
Ustasından ben bugün aldım haber
Sempti ol şem ‘iñ meger semt-i Fener
İsmine dirler imiş Zer-Nişân”*

6-Feilâtün feilâtün feilün

“Behey âfet ne kıyâmetdin sen
Âşıkân cânına hasretsin sen
İşidürüm ki bir âfet var imiş
Şimdi bildim ki ne âfetsin sen

Afv idüp hüsnîne geç bakdım ise
Seni sâ’irlere beñzetdim ise
Bilmeyüp zerre kusûr itdüm ise
Şimdi bildim ki ne âfetsin sen

Seni tashîh idüp al âher
Añladım hüsnîni bâtın zâhir
Ehl-i ‘aşka ne belâsın kâfir
Şimdi bildim ki ne âfetsin sen

Saña Fâzıl dahı dîvâne imiş
Hayli dem şem’ine pervâne imiş
Sende bu cezbe-i zîbâ ne imiş
Şimdi bildim ki ne âfetsin sen”

7-Feilâtün feilâtün feilün

“Gözleriñ nergis-i şehlâ mı ‘aceb
Deheniñ gonçe-i zîbâ mı ‘aceb
Hep şükûfeleri cem’ itdi yüzüñ
Gülistânıñ yeñi dünyâ mı ‘aceb

*Kimse bilmez ne çapkın cânâ
Yâsemen gerçi ki ismiñ hâlâ
Gerdeniñ berg-i semender ammâ
Ruhlariñ lâle-i hamrâ mı ‘aceb*

*Katmer olmuş nedir ol kâkül-i nâz
Bahçe-i ‘ışvede ol sünbül-i nâz
Nedir olçehrede bitmiş gül-i nâz
Dil aña bülbül-i gûyâ mı ‘aceb*

*İşte bu şarkı eyâ gonçe-dehen
Bir çiçekdir saña ‘âşıklardan
Fâzılıñ sözine beñzer bu suhan
O saña ‘âşık-ı şeydâ mı ‘aceb”*

8-Fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Şîve-kârım ser-firâz olmuş yine
Şeh-süvâr-ı esb-i nâz olmuş yine
Nâz için şemsiyye almış destine
Hasret-i ehl-i niyâz olmuş yine*

*Hüsle sen şâh-ı hûbânsın begim
‘Âleme bir mâh-ı tâbânsın begim
Ehl-i ‘aşka düşmen-i cânsın begim
Gamzeler tâkat-güdâz olmuş yine*

Esble ‘uşşâkı pâ-mâl eylemiş
Hüsniñe bilmem ki ne hâl eylemiş
Her nigâhıñ Rüstem-i Zâl eylemiş
Cân-şikâ şâh-bâz olmuş yine

Ruhlarıñ şemsiyyeden olmuş ‘ayân
Âfitâbı eylemek olmaz nihân
Cilvedir ‘uşşâka kasdı her zamân
Muharrem erbâb-ı râz olmuş yine

Her zamân kim esbine dizgin ider
Hû çeküp ‘âşıkları tahsîn ider
Şîvelerle Fâzılı gamgîn ider
Dil gamıyla nâke-sâz olmuş yine”

9-Fâilâtün fâilâtün fâilün

“Nev-hilâlim işte ‘ıyd eyyâmıdır
‘Âleme zevk ü safâ hengâmıdır
Lebleriñden bûse vir ‘uŝŝâkıña
Vaktidir zîrâ şeker bayrâmıdır

Giymiş ol şîrîn dehen nâzik edâ
Bir şeker renginde hârâdan kabâ
Tatlı dille eylemekde merhabâ
Vaktidir zîrâ şeker bayrâmıdır

‘Âferîn etvârîña ahlâkîña
Acı söz hiç söyleme ‘uşşâkîña
Tatlı yüz göster begim müştâkîña
Vaktidir zîrâ şeker bayrâmıdır

Fâzılâ virdi baña la ‘l-i teri
Leb-be-leb itmiş iken ol dilberi
Şarkı için bu kelâm-ı sükkeri
Vaktidir zîrâ şeker bayramıdır”

10-Feilâtün feilâtün feilün

“Nev-bahâr irdi safâ mevsimidir
Böyle demlerde nice hâb idelim
Binelim kayığa sohbet demidir
Tâ seher sâz ile mehtâb idelim

Şevkile âb u hevâya uyalım
Vaktidir zevk ü safâya toyalım
Ne Hisâr u ne Tarabya koyalım
Tâ seher sâz ile mehtâb idelim

Giceden nûş idelim sahbâyı
Âtalım câma gam-ı ferdâyı
Virelim velveleye deryâyı
Tâ seher sâz ile mehtâb idelim

*Ola kayıkda iki sâzende
Bir iki nağmesi hoş hânende
Bir de ol şuh ile Fâzıl bende
Tâ seher sâz ile mehtâb idelim”*

11-Müstefilün müstefilün

*“Sad hamd ola ey hîle-kâr
Gitdi zamân-ı âh u zâr
Fitrâk-i ‘aşkdan seniñ
Buldum hülâsa iktidâr*

*Şimdiden gerü âzâdeyim
Sanma saña üftâdeyim
Hâlâ gamıñdan sâdeyim
Râhatla kalbim neş’e vâr*

*Ma ‘lûmuñ olsun ey perî
Ben ‘aşkdan oldum beri
Olmuş hele çokdan beri
Ol eski âteş târ u mâr*

*Zikr olsa ismiñ her kaçan
Beñzim dahı dönmüş neden
Tursam saña baksam da ben
Olmaz derûnum ra ‘şe-kâr*

*Varsam da hâba her dem
Görmem seni rü'yâda hem
Bîdâr iken fîkr eylemem
Aslâ seni ley ü nehâr*

*Yanıñda tursam dâ'imâ
Bulmam ne zevk ü safâ
Ağyâr ile izin saña
Var ülfet it ey yâdigâr*

*Yokdur saña ğayrı yasâğ
Senden idüp Fâzıl ferâğ
Var olbenden ol zâlim ırâğ
Gitdi ol eski i 'tibâr''*

12-Feilâtün feilâtün feûlün

*“Edâsı cilvesi hoş dil-pesendim
Seni gördükde ben gâyet begendim
Saña bir togrı sözüm var efendim
Nazîriñ yok cihânda şehlevendim*

*Güzeller içre şûh-ı bî-bedelsiñ
Dahı 'âşıklara tûl-ı emelsiñ
Güzelsiñ sevdiğim gâyet güzelsiñ
Nazîriñ yok cihânda şehlevendim*

*Efendüm şimdicek meydân seniñdir
Ne ki eylerseñ it devrân seniñdir
Hemân sen nâza başla cân seniñdir
Nazîriñ yok cihânda şehlevendim*

*Bütün ‘âlem saña dil-dâde oldu
Turup seyrâna hep âmâde oldu
Saña Fâzıl dahı üftâde oldu
Nazîriñ yok cihânda şehlevendim”*

13-Mefâîlün mefâîlün

*“Derûnum dâğ dâğ olsun
Ko ‘aşk içre çerâğ olsun
Hemân ol şûh sağ olsun
Göñül dag üstü bâğ olsun*

*Nigâr-ı dil-pesendimsin
Civânsın şehlevendimsin
Hemân sen gel efendümsin
Güzeller hep ırâğ olsun*

*Seni öpmüş rakîb-i şûm
Yañagından bütün ma ‘lûm
Amân ol kalmasun mahrûm
El olmazsa ayağ olsun*

*Göñül ol dilbere mâ'il
Olurken lutfuna nâ'il
Revâ mı şimdicek Fâzıl
Ki benden ol yasag olsun''*

14-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Dilberân içre efendüm hüsnile bir dânesin
‘Âşık-ı üftâdesi çok öyle bir cânânesin
Hâsılı halkıñ dilinde şimdicek efsânesin
Neyleyim ‘uşşâka ammâ sevdiğim bîgânesin*

*Evvelâ rahm eyler iken ‘âşık-ı nâşâdına
Soñra günden güne aslâ gelmez oldu yâdına
Bakmadıñ biçâreniñ hiç âhına feryâdına
Sen de insâf it begim zâlim degilsen yâ nesin*

*Gamzeler câdû nigâhıñ dil-erbâ çeşmiñ yamân
Şöyle nâzikdir vücûduñ kim olur gözden nihân
Togrı söyle ey perî ey ‘aklâlıcı el-amân
Sen mi aldıñ ‘âşık-ı zârıñ dil-i dîvânesin*

*Çekmemişsin çünkü cânâ derd-i ‘aşkıñ mihnetin
İmdi bilmezsiñ nedir ‘âşıklarıñ keyfiyyetin
Neydigin bilmek için erbâb-ı ‘aşkıñ hâletin
Sen dahı Fâzıl gibi ‘aşk âteşine yanasın''*

15-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

“Şâh-ı hûbânsın efendüm hüsnile bî-şübhesin
Sen gibi bir şûh-ı ra ‘nâ görmedim dünyâda ben
Böyle vasf eyler cemâl-i hüsn ü âniñ vasf iden
Gül beden nâzik dehen başdan başa püskürme ben

İncedir gayet ile ol nâzik endâmıñ belî
Beñzemez aña kemânıñ nagmesi sâzıñ teli
Nâz ider hem raks ider çâr-pareden düşmez eli
Gonçe femli gül yañaklı çifte beñli şîveli

Gice gündüz firkatıñ kâr itdi cânâ cânıma
Lutfila bir kez nigâh it bu dil-i nâlânıma
Rahm idüp hûn-âb-ı eşk-i dîde-i giryânıma
Şehlevendim şîve-mendim gül begim giryânıma

Mihnet-i heceriñle şimdi sevdigim hâlim yamân
Hayli demdir gelmediñ olduñ yine gözden nihân
Fâzılı lutfiñla gelşâd eyle ey rûh-ı revân
Şîvekârım nazlı yârim gel amân bî-amân”

16-Fâilâtün fâilâtün fâilün

“Bir civân gördüm yañaı gölgeli
Beñleri var üç ‘aded şeh-dâneli
Orta boylı hoş edâlî cilveli

İsmine dirler imiş darçın gülü

‘Aşk ola üftâde-i nâşâdına

El-hased nâ’il olanlar dâdına

Raksa girmiş âferîn üstâdına

Tel tel olmuş gerden üzre kâküli

Olmağa lâyük gönül âyînesi

Sîme beñzer gerdeni hem sînesi

Penbede gülde büyütmüş nînesi

Kûcağa gelmez nezâketten beli

Şöyle zannım girmiş on beş yâşına

‘Itr-ı şâhîler sürmüş kâşına

Sırma püsküllü beyâz fes bâşına

Bir yaraşmışdır ki yâ hû yelleli

Bir müsellemler dilber-i nevrestedir

Hüsine Fâzıl dahı dil-bestedir

Her ne medh olsa aña şâyestedir

Ehl-i ‘aşkıñ gonçesi hem bülbüli”

17-Feilâtün feilâtün feilâtün feilün

“Gülle-i ‘aşka dil-i zârı nişân-gâh itdim

Eyledim cânı fedâ hâsılı hûbânlar için

Giderek ‘âkıbet aldım fitili âh itdim

Yandım âteşlere Tobhâneli bir dilber için

Geldi o şeh o tene fitne dahı oldı ‘ilm

Yürüyüş itdi hisâr-ı dilime leşker-i gam

Fâlye virdim giderek râzıma oldı mahrem

Yandım âteşlere Tobhâneli bir dilber için

Ne tabanca ne dahı tığ gerekdir ne tüfeng

Hançer-i gamze ile kılmada ‘uşşâkla ceng

Hâsılı eyledi dünyâyı benüm başıma teng

Yandım âteşlere Tobhâneli bir dilber için

Şehlevendim güzelim hak bu ki hoş yakışmış

Âteşîn atlasıñ üstünde o bârûdî biniş

Seni gördükde dahı Fâzıl-ı bîçâre dimiş

Yandım âteşlere Tobhâneli bir dilber için”

18-Fâilâtün fâilâtün fâilün

“Sînemi ‘aşkıñla cânâ dağlarım

Bir ‘aceb kim hem güler hem ağlarım

Şâdmânım hande-i cânân ile

Ağladıkca düşmenim yağ bağlarım

Perçem-i hoş-bûsı cennet sünbüli

Müşk-i ‘anberdir meger ol kâküli

Ben hatâ itdim ki bilmem ol güli

‘Itr-ı şâhîlerle her dem yağlarım

Çeşmini süzdikçe âhûlar gibi

Sihr u efsûn itse câdûlar gibi

Eşk-i çeşmim aksa da cûlar gibi

Sînemi hûn-ı cigerle dağlarım

Şimdi olmazsa o şûhuñ vuslatı

Beklerim Fâzıl zamân-ı firsatı

Bir gün elbet ola eşref sâ‘ati

Bu dil-i eşkeste mi ben sağlarım”

19-Feilâtün feilâtün feilün

“Açmış ey gonçe o âl hâresini

Gösterir gül gibi hemvâresini

Göricek bu dil-i bîcâresini

Sevdi ây cilveli meh-pâresini

Giceler hânede mihmân kalsañ

Nakd-i cân u dili benden alsañ

Sineñ açsañ da soyunsan gelseñ

Alsam âğuşuma bir pâresini

Hiçbir lahzada sensiz turamam

Oldığıñ demde cihânı aramam

Dahı bu hüsnile lâyük göremem

Güzelim meclis-i agyâra seni

Yakışur tavr-ı levendâne saña

Fâzıl oldu dahı dîvâne saña

Şehlevendim nice bir yâne saña

Server ol ‘âşık-ı bîçâre seni”

20-Fâilâtün fâilâtün

“Âşıkım bir dil-rubâya

Bir civân-ı bî-vefâya

Tâkatim yokdur cefâya

Rahm idiñ ben mübtelâya

Şûhdur gâyet güzeldir

Her edâsı bî-bedeldir

‘Âşıkâ tûl-i emeldir

Bak şu reftâr u edâya

Kâmeti serv-i bülendim

Şîvekârım şehlevendim

Gel benüm kendi efendüm

Merhamet kıl ben gedâya

Fâzılıñ hâli yamândır

Kârı hep âh u fîgandır

Yanmada hayli zamândır

Uğramışdır dü-belâya”

21-Feilâtün feilâtün feilün

“Severim tâze-civânı severim

Ya ‘ni ol şûh-ı cihânı severim

Zâlim olsa dahı ânı severim

Âşıkım âh u figânı severim

Gayrı dilberleri aslâ sevemem

Ne kadar olsa da ra ‘nâ sevemem

Hâneye gelse de tenhâ sevemem

Ancak ol şûh-ı cihânı severim

Dilberiñ tavrı levendâne gerek

Âşık ammâ o da dîvâne gerek

Âteş-i ‘aşka hemân yâ ne gerek

Yangınım ben de yanânı severim

Fâzılı sabrım hayrân itdim

Dilde âdın yine pinhân itdim

Sînemi âteş-i sûzân itdim

Dimedim işte falânı severim”

22-Feilâtün feilâtün feilün

“O Gümüshâneli sîm endâmım

Didim ismiñ ne ola sultânım

*Nâz ile didi çiçekdir nâmım
Ne çiçeksın bilürüz hey cânım*

*Belî elmâs çiçegisin bilirüz
Gülde perverde bebedsin bilürüz
Sevdiğim hûr-ı meleksın bilürüz
Şâhbâzım saña ben şa 'bânım*

*Ehl-i ma 'den seni bilmez cânâ
Añlamazlar ne guhersin hâlâ
Yüri İstanbula ey nâzlı edâ
Rûm rakkası benüm cânânım*

*'Âşıkâ tâ bu kadar nâz olmaz
Çeşm-i şûhıñ gibi şehbâz olmaz
Bir çiçekle güzelim yâz olmaz
Açıl ey tâze gül-i handânım*

*İşte âhırda kır at âmâde
Yüri bir zevk idelim dünyâda
Saña Fâzıl gibi var üftâde
Yüri ey dilber-i 'âlî-şânım”*

23-Müstefilün müstefilün

*“Ey ehl-i 'aşkıñ mahşeri
Âşıklarıñ cân-perveri*

*Aşkîñla oldum serseri
Bilmem meleksin yâ perî*

*Sanma felekde nev-hilâl
Hüsnüñle ey mâh-ı kemâl
Mest oldu çarh-ı bed-fi 'âl
Düşdi elinden serseri*

*Gûyâ benim-çün ol mehi
Halk eyledi kudret şehi
Ya 'ni ki ol serv-i sehî
Göñlümce düşmüş her yeri*

*Fâzıl gibi bir mübtelâ
Sen şâha olmuşdur gedâ
Olsun seniñçün hep fedâ
Cümle cihânıñ dilberi*

*Ey kerem kânım nâzlı sultânım
Arzu eyler seni her yânım
Gel benim cânım yosma cânânım
Dâyî revişli gülşen arslânım*

*Gel benim âğam gel benim paşam
Sanma kim sensiz bir nefes yaşam
Kıyma gel baña gitme bir yaña*

Cân uyâr saña amân sultânım

Gel benüm cânım yosma cânânım

Dâyî revîşli gülşen arslânım

Gel benüm âğam gel benüm paşam

Sanma kim sensiz bir nefes yaşam

Gel â meh-pârem âh nedir çârem

Ey ciger-pârem ben de büryânım

Gel benüm cânım yosma cânânım

Dâyî revîşli gülşen arslânım

Gel benüm âğam gel benüm paşam

Sanma kim sensiz bir nefes yaşam

Ey gönül mâhı Fâzılñ âhı

Seni billahî yandırır cânım

Gel benüm cânım yosma cânânım

Dâyî revîşli gülşen arslânım

Gel benüm âğam gel benüm paşam

Sanma kim sensiz bir nefes yaşam”

24-Müstefilün müstefilün müstefilün müstefilün

“Şemsiyye tutmuş el-amân kayıkda ol nûr-ı siyâh

Uşşâk-ı zârından hemân ruhsârını saklar o mâh

Müjgânları olmuş siyâh ‘âşıkların hâli tebâh

Olmuş siyâh-ender-siyâh âh ol Frengî tâze âh

Bak kâfiriñ gîsûsına billûrdan bâzûsına

Beñzer cihân tâvûs ol dilber-i âhû-nigâh

Müjgânları olmuş siyâh ‘âşıklarıñ hâli tebâh

Olmuş siyâh-ender-siyâh âh ol Frengî tâze âh

Pûşîde eyler her yeriñ kasdı cefâdır dilberiñ

Dîinde bilmem kâfiriñ ‘uşşâka görünmek günâh

Müjgânları olmuş siyâh ‘âşıklarıñ hâli tebâh

Olmuş siyâh-ender-siyâh âh ol Frengî tâze âh

Şemsiyyede ol mâh-veş gûyâ bulut içre güneş

Fâzıl gibi hep nâle-keş eyler yolında âh u vâh

Müjgânları olmuş siyâh ‘âşıklarıñ hâli tebâh

Olmuş siyâh-ender-siyâh âh ol Frengî tâze âh”

25-Feilâtün feilâtün feilün

“Sîm-i hâlis gibi cism-i sâfi

Cümle hûbâna ider fahriyye

Didi meh-pâreleriñ sarrâfi

Rub ‘-ı meskûnı ider Rub ‘iyye

Gerdeni üzre ezelden hâlâ

Beñ ile böyle yâzılmış tuğrâ

Darb-ı fî-memleket-i hüsn ü behâ

Cân gerek san ‘ata üstâdiyye

Sikkeden şimdi henüz kurtulmuş

Kalpazan pençesine dûş olmuş

Zer gibi beñzi sarârmış solmuş

Bûser virmiş aña sarrâfiyye

Ben de zencîrliyim ol kisvede

Bir pula geçmedim ol çârsuda

Fâzılâ eyle kerem-fermâda

Bütüm olmazsa eger nısfıyye”

4.5. Enderunlu Vâsıf Şarkıları

1-Fâilâtün fâilâtün

“Seyr edip bir verd-i zîbâ

Âşık oldum bûlbül-âsâ

Misli yok şûh-ı dil-ârâ

Kaddi bâlâ gâyet a ‘lâ

Dilberüñsîmîn-beridir

Âdemî sanma perîdir

Serve benzetsem yeridir

Kaddi bâlâ gâyet a ‘lâ

Az verip çok yalvarıldı

Zannım anuñçün darıldı

Sarmağa sevdâm sarıldı

Kaddi bâlâ gâyet a 'lâ

Diñlemez ol meh recâmı

Gayra râm olmak merâmı

San akar sudur hırâmı

Kaddi bâlâ gâyet a 'lâ

Vâsıfâ ol çeşm-i mey-gûn

Eyledi hâlim diger-gûn

Olmamak mümkün mü meftûn

Kaddi bâlâ gâyet a 'lâ”

2-Müstefilün müstefilün

“Kim gördü böyle nev-edâ

Kim sevdi böyle meh-likâ

Kim görse olur mübtelâ

Yok misli gâyet dil-rübâ

Gördüm egerçi 'âlemün

Bin şûh-ı müşîn-perçemin

Ammâ bu tıfl-ı gül-femün

Yok misli gâyet dil-rübâ

Tavrı o şûh-ı dal-fesün

Bend etdi gönlin herkesün

Ol dil-rübâ-yı nev-resün

Yok misli gâyet dil-rübâ

Ol nâzenîn-i serv-kad

Ol gül-nihâl-i lâle-had

Hub ol kadar ki yâ meded

Yok misli gâyet dil-rübâ

Tâb-ı ruhu mânend-i hûr

Tavr u edâsı nev-zuhûr

Yokdur ser-i mû hiç kusûr

Yok misli gâyet dil-rübâ”

3-Fâilâtün fâilâtün fâilün

“Gönlüm aldı bir nihâl-i nev-edâ

Misli dünyâda bulunmaz meh-likâ

Şivesi dil-cû edâsı cân-fezâ

Böyle olsun ger olursa dil-rübâ

Tâze açılmış gül-i nev-restedür

Ben degül ‘âlem ana dil-bestedür

Gonca-i zîbâ desem şâyestedür

Böyle olsun ger olursa dil-rübâ

Bâde-i la ‘li mey-i câm-ı sürûr

Sine-i berrâkı mânend-i bilûr

Kıl kadar yokdur miyânında kusûr

Böyle olsun ger olursa dil-rübâ

Zülfine dil-beste bûy-ı feslegen

Gerden-i sâfina ‘âşık yâsemen

Gonca-fem sîmîn-ten ü nâzik-beden

Böyle olsun ger olursa dil-rübâ

Cünbüş-i endâmı gâyet bî-bedel

Hüsnine söz yok güzellerden güzel

Kaddi bâlâ tavrı ra ‘nâ ince bel

Böyle olsun ger olursa dil-rübâ”

4-Fâilün fâilün

“Ey büt-i nev-edâ

Olmuşum mübtelâ

Âşıkım ben saña

İltiât et bana

Gördüğümnden beri

Olmuşum serserî

Bendeñem ey perî

İltiât et bana

Vasl ile eyle şâd

Olayım ber-murâd

Eyleyip gâhî yâd

İltiât et bana

Hâsılı bunca dem

Ben seniñ bendeñem

Gel gel ey gonca-fem

İltiât et bana

Sañadır bu niyâz

Her zamân etme nâz

Gel gel ey serv-i nâz

İltiât et bana”

5-Müstefilün müstefilün

“Ey gonca-i bâğ-ı cefâ

Yok sende hiç bûy-ı vefâ

Ağyârı güldürdüñ baña

Yazık saña yazık saña

Şimden gerü çekmem elem

Etme baña gayrı sitem

Ben küsdüm artık istemem

Yazık saña yazık saña

Ağyâr ile şâm ü seher

Mey içdigüñ aldım haber

Belle bunu ey verd-i ter

Yazık saña yazık saña

Yâr iken olduñ düşmenim

Âteşlere yakduñ tenim

Hâtıcığım yıkduñ benim

Yazık saña yazık saña”

6-Müstefilün müstefilün

“Ey gınca-i bâğ-ı vefâ

Sende var iken bu edâ

Dil vermek işden mi saña

Tek sen begim yâr ol baña

Bir gün olur bu nâz geçer

Cevr ü cefâ çok vazgeçer

Senden kuzum kim vazgeçer

Tek sen begim yâr ol baña

Zülfüñ düşer kaş üstine

Geh çeşm-i ‘ayyâş üstine

N’eyse recâñ baş üstine

Tek sen begim yâr ol baña

Yoluñda ey nev-res nihâl

Olsun fedâ mecmû ‘-ı mâl

Bir şâl nedir çiftiyle al

Tek sen begim yâr ol baña

Vâsıf gibi ben mâ'ilem

Vashuña elbet nâ'ilem

N'eylersen eyle kâ'ilem

Tek sen begim yâr ol bana”

7-Mefûlû mefâîlû mefâîlû feûlûn

“Hem-meclis iken bir büt ile bu gece tenhâ

Aldı beni rûyındaki müşgîn ben-i zibâ

Hâlûn mü bu fûlfül mü dedim ol gül-i bûya

Nâz ile süzüp nergis-i çeşmin dedi fulya

Zerrîn kadeh elde gelip ol şûh-ı semen-ten

Güldürdü gelip meclisi mânende-i gülşen

Şebbûy mu gîsû mu 'ıtır-şâhî mi derken

Nâz ile süzüp nergis-i çeşmin dedi fulya

Perçem gül-i ruhsâra döküldükçe çü sünbül

Çağırır a bahârlar a çiçekler deyü bülbül

Bûy-ı ruh-ı alun mu nedir bu dedim ol gül

Nâz ile süzüp nergis-i çeşmin dedi fulya

Egmiş fesini turrasın o sîm-ten açmış

Sandım ben ise bâğçede top feslegen açmış

Gördükde dedim sînesini yâsemen açmış

Nâz ile süzüp nergis-i çeşmin dedi fulya

Suyınca varıp Vâsıf o gül-nahl-i hırâmun

Dün bezmde çekdi bir iki neş'eli câmun

Ol şevkla dedi nedir ol mugbeçe nâmın

Nâz ile süzüp nergis-i çeşmin dedi fulya”

8-Fâilâtün fâilâtün

“Misli yok bir şûh-ı ra'nâ

Görmedim böyle dil-ârâ

Yok eşi 'âlemde hâlâ

Tarz u tavrı gâyet a'lâ

Meşrebüñ lutf-ı vefâdır

Ülfetüñ câna safâdır

Var ise mislüñ salâdır

İşte hüsnüñ işte dünyâ

Görmedim ben sen edâda

Oldum anuñçün fütâde

Var mıdır benden ziyâde

Saña bir meftûn-ı şeydâ

Tâze şûhusun cihânuñ

Bî-bedeldir hüsn ü ânuñ

Alıp âğûşa miyânuñ

Sarayım ben bâri tenhâ

Etme sen cevır ü eziyyet

Derd-i ‘aşkuñ câna minnet

Firkatüñ bir güne mihnet

Vuslatuñ bir güne sevda”

9-Müstefilün müstefilün

“Bir ben miyem bülbül sana

Meftûn cihan ey gül sana

Versem ‘aceb mi dil sana

Ben mâ’ilem sünbül sana

Sen gibi şûh-ı ser-firâz

Olur mu ey gül-berg-i nâz

Bu yıl degül her kış ü yaz

Ben mâ’ilem sünbül sana

‘Âlemde sen ey gül ‘-izâr

Oldukça bana böyle yâr

Dahı bir iki nev-nigâr

Ben mâ’ilem sünbül sana

İşte sana bir bülbül al

Tak perçemüne sünbül al

Neyse elüne gel mül al

Ben mâ'ilem sünbül sana

Nice zamândır ey perî

Oldum senünçün serserî

Şimdi degül çokdan beri

Ben mâ'ilem sünbül sana”

10-Fâilâtün fâilâtün fâilün

“Ey büt içmişsin yine zannım

Hüsniñe ermiş me-âsâ âb ü tâb

Benden isterseñ eger şarkı cevâb

Gül ya hâl-i gerdenüñ yâ müşk-i nâb

İ'timâd etmezsin ey nev-res nihâl

Her kime eylerseñ eger var su'âl

Bunda yokdur gayrı ihtimâl

Gül ya hâl-i gerdenüñ yâ müşk-i nâb

Gelmeden bezme ne olsun bu gidiş

Bâde içmezseñ de bâri gel iliş

Beñlerüñe hurde 'anber kim demiş

Gül ya hâl-i gerdenüñ yâ müşk-i nâb

Bahs ederseñ işte bir Lâhûrî şâl

Var ise şübheñ peyâmı benden al

Sohbeti artık uzatma bunda kal

Gül ya hâl-i gerdenüñ yâ müşk-i nâb

Reng-i ruhsâruñuñ oldum mâ`ili

Ver baña bir bûse varsa kâbili

Dönmem ölsem de sözümde hâsılı

Gül ya hâl-i gerdenüñ yâ müşk-i nâb”

11-Mefûlû mefâîlû mefâîlû feûlûn

“Hengâm-ı safâdır bu şeb ey mâh-ı kamer-tâb

Kıl kasr-ı hümayûnu kudûmuñla şeref-yâb

Devr ede kamer şevk ile mânende-i dolâb

Sâyeñde senüñ eyleyelim cünbüş-i mehtâb

Çarhun yüzü kandîl-i nücûm ile donandı

Câm-ı felekün bezmimize agzı sulandı

Sâz ü sözümüzle gece bülbüller uyandı

Sâyeñde senüñ eyleyelim cünbüş-i mehtâb

Leb-rîz-i neşât oldu yine sâgar-ı sahbâ

‘Aks etmede mir’ât-ı mücellâ gibi sahrâ

Bu şevk ile her sûda edip zevkımız icrâ

Sâyeñde senüñ eyleyelim cünbüş-i mehtâb

Teşrîfün ümîdiyle güyâyış bulup ezhâr

Kemhâ döşedi pâyuna sahrâ-yı çemen-zâr

Lutf eyle buyur gülşene ey şâh-ı kerem-kâr

Sâyeñde senüñ eyleyelim cünbüş-i mehtâb

Vâsıf demidir gayrı gidip elden irâde

Bülbüllere dem-sâz olalım gel bu hevâda

Gül gibi gülüp oynayalım bezm-i safâfa

Sâyeñde senüñ eyleyelim cünbüş-i mehtâb”

12-Müstefilün müstefilün

“Bir dilber-i pür-âb ü tâb

Etdim cihânda intihâb

La ‘line reşk eyler şarâb

Pek dil-rübadır Mâhitâb

Gerden beyâz ü sîne sâf

Olmak dilersen sîne-sâf

Altın verilmez öyle lâf

Pek dil-rübadır Mâhitâb

Dil veren ol ince bele

Yansın misâl-i meş ‘ale

Mecbûr oldum ben hele

Pek dil-rübadır Mâhitâb

Çık çık eder çâr pâresi

Her dilde vardır yarası

Cân sevdi var mı çâresi

Pek dil-rübadır Mâhitâb

Olmasa ol Rûm dilberi

Olmaz düğünün hiç ferî

Halk ana gelirler ekserî

Pek dil-rübadır Mâhitâb”

13-Mefâîlün mefâîlün

“Efendim gûş-ı efgân et

Beni aglatma handân et

Kerem kıl vasl şâyân et

Ne emrün varsa fermân et

Bu nâr-ı ‘aşk ile her bâr

Derûnum oldu âteş-zâr

Ne olmak ihtimâli var

Ne emrün varsa fermân et

Gözüm tâ subha dek bî-hâb

Gönül bîmâr ü cân bî-tâb

Dilersen yık dilersen yap

Ne emrün varsa fermân et

Visâîlünle beni güldür

Bu zîrâ mevsim-i güldür

Ya âzâd eyle ya öldür

Ne emrün varsa fermân et

Edip ‘azm-i reh-i gülşen

Bugün Vâsıfla erkenden

Efendim işte geldim ben

Ne emrün varsa fermân et”

14-Fâilâtün fâilâtün fâilün

“Dil verenden ey gül-i bâg-ı murâd

Olmada günden güne derdim ziyâd

Vuslatunla kıl dil-i nâ-şâdı şâd

Bir yana ko cevri ey kafîr-nihâd

Bezme gel alıp ele sîne-kemân

Eyle gamzen okına sînem nişân

Nagme-i dil-sûzun ile yandı cân

Bir yana ko cevri ey kafîr-nihâd

Sensiz ey şûh aglarım şâm ü seher

Nâr-ı firkat canıma etdi eser

Hasretünle yandığım bana yeter

Bir yana ko cevri ey kafîr-nihâd

Bunca demdir eylerim ‘arz-ı merâm

Olmadı bir şeb bana ‘âlemde râm

Vaktidir vuslatla edip şâd-kâm

Bir yana ko cevri ey kafîr-nihâd

Meyl edelden sana ey nevres nihâl

Etmediün bir kerre hâlümden su'âl

Kalmadı sabr etmege bende mecâl

Bir yana ko cevri ey kafîr-nihâd”

15-Fâilâtün fâilâtün

“Düşdü gönlüm çâr ü nâ-çâr

‘Âşıkım ben etmem inkâr

Sana kim olmaz giriftâr

Olmasan böyle cefâ-kâr

İşte hüsnün dehre fâ'ik

Yok eşün derlerse lâyük

Her gören olurdu ‘âşık

Olmasan böyle cefâ-kâr

Olmasan ey şûh-ı meşhûr

Hüsnüne bu rütbe magrûr

‘Âlem olur sana mecbûr

Olmasan böyle cefâ-kâr

Kalmayıp arada hâ'il

N'olur olsan vasla nâ'il

Kim sana olmazdı mâ'il

Olmasan böyle cefâ-kâr

Gayrı hûbânı n'elerdi

Seyrine dünyâ giderdi

Cevrini kim kayd ederdi

Olmasan böyle cefâ-kâr”

16-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

“Sen ne gülşensin eyâ zîbâ-yı gülzâr-ı vakâr

Mevsim-i gül rûy- rengînünle eyler iftihâr

Sûziş-i ‘aşkunla yanmış hep derûn-ı lâle-zâr

Nev-bahârı n'eyleyem gülzâr-ı hüsnün nev-bahâr

Çeşm-i mestün nergis-i âhû-yı deşt-i Isfahân

Reng-i ruhsârın gül-i sad-berg-i bâg-ı imtihân

Gerden-i berrâk-ı sâfun yâsemen-zâr-ı cihân

Nev-bahârı n'eyleyem gülzâr-ı hüsnün nev-bahâr

Turra-i şeb-reng-i nâzun bağlamış şebbûları

Gîsuvânun sû-be-sû zencîre çekmiş cûları

Hep sentünçündür hezârın nagme-i yâhûları

Nev-bahârı n'eyleyem gülzâr-ı hüsnün nev-bahâr

Tâ topukdan gerden-i billûra dek hûrî-misâl

Sanki bir nûr-ı mücessemsin hayâl-ender-hayâl

Başka ‘âlem var senün seyründe ey nev-nihâl

Nev-bahârı n'eyleyem gülzâr-ı hüsnün nev-bahâr

*Vâsıf-ı hasret-keşün etdikçe sahrâlarda âh
Sünbülîstân-ı mahabbet oldu bir bir şâh-râh
Sensiz 'âlem gülşen olsa eylemem 'atf-ı nigâh
Nev-bahârı n' eyleyem gülzâr-ı hüsnün nev-bahâr”*

17-Müstefilâtün

*“Ey dil-rübâ yâr
Nâz eyle her bâr
Geysen yeri var
Tenzûyî şalvar*

*Alna ulaşmış
Perçem dolaşmış
Gâyet yaraşmış
Tenzûyî şalvar*

*Var ise istek
Birkaç kadeh çek
Açmış seni pek
Tenzûyî şalvar*

*Kesdireyim ben
Gül gibi gey sen
Gül penbe nîm-ten
Tenzûyî şalvar*

Al etme ihmâl

Lâzım be-her hâl

Müşkî yeni şâl

Tenzûyî şalvar”

18-Fâilâtün fâilâtün fâilün

“Seyr-i gülzâra buyur ey gül- ‘izâr

Başladı şevk ile feryâda hezâr

Nâr-ı ‘aşkunla tutuşdu lâlezâr

Gül açıl açıldı gülzâr-ı bahâr

Târ-ı turran bağladı şeb-bûları

Kayda bend etdi hırâmun cûları

Çarha çıkdı ‘andelîbğn hûları

Gül açıl açıldı gülzâr-ı bahâr

Sineni görsün açılsın yâsemen

Perçemün kılsın temâşâ feslegen

Kapladı sahrâyı ezhâr-ı çemen

Gül açıl açıldı gülzâr-ı bahâr

Gül yüzüne güllerün etme hazîn

Goncasın açmaz seni çîn-i cebîn

Bâga gel ey gül-nihâl-i nâzenin

Gül açıl açıldı gülzâr-ı bahâr

*Vâsıfa şun câm- şa 'lün mül gibi
Kıl perîşân zülfünü sünbül gibi
Mevsim-i güldür salın gez gül gibi
Gül açıl açıldı gülzâr-ı bahâr”*

19-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Görmesem bir gün seni ben ey gül-i rengîn- 'izâr
Nevk-i hâr-hâr-ı hicrânün eder cândan güzâr
Tab-ı sûz-ı firkatünle şöyle kim gönlümde nâr
Dinlese bir şeb nevâ-yı nâlemi bülbül yanar*

*Kılsa şâyân-ı temâşâ n' olur şûh-ı şenim
Gonca-i dâg-ı mahabbetle donanmış gülşenim
Koy beni halime degme keyfima zîrâ benim
Dinlese bir şeb nevâ-yı nâlemi bülbül yanar*

*Bend-i zülfünden ne âzâde ne belli bendeyem
Bir vefâsı yok cefâ-cû dilbere efgendeyem
Ben gülinden ayrı düşmüş bülbül-i nâlendeyem
Dinlese bir şeb nevâ-yı nâlemi bülbül yanar*

*Ko o şûhun nâr-ı 'aşkıyla kebâb olsun ciger
Gece gündüz iftirâkıyla yanıp tütsem deger
Cân evine verdi bir âteş ki hecr-i yâr eger
Dinlese bir şeb nevâ-yı nâlemi bülbül yanar”*

20-Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

“Gülistân-ı ruhun seyr etmege ‘uşşâk özenmişler

İşidip gülşene teşrîfünü zevka döşenmişler

Bana hattâ haber göndereceklermiş üşenmişler

Görenler ey gül-i ra ‘na seni gâyet begenmişler

İşitdim bu sözü sen gibi bir şûh-ı sitem-gerden

Demiş seyr eyleyenler farkı yoktur gonca-i terden

Dün akşam gûşuma böyle çalındı bir sıkâ yerden

Görenler ey gül-i ra ‘na seni gâyet begenmişler

Alıp ‘uşşâkunu etrâf-ı gülzârı gezerken sen

Birbirine girmiş ‘andelîbân ü gül-i gülşen

O gün bâgda berâber bulunanlardan işitdim ben

Görenler ey gül-i ra ‘na seni gâyet begenmişler

Yalan bu sohbeti nakl edenün zevkı değüldür pek

Demem hiç söylemez ammâ eger söylerse de seyrek

Tutalım kim hilâfı irtikâb etsin bu söz gerçek

Görenler ey gül-i ra ‘na seni gâyet begenmişler

Hırâm etdikçe güller gibi hûbânun miyânında

Görüp Vâsıf bu nev şarkıyı yazmış vasf-ı şânında

Senin evsâf-ı hüsnün herkesün şimdi zebânında

Görenler ey gül-i ra ‘na seni gâyet begenmişler”

21-Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

“Nic’oldu ey perî bir kaç sene evvelki ülfetler
Bizi gâhîce devlet-hâneye mahfice da ‘vetler
Ne idi bir zamân ol haftalarca ‘ayş u ‘işretler
Kanı ol cilveler cünbüşler ülfetler mahabbetler

Gelir mi ‘akla bir şeb sohbet-i halvâda kalmışdık
Savıp agyârı başdan agzına bir bal da çalmışdık
Cihânı kayd edinmezdik o rütbe zevka dalmışdık
Kanı ol cilveler cünbüşler ülfetler mahabbetler

Eger sen olmasan biz öyle zevk u şevki n’eylerdik
Dahı zevkun birisi bitmeden birini peylerdik
Sabâh olur gider günler dogar biz cünbüş eylerdik
Kanı ol cilveler cünbüşler ülfetler mahabbetler

Çıkardı kahkahamız her şeb ‘ayyûka safâmızdan
Sipîhr inlerdi ‘aks-i nagme-i nây ü nevâmızdan
Dahi biz geçmeden ey serv-kadd ammâ hevâmızdan
Kanı ol cilveler cünbüşler ülfetler mahabbetler

Kanı bir ‘aşıkun var idi Vâsıf mı ne derlerdi
Bilâ-teklîf gelip la ‘l-i lebünden bûse isterdi
Senün ey şûh anunla ülfetün ammâ ne ‘anberdi
Kanı ol cilveler cünbüşler ülfetler mahabbetler”

22-Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

“Güzel kasr-ı Neşât-efzâ nişîmen-gâh-ı zîbâdır
Cihânda misli yok kâşânedir a ‘lâdan a ‘lâdır
Mekânı pâdişâhun bu nev-i tarh-ı tarab-zâdır
Gül-i bâg-ı keremsin cilde-gâhun Gülşen-ârâ’dır

Nigâristân-ı Çîn’e gıpta-fermâ zîb ü zînetle
Nitâk-ı çarha dâg-zen tâk-ı ‘unvân ile rıf‘atle
Buyur bu bî-bedel eyvân-ı a ‘lâya sa ‘âdetle
Gül-i bâg-ı keremsin cilde-gâhun Gülşen-ârâ’dır

Bu serd-âb-ı ferah-zâyı gören deryâ kenarında
Sanır ırmag-ı Kevser bâg-ı cennet çeşme-sârında
Nazîr olmaz efendim ‘âleme gevher nisârında
Gül-i bâg-ı keremsin cilde-gâhun Gülşen-ârâ’dır

Hurûş-ı Selbesîl’i bir içim sudur letâfetde
Ruhâm-ı ferşi sîm âyînedir gûyâ ki safvetde
Safâ-yâb ol hezârân şevk ile bu kasr-ı şevketde
Gül-i bâg-ı keremsin cilde-gâhun Gülşen-ârâ’dır

Cihân medhünde hep pîrâye-bahş-ı nazm u inşâdır
Kulun Vâsıf vekâlin ‘andelîb-i bâg-ı ma ‘nâdır
Sarîr-i bülbül-i hâmem bu feryâd ile gûyâdır
Gül-i bâg-ı keremsin cilde-gâhun Gülşen-ârâ’dır”

23-Fâilâtün fâilâtün

“Sevdiğim bir hûb-sadâdır

Mâ’il-i zevk u safâdır

Kârı ‘uşşâka vefâdır

Meşrebimce dil-rübâdır

Firkati kesti amânım

Göklere çıkdı figânım

N’ola süzmese a cânım

Çeşm-i mahmûru elâdır

Edip agyâra nümâyiş

Dinlemez feryâd ü nâliş

Eylemez aslâ nüvâziş

Meşrebimce dil-rübâdır

Sende ey meh bildigim ben

Var iken bu gül gibi ten

Berg-i gülden câmeni sen

Hüsnüne nisbet kabâdır

Sen gücenme dil-pesendim

Ben seni gâyet begendim

Kim demi sevmez efendim

Vâsıfa bu iftirâdır”

24-Müstefilün müstefilün

“bir nev-civâna dil mübtelâdır

Kârı hemîşe lutf u vefâdır

Meftûnu olsa ‘âlem sezâdır

Nâzik-tabî‘ât bir dil-rübâdır

Sürsem ‘aceb mi zevk u safâsın

Aglatmaz aslâ ben mübtelâsın

Gâyet begendim tavr u edâsın

Nâzik-tabî‘ât bir dil-rübâdır

Reftârı a ‘lâ kaddi dil-ârâ

Ruhsârı zîbâ gül gibi ra ‘nâ

Bî-misl ü hem-tâ yokdur söz aslâ

Nâzik-tabî‘ât bir dil-rübâdır

Bezme gelince ol nev-civânım

Meyl etdi gönlüm hazz etdi cânım

Vasfında Vâsıf ‘âciz-zebânam

Nâzik-tabî‘ât bir dil-rübâdır”

25-Fâilâtün fâilâtün

“Bir siyeh-çerde cevândır

Hüsni mümtâz-ı cihândır

‘Aşkı gönlümde nihândır

Bunca dem bunca zamandır

Ey benim gül-berg-i alım

Kalmadı sabra mecâlim

Va 'd-i vasl etsen de cânım

İ'timâd etmem yalandır

Şöyle ra'nâ ki kıyâmet

Kaddün ey nahl-i nezâket

Sendeki yosma kıyâfet

Bunca dem bunca zamandır

Sensiz ey rengin-hırâmım

Gamla geçer subh u şâmım

Şekveden sana merâmım

Cüz'î bir hâlim beyândır

Her nigâh-ı bî-amânı

Bir belâ-yı nâgehânî

Vâsıf ol rûh-ı revânı

Görsen ammâ ki ne cândır”

26-Müstefilün müstefilün

“Bir nev-civândır

Âşûb-ı cândır

Serv-i revândır

Kaddi fidândır

Destinde câmu

İçmek merâmı

Hoşdur hırâmı

Kaddi fidândır

Bir ince beldir

Pek bî-bedeldir

Gâyet güzeldir

Kaddi fidândır

Sev ol nihâli

Mümkün visâli

Yokdur misâli

Kaddi fidândır

Var ise mâlun

Öp rûy-ı alın

Ol gül-nihâlün

Kaddi fidândır”

27-Fâilâtün fâilâtün

“Sevdiğim bir nev-cevândır

Verd-i bâg-ı hüsn ü ândır

Kâmeti serv-i revândır

Böyle bir nev-res fidândır

Perçemi top feslegendir

Sînesi berg-i semendir

Misli yok bir gül-bedendir

Böyle bir nev-res fidândır

‘Âşıkı yok kim demişdir

Dil hezârân gam yemişdir

Sanki turfanda yemişdir

Böyle bir nev-res fidândır

Seyr et ol nev-res nihâli

Halkun olmaz hasb-ı hâli

Mîve-i terdir visâli

Böyle bir nev-res fidândır”

28-Fâilâtün fâilâtün fâilün

“Kâmetün nahl-i gül-i zîbendedir

Sana ‘âlem bülbül-i nâlendedir

Dâg- mihrün tende ‘aşkun bendedir

‘Âşıkam gönlüm gözüm hep sendedir

Seyr edip ol gonca-i nâzik-teri

Sevdi cânım varmı inkârın yeri

Mihr-i hüsnün gördüğüm günden beri

‘Âşıkam gönlüm gözüm hep sendedir

Hâtıra sanma gelirsen gâh gâh

Eylerim dâ’im seniünçün âh âh

N’ola her ânda edersen bin nigâh

‘Âşıkam gönlüm gözüm hep sendedir

Âteş-i ‘aşkunla yanmışken özüm

Geçmemek layık mı sana bir sözüüm

Âh efendim sevdiğim iki gözüm

‘Âşıkam gönlüm gözüm hep sendedir

Sen niçün bilmezsin ey şûh-ı şenim

Dâg dâg oldu firâkunla tenim

İşte Vâsıf da bilir hâlim benim

‘Âşıkam gönlüm gözüm hep sendedir”

29-Müstefilün müstefilün

“Sende bu zîbâ mû nedir

Şeb-bû gibi gîsû nedir

Teşbîh için şu bu nedir

Sünbül degül de bu nedir

Tâb-ı ‘arakla terleme

Ger benzemezse şebneme

Zülfün sor ol gonca-feme

Sünbül degül de bu nedir

Perçem mi urdu al ile

Bu müşg-i Rûmî hâl ile

Böyle perîşân hâl ile

Sünbül degül de bu nedir

Dökdükçe perçem sîneye

Degmez mi bin gencineye

Bir kerre bak âyîneye

Sünbül degül de bu nedir

Gîsûların ey dil-rübâ

Sünbül dedim güldün bana

Sen söyle gayrı Vâsîfâ

Sünbül degül de bu nedir”

30-Fâilâtün fâilâtün fâilün

“Mevsimi geldi gülisân vaktidir

Lâlezâra gel Çerâgân vaktidir

Bu nevâ-yı ‘andelîbân vaktidir

Lâlezâra gel Çerâgân vaktidir

Gül görüp ruhsârını olsun güşâd

Lâle olsun seyr-i dildârunla şâd

Sana zevk etdirmedir ancak murâd

Lâlezâra gel Çerâgân vaktidir

Goncasın çık bâga seyr et gülşeni

Sînen aç görüsün semen sîmîn teni

Cümle ezhâr-ı çemen bekler seni

Lâlezâra gel Çerâgân vaktidir

Görmedün sen dahı ey gül-berg-i nâz

Lâlenün zevkın çıkar seyr et biraz

Yalvarır bülbül eder güller niyâz

Lâlezâra gel Çerâgân vaktidir

Kıl icâbet da 'vete ey gonca-leb

Her nekim zevkun ise âmâde hep

Vâsıf-ı zârı alıp mahfî bu şeb

Lâlezâra gel Çerâgân vaktidir”

31-Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

“Kimün mecbur-ı hüsn ü ânısın şûh-ı şenün kimdir

Benim sensin hayâlim rûz u şeb söyle senün kimdir

Ne gülzâr-ı cemâlün bülbülüsün gülşenün kimdir

Benim sensin gülüm ey gonca-fem söyle senün kimdir

Niçün kâr eyledün kendüine böyle nâle vü zârı

'Aceb sen kangı bir serv-kâmetün oldun hevâ-dârı

'Înâyet kıl n'olursun şübheden kurtar bu gam hârı

Benim sensin gülüm ey gonca-fem söyle senün kimdir

Eger kendün gibi bir dil-rübâya olmasan meftûn

Senün günden güne olmazdı böyle âteşün efzûn

Beni dil-hûn sen etdün senün kim etdi bagrın hûn

Benim sensin gülüm ey gonca-fem söyle senün kimdir

Çekip sen âh-ı cân gâh eyledikçe arz-ı hâhişler

Senün âhun benim sînem yarar mânende-i haneçer

Nedendir sende Vâsıf gibi böyle âh ü nâlişler

Benim sensin gülüm ey gonca-fem söyle senün kimdir”

32-Mefâîlün mefâîlün

“O şûhun kaddi dil-cûdur

Hırâmı bir içim sudur

Demek lâzım mı şu budur

Ruhu gül zülfü şeb-bûdur

Şarâb-ı la‘line kandım

Söyünmez âteşe yandım

Temâşâ eyleyip sandım

Ruhu gül zülfü şeb-bûdur

İşi yokdur tegâfûlde

Velâkin iş tahammûlde

Gülistân-ı tahayyûlde

Ruhu gül zülfü şeb-bûdur

Gelip bir dilber-i ra 'nâ

Gönül meyl eyledi ammâ

O nahl-i nev-resün gûyâ

Ruhu gül zülfü şeb-bûdur”

33-Fâilâtün fâilâtün fâilün

“Serv reftârun gibi dil-cû mudur

Cünbüş-i kaddün mi akar su mudur

Reng-i rûyun mu gül-i hoş-bû mudur

Sünbül-i zülfün mü bu şeb-bû mudur

Dilde dâg-ı nâr-ı hasret gözde nem

Hep senün 'aşkunladur ey gonca-fem

Gülistân-ı 'ârızunda ham-be-ham

Sünbül-i zülfün mü bu şeb-bû mudur

Mû-miyân-ı gülle edip bend 'âlemi

Bagladun bir bû ile bin 'âlemi

Söyleyip hall eyle bârî şübhemî

Sünbül-i zülfün mü bu şeb-bû mudur

Mest olup açdıkda o sîmîn teni

Sanır ada tavşanı gören seni

Sardı gâyet sevdâm âgâh et beni

Sünbül-i zülfün mü bu şeb-bû mudur

Hüsn ü ânın seyr eden Vâsıf-misâl

Vechi var bu yüzden eylerse su'âl

Bâg-ı ruhsârunda ey nev-res nihâl

Sünbül-i zülfün mü bu şeb-bû mudur”

34-Fâilâtün fâilâtün

“Gönlümü bir tıfl-ı dil-bâz

Eyledi kendine hem-râz

Misli yok bir şûh-ı mümtâz

Hüsnü ser-tâ-be-kadem nâz

Cilveli çeşm-i siyâhı

Câna işler her nigâhı

Kimsenün yok ıştibâhı

Hüsnü ser-tâ-be-kadem nâz

Her kim ile etse ülfet

Kendine bend eyler elbet

Bulsa lâyıık şân ü şöhret

Hüsnü ser-tâ-be-kadem nâz

Dil n'ola olsa esîri

Fehm eder nakş-ı zamîri

Gelmemiş dehre nazîri

Hüsnü ser-tâ-be-kadem nâz

Vâsıf ol şûh-ı hoş-âvâz

Tâ kim etdi nâya dem-sâz

Varsa da mânendi pek az

Hüsnü ser-tâ-be-kadem nâz”

35-Feilâtün feilâtün feilâtün feilün

“N’içün ey meh seni ‘uşşâkun arayıp taramaz

Kangı ‘âşık ‘acebâ sevdiği şûhu aramaz

Böyle herkesle senün ülfetün işe yaramaz

Sen de söz anlasan olmaz mı birazcık yaramaz

Olur olmazla münâsib mi senün seyrânun

Bana söyle seyir isterse efendim cânun

Ne şekil söyleyeyim sabrı yanar insânun

Sen de söz anlasan olmaz mı birazcık yaramaz

Yok suçun çünkü savıp dün gice meclisde beni

Neye aldun yanuna ol büt-i şîrîn-suhanı

Çekemez gayr ile ‘âşık görüp elbette seni

Sen de söz anlasan olmaz mı birazcık yaramaz

Her zamân böyle sitem sözlerini işidemem

Ben olsam sana üftâde suyunca gidemem

Çehre etse ne kadar Vâsıfı ta ‘yîb edemem

Sen de söz anlasan olmaz mı birazcık yaramaz”

36-Müstefilün fâilün

“Ey nev-nihâl-i bâg-ı nâz

Çekme bana bucag-ı nâz

Bir gün geçer bu çağ-ı nâz

Gamzende kalmaz zâg-ı nâz

Ey dilber-i bâde-fürûş

Perçem olunca zîb-i dûş

‘Âşıkda kalmaz sabr u hûş

Gamzende kalmaz zâg-ı nâz

Aşkunla ey şûh-ı şenim

Ey çeşmi sarhoşum benim

Oldu Adalar meskenim

Gamzende kalmaz zâg-ı nâz

Etdün lebün hem-çün-şarâb

Ehl-i harâbâtı harâb

İç sen de def“ olsun hicâb

Gamzende kalmaz zâg-ı nâz

‘Uşşâkı gamzen biçmeden

Hışmun geçer mi içmeden

Lutf et bu çagun geçmeden

Gamzende kalmaz zâg-ı nâz”

37-Fâilâtün fâilün

“Ey meh-i sûz-efkenim

Ben senün efgendenem

‘Aşk ile yandı benim

Rahm et efendim benim

Basdı hazân bâgları

Geçdi gülün çağları

Şimdi ciger dâgları

Oldu gülüm gülşenim

Sîneçgim dâglayım

Gamla kara bağlayım

Degme bana ağılayım

Gülsün o şûh-ı şenim

Yâr bana yâr degül

İşte bu hiç kâr degül

Yalnız agyâr degül

Yâr da benim düşmenim

‘Âşık olaldan beri

Vâsıfâ buldum yeri

Gülşen-i ‘aşk ey perî

Oldur benim meskenim”

38-Müstefilün müstefilün

“Ey gonca-i gülzâr-ı nâz

Nâz etme gel açıl biraz

Güller açıldı geldi yaz

Nâz etme gel açıl biraz

Var iken ol rengîn ‘izâr

Olmaz mı mecbûrun hezâr

Geldi dem-i evvelbahâr

Nâz etme gel açıl biraz

Ey bâg-ı verd-i imtiyâz

Gel bezme dinle söz ü sâz

Lutfu çok eyle cevri az

Nâz etme gel açıl biraz

Mey içip el cûş u hurûş

Olmak revâ mıdır hamûş

Geldi zamân-ı ‘îş ü nûş

Nâz etme gel açıl biraz

Ey nev-nihâl-i ser-firâz

Agyâra etme keşf-i râz

Eyler sana Vâsıf niyâz

Nâz etme gel açıl biraz”

39-Fâilâtün fâilâtün fâilün

“Gönlüm aldı bir nihâl-i dil-nüvâz

Eyledi bülbül gibi kârım niyâz

Tavrı hoş reftârı dil-cû kârı nâz

Böyle bir zîbende şûh-ı ser-firâz

Kaddi dil-cû nâzik endâm ince bel

Yok sözüüm pek hoş edâ gâyet güzel

Hiç sevilmez mi o şûh-ı bî-bedel

Böyle bir zîbende şûh-ı ser-firâz

Reşk eder gül-berg-i ter ruhsârına

Dinleyen handân olur güftârına

Seyr eden mâ`il olur reftârına

Böyle bir zîbende şûh-ı ser-firâz

Gonca-i bâg-ı nezâket gül-beden

Yok nazîri verd-i terden tâze ten

Görmedim bir mislini dünyâda ben

Böyle bir zîbende şûh-ı ser-firâz

Hande eyler ‘âşık-ı nâlânına

Gülşenün benzer gül-i handânına

Meyl eder kim görse hüsn ü ânına

Böyle bir zîbende şûh-ı ser-firâz”

40-Fâilâtün fâilâtün fâilün

“Gönlümü ey şûh-ı kûçek bî-hirâs

Aldun ammâ eyleme gayra kıyâs

N’ola mecbûrun olursa cümle nâs

Pek yaraşmış sana tenzûyî libâs

Sabırımı yakdı sadâ-yı zilleri

Perçemi kıldı perîşân dilleri

Cân fedâ etse deger mâ’illeri

Pek yaraşmış sana tenzûyî libâs

Vasf olunmaz inceden ince beli

Güyyâ tanbûrenün orta eli

Mû-miyânun seyr edenler der belî

Pek yaraşmış sana tenzûyî libâs

Kesdirip tenzûyî şâldan fermene

Yaraşır kesdirsem ol sîmîn tene

Sarılıp sıksam misâl-i mengene

Pek yaraşmış sana tenzûyî libâs

Kurs-ı şemsün tâb-ı hâl-i gerdeni

Aldı bî-hod eyleyip benden seni

N’ola vasf eyler ise Vâsıf seni

Pek yaraşmış sana tenzûyî libâs”

41-Fâilâtün fâilâtün

“Dün gice bir şûh-ı nev-res

Geldi şevk-ı bezme dal-fes

Bend olur kim görse öz kes

Ben degül meftûnu herkes

Hüsn ile hûbâna fâ`ik

Almaga âgûşa lâyık

Olmamak mümkün mi `âşık

Ben degül meftûnu herkes

Perçemi şeb-bû-yı katmer

Reng-i ruhsârı gül-i ter

Görmedim bu rütbe dilber

Ben degül meftûnu herkes

Destine sundukda cârı

Hoşuma geldi hırâmı

`Âlemün sarmak merâmı

Ben degül meftûnu herkes

Her kim etse meyl-i ülfet

Kapılır tavrına elbet

Vâsıf ol şûhun nihâyet

Ben degül meftûnu herkes”

42-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

“‘Âşık-ı gam-hâra rahm eyle sitignâyı bırak

Yanılıp dil-hasta-i hicrânuna bir kerre bak

Gel beni seyr et ne hâle koydu derd-i iftirâk

Sinede nâr-ı mahabbet dilde dâg-ı iştiyâk

Mübtelânun yârdan nakd-i sitemdir ‘âdeti

İ’timâd etmezse iskât eylerim ben zâhidi

‘Âşık-ı zârun nedir derse bu bâbda şâhidi

Sinede nâr-ı mahabbet dilde dâg-ı iştiyâk

Yâr yâr olmazsa n’ola gördüğü dil-dâdeye

Vâsıfâ ‘âşık denilemez her dil-i âzâdeye

İbtidâ-yı emrde lâzım olan üftâdeye

Sinede nâr-ı mahabbet dilde dâg-ı iştiyâk”

43-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

“Lezzet-i derd-i firâkı anlamaz her bî-mezâk

Tatlı bir acıdır ‘uşşâka belâ-yı iftirâk

Dehr ‘aceb mi olsa bu kavlimde yek-reng-i vifâk

‘Aşkla gayret-nümâ-yı ‘âlemem bâlâ-nifâk

Var iken dilde bu derd-i ‘aşk-ı âteş-işti ‘âl

Ehl-i ‘aşka sözlerim olmaz da n’olur hasb-ı hâl

Böyle bilsinler edenler hâl ü şânımdan su'âl

'Aşkla gayret-nümâ-yı 'âlemem bâlâ-nifâk

Tutalı fevkımda sîmurg-ı mahabbet-âşiyân

Şem '-veş yanıp yakılmak ile kıldım kesb-i şân

Başıma dönse n'ola pervâneler gibi cihân

'Aşkla gayret-nümâ-yı 'âlemem bâlâ-nifâk

Gamla geçdi vaktimün ey şûh sensiz ekseri

Mûriş-i ekdârdır açma bana ol günleri

Evvelin bilmem seni ben sevdiğim günden beri

'Aşkla gayret-nümâ-yı 'âlemem bâlâ-nifâk

Derd-i 'aşka düştüğüm Vâsıf görüp kayd etme sen

Böyledir resm-i mahabbet aglamaz kendi düşen

Kendimi bildim bilelden dehrde zîrâ ki ben

'Aşkla gayret-nümâ-yı 'âlemem bâlâ-nifâk"

44-Müstefilün müstefilün

"Sen gibi bir sîmîn bilek

Görmüş degül çeşm-i felek

Sana fedâdır mâ-melek

Agyâr ile yâr olma tek

Yok misli 'anberdir benün

Gâyetle nâzikdir tenün

Nem var ise olsun senün

Agyâr ile yâr olma tek

Bu söz niyâzımdır sana

Hiç bakma engelden yana

Söyle ne istersen bana

Agyâr ile yâr olma tek

Gönlüm sana meyl etdi pek

Vâsıf da hazz etmek gerek

Çek gayrılarından el etek

Agyâr ile yâr olma tek”

45-Fâilâtün fâilâtün fâilün

“Her kim eylerse senün vaslun dilek

Yoluna etsin fedâ hep mâ-melek

N’ola mecbûr olsa gönlüm sana pek

Görmedim ben sen gibi yosma köçek

Sayd için satıp savıp her şeylerim

Kanda dilber görür isem peylerim

Bunca demlerdir güzel seyr eylerim

Görmedim ben sen gibi yosma köçek

Hüsnüne dünyâ olursa müşteri

Bî-bedel bir tâzesin vardır yeri

Çok perî-rû gördüm ammâ ey perî
Görmedim ben sen gibi yosma köçek

Dün biriyle gizli sobet eyledim
Etdüğün cevri şikâyet eyledim
Nice bin şûh ile ülfet eyledim
Görmedim ben sen gibi yosma köçek

Dil-rübâlıkda kuzum düşdün dile
Oldu mâ'il tavrına Vâsıf bile
Gel 'inâd etme benimle nafîle
Görmedim ben sen gibi yosma köçek"

46-Fâilâtün fâilâtün

"Bir nigâhla 'aklım aldun
Gönlümü al ile çaldun
'Âkıbet ferdâya saldun
İki gündür nerde kaldun

Dil görüp hazz etdi senden
Cân ile oldum figenden
Saklama bîhûde benden
İki gündür nerde kaldun

Sen kim ile etdün ülfet
Söylemezsen bana sohbet

*Bana şübhe oldu gâyet
İki gündür nerde kaldun*

*Bana deyip şöyle böyle
Nâfile aldatma öyle
Ketme gelmez doğru söyle
İki gündür nerde kaldun*

*İşte Vâsıf sana ey mâh
‘Âşık oldu hâh nâ-hâh
Lutf edip kıl bârî âgâh
İki gündür nerde kaldun”*

47-Mefâîlün mefâîlün

*“Beyâzdir sîne-i sâfun
Gönüller almış etrâfun
Tükenmez hiç senün lâfun
Ne rahmun var ne insâfun*

*Ben açmam kimseye hâlim
Reh-i ‘aşkunda pâ-mâlim
Be hey bî-merhamet zâlim
Ne rahmun var ne insâfun*

*Ne buldun bu tecâhül den
Usanmazsın tegâfülden*

*Gönül kaldı tahammülden
Ne rahmun var ne insâfun*

*Beni ey şûh-ı sîmîn-ten
Görür görmezlenirsin sen
Be vaz geç yanmışım senden
Ne rahmun var ne insâfun*

*‘İbâretdir söziün dekden
Gönül vaz geldi istekden
Yalan zann etme gerçekten
Ne rahmun var ne insâfun”*

48-Fâilâtün fâilâtün

*“Seyr edenler hüsn ü ânun
Sarmak isterler miyânun
Şâh-ı hüsnüsün zamânun
Sanadır meyli cihânun*

*Yosma şûh-ı bî-bedelsin
Misli bulunmaz güzelsin
‘Âleme tûl-i emelsin
Sanadır meyli cihânun*

*Dilberün sîmîn-beridir
Hüsnü mânend-i peridir*

*Bir iki yıldan beridir
Sanadır meyli cihânun*

*Bir siyeh hâl-i mu'anber
Var ki ruhsârında 'anber
Şimdi ey şûh-ı sîmîn-ber
Sanadır meyli cihânun*

*Cilve vü nâz ü nezâket
Ey perî senden 'ibâret
Edeli Vâsıfla ülfet
Sanadır meyli cihânun”*

49-Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

*“Mübârek makdemünle pâdişâhım oldu memnûnun
Beşiktaş'ı şeref-yâb eyledi nakl-i hümayûnun
Olup zîb-i leb-i deryâ vücûd-i feyz meşhûnun
Beşiktaş'ı şeref-yâb eyledi nakl-i hümayûnun*

*Açıp âgûş-ı şevkîn revzen-i kasr-ı ferah-peymâ
Seni gözlerdi hep şeb-tâ-seher mâh-ı münîr-âsâ
Kudûmun bûs için leb-teşne idi sâhil-i deryâ
Beşiktaş'ı şeref-yâb eyledi nakl-i hümayûnun*

*Bulup meclis kemân u nây ü tanbûr ile zîb ü fer
Kenâr-ı bahrda rûz u şeb oldukça safâ-güster*

*Ser-âgâz eyleyip hânendeler bu mısra'ı söyler
Beşiktaş'ı şeref-yâb eyledi nakl-i hümayûnun*

*Kelâm-ı Vâsıfı gûş eyle ey şâh-ı kerem-kârım
Huzûrunda okunsun şarkî-i pâkîze-güftârım
Hele ben bildiğim şimdi eyâ şevketlü hünkârım
Beşiktaş'ı şeref-yâb eyledi nakl-i hümayûnun”*

50-Fâilâtün fâilâtün

*“Oldu gönlüm sana mâ'il
Vashuna kıl bârî nâ'il
Cümle 'âlem olsa hâ'il
Sarmadan geçmek ne kâbil*

*Firkatünle nev-cevânım
Kalmadı tâb ü tüvânım
Tende oldukça bu cânım
Sarmadan geçmek ne kâbil*

*N'ola ey şûh-ı sitem-kâr
Vasluna olsam taleb-kâr
Sende mâdem ki gözüm var
Sarmadan geçmek ne kâbil*

*Ey gül-i zîbâ-nümâyış
Sînem olsun sana bâliş*

*Var iken bende bu hâhiş
Sarmadan geçmek ne kâbil”*

51-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Âteş-i ‘aşk ile ifnâ-yı vücûd et yanık ol
Cân fedâ kıl râh-ı cânâna muhibb-i sâdık ol
Hâk-i pây olmaklıga ey dil bu yolda lâyık ol
İntisâb-ı şâh-ı ‘aşk ise murâdun ‘âşık ol*

*‘Âşıkı kendi özinden ‘aşk-ı yâr âgâh eder
Neş’e-i ‘irfân ile mülk-i vücûda şâh eder
Ey ‘azîzım ‘âşıkı bir gün bu câhı câh eder
İntisâb-ı şâh-ı ‘aşk ise murâdun ‘âşık ol*

*Kimi ser-hadd-i merâma sabr ile bulmuş vüsûl
Kimisi sıdk u safâ-yı dille tutmuş Hakk’a yol
Böyledir râh-ı hakikatde gönül de’b ü usûl
İntisâb-ı şâh-ı ‘aşk ise murâdun ‘âşık ol*

*Kendi kendün bil unut bildigin et terk-i heves
Zikr ü fikrün şâhed-i maksûdun olsun her nefes
Sendedir ma ‘şûkun ‘âşık gayrıdan ümmîdi kes
İntisâb-ı şâh-ı ‘aşk ise murâdun ‘âşık ol*

*Katre iken feyz-ı pîr ile olup bahr-ı ‘amîk
Mâye-dâr-ı cevher-i kâm olagör hasbe’t-tarîk*

*Olmadan Vâsıfıyem-i ‘aşk u mahabbetde garîk
İntisâb-ı şâh-ı ‘aşk ise murâdun ‘âşık ol”*

52-Mefâîlün mefâîlün

*“Dog evc-i şekva tâbân ol
Cemâl-i ‘âleme ân ol
Cihânun cismine cân ol
Gül açıl şâd ü handân ol*

*Çıkıp seyrâna şevketle
Temâşa eyle devletle
Gelip böyle meserretle
Gül açıl şâd ü handân ol*

*Felekden neyse al kâmun
Gönülden gitsin âlâmun
Ferahla geçsin eyyâmun
Gül açıl şâd ü handân ol*

*İşit ey şâh-ı mümtâzım
Bu nev şarkî-i şeh-nâz’ım
Gam ü mihnet neye lâzım
Gül açıl şâd ü handân ol”*

53-Fâîlâtün fâîlâtün

“Kârımı mânend-i bülbül

*Âh u efgân etdi bir gül
Görmedim ben böyle kâkül
Varsa budur saçlı sünbül*

*İş var ol gonca-dehânda
Misli yokdur gülistânda
Şimdi gülzâr-ı cihânda
Varsa budur saçlı sünbül*

*Görsen ol nev-res nihâli
Gül gibi ruhsâr-ı alı
Turrallar şebbû misâli
Varsa budur saçlı sünbül*

*Seyr et ol şûhun nigâhın
Aslı yokdur âh ü vâhun
Der gören zülf-i siyâhun
Varsa budur saçlı sünbül*

*Kâmeti çok serv-i bâlâ
Hüsni gâyetle dil-ârâ
Dogrusu pek bilmem ammâ
Varsa budur saçlı sünbül”*

54-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

“Nevbahâr eyyâmı geldi ey gül-i bâg-ı merâm

*Hâtır-ı mecnûnla gülşende bana 'atf-ı licâm
Hep temâşâyâ nihâlân oldu saf-beste kıyâm
Seyre çık gülzâra servîler gibi eyle hırâm*

*Sünbül-i zülfün hevâsıyla havâlar sünbülî
Ruhların yâdıyla gülşen geydi reng-i gülgülü
Reh-güzâr-ı hüsnüne bakdırma çeşm-i bülbülü
Seyre çık gülzâra servîler gibi eyle hırâm*

*'Âlem-i âb eyle Göksu'dan olup zevrak-süvâr
Kıl Kalender Bâgçe'sin tâ subha dek cây-ı karâr
Sen safâ-yı mâh-tâb etdikçe hû çeksin hezâr
Seyre çık gülzâra servîler gibi eyle hırâm*

*Gîsuvânun zîver-i dûş eyle şebbûlar gibi
'Âşıkâ râm ol remîde olma âhûlar gibi
Pâyına aksın dil-i Vâsıf dahı cûlar gibi
Seyre çık gülzâra servîler gibi eyle hırâm”*

55-Mefûlû mefâîlû mefâîlû feûlûn

*“Meclisde bana bir büt-i dil-cû-yı mey-âşâm
Sabhâ yerine câm-ı lebin sundu bu akşâm
Alıp eline gönlümü çün sâgar-ı gül-fâm
Bend etdi beni kendine bir şûh-ı gül-endâm*

Yar iken o meh bana niçün âh edeyim boş

*Ol zülf-i siyâh ile bu günlerde başım hoş
Bayram gelediden berü çün pûş-ı şâl-veş
Bend etdi beni kendine bir şûh-ı gül-endâm*

*Olsam n'ola ol meh-veşün esrarına mahrem
Az çok ne ise ülfetimiz vardı mukaddem
Şimdi yeni başdan yine mânende-i makdem
Bend etdi beni kendine bir şûh-ı gül-endâm*

*Bir neş'eli vaktin bulup ol serv-i revânun
Vâsıf gibi bûs eyler iken gonca dehânın
Âgûşa teslim kılıp mûy-ı miyânın
Bend etdi beni kendine bir şûh-ı gül-endâm”*

56-Fâilâtün fâilâtün

*“Olalı yâr ile hem-dem
Oldu gönlüm şâd u hurrem
Hâtırmıdan dûr olup gam
Oldu gönlüm şâd u hurrem*

*Hâtıra edip ri'âyet
Va'd-i vasl etdün nihâyet
Neş'e-i vaslunla gâyet
Oldu gönlüm şâd u hurrem*

Yalvarıp ol nev-civânun

*Aldım âgûş miyânın
Bûs edip gonca dehânın
Oldu gönlüm şâd u hurrem*

*Sensiz ey şûh-ı dil-ârâm
Etme mümkün mi kim ârâm
Oldugun gibi bana râm
Oldu gönlüm şâd u hurrem*

*Ol büt-i âlüfte-meşreb
Açdı esrârını bana hep
Vâsıfâ gönlümce bir şeb
Oldu gönlüm şâd u hurrem”*

57-Mefûlû mefâîlû mefâîlû feûlûn

*“Cûlar gibi gülzâr-ı safâya ak efendim
Destâr-ı perîşânuna güller tak efendim
Gel hâlimi bir gör de yakarsan yak efendim
Sensiz bana hasret neler etdi bak efendim*

*Nûş etmek ile câm-ı mey-i ‘aşkunı kanmam
Bâr-ı mihen-i cevriini çekmekden usanmam
Sûz-ı gam-ı hicrânuna yandığıma yanmam
Sensiz bana hasret neler etdi bak efendim*

Dil olmasa bu mertebe rencîde gamundan

*Kim eyler idi sana şikâyet sitemünden
Mechûr olalıdan beri bezm-i keremünden
Sensiz bana hasret neler etdi bak efendim”*

58-Fâilâtün fâilâtün

*“Ey benim nevres nihâlim
Söyleyim gel sana hâlim
Kalmadı sabr ü mecâlim
Rûz u şeb sensin hayâlim*

*Hiç gönül olur mu kâ’il
Vaslına gayr ola nâ’il
Olahı ben sana mâ’il
Rûz u şeb sensin hayâlim*

*Müşg erir reşk-i benünle
Gül solar verd-i tenünle
Edeli ülfet senünle
Rûz u şeb sensin hayâlim*

*Ey benim cilde-nihâdım
Ben senün ‘aşkunla şâdım
Elde gayrı yok murâdım
Rûz u şeb sensin hayâlim”*

59-Fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Nâr-ı firkatle yanar cânım benim
Hâlîme rahm eyle sultânım benim
Gûş edip bir kerre efgânım benim
Hâlîme rahm eyle sultânım benim*

*Derdime ey meh-rû sensin tabîb
Çâresin bul yandı sâ mân ü şekîb
Sen gidelden ben garîb oldum garîb
Hâlîme rahm eyle sultânım benim*

*İntizâr-ı makdemünle çok zamân
Gözlerim yollardadır ey nev-civân
Kalmadı sabr u karârım el-amâñ
Hâlîme rahm eyle sultânım benim*

*Vâsıf-ı gam hâra ey nev-res nihâl
Zevk-ı vuslat oldu çün hâb-ı hayâl
Gayrı ârâm eylemek emr-i muhâl
Hâlîme rahm eyle sultânım benim”*

60-Fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Dilber-i nâzende-reftârım benim
Tarz u tavrı bî-bedel yârım benim
Hep senündür cümleten varım benim
Sana cânâ cân fedâ kârım benim*

N'ola etsem zevk-ı vaslun iltimâs

Sen bana açılmadan etme hirâs

Sâ'ir 'uşşâka beni etme kıyâs

Sana cânâ cân fedâ kârım benim

Zinet ebrû çeşm-i 'ayyâş üstüne

Her ne ise istegün baş üstüne

Turralar düşmüş sihey kaş üstüne

Sana cânâ cân fedâ kârım benim

N'ola çeksem emmege la 'lin emek

Tek sana ey dil-rübâ etsem dilek

Yoluna iş mi fedâ-yı mâ-melek

Sana cânâ cân fedâ kârım benim

Vâsıfâ bu rütbe yalvarış nedir

Şâl libâsa by kadar hâhiş nedir

Kesdir al bir iki fermâyiş nedir

Sana cânâ cân fedâ kârım benim”

61-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

“Dil verelden yâra oldu 'âlem agyârım benim

N'ışleyem rahm eylemez şûh-ı sitem-kârım benim

Bilse de bilmezlenir hâl-i dil-i zârım benim

Pek sür cevri ü cefâyı bî-vefâ yârım benim

*Ne alır lutfu lisâna ne vefâyı yâd eder
Bir nigâh-ı iltifâtıyla ne gönlüm şâd eder
Cevr-i gayb olsa yeni başdan velî îcâd eder
Pek sür cevır ü cefâyı bî-vefâ yârım benim*

*Bülbül zâr ü nizâr eylerse güller hâra ne
Cânıma minnet benim cevır ü sitem agyâra ne
Sabrdan gayrı bu derde söyle ey dil çâre ne
Pek sür cevır ü cefâyı bî-vefâ yârım benim*

*Nice açsın ‘andelîb-i ‘aşk ol gonca lebi
Meşk-ı istignâ ile geçmiş bütün rûz u şebi
Dahl olunmaz öyle alışmış küçükden meşrebi
Pek sür cevır ü cefâyı bî-vefâ yârım benim*

*Terk-i cevır etdirmenün Vâsıf olaydı kâbili
Sana gönlüm gibi ol derdim o şûhun mâ’ili
Tarz u tavrı beğenmez hûbân-ı gayra hâsılı
Pek sür cevır ü cefâyı bî-vefâ yârım benim”*

62-Fâilâtün fâilâtün

*“Ey meh-i sûz-efkenim
Ben senün efgendenem
‘Aşk ile yandı tenim
Rahm et efendim benim*

*Basdı hazân bâgları
Geçdi gülün çağları
Şimdi ciger dâgları
Oldu gülüm gülşenim*

*Sinecigim dâglayım
Gamla kara bağlayım
Degme bana ağılayım
Gülsün o şûh-ı şenim*

*Yâr bana yâr degül
İste bu hiç kâr degül
Yalnız agyâr degül
Yâr da benim düşmenim*

*‘Âşık olaldan beri
Vâsıfâ buldum yeri
Gülşen-i ‘aşk ey perî
Oldur benim meskenim”*

63-Fâilâtün fâilün

*“Ey benim sîmîn benim
Sendedir gönlüm benim
Ben senün efgendenim
Sendedir gönlüm benim*

*‘Aşkun ile ey perî
Oldu gönlüm serserî
Gördüğüm günden beri
Sendedir gönlüm benim*

*Yok sözüüm ey meh-likâ
Olamaz böyle edâ
Şübhesiz ey dil-rübâ
Sendedir gönlüm benim*

*Ey nihâl-i ser-fîrâz
Eylerim sana niyâz
Var iken sende bu nâz
Sendedir gönlüm benim*

*Dem-be-dem ey meh-cebîn
Eylerim âh ü enîn
Var ise ey nâzenin
Sendedir gönlüm benim”*

64-Fâilâtün fâilün

*“Ben yekâz-ı tâzeyem
Şûh-ı bed-âvâzeyem
Köhne bir şîrâzeyem
Bir buçuk endâzeyem*

Kaddime yokdur uyar

Sanki bir topaç hıyar

Ölçdü terzi ihtiyâr

Bir buçuk endâzeyem

Saçlarım gûyâ keten

İki destim kerpeten

İşte arşın işte ben

Bir buçuk endâzeyem

Hayli bir şûh-ı şenem

Taş gibi sengîn-tenim

Kaddimi sorma benim

Bir buçuk endâzeyem

Kâmetim hem-çü topaç

San kor yemiş bir ağaç

Kim demiş altı kulaç

Bir buçuk endâzeyem

Bana nisbetdi budak

Penbe gibi yumuşak

Boyumu ölç işte bak

Bir buçuk endâzeyem”

65-Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

“Açıldım gonca-i bahtım gibi hem-reng-i bâg oldum
Cihâna ‘arz için şevk-ı derûnum dâg dâg oldum
Kıyâs etme der-i devlet-me’âbundan ırag oldum
Senün ben sâye-i lutfunda hünkârım çerâg oldum

Nigâh-ı iltifâtunla senün ey şâh-ı Cem-meşreb
Dehânı kâmım oldu câm ümmîdimle leb-ber-leb
Tarıkımda olup maksûdum üzre nâ’îl-i matlab
Senün ben sâye-i lutfunda hünkârım çerâg oldum

Nice kul olmayam ben ana ey şâh-ı himem-mu ‘tad
Dil-i nâşâdımı eltâf-ı şâh-ânenle kıldun şâd
Nola kılsam duâ-yı devletün şâm u seher evrâd
Senün ben sâye-i lutfunda hünkârım çerâg oldum

Senin ben az mı gördüm pâdişâhım lutf u ihsânun
Ne haddimdir edâ-yı şükri bu in ‘âm-ı ‘uzmânun
Olap hem-sohbeti zâtun gibi şâh-ı vâlânun
Senün ben sâye-i lutfunda hünkârım çerâg oldum

Ferâmûş eylemem ihsânun ey şâh-ı kerem-fermâ
Deründe bendeyim bin ile Vâsıf gibi hâlâ
‘Aceb mi mâye-i rıf‘at bilirsem hıdmetün zîrâ
Senün ben sâye-i lutfunda hünkârım çerâg oldum”

66-Feilâtün feilâtün feilün

“Yâra dil vereli mehcûr oldum
Nice âh eylemeyem dûr oldum
‘Âleme ‘aşk ile meşhûr oldum
Bir köçek şûhına mecbûr oldum

Olamaz böyle nihâl-i bâlâ
Misli ‘âlemde bulunmaz halâ
Tavrı zîbende edâsı a ‘lâ
Bir köçek şûhına mecbûr oldum

Çeşm mest-âne perîşân gîsû
Kıl kalemlerle çekilmiş ebrû
Seni şimden gerü ey dil yâ hû
Bir köçek şûhına mecbûr oldum

Gül gibi kırmızı fes başında
Bûy-ı ‘anber mi bu ne kaşında
Dahî tahmînîm on üç yaşında
Bir köçek şûhına mecbûr oldum

Baksa da sakın inanma sık sık
Gâyet oynakdır o şûh fırtık
Hüsni mümtâz sadâsı muhrık
Bir köçek şûhına mecbûr oldum”

67-Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

“Sana ben gönlümü verdim verelden böyle mehcûrum
Nice âh etmeyem nâlân ü giryân olmayam dûrum
Beni bilmez misin kim sana bin cân ile mecbûrum
Niçün eller sözine aldanıp küsdün be hey nûrum

Kolun nâz ile atıp boynuma esnâ-yı sohbetde
Seversin ‘âşık-ı âvâreni gâyetle sûretde
Bu rütbe bendene gönlünde var çünkü mahabbetde
Niçün eller sözine aldanıp küsdün be hey nûrum

Görüp nice tahammül eyer ‘âşık gayr ile yârın
Ya andan geç ya benden dinlemem öyle bugün yarın
Neden lâzımdı tutmak sohbetin bu rütbe agyârın
Niçün eller sözine aldanıp küsdün be hey nûrum

Bu vaz ‘-ı bâridünden gönlüme gâyet keder geldi
Soguk soguk tenimden âteş-i gayretle ter geldi
Yüzüne ben yine urmazdım ammâ gayrı yer geldi
Niçün eller sözine aldanıp küsdün be hey nûrum

Kapunda çünkü şâyeste degül Vâsıf gibi bende
Niçün ser-rişte-i ‘aşkunla çekdün gönlümü bende
Suçum var mı gücensem nâza çeksem şimdicek ben de
Niçün eller sözine aldanıp küsdün be hey nûrum”

68-Müstefilün müstefilün

“Âhû bakışlı bir cevân
Sayd etdi gönlüm nâgehân
Görsen nasıl âşûb-ı cân
Tâkat-rübâ-yı ‘âşıkân

Rengin edâlî bir perî
Gül gibi nâzik her yeri
‘Âlemlerün zîb ü ferî
Zînet-fezâ-yı gülsitân

Mey nûş edip inkâr eder
Ruhsârın âteş-zâr eder
Bin nâz ile refîâr eder
Mânend-i tâvûs-ı cinân

Çeşm-i siyâh-ı bâdemi
Âvâre eyler âdemi
Teshîr eder hep ‘âlemi
Zencîre çekmiş gîsuvân”

69-Fâilâtün fâilâtün fâilün

“Gel senünle yarın ey serv-i revân
Olalım Göksu ’ya mahfice revân
Dîde-i agyârdan olup nihân
Olalım Göksu ’ya mahfice revân

Gonca gülsün sen dahı ey verd-i nâz

Zevk et açılın gözüñ gönölün biraz

İki yıldır gitmedik bârî bu yaz

Olalım Göksu 'ya mahfice revân

Niçün eylersin mürâ 'at onunla

Her zamân geçmez gülüm gençlik ele

Verelim yarın senünle el ele

Olalım Göksu 'ya mahfice revân

Habbeyi kubbe eder dayun duyar

Vâlideñ de dinleyip ana uyar

Hiç ne agyâr duysun ey meh-veş ne yâr

Olalım Göksu 'ya mahfice revân

İzn içün sen tab 'ına verme fütûr

Söylesen belkim eder Vâsıf umûr

Etmeden ey şûh bir mâni ' zuhûr

Olalım Göksu 'ya mahfice revân”

70-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

“Aldı gönölüm şimdi bir humbaracı eşbeh civân

Gamze-i bî-rahmı kıldı 'âkıbet sînem nişân

Bir taraıdan çeşm-i bîdârı eder 'aklım ziyân

Böyle bir dâyi revişli âfet-i devr-i zamân

*Gerdeninde İngiliz bârût-veş hâl-i siyâh
Âteş aldım tâbiş-i ruhsârdan bî-iştibâh
Kerte almış tâ dil-i 'uşşâkı cân-sûz-ı nigâh
Böyle bir dâyi revişli âfet-i devr-i zamân*

*Parlayıp çıkdı ocakdan ansızın bir gül- 'izâr
Şöyle yalınbuzlu dilber kim dahı par par yanar
Dûd-ı âh-ı 'âşıkânından kığılcımlar çıkar
Böyle bir dâyi revişli âfet-i devr-i zamân*

*Nâm odıyla dil fitili aldı imdi bî-vefâ
Hendeseyle mi yürürsün gayrı yetmez mi edâ
Bir nihâh-ı âşinâyî etmeyip eyler cefâ
Böyle bir dâyi revişli âfet-i devr-i zamân*

*Hançer-i 'aşkın derûna saplayınca nâgehân
Tâ cigerden gûşa erdi bir nidâ-yı el-amân
Bil ki Vâsıf mislini görmüş degül çeşm-i cihân
Böyle bir dâyi revişli âfet-i devr-i zamân”*

71-Fâilâtün fâilâtün

*“Sarmadan evvel belünden
Ben senün yandım elünden
Yaklaşılmaz engelünden
Ben senün yandım elünden*

Ben dururken gayra bakdun

Gönlüme âteş bırakdun

Bir söyünmez nâra yakdun

Ben senün yandım elünden

Bir yanında nâr-ı hasret

Bir yanında sûz-ı hasret

Eylerim elbet şikâyet

Ben senün yandım elünden

Perçemüne şâne oldum

Bezmüne peymâne oldum

Şem 'üne pervâne oldum

Ben senün yandım elünden

Dil gibi açsın bu hâli

Yandı sâmân-ı mecâli

Âkıbet Vâsıf misâli

Ben senün yandım elünden”

72-Mefâîlün mefâîlün feûlün

“Ümîd-i vasl ile bir ince belden

Görünce ihtiyârım gitdi elden

Nigâh-ı âşinâyî var ezelden

Nasıl vazgeçeyim böyle güzelden

Görüp hâl-i dilim ol çeşm-i mey-gûn
Nigâh-ı lutfu kıldı beni memnûn
Derûnum etmedi bir kerre mahzûn
Nasıl vazgeçeyim böyle güzelden

O şûha karşı âh etmek degül iş
Ne yüzle eyleyem feryâd ü nâliş
Eder günde bana yüz bin nüvâziş
Nasıl vazgeçeyim böyle güzelden

Gece gündüz görüp semt-i vefâda
Kim olmaz Vâsıf o şûha fütâde
Sor üftâdesini hadden ziyâde
Nasıl vazgeçeyim böyle güzelden”

73-Mefâîlün mefâîlün

“Derûnî oldum efgenden
Ölür ayrılmazam senden
Ben olmuşken senün benden
Nasıl geçdün ‘aceb benden

Gamunla ey gül-i alım
Yaman oldu benim hâlim
Bilirken hâlimi zâlim
Nasıl geçdün ‘aceb benden

Var iken bende bu cür`et
Yakar âhım seni elbet
Bana budur veren hayret
Nasıl geçdün `aceb benden

Ne Vâsıf gibi kâm aldım
Ne derd-i hasrete daldım
Çü işitdim şaşıp kaldım
Nasıl geçdün `aceb benden”

74-Fâilâtün fâilâtün

“Mâlik-i hüsn ü bahâsın
Mâ`il-i nâz ü edâsın
Medh ü tavsîfe sezâsın
Bî-müdâra dil-rübâsın

Pek ısındı sana cânım
Kaynadı gâyetle kanım
Böyle bil ey mû-miyânım
Bî-müdâra dil-rübâsın

Her edâ-yı nev-zuhûrun
‘Âşıkun alır şu `ûrın
Bulamam aslâ kusûrun
Bî-müdâra dil-rübâsın

*Kim bilir sen gibi atvâr
Kimde vardır böyle reftâr
Sende bir tavr-ı diger var
Bî-müdâra dil-rübâsın*

*Olmasa hüsnün ziyâde
Vâsıf olur mu fütâde
Görmedim ben edâda
Bî-müdâra dil-rübâsın”*

75-Mefâîlün mefâîlün feûlün

*“Salın güller gibi nâzik-hurâmsın
Gül-i nev-reste-i bâg-ı merâmsın
Güzelsin nâzeninsin pek be-nâmsın
Velâkin n’eyleyim sevdâ-yı hâmsın*

*Dili ‘aşkunla her sûya düşürdün
Hayâl-i zülf-i şeb-bûya düşürdün
Beni sevdâ-yı gîsûya düşürdün
Sen ey baht-ı siyeh hem-reng-i şâmsın*

*Duyuldu saklama inkâra yok yer
İşitdik mû-miyânun sarmış eller
Hoş imdi belle ey şûh-ı sitem-ger
Bize geldikçe rem agyâra râmsın*

*Bu da lâyük mıdır ey bî-mürüvvet
Edesin gayrılarla 'iş u 'işret
Tutalım bende olsun hep kabâhat
Begim ammâ ki sen de pek paşamsın*

*Gehî ta 'zîr eder gâhî seversin
Mizâcun anlaşılmaz derd-i sersin
Ne belli barışırsın ne küsersin
Be Vâsıf sen de gâyet bî-devâmsın”*

76-Fâilâtün fâilün

*“Bir gül-i nâzendesin
Ya n' için nâlendesin
Kangı şûha bendesin
Sen kime efgendesin*

*Ey nihâl-i gül-beden
Nâfile ketm etme sen
Anladım zîrâ ki ben
Sen kime efgendesin*

*Hoş havâ benden yana
Acırım lâkin sana
Saklama söyle bana
Sen kime efgendesin*

*Ey nihâl-i ser-fîrâz
N'ola etsen keşf-i râz
Söyle cânım etme nâz
Sen kime efgendesin*

*Vâsıf'un bî-ihitiyâr
Gönlin etmişken şikâr
Böyle n'olsun âh ü zâr
Sen kime efgendesin”*

77-Fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Dil-rübâlar içre sen bir tânesin
Dilber-i yasma degül de ya nesin
Gam yemem bilsem kime cânânesin
Kangı şem 'ün bezmine pervânesin*

*Sen niçün bilmezsın ey büt kıymetün
'Âşık-ı zâra düğündür vuslatun
Var mı bir kimseyle söyle ülfetün
Kangı şem 'ün bezmine pervânesin*

*Kimde vardır sendeki rengîn edâ
Vergidir gûyâ 'Âcem raksı sana
Semt-i ârâm-gâhunu bildir bana
Kangı şem 'ün bezmine pervânesin*

*Her yerün pâlude-veş titrer senün
Şûh-ı şensin çalmadan oynar tenün
Kandadır câyun ne yerdir meskenün
Kangı şem 'ün bezmine pervânesin*

*'Âşıkı aldatmadır dâ'im huyun
Her giriftâruna eylersin oyun
Gerçi yumşak görünür gerçi suyun
Kangı şem 'ün bezmine pervânesin''*

78-Fâilâtün fâilâtün

*"Bir nihâl- ince belsin
Dil-rübâ-yı bî-bedelsin
Misli bulunmaz güzelsin
Sen bana gâyet emelsin*

*Dil gamunla serserîdir
Ben seni sarsam yeridir
Çok zamânlardan beridir
Sen bana gâyet emelsin*

*İbtidâ gördüm begendim
Zevk-ı vasluna özendim
Söyleyem bârî efendim
Sen bana gâyet emelsin*

Bunca dem s  z    g  d  zım
Hep sen  n  n dil-n  v  zım
Böyle bil ey- serv-i nâzım
Sen bana gâyet emelsin

Ben sana ey kadd-i bâlâ
   ık oldum Vâsıf-  s  
Gerçi ızhâr etmem ammâ
Sen bana gâyet emelsin”

79-Müstefilâtün

“Bir ince belsin
Pek b  -bedelsin
Bana emelsin
Sen pek güzelsin

Ey verd-i ra’n  
Yok misl  n asl  
Çok tâze ammâ
Sen pek güzelsin

Sayda seni pek
Var bende istek
M  mkin mi geçmek
Sen pek güzelsin

Reftârun a ‘lâ
Tavrun dil-ârâ
Sanma müdârâ
Sen pek güzelsin

Bu tavr-ı bendî
Dün gördü kendi
Vâsıf begendi
Sen pek güzelsin”

80-Müstefilâtün

“Bir ince belsin
Pek bî-bedelsin
Vasfa mahalsin
Gâyet güzelsin

Ruhsâr-ı alun
Güldür cemâlün
Yokdur misâlün
Gâyet güzelsin

Gel dil-pesendim
Ol sîne-bendim
Söz yok efendim
Gâyet güzelsin

Rengîn edâsın

Pek dil-rübâsın

Vasfa sezâsın

Gâyet güzelsin

Ey kadd-i bâlâ

Hüsnün dil-ârâ

Kıldım temâşâ

Gâyet güzelsin”

81-Fâilâtün fâilâtün

“Büt-i vefâ-dâr imişsin

Hem-dem-i agyâr imişsin

Mâ`il-i âzâr imişsin

Sen meger gaddâr imişsin

Gönlümü al ile aldun

Başımı sevdâyâ saldun

İki gündür nerde kaldun

Sen meger gaddâr imişsin

Kimsenün var mı yasagı

Bezmden kesdün ayagı

Anladım ben bas bayagı

Sen meger gaddâr imişsin

*Ülfete vardır devâmun
Gönlüm almaktır merâmun
Hoşdur endâm ü hırâmun
Sen meger gaddâr imişsin*

*Sen gibi bir şûh yosma
Etmemiş Vâsıf temâşâ
Yok eşün ‘âlemde hâlâ
Sen meger gaddâr imişsin”*

82-Müstefilâtün

*“Ey çeşm-i mey-gûn
Dil sana meftûn
Gel etme mahzûn
Hâlim diger-gûn*

*Dil gamla doldu
Hasretle soldu
Derdünle oldu
Hâlim diger-gûn*

*Gel dil-pesendim
Hüsnün begendim
Rahm et efendim
Hâlim diger-gûn*

Ol cîlve-kâra

Düşdüm ne çâre

Dil pâre pâre

Hâlim diger-gûn

Dilde melâli

Gözde hayâli

Vâsıf misâli

Hâlim diger-gûn”

83-Mefâîlün mefâîlün

“Gamıyla dil figâr olsun

Tek ol meh-veş şikâr olsun

Olursa böyle yâr olsun

Bana yâr oldu var olsun

Eşi yok gonca-i zîbâ

Bulunmaz şûh-bî-hemtâ

Gelip âgûşuma tenhâ

Bana yâr oldu var olsun

Olaldan husrev-i hûbân

Bana etmekdedir ihsân

Felekde ol meh-i tâbân

Bana yâr oldu var olsun

*Gözüm hep sâgar-ı Cem`de
Gönül şimdi o gül-femde
Murâdım üzre `âlemde
Bana yâr oldu var olsun*

*Visâliyle o gül-ruhsâr
Beni şâd etmede her bâr
Ben etmem Vâsıfâ inkâr
Bana yâr oldu var olsun”*

84-Mefâîlün mefâîlün

*“Bu nev mâbeyn-i a`lâda
Mülûk-âne safâ ile
Bu nüzhet-gâh-ı vâlâda
Mülûk-âne safâ ile*

*Çırâgân da güzel ammâ
Bu tarh-ı nev dahı a`lâ
Hemân ey şâh-ı mülk-ârâ
Mülûk-âne safâ ile*

*Reh-i âlâma hiç gitme
Derûnun gamla incitme
Gam-ı ferdâ-yı kâm etme
Mülûk-âne safâ ile*

Gehî bu tarh-ı dil-cûda

Binişle gâhî Göksü'da

Meserretlerle her sûda

Mülûk-âne safâ ile

Kulun Vâsıf gibi 'âlem

Olup sâyende hep hurrem

Derûnun görmesin hiç gam

Mülûk-âne safâ ile”

85-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

“Dil-harâb-ı 'aşkınam sensin sebeb berbâdıma

Bir tesellî ver gelip bârî dîl-i nâ-şâdıma

Taş mıdır bagrun ki gelmezsin benim imdâdıma

Dîni ayrı kâfir olsa rahm eder feryâdıma

Hâlimi hiç sormaz oldun ey meh-i hâtır-şiken

Nâr-ı hicrânuna sûzân oldu iklîm-i beden

'Aşk derler bir söyünmez âteşe düşdüm ki ben

Dîni ayrı kâfir olsa rahm eder feryâdıma

Eyledün derd ile âteş-zâr-ı hasret meskenim

Taşa kâr etdi sana kâr etmedi âhım benim

Gûş edip efgânımı n'ola acırsa düşmenim

Dîni ayrı kâfir olsa rahm eder feryâdıma

*Bu nasıl esrâr ki bir kerre beni şâd eylemez
Dest-i cevr ile harâb olsam da âbâd eylemez
Böyle nâlân oldugum kim görse imdâd eylemez
Dîni ayrı kâfir olsa rahm eder feryâdîma*

*Sardı Vâsîf sarmaga ol şûhu sevdâ-yı merâk
Olmada günden güne gönlümde müzdâd iştiyâk
Şol kadar yakdı ciger-gâhım ki nâr-ı firâk
Dîni ayrı kâfir olsa rahm eder feryâdîma”*

86-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Hâlimi bir kerre takrîr eylesem sultânîma
Gûş edip rahm eylemezsın nâle vü egânîma
Nice feryâd etmeyem evvel gelişde yanîma
Sen benim ey bî-vefâ âteş bırakdun cânîma*

*Sensiz ey meh-rû harâm oldu bana nûş-ı şarâb
İşledi bir yanadan bir yana sîh-ı ıztırâb
Agayıp sızlanmayım mı dahı mânend-i kebâb
Sen benim ey bî-vefâ âteş bırakdun cânîma*

*Cânîma kasd etdi hûbî gözlerün düşmen gibi
Bagrımı deldi sitemle sözlerün sûzen gibi
Şu ‘le-zâr-ı iftirâk olsam n’ola külhan gibi
Sen benim ey bî-vefâ âteş bırakdun cânîma*

Dâmen-i nâzun gibi düşsem de her dem pâyuna

Bu ne sırdır kim açılmazsın misâl-i âyîne

‘Aşk ile yanıp kül olmuşken yeni başdan yine

Sen benim ey bî-vefâ âteş bırakdun cânıma

Başıma yakıp hasîr ey şâh-ı ıklîm-i cemâl

Sana dil nâmında bir yanıkdan etsem arz-ı hâl

Ben dahı derdim yanıp yakılmadan Vâsıf-misâl

Sen benim ey bî-vefâ âteş bırakdun cânıma”

87-Mefûlû mefâîlû mefâîlû feûlûn

“‘Afv eyle suçum ey gül-i er başıma kakma

Bir bagrı yanık ‘âşıkam etdigime bakma

Gönlüm yeniden âteş-i hicrâna bırakma

Yakdun beni bârî a begim cânımı yakma

Hem-meclis olup nisbetime düşmen-i bedle

Sürdün beni ıklîm-i gama nefy-i ebedle

Kundak bırakıp cân evine nâr-ı hasedle

Yakdun beni bârî a begim cânımı yakma

Feryâd elünden seniün ey şû-ı şeker-leb

Kendün gibi etdün beni de âteşî-meşreb

Pervâne gibi şem ‘-i cemâlünde geçen şeb

Yakdun beni bârî a begim cânımı yakma

Firkat ne zamân olur ‘aceb vuslata tebdîl

Olmaz mı dilün sûz u güdâzı dahı tekmîl

‘Aşkunla fitîl alalı mânende-i kandîl

Yakdun beni bârî a begim cânımı yakma

Bin yıl o mehûn ‘aşkına yansam yine kanmam

Vâsıf bu ne esrâr ki yanmakdan usanmam

Ben nâr-ı mahabbet ile yandığıma yanmam

Yakdun beni bârî a begim cânımı yakma”

88-Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

“Ayun on dördü oldu seyre çık sahn-ı gülistâna

Ruhun pertev-nümâ-yı behcet olsun mâh-ı tâbâna

Kerem kıl muntazır teşrîfüne yalı-yı şâh-âne

Buyur sad şevk ile meh-tâbe-i kasr-ı Çırâgân’a

Gül açıl handen olsun bâg ü râge bâdî-i zînet

Safâ-yı hâtırundur ‘âleme sermâye-i devlet

Senün zevkun cihânun zevkıdır ey şâh-ı meh-tal’at

Buyur sad şevk ile meh-tâbe-i kasr-ı Çırâgân’a

Derûnun şâd ü hurrem hâtırundan gam ırâg olsun

‘Adûnun sînesi reşk-i hasedle dâg dâg olsun

Vücûd-ı şevket-âlûdun cihân durdukça sag olsun

Buyur sad şevk ile meh-tâbe-i kasr-ı Çırâgân’a

Leb-i cûda çalınsın sâz okunsun fasl-ı dil-cûlar
Dil-i Vâsıf gibi cûş u hurûşa başlasın cûlar
Gece tâ subha dek ‘ayyûka çıksın na ‘ra-i hûlar
Buyur sad şevk ile meh-tâbe-i kasr-ı Çırâgân’a”

89-Fâilâtün fâilâtün fâilün

“Bir nigâh et ‘âşık-ı nâlânuna
Merhamet kıl çeşm-i hûn-efşânına
Tâzesin cevri etme düşmez şânuna
Girme ‘uşşâkun bir avuç kanına

Bunca demdir baglıdır sana başım
Döndü deryâyı gamunla göz yaşımla
Gel benim dâyi revişli yoldaşımla
Girme ‘uşşâkun bir avuç kanına

Aşk ile tahmîr olunmuşdur özüm
Gel bu yolda sen benim dinle sözümla
Şâh-bâzım eşhebim iki gözümla
Girme ‘uşşâkun bir avuç kanına

Var mı bilmez sana hayrân olduğum
Lutfuna her türlü şâyân olduğum
Gel benim yolında kurbân olduğum
Girme ‘uşşâkun bir avuç kanına”

90-Müstefilün müstefilün

“Cân sevdi sen şûh-ı şeni

Kıldım fedâ cân ü teni

Ey şûh böyle bil beni

Dünyâya vermem ben seni

Seyrâna git ahhâb ile

Salın yürü âdâb ile

Bu hüsn-i ‘âlem-tâb ile

Dünyâya vermem ben seni

Çok gerçi şimdi mübtelâya

Ben sevdim ammâ ibtidâ

Bu sohbetimde yok riyâ

Dünyâya vermem ben seni

Reftârün dil mâ’ili

Vazgeçmenün yok kâbili

Söyleşmesin el hâsılı

Dünyâya vermem ben seni

İşte sana ey şûh-ı şen

Bir Vâsıf ‘âşık bir de ben

Bu rütbe de mecbûr iken

Dünyâya vermem ben seni”

91-Fâilâtün fâilâtün fâilün

“Sevdi cânım sen gül-i nâzik-teni
‘Andelîb-i ‘aşkınam güldür beni
Böyle bend etse mahabbet bendeni
Sevmemek mümkün mi sevdiğim seni

Sana gönlüm düştü ey çeşm-i siyâh
‘Âşık-ı gam hârunam bî-iştibâh
Var iken sende bu mest-âne nigâh
Sevmemek mümkün mi sevdiğim seni

Dahl olunmaz bende-i dîrîneye
Sarmak istersem ‘aceb mi sîneye
Al hele bir kerre bak âyîneye
Sevmemek mümkün mi sevdiğim seni

Sevmede ‘âlem seni nâçâr iken
Misli dünyâda bulunmaz yâr iken
Meşrebünde bu nezâket var iken
Sevmemek mümkün mi sevdiğim seni

Eyleyen sarf-ı nazar im ‘ân ile
Meyl eder ebet sana bin cân ile
N’işlesin Vâsıf bu hüsn ü ân ile
Sevmemek mümkün mi sevdiğim seni”

92-Fâilâtün fâilün

“Sevdim ol sîmîn-beri

Var derûnumda yeri

Kim sever ol dilberi

Olur elbet serserî

Nâr-ı ‘aşkıyla yanan

Dem-bedem eyler figân

Başını derde salan

Olur elbet serserî

N’işleyem ey sîm-ten

Düşmüşem ‘aşkuna ben

Sen gibi dilber seven

Olur elbet serserî

Yandım ol sîmîn-bere

Geldi bu hâlet sere

Dil veren ol dilbere

Olur elbet serserî

Yok bu ‘aşkun çâresi

Hiç onulmaz yarası

Ol mehûn âvâresi

Olur elbet serserî”

93-Fâilâtün fâilâtün fâilün

“Seyr edip dün gice bir meh-peykeri

Zülfü sevdâsıyla oldum serserî

Kim görüp olmaz o mâha müşteri

Dogdu burc-ı hüsn ü ânun Ülker’i

Pullu mâ’illerle ol mihr-i cemâl

Parlar evc-i ‘ışvede yıldız misâl

Fer verip dünyâyâ mânend-i hilâl

Dogdu burc-ı hüsn ü ânun Ülker’i

Oldu fikr-i kâkülün ey meh-likâ

‘Âşıkun başında püsküllü belâ

Şevk-ı rûyunla olup tal‘at-nümâ

Dogdu burc-ı hüsn ü ânun Ülker’i

Böyle âb ü tâb ile hem-çün güneş

Ol meh-i hüsn felekde olmaz eş

Seyr eden der seb‘a-i seyyâre-veş

Dogdu burc-ı hüsn ü ânun Ülker’i

Rûyına bakmak ne mükin bî-nikâb

Perde olmuş vechine reng-i hicâb

Bahtına Vâsıf misâl-i âfitâb

Dogdu burc-ı hüsn ü ânun Ülker’i”

94-Fâilâtün fâilün

“Bir civânun hasreti

Yakdı sabr u tâkati

Her nigâh-ı âfeti

Yakdı sabr u tâkati

Sünbül-i gısûları

Turra-i şebbûları

Cünbüş-i ebrûları

Yakdı sabr u tâkati

‘Âşıkam ruhsârına

Mâ’ilem güftârına

Yok sözüm reftârına

Yakdı sabr u tâkati

Dilber-i şîrîn-zebân

Şîve-kâr-ı dil-sitân

Ol büt-i ince miyân

Yakdı sabr u tâkati”

95-Fâilâtün fâilâtün

“Rûyun ey şûh-ı fedâyî

Gül deyip etmem hatâyı

Şemm eden bulur şifâyı

Hem-çü tenzûyî hutâyî

*Dilber-i rengîn-edâdır
Meşrebimce dil-rübâdır
Derd-i 'uşşâka devâdır
Hem-çü tenzûyî hutâyî*

*Ol perîsiz mey görölmez
Ansız aslâ dem sürölmez
Lutfu her yerde görölmez
Hem-çü tenzûyî hutâyî*

*Ülfete verip revâcı
N'olur etsen imtizâcı
Derdimün sensin 'ilâcı
Hem-çü tenzûyî hutâyî*

*Ol bütü mümkün mi sevmek
Çâresi yokdur eder dek
Dilber ammâ nâz eder pek
Hem-çü tenzûyî hutâyî"*

96-Fâilâtün fâilâtün

*"Çünkü ey şûh-ı fedâyî
Gönlümü etdün hevâyî
Eyleme bârî edâyı
Sürelim zevk u safâyı*

*Nûş edip meclisde sen mül
Ruhların oldukça gül gül
Ben görüp mânend-i bülbül
Eylerim zâr ü nevâyı*

*N'olur ey serv-i sîmîn-ten
Gâhî tenhâ bezme gel sen
Dinlemezsen n'ışleyem ben
Sen a hercâyî recâyı*

*Îde gel gül-berg-i nâzım
Berg-i gülden câme lâzım
Sana zîrâ ser-fîrâzım
Yâr olur telli sivâyî*

*İşte Vâsıf sana 'âşık
Cevri ko lutf eyle yazık
'Âşık etmek ne lâyık
Böyle vaz '-ı nâ-be-câyı''*

97-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

*"Bir visâl için bana ey meh-rû ık vık istemem
Ben bozuştum bakma şimden sonra sık sık istemem
Hâtırım gayrı dilersen yap diler yık istemem
İstesen de sen beni ben küsdüm artık istemem*

*Nâvek-i 'aşkun çekildi sîneme düşdüm dile
Firkatünle cânıma kâr etdi çekdiğim çile
Geldi 'aklım başıma yalvarma gayrı nâfile
İstesen de sen beni ben küsdüm artık istemem*

*Derdimideşme benim ko hâlîme söyletme sus
Kıldı zîrâ kalbimi bir kat dahı dünkü husûs
Bîhûde etme bana şimdengerü 'arz-ı hulûs
İstesen de sen beni ben küsdüm artık istemem*

*Şöyle dursun ület-i dîrînemiz bir yana at
N'olsun and içmek yog idi çünkü 'ahdine sebât
Gayrı vazgeçdim ziyâde olsun ey şûh iltifât
İstesen de sen beni ben küsdüm artık istemem*

*Sana ey şûh-ı vefâ-düşmen olaldan mübtelâ
Kim kime etdi cihânda etdigün cevri bana
Git barışmam sen degül mecmû '-ı nâs etse recâ
İstesen de sen beni ben küsdüm artık istemem"*

98-Mefûlû mefâîlû mefâîlû feûlûn

*"Bu kış yanar âteş o perî-peykere vardım
Çün bâde suynca varıp 'aklını suvardım
Düşdükçe ayagina edip mey dahı yardım
Fırsat düşürüp vuslatı sardım hele sardım*

*Tenhâ gice ol şûh ile meclisde çakarken
Serhoş olup ol gözleri mes-âne bakarken
Uykusu gibi çeşm-i siyâhından akarken
Fırsat düşürüp vuslatı sardım hele sardım*

*Ol körpe kuzunun sıcacık koynına girdim
Aldım bir iki bûsesini gönlümü verdim
Geçdiyse sıcâfım n'ola matlûbuma erdim
Fırsat düşürüp vuslatı sardım hele sardım*

*Vâsıf dedim ol mâh-veşe eyleyip alkış
Pek cânım usandı sogumam gelse de pek kış
Halvâ aş oldu da tamâm herkese kış kış
Fırsat düşürüp vuslatı sardım hele sardım”*

99-Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

*“O meh-rûya bulup takrîbini dün yalıda çatdım
Balık da avlayıp keyfin recâ-yı vaslı çatlatdım
Meseller söyleyip suyunca gitdim neyse aldatdım
Sıkıştırdım sarıldım öptüm aldım koynuma yatdım*

*Nazîr olmaz o gül-ruhsâra sûh-ı gülbedenlerde
Görölmüş mü bu safvet bu letâfet yâsemenlerde
Tesâdüf eyleyip ol mehle bir yerde geçenlerde
Sıkıştırdım sarıldım öptüm aldım koynuma yatdım*

*Bu yâl ü bâl endâmı görüp ol şûh yosma
Nasıl sarsam deyü gönlüm gezerdi sahn-ı hulyâda
Geçen gece düşürdüm fırsatın bir cây-ı tenhâda
Sıkıştırdım sarıldım öptüm aldım koynuma yatdım*

*Bu ma 'nâyı bana ta 'bîr et ey nahl gül- nâzik-ten
Bu şeb hulyâda ya düşde seni gûyâ efendim ben
Kalıp mahfî sa 'âdet-hânedede bir bendenüz bir sen
Sıkıştırdım sarıldım öptüm aldım koynuma yatdım*

*Biri vardı bizimle gitdi bilmem kimdi Vâsıf-nâm
Biz ikimiz kalıp tenhâca etdik zevk-ı bî-âlâm
Amân kışdır üşürsün yalnız yatma deyü ahşâm
Sıkıştırdım sarıldım öptüm aldım koynuma yatdım ”*

100-Mefâîlün mefâîlün feûlün

*“Verelden gönlümü bir şîve-kâra
Derûnum rûz u şeb yanmadanâra
Nice 'arz etmeyem hâlim oyâra
Gönül meyl etdi sevdim var mı çâre*

*Gehî eyler sitem gâhî tegâfûl
Bilirken hâlimi eyler tecâhül
N'ola her bâr yine kilsam tahammül
Gönül meyl etdi sevdim var mı çâre*

*Nice dem eylerim lutfin temennâ
Niyâzım gûş eder rahm etmez aslâ
Bu rütbe cevre sabr etmezdim ammâ
Gönül meyl etdi sevdim var mı çâre*

*Ne bulmuş böyle vaz ‘-ı nâ-hevâdan
Niçün hayf etmez âh-ı mübtelâdan
Ne mümkün vazgeçem ol bî-vefâdan
Gönül meyl etdi sevdim var mı çâre*

*O şûh ‘uşşâka mâ’ildir ezâya
Nigâh-ı iltifât etmez recâya
Benim yok tâkatim ammâ cefâya
Gönül meyl etdi sevdim var mı çâre”*

101-Fâilâtün fâilâtün

*“Meyl edip bir gül- ‘izâra
Döndüm ‘aşkıyla hezâra
Başladım feryâd ü zâra
‘Âşıkım ‘âşık ne çâre*

*Sînenün ey şûh-ı gülşen
Farkı yokdur yâsemenden
N’ola senden geçmesem ben
‘Âşıkım ‘âşık ne çâre*

Kimde var bu bî-bedel bel
Halk ‘aceb mi baksa bel bel
Nâfile dahl etmesin el
‘Âşıkım ‘âşık ne çâre

Câna kâr etdi tegâfûl
Dahı eylerim tecâhûl
Ben tehî etmem tahammûl
‘Âşıkım ‘âşık ne çâre

Tâ bu rütbe ey kaşı ya
Çilleni çekmezdim aslâ
Söyle bilsinler ki halâ
‘Âşıkım ‘âşık ne çâre”

102-Fâilâtün fâilâtün

“Bir büt-i yosma-edâya
Mâ’il oldum bak safâya
Meyli yok aslâ vefâya
Bayılır cevır ü cefâya

Fursat el verdikçe tenhâ
Bezme gel nûş et mey ammâ
Yanılıp bir câm-ı sahbâ
Sunma benden mâ’adâya

*Var iken bu rütbe ülfet
Olmamak lâyük mı vuslat
Sende yok yoksa mürüvvet
Bende hâviş bî-nihâye*

*Sakınıp bir nîm nigâhun
‘Âşıkun alırsan ‘aklın
Çıkalı zülf-i siyâhun
Urdu sünbüller karaya*

*Vâsıf’un hiç sorma hâlin
Pek ‘abes gayrı su’âlün
Mümkinî varsa visâlün
Yok diyüben recâya”*

103-Müstefilün müstefilün

*“Gönlüm düşürdüm bir meh-likâya
Ne lutfeder ne mâ’il cefâya
Bir başka sûret vermiş araya
Kim mâ’il olmaz ol dil-rübâya*

*Âyîne-âsa bak sînesine
Yansa sezâdır dil sine sine
Lutf etse gâhî üftâdesine
Kim mâ’il olmaz ol dil-rübâya*

*Gûyâ ki bilmez lutf u vefâyı
İş güç edinmiş cevr ü cefâyı
Görüp bu rütbe nâz ü edâyı
Kim mâ`il olmaz ol dil-rübâyâ*

*Yakdı derûnum şol rütbe hasret
Ne sabr kaldı ne sabra tâkat
Cevr ü cefâdan kılsa ferâgat
Kim mâ`il olmaz ol dil-rübâyâ*

*Vâsıf o şûh-ı şîrîn-tekellüm
Etsin ne mâni ‘ şarkı terennüm
‘Uşşâk-ı zâra kılsın terahhum
Kim mâ`il olmaz ol dil-rübâyâ”*

104-Mefâîlün mefâîlün

*“Buyur dîhîm-i Dârâ`ya
Hemân şâh-âne zevk eyle
Geçip kasr-ı dil ârâyâ
Hemân şâh-âne zevk eyle*

*Dizilsinler nedîmânun
Cihâna neşr ola şânun
Şehisin mülk-i devrânun
Hemân şâh-âne zevk eyle*

*Nihâl-i bâg-ı devletsin
Gül-i gülzâr-ı şevketsin
Meh-i evc-i meserretsın
Hemân şâh-âne zevk eyle*

*Nice şarkî-i nev-güftâr
Yapar Vâsıf kulun tekrâr
Benim kasdım budur her bâr
Hemân şâh-âne zevk eyle”*

105-Feilâtün feilâtün feilâtün feilün

*“Gördüğüm gibi seni ey gül-i zîbâ-hande
Kalmadı ‘aşk ile ârâm ü tahammül tende
Var iken bu revîş-i hüsn-i dil-ârâ sende
Olmaz ey meh sana benden gibi sâdık bende*

*Câme-i sebz ile mânende-i serv-i bâlâ
Sana mahsûsdur ey şûh levend-âne edâ
Kıyma gaddâre-i gamzenle bu çağında bana
Olmaz ey meh sana benden gibi sâdık bende*

*Seyr eden elde hezârunla seni ey gül-i al
Çubuga beste sanır bâgçede bir tâze nihâl
Yansam ‘aşkunla n’ola bülbül-i nâlende misâl
Olmaz ey meh sana benden gibi sâdık bende*

*Açmış endâmını bir kat dahı cânfes kaftân
Cevher-i cân gibi etsem seni sînemde nihân
N'olur ez-cân ü dil olsan bana yâr u cânân
Olmaz ey meh sana benden gibi sâdık bende*

*Bir bakışla beni ey gonca-i zîbâ-reftâr
Âteş-i 'aşka yakıp eyledün üftâde-i nâz
Nola gönlüm gibi ben sana kul olsam her bâr
Olmaz ey meh sana benden gibi sâdık bende”*

106-Mefûlû fâilâtü mefâilü fâilün

*“Bir tıfla düçâr oldu gönül semt-i Bebek'de
Pervâz edemez yavrucagım dahı dünekde
Ol mâhı şikâr etmek için sayd-ı semekde
Bir 'âlem-i meh-tâb edelim biz de felekde*

*Buldu henüz eyyâmını zevrakçe-i sahbâ
Orsa boca Kandilli'ye dek çekdirelim tâ
Gök kandil olup subha dek ey mâh-ı şeb-ârâ
Bir 'âlem-i meh-tâb edelim biz de felekde*

*Tavşan kanı mey dolduralım câm-ı niyâza
Yalvaralım ol mest-i mey-i gamze-i nâza
Mahfî koyalım yağlı piyâdeyle Bogaz'a
Bir 'âlem-i meh-tâb edelim biz de felekde*

*İşte mey mahbûb tarab cümle müheyyâ
Meh-pârecigim gel edelim ‘azm-i Tarabya
Hırsız küreğiyle yanaşıp yalıya tenhâ
Bir ‘âlem-i meh-tâb edelim biz de felekde*

*Vâsıf gibi çarha çıkarıp nagme-i âhı
Zevk eyleyelim şarkî çığırta ile gâhî
Âgûşa alıp hâle-sıfat gâhî o mâhı
Bir ‘âlem-i meh-tâb edelim biz de felekde”*

107-Feilâtün feilâtün feilâtün feilün

*“ ‘Âşıkım bir güle kim ana hezâr efgende
Gelse reftâra eder nahl-i gülü şermende
Görsen ol duhter-i zîbâ revîşi gülşende
Kız mı oğlan mı bilinmez o kadar nâzende*

*Dahı bikri ile pâk anlayışım ol gül-i ter
Kızarır nûş-ı mey etdikde misâl-i gül-ter
Reng-i la ‘l-i lebine bint-i ‘ineb reşk eyler
Kız mı oğlan mı bilinmez o kadar nâzende*

*Raksa âgâz edicek lerze tutar âfâkı
Zühre sâzın bag edip elden olur müştâkı
Kızlanır vuslatın etdikçe taleb ‘uşşâkı
Kız mı oğlan mı bilinmez o kadar nâzende*

*Gelse âgûşuma bir kerre o billûr-beden
Ne cihâz ister idim vâlide senden ne çemen
Hacle-gâhına girenlerden işitdim bunu ben
Kız mı oğlan mı bilinmez o kadar nâzende*

*Ana gerdânlığı agzımla takıp Vâsıd-var
Çün nişân bağlığı boynına sarılsam her bâr
Bize nâ-mahrem olup eylemez ‘arz-ı dîdâr
Kız mı oğlan mı bilinmez o kadar nâzende”*

108-Mefâîlün mefâîlün

*“Olalı ben sana bende
Dilün ârâmı yok fende
Amân ey mâh-ı tâbende
‘Aceb sen kandasın kanda*

*Ne câyı eyledün mesken
Ne yerlerdir sana gülşen
Refîkun kûyu mu bilmem
‘Aceb sen kandasın kanda*

*Revâ mı ey gözü mahmûr
Cemâlünden olam mechûr
Ne tîz ‘âşıkdan oldun dûr
‘Aceb sen kandasın kanda*

*Nihân etdim seni gözden
Gülistân çeşmime külhan
Firâkun hastasıyam ben
‘Aceb sen kandasın kanda*

*Kebûter-veş uçup cânâ
Ser-i kûyun dolaşsam tâ
Desem bu resme vâveylâ
‘Aceb sen kandasın kanda”*

109-Fâilâtün fâilâtün

*“Bir tenâsüb var ki sende
Sabr u ârâm yandı bende
Kim görüp olmaz figende
Ben de oldum sana bende*

*Cilve vü nâz u nezâket
Tavr-ı şûhündan ‘ibâret
Ey şeh-i mülk-i melâhat
Ben de oldum sana bende*

*Zülfün ey şûh-ı perî-şân
Eyledi hâlim perîşân
‘Âkıbet ey şâh-ı hûbân
Ben de oldum sana bende*

Senden ey verd-i letâfet
Meşrebim hazz etdi gâyet
Eyleyip ümmîd-i vuslat
Ben de oldum sana bende

Gönlümü ey la 'l-i mey-gûn
İltifâtun kıldı beni memnûn
Yalnız Vâsıf mı meftûn
Ben de oldum sana bende”

110-Mefûlû mefâîlû mefâîlû feûlûn

“Gülgeşt-i safâ eyler iken sahn-ı çemende
Oldum yine bir nahl-i gül-i nâza figende
Ârâm edemem gayrı sabır kalmadı bende
Gel gülşene ey körpe nihâl-i gül-i nahvet

Sünbül ham-ı zülf-i siyehûn görsün utansın
Gül reng-i ruhun seyr-ile bin renge boyansın
Bülbül düşüp ‘aşk âteşine yansın uyansın
Gel gülşene ey körpe nihâl-i gül-i nahvet

Yaz geldi gülüp oynayalım ey büt-i gül-fem
Elvermiş iken fursat-ı ‘işret sürelim dem
Dem-beste-i hüsnün ola dersen eder ‘âlem
Gel gülşene ey körpe nihâl-i gül-i nahvet

*Tenhâca gelip Vâsıf-ı gam-hâra dem eyle
Nüş et bir iki câm-ı safâ def'-i gam eyle
Redd etme sözüm Türkîce olsun kerem eyle
Gel gülşene ey körpe nihâl-i gül-i nahvet”*

111- Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

*“Temâşâ-yı Çerâgân eyle sad ikbâl ü şevketle
Buyur sahn-ı safâ-yı lâle-zâra ‘izz ü ref’atle
Kanâdiller firûzân oldu sûzân nâr-ı fûrkatle
Buyur sahn-ı safâ-yı lâle-zâra ‘izz ü ref’atle*

*Her elvân-ı şemi ‘ dönsün sehî bir kadd-i bâlâya
Zıyâ versin cemâlün nûr-ı mir ‘ât-ı mücellâya
Donansın bâgçe emr et var ise meylün temâşâyâ
Buyur sahn-ı safâ-yı lâle-zâra ‘izz ü ref’atle*

*Senünçün beslenilmiştir bu gûnâ begun ezhârı
Senün zevkun için meşk eylemiş bülbül nevâ-kârı
Sana hazırlamışlar zeyn edip bu kasr-ı gülzârı
Buyur sahn-ı safâ-yı lâle-zâra ‘izz ü ref’atle*

*Dayanmaz imtidâd-ı intizâr-ı derd-i hicrâna
Bu şeb olsun mülâkî bârî sen şâh-ı cihân-bâna
Ne rütbe lâle-i nâz olduğu ma ‘lûm-ı şâh-âne
Buyur sahn-ı safâ-yı lâle-zâra ‘izz ü ref’atle*

*Gülün inkâr olunmaz gerçi reng ü bûy-ı zîbâsı
Dah zîbâdır ammâ lâlenün seyr ü temâşâsı
Efendimden bu Vâsıf bendenün ancak temennâsı
Buyur sahn-ı safâ-yı lâle-zâra ‘izz ü ref‘atle”*

112-Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

*“Çıkıp seyr-i fezâ-yı bâg ü râga ‘izz ü devletle
Sürûr-âbâda teşrîf eyle hunkârım meserretle
Görüp şâd olsun ‘âlemler cemâlün nûr-ı behcetle
Sürûr-âbâda teşrîf eyle hunkârım meserretle*

*Havâ-yı cân-fezâsı neş’e peydâ eyler ‘âlemde
Merâmun husrev-âne zevk u şevk etmekse ‘âlemde
Gelen bir zevk-ı rûhânî bulur bu kasr-ı hurremde
Sürûr-âbâda teşrîf eyle hunkârım meserretle*

*Eşi yok zîb ü zînetde letâfetde nezâketde
Nazîr olmaz size şâhân içinde şân ü şevketde
Cihânda yapıdığın kasrun misâli olmaz elbetde
Sürûr-âbâda teşrîf eyle hunkârım meserretle*

*Verir insâna şâdî seyr-i hüsn-i tarh- zîbâsı
Mücessem gibi pâk ol bâgıların zevk-ı temâşâsı
Biniş kasrının olmaz hiç cihânda bundan a‘lâsı
Sürûr-âbâda teşrîf eyle hunkârım meserretle*

*Sezâ Vâsıf kulun vasf eylese bu kâh-ı a 'lâyı
Ne gördüm ne işitdim böyle zîbâ kasr-ı bâlâyı
Temâşâ eylesem dersin eger mecmû '-ı dünyâyı
Sürûr-âbâda teşrîf eyle hunkârım meserretle”*

113-Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

*“Hırâm-nâz ile karşımdan ey gül-berg-i nâz geçme
Niyâzım geçmiyor bârî geçersen böyle az geçme
Gelip geçdikçe az çok neyişe de bî-piyâz geçme
Cefâ et kâ 'ilim tek benden ey meh-pâre vazgeçme*

*Sana ey gonca-gül kim der ki seyr-i gülşene gitme
Git ammâ hâr-ı âzâr ü sitemle gönlümü incitme
Tahammül eyleyip cevruine ben demem cefâ etme
Cefâ et kâ 'ilim tek benden ey meh-pâre vazgeçme*

*‘Înâyet kıl dil-i dîvânedan etme bana şekvâ
Karışmam işte gönlüm işte sen ey şûh-ı müstesnâ
Geçen gün ikimiz bir yerde iken söyledün hattâ
Cefâ et kâ 'ilim tek benden ey meh-pâre vazgeçme*

*Yolunda nakd-i eşkim o sehî kaddün döküp saçmam
Bana açılma da ben gayrı şûha râzımı açmam
Senün ammâ cefânı çekmeden Vâsıf gibi kaçmam
Cefâ et kâ 'ilim tek benden ey meh-pâre vazgeçme”*

114-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

“Bensiz ey gül gülşen-i ‘âlemde mey nûş eyleme

‘Andelîb-i ‘aşkınam hasretle hâmûş eyleme

Gönlümü sahbâ-yı hicrânunla sarhoş eyleme

Her ne cevrlersin et ‘ahdi ferâmûş eyleme

Bu ne sözdür vazgeçem ben senden ey şûh-ı şenim

Âteş-i ‘aşkunla yanmak cânıma minnet benim

Zülfüne dil bend olaldan boynu bağı bendenim

Her ne cevrlersin et ‘ahdi ferâmûş eyleme

Mû-miyânun sardığım günler senün ey gül-nihâl

Gûşe-i firkatde oldu çeşmime hâbım hayâl

Sen cefâ etsen d pey-der-pey ben etmem infî ‘âl

Her ne cevrlersin et ‘ahdi ferâmûş eyleme

Dem-be-dem nâr-ı firâkunla derûnum dâğlarım

Hasrettünle sînede seyr et ne yara bağlarım

Eski demlere hâtıra geldikçe ben kan aglarım

Her ne cevrlersin et ‘ahdi ferâmûş eyleme

Böyle anla böyle bil ey nahl-i nâz u dil-rübâ

Eylemem Vâsıf gibi derd ü cefâdan ıstikâ

Gam değil cevriin bana lâkin niyâzımdır sana

Her ne cevrlersin et ‘ahdi ferâmûş eyleme”

115-Fâilâtün fâilâtün fâilün

“Gideli ol meh diyâr-ı gurbete

Hasret oldum zevka dâ’ir sohbeta

Ugrayıp düşdüm tarîk-ı fûrkate

Hasret oldum zevka dâ’ir sohbeta

N’eyleyem ben ansız ‘ayş ü ‘işreti

Cânıma kâr etdi derd-i hasreti

Olalı zehr-âb-ı nûş- firkati

Hasret oldum zevka dâ’ir sohbeta

Bir gelir giderle ey nevres nihâl

Gönderirsen nâme-i hasret-me’âl

Etme hâl-i pür-melâlimden su’âl

Hasret oldum zevka dâ’ir sohbeta

Görmek ol mâhı be-çeşm-i iştîyâk

Bana şimden sonra Yıldız’dan uzak

Koydu bir hâle beni bu iftirâk

Hasret oldum zevka dâ’ir sohbeta

Firkat-i dildâr ile şimden geri

Dilde yok sabr u tesellîden biri

El-vedâ‘ edip gidelden ol perî

Hasret oldum zevka dâ’ir sohbeta”

116-Müstefilün müstefilün

“Bir çeşm-i bî-misl ü siyâh

Etdi benim hâlim tebâh

N’ola edersem âh ü vâh

Yakdun beni ey zâlim âh

Hâl-i ruhun kılsam hayâl

Okur bana bir başka hâl

Gel yanıma dostum Mihâl

Yakdun beni ey zâlim âh

Şeb-bû misâli perçemün

Bend etdi gönlin ‘âlemün

Bir seyr eden ol gül-femün

Yakdun beni ey zâlim âh

Gâh nâz ile mey çakar

Gîsûlarına gül takar

Gül-ruhların zerrîn kokar

Yakdun beni ey zâlim âh

Vâsıf o şûh-ı dâl-fesün

Seyr et edâ-yı nev-resin

Gülmez yüzine herkesün

Yakdun beni ey zâlim âh”

117-Mefûlû mefâîlû mefâîlû feûlûn

*“Gönlüm o nihâl-i güle cûlar gibi akdı
Künc-i dile bir nâz-ı ciger-sûz bıraktı
Ne hâlîme rahm etdi ne göz yaşına bakdı
Gayrılara râm oldu benim cânımı yakdı*

*Olsam o kadar ‘aşkını ketm etmede mâhir
Sînemde olur âteş-i hasret yine zâhir
Ben cânı fedâ etmiş ien yolına âhır
Gayrılara râm oldu benim cânımı yakdı*

*Eşkim o gül-i ala ‘aceb şebnem olur mu
Yohsa gam ile dîdelerim pür-nem olur mu
Bundan beter insâna cihânda gam olur mu
Gayrılara râm oldu benim cânımı yakdı*

*Servî gibi kad çekdi olup ‘âşîka serkeş
Gül gibi açılmadı bize Vâsıf o meh-veş
Bîhûde yanar sanma derûnumda bu âteş
Gayrılara râm oldu benim cânımı yakdı”*

118-Fâîlâtûn fâîlâtûn

*“Dün o meh-rûya varıldı
N’eyse az çok yalvarıldı
Sarmaga endâm sarıldı*

İşte ol meh-veş darıldı

Öğrenip gönlince sohbet

Bul kolayın eyle ülfet

Kim dedi eyle nasihat

İşte ol meh-veş darıldı

Pendüni yanmam işitse

İstedigün gibi gitse

Suçtu var mı bedlik etse

İşte ol meh-veş darıldı

Yâr ile sen yarışsın

Geh küser geh barışsın

Her işine karışsın

İşte ol meh-veş darıldı

Gerçi kanılıp katıldun

N'eyleyem Vâsıf satıldun

Yardan niçün atıldun

İşte ol meh-veş darıldı”

119-Mefûlû mefâîlün

“Senden usanayım mı

Va ‘dün inanayım mı

Cevre dayanayım mı

Ben böyle yanayım mı

Kan ile gözüüm doldu

Benzim sararıp soldu

N'olduysa bana oldu

Ben böyle yanayım mı

Ey dilber-i meh-pâre

Rahm et dil-i bîmâra

'Aşkunla düşüp nâra

Ben böyle yanayım mı

Agyâr ile her sûda

Zevk eyle leb-i cûda

Kansın meye Göksu da

Ben böyle yanayım mı

Vâsıf n'icolur hâlim

Gam ü derd ile pâ-mâlim

Rahm etme misin zâlim

Ben böyle yanayım mı”

120-Mefûlû mefâîlû mefâîlû feûlûn

“Gördüm yine bir gonca-i nâdîde-edâyı

Kılmış girih-i zülfine dil-beste sabâyı

Şemm eylemek ümmîdi ile bûy-ı vefâyı

Sevdim o gül-i al-ı hezâr- ‘işve-nümâyı

Gîsları çîn-i fiten-i cebhe-i sünbül

Uymaz ruh-ı rengînine bir vech ile kâkül

Zann etme tehî nâlemi mânende-i bülbül

Sevdim o gül-i al-ı hezâr- ‘işve-nümâyı

Servîli’de mey nûş edip ol tıfl-ı sitem-kâr

Geymiş serine kâtibî bir servili destâr

Servî gibi mevzûn görüp kaddini nâçâr

Sevdim o gül-i al-ı hezâr- ‘işve-nümâyı

Çakmış yine zannım kadeh-i neş’e-nisârı

Zâhir nigeinde meyûn âsâr-ı humârı

Bin hâlet ile ‘aşkı olup gönlüme sârî

Sevdim o gül-i al-ı hezâr- ‘işve-nümâyı

Vâsıf o mehûn söylemeyem kimseye nâmın

Pek zübde-i zîbendesindir şûh-ı ‘avâmun

Gâyet begenip kâmet-i mevzûn-ı hırâmın

Sevdim o gül-i al-ı hezâr- ‘işve-nümâyı”

121-Fâilâtün fâilâtün

“Seyr et ol dâyi-edâyı

Misli yok ol şûh-edâyı

Çekmek istersen cefâyı

Sev gönül ol dil-rübâyı

Düş olan ol serv-i nâza

Düşsün 'aşk ile niyâza

Maksadun sevmekse tâze

Sev gönül ol dil-rübâyı

Seyr eden rengîn hırâmın

Nûş eder meclisde câmin

Yâr sevmekse murâdun

Sev gönül ol dil-rübâyı

Tavrı hoş bir ince beldir

Her edâsı bî-beddeldir

Ülfeti gâyet güzeldir

Sev gönül ol dil-rübâyı

Görsen ol nev-res nihâli

Meşrebi pek lâ'übâlî

Sen dahı Vâsıf misâli

Sev gönül ol dil-rübâyı”

122-Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

“Hırâm et gülşene gûş eyle 'ar'ardan müdârâyı

Utandırısın kadün reftâr ile serv-i semen-sâyı

Süzüp nergislerün meclisde sarhoş eyle mînâyı

Açıl güller gibi nûş eyleyip câm-ı ferah-zâyı

Temâşâ kıl dolaş her gûşenin cûlar gibi bâgun

Senünçün olduğın bil lâlezârun dâg-ber-dâgın

Bahâr eyyâmıdır et nahl-i nev-res geçmeden çağun

Açıl güller gibi nûş eyleyip câm-ı ferah-zâyı

Efendim bendeni Vâsıf gibi bülbül edensin sen

Ne bûy-ı goncadan tahmîr olunmuş gül-bedensin sen

Dahı açılmadık berg-i semenden tâze tensin sen

Açıl güller gibi nûş eyleyip câm-ı ferah-zâyı”

123-Fâilâtün fâilâtün fâilün

“Seyr et ol şûh-ı nezâket-meşrebi

Bâde-i rengînden rengîn lebi

‘Âşıkâ reng ise n’ola matlabı

La ‘li mül elma-yı misket gabgabı

Gerden üzre zülf ı nahvet-pîşede

Sanki sünbüldür açılmış şîşede

Meclis-i meyhâne-i endîşede

La ‘li mül elma-yı misket gabgabı

Var ise meylün eger duht-ı reze

Kanzil-i ‘aşka ne lâzım cerbeze

Na ‘re urma işte hem mey hem meze

La 'li mül elma-yı misket gabgabı

Arayıp bir çâresini ülfetün

Bûse almaksa lebinden niyyetün

Sorma zevk u neş'e vü keyfiyyetin

La 'li mül elma-yı misket gabgabı

Lebleri benzer şarâb-ı miskete

'Âşık-ı zârı kor özge hâlete

Vâsıfâ tezyîn-i bezm-i işrete

La 'li mül elma-yı misket gabgabı"

124-Feilâtün feilâtün feilâtün feilün

"'Âşkun ey meh beni dil-hûn etdi

Sitemün hâtırımı incitdi

Çâre yok gayrı iş oldu bitdi

Sana ben gönlümü verdim gitdi

'Âşık aldatmadır ey meh kârun

Var mıdır bu sözüme inkârun

Ne umûru a begim agyârun

Sana ben gönlümü verdim gitdi

Eyle gel meclise icrâ-yı mezâk

Gâhi şarkî okuyup sâgar çâk

Gayrı yan gel de kuzum zevkına bak

Sana ben gönlümü verdim gitdi

Dil-i dîvâneyi fasl etme bana

İşdir de gücenir belki sana

Ne vazîfem benim ey mâh-likâ

Sana ben gönlümü verdim gitdi

Vâsıf'ın sohbetine pek dalma

Bûs eder la 'lûni tenhâ kalma

İster al ey perî ister alma

Sana ben gönlümü verdim gitdi”

125-Fâilâtün fâilâtün fâilün

“Reng-i ruhsârun görelden gül gibi

Gül yüzüne ‘âşkım bülbül gibi

Nûş edip sahbâ-yı la 'lün mül gibi

Koklasam gîsûların sünbül gibi

Ol perînün penbeden nâzik teni

Gül gibi açmış bu penbe sûzeni

Bir gice âgûşa alıp ben seni

Koklasam gîsûların sünbül gibi

Fikr-i zülfünden perîşân feslegen

Şevk-ı sînenle güşâde yâsemen

Mevsim-i gülde açıp ey gül-beden

Koklasam gîsûların sünbül gibi

Meclise gel mest-i nâzım etme nâz

Goncasın mey iç gülüp açıl biraz

Hüsnünün evvel bahâıdır bu yaz

Koklasam gîsûların sünbül gibi”

126-Fâilâtün fâilâtün fâilün

“Bir gül-i zîbânun oldum mâ’ili

Reng-i la’li mest eder câm- mülû

Baglanıp oldum esîr-i kâkülû

Gönlümü bend etdi bir Sekız gülû

Meyl edip bir kerre ol nev-res güle

Nâleler nevbet verir mi bülbüle

N’ola düşmezse elimden sünbüle

Gönlümü bend etdi bir Sekız gülû

Meclis-i meyde dil-i şeydâ ile

Söyleşir ebrûları î mâ ile

‘Âkıbet tavşan kanı sahbâ ile

Gönlümü bend etdi bir Sekız gülû

Ben de bilmem bu nasıl emr-i ‘acîb

Yandı gördüğüm gibi sabr ü şekîb

Bir iki gündür misâl-i ‘andelîb

Gönlümü bend etdi bir Sekız gülü

Şimdilerde bir gül-i rengîn-edâ

Kârım etdi âh ü feryâd ü nevâ

Sorma gayrı hâlimi sen Vâsıfâ

Gönlümü bend etdi bir Sekız gülü”

127-Müstefilün müstefilün

“Kim görse ol la ‘l-i mülû

Olur esîr-i kâkülû

Olsam sezâdır bülbülü

Açıldı bir Sakız gülü

Yok misli şûh-ı ince bel

Gâyet edâsı bî-bedel

Atvârı kendinden güzel

Açıldı bir Sakız gülü

Rûyu gibi reng-i gül az

Gül-penbeye mâ ‘il biraz

Güller açılmadan bu yaz

Açıldı bir Sakız gülü

Gel bülbülün efgendesi

Bülbül gülün nâlendesi

Dünyâ deger bir handesi

Açıldı bir Sakız gülü

Dün gülistânda Vâsıfâ

Bülbül haber verdi bana

Şimden gerü müjde sana

Açıldı bir Sakız gülü”

128-Müstefilün müstefilün

“Almış ele câm-ı mülü

Ruhsâra dökmüş kâkülü

Olur görenler bülbülü

Gâyet güzel Darçın gülü

Süzdükçe mey ol gonca-fem

Meclisde eyler def‘-i gam

Mahsûs ana raks-ı ‘Acem

Gâyet güzel Darçın gülü

Seyr eyleyen servi boyun

Elber ana eger boyun

Vergidir ana bu oyun

Gâyet güzel Darçın gülü

Zevk-ı vashı bir düğün

Aldunsa âgûşa öğün

Seyr eyledim ben dünkü gün

Gâyet güzel Darçın gülü

Alıp ele çâr-pâreyi

Çarpar dil-i âvâreyi

Açdı derûna yarayı

Gâyet güzel Darçın gülü”

129-Müstefilün müstefilün

“Rûyunda bu müşgîn beni

Gördükde sevdim ben seni

Lâyık mı atmak bendeni

Bu hâle sen koydun beni

Üftâdegânun bak hâline

Meyl etdi rûy-ı alına

Dil-beste edip hâlüne

Bu hâle sen koydun beni

Mümkün mi benzim solmasın

Hecrûnle çeşmim dolmasın

Ey büt şikâyet olmasın

Bu hâle sen koydun beni

Ben irtikâb etmem yalan

Hâlim yaman oldu inan

Dogrusu ey serv-i revân

Bu hâle sen koydun beni

Cevrûnle oldum dil-figâr

Etdi tegâfûl câna kâr

İnkârı ko ey yâdigâr

Bu hâle sen koydun beni”

130-Müstefilün müstefilün

“Gördükçe sen şûh-ı şeni

Sandım letâfet gülşeni

Açıp o sîmîn gerdeni

Kendüne bend etdün beni

‘Aşkunla ey çeşm-i siyâh

Kılsam ‘aceb mi âh ü vâh

Edip bana bir nîm-nigâh

Kendüne bend etdün beni

Gönlümdeki râz-ı nihân

Şimden gerü olsun ‘ayân

Dogrusu ey serv-i revân

Kendüne bend etdün beni

Sen gonca-i nâzik-teri

Gâyet begensem var yeri

Bî-şekk ü şübhe ey perî

Kendüne bend etdün beni

Vâsıf senün ey nev-nihâl

Sarmak miyânun ihtimâl

Zîrâ ki sen mânend-i şâl

Kendüne bend etdün beni”

131-Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

“Çözülme zülfüne ey dil-rübâ dil bağlayanlardan

Kaçınma âteş-i ‘aşkunla bagrın daglayanlardan

Düşer mi ictinâb etmek senünçün ağlayanlardan

Sirişk-i çeşmimün bak farkı var mı çağlayanlardan

Gelip vakt-i bahâr ‘âlem safâ-yı gülşen etdikde

Nevâ-yı bülbülü güş ü gül-i ra ‘bâ işitdikde

Uyup ahabâba sen de seyr-i Sa ‘dâbâd’a gitdikde

Sirişk-i çeşmimün bak farkı var mı çağlayanlardan

Senün bir reng-i zîbân var ki gül-berg-i ‘izârunda

Bulunmaz gülsitân-ı ‘âlemün bâg-ı bahârında

Otur ihrâma ârâm et biraz havzun kenârında

Sirişk-i çeşmimün bak farkı var mı çağlayanlardan

Hevâ-yı perçemünle başka bir hâlet olur serde

Yeni başdan misâl-i Vâsıf ugratdun beni derde

Gamunla gerçi çokdan aglarım men hep bugünlerde

Sirişk-i çeşmimün bak farkı var mı çağlayanlardan”

132-Müstefilün müstefilün

“Mecnûn misâli verdi şân

Şûh-ı perîşânım bana

Oldu mahabbetden nişân

Şûh-ı perîşânım bana

Nuş eyleyip bir iki câm

Mest-i müdâm oldu tamam

Açıldı ber-vefk-ı merâm

Ol verd-i handânım bana

Derdiyle mânend-i hezâr

Etsem n’ola feryâd ü zâr

Cânıyla etdi ber-güzâr

Bu ‘aşkı cânânım bana

Ben ey gül-i bâğ-ı edeb

Senden visâl etmem taleb

Budur niyâzım rûz u şeb

Cevr eyle sultânım bana

Vâsıf bu âteşle yeter

Yandı kebâb oldu ciger

Ney gibi her şâm ü seher

Hem-demdir efgânım bana”

133-Mefâîlün mefâîlün feûlün

*“neler çekdi dil-i nâşâd elünden
Senün ey şûh mutrib dâd elünden
Kim etmez ney gibi feryâd elünden
Senün ey şûh mutrib dâd elünden*

*Olur agyâr ile dem-sâz-ı ülfet
Dil-i ‘uşşâkı etdün vakf-ı hasret
Olan dil-beste-i hüsnündür elbet
Senün ey şûh mutrib dâd elünden*

*Çü tanbûr inleyip sûz-ı negamla
Telime degme ey mutrib sitemle
Def-âsâ sîne-germ etdün elemle
Senün ey şûh mutrib dâd elünden*

*Alınca sîneye sîne-kemânı
Yakarsın nâra sine sine cânı
Usûliyle esîr etdün cihânı
Senün ey şûh mutrib dâd elünden*

*Dil-i Vâsıf sana zannım kırıdır
Tel-i gîsûna ber-takrîb ilişdir
Tahammül kalmadı bu nasıl işdir*

Senün ey şûh mutrib dâd elünden”

134-Mefâîlün mefâîlün feûlün

“Efendim bir gül-i ‘âlem-bahâsın

Nihâl-i ‘işvesin rengîn-edâsın

Cihânda misli nâdir meh-likâsın

Güzelsin nâzenînsin dil-rübâsın

Ruh-ı alunda müşgîn hâl-i hindû

Ezilmiş hurde ‘anber mi nedir bu

Bu hüsn ü ân ile ey kadd-i dil-cû

Miyân-ı meclise revnak-fezâsın

Bu yâl ü bâl ile ey kadd-i bâlâ

Cihânı eyledün leb-rîz-i sevdâ

Güzelsin şûhsun dilbersin ammâ

Velâkin mûcid-i resm-i cefâsın

Hırâm etdikçe sen ey serv-i refîâr

Olur endâmuna ‘âlem giriftâr

Bu gîsû-yı perîşân ile her bâr

Ser-i ‘uşşâka püsküllü belâsın

Be-kavl-i Vâsıf ey şûh-ı sitem-hû

Nazîr olmaz sana bir verd-i hoş-bû

Ki sen âyîne-i ‘âlemde her sû

Hezârân reng ile cîlve-nümâsın”

135-Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

“Nice çekmem senün ben çilleni kaşı kemânımsın

Hadeng-i çeşm-i Tatar’un gibi dilde nihânımsın

Katı vâfir zamândır bâ’is-i ârâm-ı cânımsın

Benim şimdi degülsün hayliden hâtır-nişanımsın

Ben ızhâr edip aldırılmazdım ammâ n’eyleyem eyvâh

Duyurdu ‘âleme esrârım âh-ı nâgehânım âh

Bilen bilsin bu sırrı olsun ey meh bilmeyen âgâh

Benim şimdi degülsün hayliden hâtır-nişanımsın

Geçenlerde sana hâtırda mı bir söz demişdim ben

O gün hattâ bana gâyet gücenmişdün efendim sen

Ne inkâr eyleyem sagdan saga ey şûh- sîmîn-ten

Benim şimdi degülsün hayliden hâtır-nişanımsın

İnanıp sözlerine ol gül-i zîbânun aldanma

Beni ‘aşkıyla yakdı Vâsıfâ o bârî sen yakma

Bu günlerde yeni mey ü mahabbet eyledim sanma

Benim şimdi degülsün hayliden hâtır-nişanımsın”

136-Müstefilün müstefilün

“Ol dil-rübâ-yı meh-cebîn

Görsen ne rütbe hurde-bîn

*Tavr u edâsı dil-nişîn
Gâyetle nâzik nâzenîn*

*Mümkün mi hûbân-ı diger
Olmak bu rütbe işve-ger
Her şîvesi dünyâ deger
Gâyetle nâzik nâzenîn*

*Zibâ gül-i nev-restedir
‘Âlem ana dil-bestedir
Gül denmege şâyestedir
Gâyetle nâzik nâzenîn*

*Gül bakıp ol verd-i tere
Reşk ile batmış kan tere
Olur teri gülden bere
Gâyetle nâzik nâzenîn*

*Sarılsam ol ince bele
Aslâ duyurmazdım ele
Vâsıf begendim ben hele
Gâyetle nâzik nâzenîn”*

137-Fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Gönlümü aldı yine bir meh-cebîn
Dîdesi mânende-i âhû-yı Çîn*

*Gerden-i sâfi misâl-i yâsemîn
Böyle bir nâzende şûh-ı nâzenîn*

*Gül gibi geymiş libâs-ı gülgülü
Baglamış gîsûlarına sünbülü
Rûyına dökmüş perîşân kâkülü
Böyle bir nâzende şûh-ı nâzenîn*

*Kim görüp meyl eylemez ol meh-veşi
Servi bend eyler hırâm-ı dil-keşi
Arayıp gezmen cihânı yok eşi
Böyle bir nâzende şûh-ı nâzenîn*

*Rûy-ı zîbâ gonca-i bâg-ı niyâz
Kâmeti nev-res nihâl-i ser-firâz
Kaddi nâz etvârı nâz endâmı nâz
Böyle bir nâzende şûh-ı nâzenîn*

*Ol gül-i sad-bergden nâzik beden
Gûyiyâ tahmîr olunmuş şîveden
Görmedim bir mislini dünyâda ben
Böyle bir nâzende şûh-ı nâzenîn”*

138-Mefûlû mefâîlû mefâîlû feûlûn

*“Bu sohbet olunmuşdu kışın beynehümâda
Yaz gelse koyulsak kadeh-i zevka ziyâde*

*Demdir ki o neş'eyle cihân oldu güşâde
Gel 'âlem-i âb edelim ey meh bu hevâda*

*Ayilmaga gelmez bu şeb ey mâh- kamer-fer
Ay aydın açık rûy-ı havâ çak mey-i ahmer
Hayfetme deniz süt gibi dogdu meh-i enver
Gel 'âlem-i âb edelim ey meh bu hevâda*

*Bak ol meh-i tâbendeye zevrakçe kıçında
Benzer ayın on dördüne ammâ on üçünde
Dolu kayıgun câm u mey ü meyve içinde
Gel 'âlem-i âb edelim ey meh bu hevâda*

*Bu safvet-i deryâ nedir ey nûr-ı mücessem
'Aks-i kad-i nâzik mi gümüş servi mi bilmem
Kandilli'ye basıp ayagı bir kadem akdem
Gel 'âlem-i âb edelim ey meh bu hevâda*

*Da 'vetliyiz ey gonca-gül-i gülşen-i idrâk
Bekler bizi yalıda bu şeb Vâsıf-ı gam-nâk
Âvîze-i çarh oldu yanıp ahter-i eflâk
Gel 'âlem-i âb edelim ey meh bu hevâda"*

139-Fâilâtün fâilâtün

*"Dûş olup bir tâze yâra
Câna açdım tâze yara*

*N'ola yandımsa bu nâra
Düşdü gönlüm var mı çâre*

*Sarmaga 'ahd edip evvel
O perîye bagladım bel
Hiç beni kayd etmesin el
Düşdü gönlüm var mı çâre*

*'Âleme 'aşk ile rüsvâ
Eylese ol şûh-ı yosma
Bana düşmez yine şekvâ
Düşdü gönlüm var mı çâre*

*'Âşka ol kadd-i bâlâ
Râm olurdu belki ammâ
Hüsniñ eylerken temâşâ
Düşdü gönlüm var mı çâre*

*Ol büt-i 'âlem-pesende
Olmamak mümkün mi bende
Vâsıf insâf eyle sen de
Düşdü gönlüm var mı çâre”*

140-Mefâîlün mefâîlün feûlün

*“Gönül verdim yine bir gül- 'izâra
Gam-ı 'aşkı ile döndüm hezâra*

*Salındıkça çıkıp seyr-i bahâra
Döner reftârı mevc-i cûy-bâra*

*Ne mümkün nâr-ı hicrânı söyünsün
Düşen 'aşkına taşlarla döğünsün
Felekde 'ömrü oldukça öğünsün
Çeken ol şûhı bir kerre kinâra*

*Ne geçdi bir sözüüm ol mest-i nâza
Ne ragbet kıldı âgûs-ı niyâza
Egerçi böyle vaz '-ı cân-güdâza
Tahammül kalmadı ammâ ne çâre*

*Neye müncer olur âyâ ki hâlim
Eder günden güne efzûn melâlim
Cihânda görmedim ben böyle zâlim
Ner feryâda bakar ne âh ü zâra*

*Beni Vâsıf gibi ol şûh-ı mekkâr
Eder her anda bin derde giriftâr
Bu derdi çekmedense böyle her bâr
Başımı alıp kaçayım bir kenâra”*

141-Mefâîlün mefâîlün feûlün

*“Yine bir gonca-i rengîn-edâya
Düşürdüm gönlümü bak şu kazâya*

*Beni 'aşkıyla uğratdı belâya
Bak ol nev-res nihâl-i cân-fezâya*

*N'ola giryân ise bu çeşm-i pür-hûn
Dil oldu bir gül-i zîbâya meftûn
Eger seyr etmedünse serv-i mevzûn
Bak ol nev-res nihâl-i cân-fezâya*

*Ne pek sermest-i nahvetdir ne açık
Nigâhı sarhoş ammâ kendi ayık
Ne rütbe medh ü tesvîf olsa lâyük
Bak ol nev-res nihâl-i cân-fezâya*

*Güller yüz gösterip ol verd-i behcet
Gülistân-ı cihâna verdi zînet
Temâşâ vaktidir ey çeşm-i hasret
Bak ol nev-res nihâl-i cân-fezâya
Bu sîne var mıdır bir gül-bedende
Olur mu böyle safvet yâsemende
Begendim Vâsıfâ bir kerre sen de
Bak ol nev-res nihâl-i cân-fezâya”*

142-Fâilâtün fâilâtün

*“Mâ'ilem bir dil-rübâya
Nâz eder ben mübtelâya
Meyl eden ol meh-likâya*

Sabr eder cevr ü cefâya

Ey dil ifşâ etme râzun

Geçmeye şâyed niyâzun

N'ışlesin ol serv-i nâzun

Meşrebi mâ'il edâya

Dilber ile 'îş ü 'îşret

Hoş gelir 'uşşâka elbet

Edeli ol mehle ülfet

Başladım zevk u safâya

Gönlümü bin türlü yemle

Sayd edip bakdı sitemle

Kıssamız ol gonca-femle

Oldu şîrîn bir hikâye

Vâsıf ol serv-kadd-i bâlâ

Dogrusu gâyetle a'lâ

Serv-kad dilberdir ammâ

Meyli yok semt-i vefâya”

143-Mefûlû mefâîlû mefâîlû feûlûn

“Gülgeşt-i safâ eyler iken sahn-ı çemende

Oldum yine bir nahl-i gül-i nâze fîgende

Ârâm edemem gayrı sabır kalmadı bende

Gel gülşene ey körpe nihâl-i gül-i nahvet

Sünbül ham-ı zülf-i siyehün görsün utansın

Gül reng-i ruhun seyr-ile bin renge boyansın

Bülbül düşüp ‘aşk âteşine yansın uyansın

Gel gülşene ey körpe nihâl-i gül-i nahvet

Yaz geldi gülüp oyanayalım ey büt-i gül-fem

Elvermiş iken fursat-ı ‘işret sürelim dem

Dem-beste-i hüsnün ola dersin eder ‘âlem

Gel gülşene ey körpe nihâl-i gül-i nahvet

Tenhâca gelip Vâsıf-ı gam-hâra dem eyle

Nûş et bir iki câm-ı safâ def‘-i gam eyle

Redd etme sözüm Türkîce olsun kerem eyle

Gel gülşene ey körpe nihâl-i gül-i nahvet”

144-Mefûlû mefâîlû mefâîlû feûlûn

“Gülgeşt-i safâ eyler iken sahn-ı çemende

Oldum yine bir nahl-i gül-i nâza fîgende

Ârâm edemem gayrı sabır kalmadı bende

Yaz geldi gül açıldı açıl gül gibi sen de

Gül-goncasın açmaz seni bu nâz ü istignâ

Gel meclise nûş et bir iki câm-ı ferah-zâ

Çık bâga o neş‘eyle salın ey gül-i zîbâ

Yaz geldi gül açıldı açıl gül gibi sen de

*Gülşende hezâr âh ile bûlbüller uyandı
Sad-berg-i güzîni yine bin renge boyandı
Gülzâr-ı cihân kırmızı güllerle donandı
Yaz geldi gül açıldı açıl gül gibi sen de*

*Cûlar dökülüp dâmen-i kûh-sâra çağlar
Şevk ile yeşil câme geyindi yine dağlar
Ezhâr ile zeyn oldu mücessem hele bağlar
Yaz geldi gül açıldı açıl gül gibi sen de*

*Rûyunda hatun olmadan ey gonca bedîdâr
Dök zülfünü ruhsâra buyur gülşene her bâr
Hengâmıdır al Vâsıf'ı kıl seyr-i çemen-zâr
Yaz geldi gül açıldı açıl gül gibi sen de”*

145-Mefâîlün mefâîlün feûlün

*“Hırâmun seyr edip sahn-ı çemende
Nihâl-i kaddüne oldum figende
Ne hâcet perçemünle kayd ü bende
Sana gönlüm de bende ben de bende*

*Görüp çeşm-i siyâh-ı cân-şikârun
Nasıl cân vermesin ‘uşşâk-ı zârun
Göreliden hâl-i müşkîn-i ‘izârun*

Sana gönlüm de bende ben de bende

Dog evc-i 'işveden çün mihr-i rahşân

Senüindür âfitâbım şimdi devrân

Yedi yıldan beri ey şâh-ı hûban

Sana gönlüm de bende ben de bende

Kime eyleyeyim hâlim hikâyet

Yine senden sanadır hep şikâyet

Sözümden dönmem ölsem de nihâyet

Sana gönlüm de bende ben de bende

Tecessüs etmesin bîhûde agyâr

Senün meftûnunam ben etmem inkâr

Misâl-i Vâsıf ey şûh-ı sitem-kâr

Sana gönlüm de bende ben de bende”

146-Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

“Ne zîbâ câyı kıldun cılve-gâh ey verd-i şermende

Ne zevk etdün ne gördün bensiz âyâ sahn-ı gülşende

Nice mânend-i bülbül olmayam hasretle nâlende

Seni bunca zamândır görmedim ey nahl-i nâzende

Nic `oldun kanda kaldun ey nihâl-i gülşen-i behcet

Beni sen gideli zâlim ne hâle koydu bak firkat

Tehî mi aglarım bîhûde midir bende hâlet

Seni bunca zamândır görmedim ey nahl-i nâzende

Nigâhun ‘âlemi mest etdi ise kendi ayık mı

Ne düşmüş rûyun hâlün dahı ben gibi ‘âşık mı

Beni bir bûse ile savmak insâf mı vü lâyük mı

Seni bunca zamândır görmedim ey nahl-i nâzende

Kimün gam-hârısın pür nûr-ı şevk etdün bu şeb ey meh

Kimünle ‘azm-i bâg etdün kime oldun ‘aceb hem-râh

N’ola Vâsıf gibi derd-i firâkunla çekersem âh

Seni bunca zamândır görmedim ey nahl-i nâzende”

147-Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

“Söz olmaz hiç sana ey gül-nihâl-i nâz-perverde

Çekeydim sîneme bir şeb seni mahfice bir yerde

Sarıldım âh efendim olmadan hüsnün hat-âverde

Çıkar zevkı anun da ancak ey meh-rû bu günlerde

Hele hatt-ı ‘izârım dur biraz gelsin deyip yatma

Visâlün hattına ta ‘lîk edip ‘uşşâkı aldatma

Zamân-ı vuslatı köhne bahâr eyyâmına atma

Çıkar zevkı anun da ancak ey meh-rû bu günlerde

Bu yıl da ben seni sarmazsam ey serv-i ser-efrâzı

Tecemmülden kalıp dünyâya ifşâ eylerim râzım

İki üç sâlden sonra benim vuslat neme lâzım

Çıkar zevkî anun da ancak ey meh-rû bu günlerde

*Güzeşte dil-rübâlarla güzeldir gerçi kim ülfet
On üç on dört yaşında mâh-rûda başkadır hâlet
Bu çağunda miyânun sarmada vardır safâ gâyet
Çıkar zevkî anun da ancak ey meh-rû bu günlerde*

*Cihânda var mı sevmez yosma nev-hat tâzeyi âyâ
Hat-âver dil-rübâyâ bayılır Vâsıf bile hattâ
Hatun gelmekle zevk u vaslun inkâr etmeziz ammâ
Çıkar zevkî anun da ancak ey meh-rû bu günlerde”*

148-Mefûlû mefâîlû mefâîlû feûlûn

*“Seyr eyle hırâmın kad-i dil-cû mu nedir bu
Bak turra-i şeb-rengine şeb-bû mu nedir bu
Bir çeşm-i siyeh cilveli âhû mu nedir bu
Gül dalı mı zîbâ gül-i hoş bû mu nedir bu*

*Mest olup açılsa n’ola âyîne-i sîne
Benzer bütün endâmı perî-hâne-i Çin’e
Mâ’il gül-i ruhsâresi bûlbûl nefesine
Gül dalı mı zîbâ gül-i hoş bû mu nedir bu*

*Dil olsa n’ola gerden-i berrâkına mecbûr
‘Aks etmededir safveti mânende-i billûr
Bir bûsesine câ’ize bin milket-i Fagfûr*

Gül dalı mı zîbâ gül-i hoş bû mu nedir bu

Hâl-i lebi ‘anber deheni gonca-i zîbâ

Rûyu gül-i nev-reste kadi idi semen-sâ

Vâsıf hele her vech ile şâyân-ı temâşâ

Gül dalı mı zîbâ gül-i hoş bû mu nedir bu”

149-Mefâîlün mefâîlün

“Gel ey gül-berg-i nâzik-hû

Sana nisbet gül-i hod-rû

Ruhun ey gonca-i gül-rû

Gül-i Sakız gibi hoş-bû

Sana ayva gülü şalvar

Yaraşır ey gül-i bî-hâr

Bulunmaz sende bir hâl var

Gül-i Sakız gibi hoş-bû

Ruh-ı hoy-kerde-i bû yâ

Gül-i şebnem-zede gûyâ

O gül-berg-i semen-sîmâ

Gül-i Sakız gibi hoş-bû

Sakız alı yeni câme

Yaraşır ol gül-endâma

Döner meyle dolu câma

Gül-i Sakız gibi hoş-bû

Gelip meclisde Vâsıf sen

Ne cânımdır hele görsen

N'ola dil-beste olsam ben

Gül-i Sakız gibi hoş-bû”

150-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

“Aldı mutg-ı gönlümü şâhîn-beçe bir mîrzây

N'ola kârım 'andelîb-âsâ olursa vây vây

Gül 'izârun hâr-ı cevriin etmeden sînemde cây

Hançer-i gamzenle öldür verme rây Devlet-girây

Gerdünde beklesin benler misâli kara gûl

Çeşm-i Tatar'unla kıl sâ mân-ı 'uşşâkı çapûl

Kes bıçagun ile bu çağunda kim olmazsa kul

Hançer-i gamzenle öldür verme rây Devlet-girây

Hûn-ı 'uşşâk ile vermiş deşne-i çeşmine zâg

Geçdi mânend-i Hülâgû işidenlerden ırag

Sînesin del kim dilerse menzil-i vasla mesâg

Hançer-i gamzenle öldür verme rây Devlet-girây

Na 'ra ur mest ol 'arak-âmîhte çak bâdeyi

Nâz ü istignâya çignet geç dil-i üftadeyi

Kır geçir söyletme sorma bende vü âzâdeyi

Hançer-i gamzenle öldür verme rây Devlet-girây”

151-Feilâtün feilâtün feilâtün feilün

“Koklasam verd-i ruhu ey gül-i ter solmaz mı

Bu niyâzım sana geçmezse gözüm dolmaz mı

Bûs eden la ‘l-i lebün söyle ferah bulmaz mı

Şimdicek öpsem usûliyle ‘aceb olmaz mı

Mû-miyânun alıp âgûşe gezerken şöyle

Gerdenün bûs edip emsem n’ola ey meh söyle

Beni ay başına te ‘hîre ne hâcet öyle

Şimdicek öpsem usûliyle ‘aceb olmaz mı

Ben izinsiz sarılıp nâfile söz işidemem

Lâkin öyle kuru va ‘d ile dönüp boş gidemem

Böyle bir bûseye ben ‘ide kadar sabr edemem

Şimdicek öpsem usûliyle ‘aceb olmaz mı

Ben tehî çekmişem ol nahl-i cefânun bârın

Herkes alıp kayığa bu gice gitdi yârın

Yeniden bir dahı ta ‘cîze ne hâcet yarın

Şimdicek öpsem usûliyle ‘aceb olmaz mı

İşte takvîm ey efendim dahı nerde bayram

Bugün et Vâsıf-ı gam-hâra edersen ikrâm

Gerçi sultânıma haddim degül ammâ ibrâm

Şimdicek öpsem usûliyle ‘aceb olmaz mı”

152-Mefûlû mefâîlû mefâîlû feûlûn

“Seyr edeli gîsû-yı perîşân-ı nigârı

Hiç sorma perîşânî-i hâl-i dil-i zârı

Bir âteşe yandım ki görelden ruh-ı yârı

Mumlarla arar yanmaga pervâne bu nârı

Sahbâ-yı mahabbet mi zehr-âbe-i sem mi

‘Aşkunla yanan gönlümü söndürme kerem mi

Gûyâ bana bu âteşe yanmak bir elem mi

Mumlarla arar yanmaga pervâne bu nârı

Bülbül gibi ben kâşki mechûr-ı gül olsam

Ser-mest-i firâkam n’ola mecbûr-ı mül olsam

Yanmam ben eger nâr-ı mahabbetle kül olsam

Mumlarla arar yanmaga pervâne bu nârı

Sâkî kadeh-i ‘aşkı yarım sunma kanayım

Gam aldı beni hâb-ı elemde uyanayım

Ben mes’al-i şâhen-şeh-i ‘aşkam ko yanayım

Mumlarla arar yanmaga pervâne bu nârı

Vâsıf yeniden hâlimi hâcet ne su’âle

Yârın gam-ı hicrânı beni koydu bu hâle

Yansam gice gündüz n’ola şem’-i cemâle

Mumlarla arar yanmaga pervâne bu nâri”

153-Mefâîlün mefâîlün feûlün

“Beni redd etme bâb-ı devletünden

Dahîlek yâ Resûllâh dahîlek

Şümâr eyle beni de ümmetünden

Dahîlek yâ Resûllâh dahîlek

Gel ey zîbâ-nihâl-i bâg-ı Hazret

Bana yevm-i nedemde kıl ‘inâyet

Senüündür mücrime ol gün şefâ‘at

Dahîlek yâ Resûllâh dahîlek

Cenâbundan eger olmazsa şekat

Halâsa bende yokdur kâbiliyyet

Umûrum hep sana kıldım emânet

Dahîlek yâ Resûllâh dahîlek

Egerçi cümleden ber-ter günâhım

Velîkin gam yemem hiç Pâdişâhım

Ki sensin evvel ü âhır penâhım

Dahîlek yâ Resûllâh dahîlek

Meded ‘aşkunda bî-sabr ü şekîbem

Cemâlün gülşeninde ‘andelîbem

Kulun da ümmetünden bir garîbem

Dahîlek yâ Resûllâh dahîlek

Amân ey rûh-ı ‘âlem cân senündür

Dil-i bîmârıma dermân senündür

Ne emr eyler isen fermân senündür

Dahîlek yâ Resûllâh dahîlek

Kulun Vâsıf bir özge mübtelâdır

Dem-â-dem çehre-sây-ı hâk-pâdır

Şefî ‘imsin ümîdim hep sanadır

Dahîlek yâ Resûllâh dahîlek”

154-Fâilâtün fâilâtün fâilün

“Lutf edip ey şûh-ı ince bel bana

Bakma bîgâne gibi bel bel bana

Söyle niçün bağlamazsın bel bana

Etme bu cevır ü cefâyı gel bana

Gerçi sen bilmezsin ammâ kıymetim

Ben senünçün çâk-çâk-i gayretem

Bâr-ı cevırn çekmege yok tâkatim

Etme bu cevır ü cefâyı gel bana

Bî-vefâlık mâye-i şöhetse de

‘Âşıkâ cevır ü cefâ ‘âdetse de

Terk-i cevır etmek eger zahmetse de

Etme bu cevr ü cefâyı gel bana

Hâlimi 'arz eylesem gel yanıma

Firkatün kâr etdi zîrâ cânıma

Zahmet olmazsa niyâzımdır sana

Etme bu cevr ü cefâyı gel bana

Geçme Vâsıf'dan ki lâzımdır sana

Bâb-ı lutfunda mülâzımdır sana

Zahmet olmazsa niyâzımdır sana

Etme bu cevr ü cefâyı gel bana”

155-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

“Neş 'e-bahş-ı hâtır olmaz nûş-ı câm-ı mül bana

Etmez îrâs-ı sürûr şâdî-i seyr-i gül bana

'Andelîb-i iştiyâkam hande gâyet zül bana

Bülbül-âsâ ben gamunla aglayam sen gül bana

Nâle-kâr-ı firkatem kâr etdi derdün cânıma

Acıyıp sen dahı gûş urmaz mısın efgânıma

Mâye-i şâdî ise giryem eger sultânıma

Bülbül-âsâ ben gamunla aglayam sen gül bana

N'oldu bâ 'is nemden incindün nedir bu ictinâb

Yoksa zevkun mu pey-ender-pey bana cevr ü 'itâb

Hâtırun seyr-i sirişkimden olursa neş 'e-yâb

Bülbül-âsâ ben gamunla aglayam sen gül bana”

156-Feilâtün feilâtün feilün

*“‘Âşıkam ey gül-i zîbende sana
Oldum ez-cân ü dil efgende sana
Yalnız sanma gönül bende sana
Bendeyem ey gül-i ter ben de sana*

*Mâ’il-i bûs-ı lebün kand-i nebât
Neş’e-i la’l-i terün âb-ı hayât
Dâ’imâ düşmez elünden mir’ât
Yoksa mecbûr musun sen de sana*

*Bulamam bûy-ı ‘izârun fülde
Göremem neş’e-i la’lün mülde
Olamaz böyle tebessüm gülde
Vergidir ey perî-veş hande sana*

*Hasretünle senün ey gonca-dehen
Oldu her zahm-ı dilim bir gülşen
Dâg-dâg-ı gam ile sînem ben
Lâle-zâr eylemişem tende sana*

*Ey benim şûh-ı şen-i mümtâzım
Yanılıp Vâsıf’a açma râzım
Dahı gül goncasın elbet lâzım*

Ben gibi bülbül-i nâlende sana”

157-Müstefilâtün

“Bir şûh yosma

Etdim temâşâ

Görsen ne ranâ

Gâyet dil-ârâ

Rûyında hâli

‘Anber misâli

Ammâ safâli

Gâyet dil-ârâ

Dil mübtelâsı

Yokdur vefâsı

Pek hoş edâsı

Gâyet dil-ârâ

O şûh-ı dil-bâz

Bana eder nâz

Hüsnüyle mümtâz

Gâyet dil-ârâ

O kadd-i bâlâ

Seyr et ne alâ

Yok misli hâlâ

Gâyet dil-ârâ”

158-Mefûlû mefâîlû mefâîlû feûlûn

*“Eyyâm-ı bahâr oldu açıldı gül-i şâd-âb
Sen dahı açılmaz mısın ey gonca-i âdâb
Hâzır mey ü ney işte kayık muntazır ahhâb
Mehtâb edelim bu gece ey mâh-ı felek-tâb*

*Mehtâb-ı ruhun ‘aks edip ey gurre-i behcet
Urdu felekün safvet-i mâhı yeme gâyet
Aç rûyunı at dûşuna zülfün kıl ‘inâyet
Mehtâb edelim bu gece ey mâh-ı felek-tâb*

*Bâgın dolaşıp bülbül-i dil gûşe-i câyun
Cûlar dahı leb-teşnedir öpmeklige pâyun
Kıl ‘arz-ı cemâl ‘âleme on dördüdür ayun
Mehtâb edelim bu gece ey mâh-ı felek-tâb*

*Kâm almak için sâye-i hüsnünde felekden
Sâgar çekelim sâki-i sîmîn-bilekden
Yelken edip ‘aklı binelim semt-i Bebek’den
Mehtâb edelim bu gece ey mâh-ı felek-tâb*

*Germiyyet-i nûş-ı mey ile yandı arada
Cûlar gibi Vâsıf akalım sû-yı murâda
Ismarlayıp üç çifte yılan dilli piyâde*

Mehtâb edelim bu gece ey mâh-ı felek-tâb”

159-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

“Kılma ey meh rûyuna gîsû-yı şeb-rengün nikâb

Hasretünle bezm-i meyde olmasın bagrım kebâb

Pek niyâzımdır efendim etme ‘azm-i câme-hâb

Böyle cây-ı dil-güşâda eyle zevk-ı mâh-tab

‘Andelîb-i gülşene dem-sâz olup nây ü kemân

Evce çıksın nagme-i âvâze-i hânende-gân

Geçmeden gül mevsimi ey şâh-ı hûban-ı zamân

Böyle cây-ı il-güşâda eyle zevk-ı mâh-tâb

Sahn-ı gülşen sâha-i sahrâ kenâr-ı cûy-bâr

Tab’-ı insâna güyâyış bahş eder vakt-i bahâr

Gül gibi alıp ele rindân câm-ı bî-humar

Böyle cây-ı dil-güşâda eyle zevk-ı mâh-tâb”

160-Fâilâtün fâilâtün fâilün

“Rû-nümâ oldu bu şeb bi mâh-tâb

Ebr-i zülfin rûyına kılmış nikâb

Görmedim bir mislin misâl-i âfitâb

Hüsni pırlanta gibi pür âb ü tâb

Rûzedir ruhsârı gülzârdır şebi

Kırmızı yâkuttur la’l-i lebi

*Gördüm ol şûh-ı zarâfet-meşrebi
Hüsni pırlanta gibi pür âb ü tâb*

*İşledip mendiline zerrîn oya
‘Ârız-ı tâbânına vermiş foya
Dün temâşâ eyledim doya doya
Hüsni pırlanta gibi pür âb ü tâb*

*Şu ‘le-nâk elmâs-veş sîmîn bilek
Böylesin seyr etmemiş çeşm-i felek
Nâzenînim sanki bir cevher çiçek
Hüsni pırlanta gibi pür âb ü tâb*

*Giymiş ol meh zümrüdî şâl ‘anteri
Serve dönmüş kâmet-i nâzik-teri
Vâsıfâ nâzende nâzik her yeri
Hüsni pırlanta gibi pür âb ü tâb”*

161-Mefûlû mefâîlû mefâîlû feûlûn

*“Bu hüsn ile ey mâh-ı felek-meşreb-i mehtâb
Olmaz mı temâşâ-yı ruhun matlab-ı mehtâb
N’ola açılıp kalsa görünce leb-i mehtâb
Rûyun meh-i tâbende vü zülfün şeb-i mehtâb*

*Ruhsâra döküldükçe o gîsû-yı perîşan
Her vech ile teşbîh meh-i envere şâyân*

*Zannetme müdârâ sözüm ey mihr-i felek-şân
Rûyun meh-i tâbende vü zülfün şeb-i mehtâb*

*Keyfimce bu şeb câm-ı mey-i la 'lüne kandım
Uykuya varır varmaz o neş'eyle uyandım
Gördükçe hilâf olmasın ammâ gece sandım
Rûyun meh-i tâbende vü zülfün şeb-i mehtâb*

*Sayd etmek için dil yem-i endîşeye dalsa
Rü'yâda yahûd bûseni Vâsıf n'olur alsa
Ta 'bîr-i diger yok degül ammâ bana kalsa
Rûyun meh-i tâbende vü zülfün şeb-i mehtâb”*

162-Mefûlû mefâîlû mefâîlû feûlûn

*“Gül mevsimidir ey perî nûş-ı mey-i nâb et
Tarf-ı nigeş-i mestüni hem-reng-i şarâb et
Bu sûret-i dil-cû ile terfî'-i hicâb et
Göksu'ya gel ey çeşm-i kebûd 'âlem-i âb et*

*İnkârı ko ey gonca-gül-i gülşen-i sîrâb
Mestâneligün çeşm-i siyâhun eder işrâb
Yıkma dili zevrakçe-i sahbâ ile yap yap
Göksu'ya gel ey çeşm-i kebûd 'âlem-i âb et*

*Kandîl-i nücûm ile gören mâh-ı semâyı
Şevk ile havâ geydi sanır pullu hevâyî*

*Deryâ döşedi pâyuna sermâyî sivâyî
Göksu 'ya gel ey çeşm-i kebûd 'âlem-i âb et*

*Zahm açmak için sîne-i 'uşşâkuna sad hayf
Çekmiş yine çeşmân-ı s,yeh-mestün iki seyf
Şâh-bâz-ı nigâhun gibi sen dahı çakır keyf
Göksu 'ya gel ey çeşm-i kebûd 'âlem-i âb et*

*Bahrın bu şeb emvâc-ı safâ aşdı boyından
Vâsıf binelim kayığa İstinye Koyu 'ndan
Sâgar çekelim şevk ile Kandilli suyu 'ndan
Göksu 'ya gel ey çeşm-i kebûd 'âlem-i âb et''*

163-Mefûlû mefâîlû mefâîlû feûlûn

*"Dün seyrde gördüm yine bir sûh-ı sitem-kâr
Hâl-i siyeh-i 'ârızı aldı beni nâçâr
Açdı nigehe sîneme sad dâg-ı şerer-bâr
Oldum yine onmayacak derde giriftâr*

*Bilmezlik ile ülfet-i dildâra girişdim
Ârâyışimi renciş-i hicrâna degışdim
Çün şâne o gîsû-yı siyeh-fâma ilişdim
Oldum yine onmayacak derde giriftâr*

*Oldu gönül ol şûh-ı siyeh-çerdeye meftûn
Sevdâya düşürdü beni bu baht-ı siyeh-gûn*

*Leylî diyerek ‘aşk ile mânende-i Mecnûn
Oldum yine onmayacak derde giriftâr*

*Birde düçâr oldu ki Vâsıf dil-i şeydâ
Ne semte nigâh etsem olur ‘aşkı hüveydâ
Hiç sorma benim hâl-i dil-i zârımı cânâ
Oldum yine onmayacak derde giriftâr”*

164-Feilâtün feilâtün feilün

*“Gönlüm ey dilber-i dâyi-reftâr
Eyledün kendüne üftâde-i zâr
Sana mahsûs bu şîrîn güftâr
Başkadır sende edâ vü atvâr*

*Dîdeler sarhoş ü mestâne nigh
Olamaz sen gibi şûh-ı eşbeh
Kim görüp demez efendim peh peh
Başkadır sende edâ vü atvâr*

*Sevdigün dilber-i meh-pâre mi var
Sende de bencileyin yara mı var
Sana dil vermemeye çâre mi var
Başkadır sende edâ vü atvâr*

*Bakmaga hüsnüne gözler kamaşır
Vasfunu etmege diller dolaşır*

Kaddüne her ne geyersen yaraşır

Başkadır sende edâ vü atvâr

Seni ey şûh levendim yosma

Gördüğüm gibi veleh geldi bana

N'ola Vâsıf dahi meyl etse sana

Başkadır sende edâ vü atvâr”

165-Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

“Safâdan şimdi mir'ât-ı cihân mânend-i sâgardır

Ne suya baksan 'aks-i rûy-ı matlab cilve-güsterdir

Anunçün şevk-ı rindân-ı 'âlem neş'e-ber-serdir

Sürûr eyyâmıdır zevk edecek demler bu demlerdir

Edâ-yı Türk et eyle 'abes nûş ey şûh-ı sevdâyî

Ele al hâtır-ı 'âşık gibi meclisde mînâyı

Ya n'eylersin gam-ı ferdâyı doldur câm-ı sahbâyı

Sürûr eyyâmıdır zevk edecek demler bu demlerdir

Açıl ey bâg-ı dehrün misli yok zîbâ gül-i alı

Çekinme bâde iç bezm-i neşât agyârdan hâlî

Koyul zevk-ı safâya mest-i nâzım koy bu ihmâli

Sürûr eyyâmıdır zevk edecek demler bu demlerdir

Zamân-ı kâmdır hengâm-ı fırsattır tamâm demdir

Merâmun ne ise Vâsıf söyle yâra vakt-ı hurremdir

*Bu günlerde safâ-yı ‘âlem etmek başka ‘âlemdir
Sürûr eyyâmıdır zevk edecek demler bu demlerdir”*

166-Fâilâtün fâilün

*“bir büt-i sîmîn-bilek
Aldı gönlüm etme şek
Hâtırım şâd etdi pek
Yosma bir şûh-ı köçek*

*Mâ’il oldum kaşına
Benziyor ay başına
Girmiş on beş yaşına
Yosma bir şûh-ı köçek*

*Parmagında zilleri
Kıldı hayran dilleri
Var hezâr mâ’illeri
Yosma bir şûh-ı köçek*

*Bend olur dil bendine
Hüsn-i zînet-mendine
Tavrı mahsûs kendine
Yosma bir şûh-ı köçek*

*Nâz ile çıgırır çalar
‘Âşıkun gönlin çalar*

*Ya 'nî her telden çalar
Yosma bir şûh-ı köçek''*

167-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Bir visâl için bana ey meh-rû ık vık istemem
Ben bozuştum ammâ bakma şimden sonra sık sık istemem
Hâtırım gayrı dilersen yap diler yık istemem
İstesen de sen beni ben küstüm artık istemem*

*Nâvek-i 'aşkun çekildi sineme düşdüm dile
Firkatünle cânıma kâr etdi çekdigim çile
Geldi 'aklım başıma yalvarma gayrı nâfile
İstesen de sen beni ben küstüm artık istemem*

*Derdimi deşme benim ko hâlîme söyletme sus
Kıldı zîrâ kalbimi bir kat dahı dünkü husûs
Bîhûde etme ban şimdengerü 'arz-ı hulûs
İstesen de sen beni ben küstüm artık istemem*

*Şöyle dursun ülfet-i dîrînemiz bir yana at
N'olsun and içmek yoğ idi çünkü 'ahdine sebât
Gâyı vazgeçdim ziyâde olsun ey şûh iltifât
İstesen de sen beni ben küstüm artık istemem*

*Sana ey şûh-ı vefâ-düşmen olaldan mübtelâ
Kim kime etdi cihânda etdigün cevri bana*

*Git barışmam sen degül mecmü ‘-ı nâs etse recâ
İstesen de sen beni ben küstüm artık istemem”*

168-Mefûlû mefâîlû mefâîlû feûlûn

*“Bu kış yanar âteş o perî-peykere vardım
Çün bâde suynca varıp ‘aklını suvardım
Düşdükçe ayagina edip mey dahı yardım
Fırsat düşürüp vuslatı sardım hele sardım*

*Tenhâ gice ol şûh ile meslisde çakarken
Serhoş olup ol gözleri mes-âne bakarken
Uykusu gibi çeşm-i siyâhından akarken
Fırsat düşürüp vuslatı sardım hele sardım*

*Ol körpe kuzunun sıcacık koynına girdim
Aldım bir iki bûsesini gönlümü verdim
Geçdiyse sıcâgım n’ola matlûbuma erdim
Fırsat düşürüp vuslatı sardım hele sardım*

*Vâsıf dedim ol mâh-veşe eyleyip alkış
Pek cânım usandı sogumam gelse de pek kış
Halvâ aşu oldukda tamâm herkese kış kış
Fırsat düşürüp vuslatı sardım hele sardım”*

169-Mefâîlûn mefâîlûn mefâîlûn mefâîlûn

“O meh-rûya bulup takrîbini dün yalıda çatdım

*Balık da avlayıp keyfin recâ-yı vaslı çatlatdım
Meseller söyleyip suyunca gitdim neyse aldatdım
Sıkıştırdım sarıldım öptüm aldım koynuma yatdım*

*Nazîr olmaz o gül-ruhsâra sûh-ı gülbedenlerde
Görölmüş mü bu safvet bu letâfet yâsemenlerde
Tesâdüf eyleyip ol mehle bir yerde geçenlerde
Sıkıştırdım sarıldım öptüm aldım koynuma yatdım*

*Bu yâl ü bâl endâmı görüp ol şûh yosma
Nasıl sarsam deyü gönlüm gezerdi sahn-ı hulyâda
Geçen gece düşürdüm fırsatın bir cây-ı tenhâda
Sıkıştırdım sarıldım öptüm aldım koynuma yatdım*

*Bu ma 'nâyı bana ta 'bîr et ey nahl gül- nâzik-ten
Bu şeb hulyâda ya düşde seni gûyâ efendim ben
Kalıp mahfî sa 'âdet-hânede bir bendenüz bir sen
Sıkıştırdım sarıldım öptüm aldım koynuma yatdım*

*Biri vardı bizimle gitdi bilmem kimdi Vâsıf-nâm
Biz ikimiz kalıp tenhâca etdik zevk-ı bî-âlâm
Amân kışdır üşürsün yalnız yatma deyü ahşâm
Sıkıştırdım sarıldım öptüm aldım koynuma yatdım ”*

170-Mefâîlün mefâîlün feûlün

“Seni yosma şûh-ı ser-bülendim

Görüp mest-âne-mey gâyet begendim

Gelip âguşūma ey dil-pesendim

Beni şâd eyledün şâd ol efendim

Lebün şevkıyla ey meh-rû-yı gül-fem

Döşendin zevk-ı 'îş ü nûşa her dem

Derûnum eyleyip leb-rîz-i hurrem

Beni şâd eyledün şâd ol efendim

Çıkıp gülzâra bu zerrîn külehle

Dili bend eyledün zülf-i siyehle

Süzüp çeşm-i siyâhun bir nigehle

Beni şâd eyledün şâd ol efendim

Bir iki bûse etdün gâhî ihsân

Gehî vashunla kıldun şâd u handân

Görüp bir demde yüz bin lutfâ şâyân

Beni şâd eyledün şâd ol efendim

Ayak basdıkda bezme elde bâde

Dil-i Vâsıf'dan oldu selb-i irâde

Nüvâzişler edip hadden ziyâde

Beni şâd eyledün şâd ol efendim”

171-Mefûlû mefâîlû mefâîlû feûlûn

“Dün bâgda ey nahl-i gül-i nâz-pesendim

*Gördüm kad-i mevzûnunu gâyetle begendim
Lutf et güher-i gûş-ı kabûl eyle bu pendim
Gülsün sana gülmek yaraşır sen gül efendim*

*Gülzâr-ı temâşâyâ çık ey serv-i semen-ten
Ruhsârını seyr edip açılsın gül-i gülşen
Çıksın gam ile aklamadan dîde-i düşmen
Gülsün sana gülmek yaraşır sen gül efendim*

*'Arz et ruh-ı rengînün utansın gül ü ezhâr
Kıl perçemüne sünbül ü şebbû-yı giriftâr
Cûlar gibi ak gülşene bak zevkuna her bâr
Gülsün sana gülmek yaraşır sen gül efendim*

*Kim görse kapılmaz kadûn ey kâmet-i şimşâd
Mâni ' degül ' âşıklarun eylerse de feryâd
Açmış seni bu şîve-i refîâr-ı nev-îcâd
Gülsün sana gülmek yaraşır sen gül efendim*

*Mest-âne olup 'âzim-i gülzâr-ı tarab-zâ
Nâz ile salındıkça o gül-gonca-i zîbâ
Vâsıf oku bu mısra 'ı çün bülbül-i şeydâ
Gülsün sana gülmek yaraşır sen gül efendim*

172-Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

“Yanıldım zevk-ı vaslun ey gül-i zîbâ recâ etdim

*Bilirken bî-vefâ oldugun ümmîd-i vefâ etdim
Sıkıştırdım egerçi ülfeti ammâ hatâ etdim
Sana sık sık bakıp zûr ile gönlüm mübtelâ etdim*

*Degül gûşum bezimde nagme-i nây-ı terennümde
Gözüm îmâ-yı ebrû ile pinhânî tebessümde
Gelince rû-be-rû dün gice esnâ-yı tekellümde
Sana sık sık bakıp zûr ile gönlüm mübtelâ etdim*

*O Şâm-kârî şitârî ince telli nîm libâdiyle
Gelince bezme tenhâ zevkîma gitdi ziyâdeyle
Giderken yalıya ikimiz üç çifte piyâdeyle
Sana sık sık bakıp zûr ile gönlüm mübtelâ etdim*

*Demedün mü yazın sabr eyle kış gelsin miyânım koc
İnanmam ‘ahdüne va ‘düne şimden sonra ister uç
Bu işde kimsenün yok medhali aslâ benimdir suç
Sana sık sık bakıp zûr ile gönlüm mübtelâ etdim”*

173-Fâilâtün fâilün

*“Serv-i nâzımsın benim
Ser-firâzımsın benim
Dil-nüvâzımsın benim
Gizli râzımsın benim*

Sevdim inkâr eyleyemem

Pek de ikrâr eyleyemem

Halka ızhâr eyleyemem

Gizli râzımsın benim

Sırr-ı ‘aşkun ey civân

Dilde olmuştur nihân

Kimseye etmem ‘iyân

Gizli râzımsın benim

Sen görüp çeşmimde yaş

Nâfile etme telâş

Eylemem esrâr fâş

Gizli râzımsın benim

Vâsıf-âsâ sana ben

‘Âşık ey şûh-ı şen

Söyleme esrârı sen

Gizli râzımsın benim”

174-Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

“Açıldım gonca-i bahtım gibi hem-reng-i bâg oldum

Cihâna ‘arz için şevk-ı derûnum dâg dâg oldum

Kıyâs etme der-i devlet-me’âbundan ırag oldum

Senün ben sâye-i lutfunda hünkârım çerağ oldum

Nigâh-ı iltifâtunla senün ey şâh-ı Cem-meşreb

*Dehânı kâmun oldu câm ümmîdimle leb-ber-leb
Tarîkımda olup maksûdum üzre nâ'îl-i matlab
Senün ben sâye-i lutfunda hünkârım çerağ oldum*

*Nice kul olmayam ben sana ey şâh-ı himem-mu 'tâd
Dil-i nâşâdımı eltâf-ı şâh-ânenle kıldun şâd
Nola kılsam duâ-yı devetün şâm u seher evrâd
Senün ben sâye-i lutfunda hünkârım çerağ oldum*

*Senün ben az mı gördüğüm pâdişâhım lutf u ihsânun
Ne haddimdir edâ-yı şükrü bu in 'âm-ı 'uzmânun
Olup hem-sohbeti zâtun gibi şâh-ı vâlânun
Senün ben sâye-i lutfunda hünkârım çerağ oldum*

*Ferâmûş eylemem ihsânun ey şâh-ı kerem-fermâ
Deründe bendeyim bin cân ile Vâsıf gibi hâlâ
'Aceb mi mâye-i rıf'at bilirsem hıdmetün zîrâ
Senün ben sâye-i lutfunda hünkârım çerağ oldum”*

175-Feilâtün feilâtün feilâtün feilün

*“Bir gül-i terle bugün 'âzim-i gülzâr oldum
Çeşm-i agyâra o gül-gonca için yâr oldum
Ben tehî mey hedef-i ta 'ne-i agyâr oldum
Yine bir şûh-ı sitem-kâra giriftâr oldum*

Gerden ü sine beyâz zülf siyâh çeşm siyâh

‘Âşikk-ı zârûn alır ‘aklın o mest-âne nigâh

Nice âh eylemeyem hâlimi bilmez misin

Yine bir şûh-ı sitem-kâra giriftâr oldum

Mû-miyân-ı cezbe vân-ı hüsn-i tenâsüb-i reftâr

Cilve cünbüş kırılış kendine mahsûs etvâr

Begenip şîve-i endâmını çâr ü nâçâr

Yine bir şûh-ı sitem-kâra giriftâr oldum

Çıksa gülzâra ger ol gonca-dehen-i zîbende

Seyr edip reng-i ruhın güller olur şermende

Nâr-ı ‘aşkıyla yanıp sabr u tahammül bende

Yine bir şûh-ı sitem-kâra giriftâr oldum

Severim hazz ederim gerçi ol ince belden

Sohbet ü ülfete ruhsat bulamam engelden

Gördüğüm gibi gidip Vâsıf irâdem elden

Yine bir şûh-ı sitem-kâra giriftâr oldum”

176-Feilâtün feilâtün feilâtün feilün

“O perîden nice dem oldu ki mechûr oldum

Ne kadar sevdim ise o kadar dûr oldum

Derd ü cevrin unutup lutfına magrûr oldum

Bir pesendîde-edâ dilbere mecbûr oldum

Beni bir derde dûçâr eyledi ki mihnet ü zâr

*Var gönülde nice hulyâ-yı telâş ü efgâr
Fikr ü endîşemi eylersen eger istifsâr
Bir pesendîde-edâ dilbere mecbûr oldum*

*Gayrı âzâd olamaz bende mahabbetden ten
Fikr-i zülfi siyeh-i yâr ile bağlandı beden
Başıma kaşımaga degmez elim zîrâ ben
Bir pesendîde-edâ dilbere mecbûr oldum*

*Meyl edip hüsnine bir şûh-ı şene oldum kul
İsm ü resmin diyemem lâzım ise ara bul
Beri gel söyleyeyim bârî merakdan kurtul
Bir pesendîde-edâ dilbere mecbûr oldum*

*Yârı istersem ‘aceb mi ola hüsnü bâlâ
Vâsıf-ı üftâdeyem ammâ ki tabî‘at a ‘lâ
Olur olmaz güzele meyl edemem ben hattâ
Bir pesendîde-edâ dilbere mecbûr oldum”*

177-Müstefilün müstefilün

*“‘Aşkunla ey nâ-mihribân
Kârım benim âh ü figân
Üftâdenem bunca zamân
Rahm et efendim el-amân*

Mechûr-ı zevk-ı ülfetem

Me'lûf-ı derd-i firkatem
Ümmîd-kâr-ı vuslatam
Rahm et efendim el-amân

Ruhsâra zülfin dagıdır
Gûyâ ki sünbül bâgıdır
Lutfu 'inâyet çağıdır
Rahm et efendim el-amân

Hasretle sîne bâğlarım
Mânend-i deryâ çağlarım
Sensiz dem-â-dem aglarım
Rahm et efendim el-amân

Vâsıf gibi ey bî-vefâ
Yok çâre oldum mübtelâ
Mecbûrdur gönlüm sana
Rahm et efendim el-amân”

178-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

“Bir felek-meşreb mi vardır mâh-ı tâbânım gibi
Olamaz hercâyî ol mihr-i dırahşânım gibi
Bî-vefâ dilber bulunmaz şûh-ı devrânım gibi
Bî-mürüvvet görmedim ‘âlemde sultânım gibi

Dil verelden dahı bir kerre ne sohbet eyledim

*Ne niyâz-ı vasl edip tahmîl-i minnet eyledim
Nice yâr sevdim nice dilberle ülfet eyledim
Bî-mürüvvet görmedim 'âlemde sultânım gibi*

*Ben sitem-kâr olduğın bilsem bu rütbe evvelî
Sarmaga aslâ heves etmezdim ol ince beli
Çok güzel seyr eyledim çok dil-rübâ gördüm velî
Bî-mürüvvet görmedim 'âlemde sultânım gibi*

*Var mıdır gönlüm deyü zülfün arayıp mû-be-mû
Geşt-i deşt-i 'âlemi endîşe kıldım sû-be-sû
Hâsılı 'aşkı ile dünyâyı etdim cüst ü cû
Bî-mürüvvet görmedim 'âlemde sultânım gibi*

*Sanma Vâsıf bülbül-i zârım tehî nâlendeyem
Bir vefâ-düşmen cefâ-cû dilbere efgendeyem
Bunca demlerdir tarîk-ı 'aşkda pûyendeyem
Bî-mürüvvet görmedim 'âlemde sultânım gibi''*

179-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

*"Benden ol meh yüz çevirse sabr u sâ mânım gibi
Çarha çıksa zârım âh-ı âteş-efşânım gibi
Ben yine etmem 'ayân dâg-ı nümâyânım gibi
Saklarım esrâr-ı 'aşkı sînede cânım gibi*

Yalınız agyâra sanma keş-i esrâr eylemem

*Yârı da ben vâkıf-ı hâl-i dil-i zâr eylemem
Bir nihân etdim ki dilde ölsem ızhâr eylemem
Saklarım esrâr-ı ‘aşkı sînede cânım gibi*

*Keşf-i esrâr etmege bir neş’e buldum mül gibi
Kimseye keyfiyyetin açıp açılmam gül gibi
Öldürüp kendimi feryâd eylemem bülbül gibi
Saklarım esrâr-ı ‘aşkı sînede cânım gibi*

*Cem’ olup ibrâm-ı nâz etmek degül bâlâ vü pest
Meclise gelse hezârân dilber-i sâgar be-dest
Söylemem sahbâ-yı la’l-i yâr ile olsam da mest
Saklarım esrâr-ı ‘aşkı sînede cânım gibi*

*Sevdiğim şûh ile olsam da bezimde yan-be-yan
Âteş-i ‘aşkıyla yandığım yine etmem ‘ayân
Vâsıfâ râz-ı mahabbet kimseye olmaz beyân
Saklarım esrâr-ı ‘aşkı sînede cânım gibi”*

180-Fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Sevdiğimçün ey gül-i zîbâ seni
Külhan etdün bana sahn-ı gülşeni
Kimlere ‘arz eyleyem dâg-ı teni
Bir söyünmez nâra yakdun sen beni*

Yanmak ‘âdetden dil-i dîvâneye

*Şem ‘-i ‘aşka yanmadan pervâ neye
Döndürüp bagrı yanık pervâneye
Bir söyünmez nâra yakdun sen beni*

*Bunca demlerdik ki pâmâlim sana
Bâ ‘is-i rahm olmadı hâlim sana
Ben ne kemlik eyledik zâlim sana
Bir söyünmez nâra yakdun sen beni*

*Va ‘d-i vasl etdün dahı aldanmayam
Merhem-i dâg-ı dil olur sanmayam
Yana yana nice demdir yanmayam
Bir söyünmez nâra yakdun sen beni*

*Sana Vâsıf ben gibi mâ ‘il midir
Bana olan lutfâ el hâ ‘il midir
Hiç yanıp yakılmamak kâbil midir
Bir söyünmez nâra yakdun sen beni”*

181-Mefâîlün mefâîlün feûlün

*“Gör o çeşm-i gazâl-i hurde-bîni
Nigâhı mest eder âhû-yı Çîn ‘i
Yeter terk eyleyip âh ü enîni
Sar ol nev-res nihâl-i nâzenîni*

Sakın renk verme aslâ sırdaşuna

*Soguk sular katar pişmiş aşuna
Duyurma kimseye başlı başına
Sar ol nev-res nihâl-i nâzenîni*

*O servî kâmetün varıp suyınca
Geh öp geh dişle gâhî em doyunca
Çekip âgûşuna boylu boyunca
Sar ol nev-res nihâl-i nâzenîni*

*Amân ey ‘âşık-ı şermende gel gel
Miyân-bendüne kimse sunmadan el
Dahı agyâr kâm almadan evvel
Sar ol nev-res nihâl-i nâzenîni*

*Ya bul takrîbini sun câm-ı sahbâ
Ya hod mest-âne sayd et Vâsıf-âsâ
Ya hod yalvar yakar at bâga tenhâ
Sar ol nev-res nihâl-i nâzenîni”*

182-Fâilâtün fâilâtün

*“Şimdi bir gül-nahl-i zîbâ
Dehre oldu zînet-ârâ
Hüsniñ eylerken temâşâ
Gönlümü verdim kazârâ*

Ol gül-i rengîn-i ‘izârı

*Sanma sevdim ihtiyârî
Âhırü ’ül-emr ıztırârî
Gönlümü verdim kazârâ*

*Pek güzel hadden ziyâde
Çâre yok oldum fütâde
Kalmadı bende irâde
Gönlümü verdim kazârâ*

*Nâzenîn bir şûh-ı gül-fem
Gûyiyâ nûr-ı mücessem
Ülfet etmezden mukaddem
Gönlümü verdim kazârâ*

*Çok zamândır Vâsıf-âsâ
Sevmege yâr-ı dil-ârâ
Tevbe-kâr idim ben ammâ
Gönlümü verdim kazârâ”*

183-Müstefilün müstefilün

*“Ey gonca-i bâg-ı cefâ
Yok sende hîç bûy-ı vefâ
Agyârı güldürdün bana
Yazık sana yazık sana*

Şimden gerü çekmem elem

Etme bana gayrı sitem

Ben küsdüm artık istemem

Yazık sana yazık sana

Agyâr ile şâm ü seher

Mey içdigün aldım haber

Belle bunu ey verd-i ter

Yazık sana yazık sana

Yâr iken oldun düşmenim

Âteşlere yakdun beni

Hâtırcıgım yıkdın benim

Yazık sana yazık sana”

184-Fâilâtün fâilâtün fâilün

“Lutf edip ey şûh-ı ince bel bana

Bakma bîgâne gibi bel bel bana

Söyle niçün bağlamazsın bel bana

Etme bu cevır ü cefâyı gel bana

Gerçi sen bilmezsin ammâ kıymetim

Ben senünçün çâk-çâk-i gayretem

Bâr-ı cevırn çekmege yok tâkatim

Etme bu cevır ü cefâyı gel bana

Bî-vefâlık mâye-i şöhretse de

‘Âşîka cevır ü cefâ ‘âdetse de
Terk-i cevır etmek eger zahmetse de
Etme bu cevır ü cefâyı gel bana

Hâlimi ‘arz eylesem gel yanıma
Firkatün kâr etdi zîrâ cânıma
Zahmet olmazsa niyâzımdır sana
Etme bu cevır ü cefâyı gel bana

Geçme Vâsıf’ dan ki lâzımdır sana
Bâb-ı lutfunda mülâzımdır sana
Zahmet olmazsa niyâzımdır sana
Etme bu cevır ü cefâyı gel bana”

185-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

“Neş ‘e-bahş-ı hâtır olmaz nûş-ı câm-ı mül bana
Etmez îrâs-ı sürûr şâdî-i seyr-i gül bana
‘Andelîb-i iştiyâkam hande gâyet zül bana
Bülbül-âsâ ben gamunla aglayam sen gül bana

Nâle-kâr-ı firkatem kâr etdi derdün cânıma
Acıyıp sen dahı gûş urmaz mısın efgânıma
Mâye-i şâdî ise giryem eger sultânıma
Bülbül-âsâ ben gamunla aglayam sen gül bana

N’oldu bâ’is nemden incindün nedir bu ictinâb

*Yoksa zevkun mu pey-ender-pey bana cevr ü 'itâb
Hâturun seyr-i sirişkimden olursa neş'e-yâb
Bülbül-âsâ ben gamunla aglayam sen gül bana”*

186-Feilâtün feilâtün feilün

*“ ‘Âşıkam ey gül-i zîbende sana
Oldum ez-cân ü dil efgende sana
Yalnız sanma gönül bende sana
Bendeyem ey gül-i ter ben de sana*

*Mâ'il-i bûs-ı lebün kand-i nebât
Neş'e-i la'l-i terün âb-ı hayât
Dâ'imâ düşmez elünden mir'ât
Yoksa mecbûr musun sen de sana*

*Bulamam bûy-ı 'izârun fülde
Göremem neş'e-i la'lün mülde
Olamaz böyle tebessüm gülde
Vergidir ey perî-veş hande sana*

*Hasretünle senün ey gonca-dehen
Oldu her zahm-ı dilim bir gülşen
Dâg-dâg-ı gam ile sînem ben
Lâle-zâr eylemişem tende sana*

Ey benim şûh-ı şen-i mümtâzım

*Yanılıp Vâsıf'a açma râzım
Dahı gül goncasın elbet lâzım
Ben gibi bülbül-i nâlende sana”*

187-Fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Oldu gönlüm ey perî ‘âşık sana
Bana cevır etmek degül lâyıık sana
N’eyledi bu bende-i yanık sana
Etmediün ‘ahde vefâ yazık sana*

*Bunca dem bülbül gibi ey gül-izâr
Etmiş iken derd-i ‘aşkun cânâ kâr
Sen bana nisbet olup agyâra yâr
Etmediün ‘ahde vefâ yazık sana*

*Bende iken sana gönlüm bî-riyâ
Hâl-i zârım sormadun ey kaşı ya
Senden ummazdım bunu hoş imdi ya
Etmediün ‘ahde vefâ yazık sana*

*Vâsıf-âsâ ‘aşk ile meşhûr iken
Vuslatunla dâ’imâ mesrûr iken
Ben sana ez-cân ü dil mecbûr iken
Etmediün ‘ahde vefâ yazık sana”*

188-Fâilâtün fâilâtün fâilün

“Rû-nümâ oldu bu şeb bi mâh-tâb
Ebr-i zülfin rûyına kılmış nikâb
Görmedim bir mislin misâl-i âfitâb
Hüsni pırlanta gibi pür âb ü tâb

Rûzedir ruhsârı gülzârdır şebi
Kırmızı yâkuttur la ‘l-i lebi
Gördüm ol şûh-ı zarâfet-meşrebi
Hüsni pırlanta gibi pür âb ü tâb

İşledip mendîline zerrîn oya
‘Ârız-ı tâbânına vermiş foya
Dün temâşâ eyledim doya doya
Hüsni pırlanta gibi pür âb ü tâb

Şu ‘le-nâk elmâs-veş sîmîn bilek
Böylesin seyr etmemiş çeşm-i felek
Nâzenînim sanki bir cevher çiçek
Hüsni pırlanta gibi pür âb ü tâb

Giymiş ol meh zümrüdî şâl ‘anteri
Serve dönmüş kâmet-i nâzik-teri
Vâsıfâ nâzende nâzik her yeri
Hüsni pırlanta gibi pür âb ü tâb”

4.6. Mehmet Sermed Efendi Şarkıları

1-Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

*“Felek yüz sürmege dergâhıña şâh-ı devrânıñ
Gice gündüz döner durmaz olaydım diye derbânıñ
Cihân mustağrak-ı lutfuñ iken tekrâr bu ihsânıñ
Kudûm-ı şevketiñle nevçerâğ oldu çerâğânıñ*

*Seniñ devr-i hümayûnuñda kalmaz kimse mihnette
Bulunan sâye-i ‘adliñle kullarmış o râhatta
‘Înâyetlerle teşrif eyledigiñ yümn-i sâ ‘atte
Kudûm-ı şevketiñle nevçerâ oldu çerâğânıñ*

*Fürûğ-ı ‘adl ü dâdiñ verdi pertev rûy-ı dünyâya
Ne imiş saltanat şevket bugün gösterdi dârâya
Müyesser oldu hem yüz sürdü hâk-i pâ-y-ı ‘ulyâya
Kudûm-ı şevketiñle nevçerâğ oldu çerâğânıñ*

*Nasıl Sermed kuluñ ‘ömrüñ du ‘âsından hamûş olsun
Hemîşe kalb-i şâhâne meserretlerle hoş olsun
Tutup dergâh-ı lutfuñ halkasın halka be-gûş olsun
Kudûm-ı şevketiñle nevçerâğ oldu çerâğânıñ”*

2-Fâîlâtün fâîlâtün fâîlün

*“Ey şehenşâh-ı kerem kân-ı ‘atâ
Yoktur eltâfıña aslâ intihâ
Zevk-yâb olsun derûnuñ dâ ‘imâ*

Kasr-ı icâdiyyede eyle safâ

Eyledikçe ‘azm-i seyr-i gülsitân

Neş’esinden bülbül açmaz mı dehân

Şevk ile sen de efendim her zamân

Kasr-ı icâdiyyede eyle safâ

Rûy-ı ‘âlemde felekte dem-be-dem

Düşmeniñ görsün seniñ cevr ü sitem

Gelmesin kalb-i hümayûnuña gam

Kasr-ı icâdiyyede eyle safâ

Dâ’imâ ey pâdişâh-ı dil-nüvâz

Çaldırıp mızıklar hem ince sâz

Böylece Sermed kuluñ eyler niyâz

Kasr-ı icâdiyyede eyle safâ”

3-Fâilâtün fâilâtün fâilün

“Nevbahâr olsa bu ‘âlem dem-be-dem

Üstüne gül koklamam ey gonca-fem

Bir taraftan eylesin bülbül sitem

Üstüne gül koklamam ey gonca-fem

Nergisi çeşmiñe hayrân eylesen

Zülfüñe âşüfte olsun feslegen

Şöyle dursun bûy-ı sünbül yâsemen

Üstüne gül koklamam ey gonca-fem

Lâle-ruhsârım nedir böyle edâ

Itr-ı şâhîler kul olmuştur saña

Gönlüme etti eğer bûy-ı safâ

Üstüne gül koklamam ey gonca-fem

Hâtırım yâr ile Sermed oldu şâd

Öte gitsin 'andelîb-i nâ-murâd

Eyledim ben nûkhet-i vaslını yâd

Üstüne gül koklamam ey gonca-fem”

4-Mefâîlün mefâîlün feûlün

“Gücenmezseñ budur 'arz-ı niyâzım

Sabâh oldu uyan ey mest-i nâzım

Mahabbet edelim uyku ne lâzım

Sabâh oldu uyan ey mest-i nâzım

Giceden eyledim hep bezmi tecdîd

Şafak-renk ol amân ey subh-ı ümmîd

Kıyas etsin görenler dogdu hurşîd

Sabâh oldu uyan ey mest-i nâzım

Visâle meylini görsem de tutmam

Geçen hâtır-nişânımdır unutmam

İki gözüm seni mahmûr uyutmam

Sabâh oldu uyan ey mest-i nâzım

*Bu şeb bel bağlayıp gayrı sözüne
Girer mi Sermedin uyku gözüne
Oturup subha dek baktım yüzüne
Sabâh oldu uyan ey mest-i nâzım”*

5-Mefâîlün mefâîlün feûlün

*“Görüp senden bugün vuslat nişânı
Unuttum zevk ü şevkimden cihânı
Hakîkat aňladım gelmiş zamânı
Unuttum zevk ü şevkimden cihânı*

*Cihânda söyle ey kân-ı mürüvvet
Kime olmuş ‘aceb böyle ‘inâyet
Baña bir mertebe geldi şetâret
Unuttum zevk ü şevkimden cihânı*

*Su’âl eden benim iki gözüme
İnandı gâlibâ şimdi sözüme
Gülerek baktı mecliste yüzüme
Unuttum zevk ü şevkimden cihânı*

*Gezerken aldı elimi eline
Giriftâr oldu dil zülfü teline
Sarıldığım gibi Sermed beline*

Unuttum zevk ü şevkimden cihanı”

6-Fâilâtün fâilâtün fâilün

“Bî-mürüvvat böyle bilmezdim seni

Âkıbet cevriñ helâk etti beni

Sûz-ı ‘aşkıñ mahv edip cân u teni

Âkıbet cevriñ helâk etti beni

Çok sitem gördüm de böyle olmadım

Bak saña bu derde çâre bulmadım

Hâsılı mümkün olup kurtulmadım

Âkıbet cevriñ helâk etti beni

Oldugum günden beri ben mübtelâ

Görmedim bir kerrecik senden vefâ

E cefâ-cû söylemez miydim saña

Âkıbet cevriñ helâk etti beni

Dâ’imâ Sermed kuluñ haste gezer

Hâline bakıp behey zâlim yeter

Koymadı cismimde takattan eser

Âkıbet cevriñ helâk etti beni”

7-Feilâtün feilâtün feilün

“Âfitâbım saña bilmem n’oldu

Bekleye bekleye ahşam oldu

Meyle şiş-hâne kadehler doldu

Bekleye bekleye ahşam oldu

Dün señin çün nasıl ey serv-i semen

Meclisi mâ-hazar ettim görsen

Geleceksin diyerek erkenden

Bekleye bekleye ahşam oldu

Bu husûsta hep 'özürler geridir

İnfi 'âl dahı edersen yeridir

Bak saña bunda sabahtan beridir

Bekleye bekleye ahşam oldu

Söyle ey çeşmi misâl-i âhû

Bu yılan Sermedse n'olsun yâhû

Bir midir iki mi kaç gündür bu

Bekleye bekleye ahşam oldu"

8-Mefâîlün mefâîlün feûlün

"Merâmı 'andelîbiñ vasl-ı güldür

Göñüldür bu göñüldür bu göñüldür

N'olur sen de beni bir kerre güldür

Göñüldür bu göñüldür bu göñüldür

Seni evvel görüşte pek beğenmedim

Hemân sık sık görüşmege özendim

*Düſer mi ſânuña yıkmak efendim
Göñüldür bu göñüldür bu göñüldür*

*Dil olmuſken dahı ſad pâre pâre
Terahhum etmedin ‘âſık-ı zâre
Gücensen de seni sevdim ne çâre
Göñüldür bu göñüldür bu göñüldür*

*Görünce Sermedi tahkîr edersin
Gazûbâne bakıp ta ‘zîr edersin
N’için böyle beni tekdîr edersin
Göñüldür bu göñüldür bu gönüldür”*

9-Mefâîlün mefâîlün

*“Adûya âſına olduñ
Hele pek bî-vefâ olduñ
Cefâya mübtelâ olduñ
Hele pek bî-vefâ olduñ*

*Degildin böyle evvelden
Saña bilmem ne ettim ben
Bu günlerde uzatmasan
Hele pek bî-vefâ olduñ*

*Gül ey ſem ‘-i ſebistânım
Yeter yaktıñ dil ü cânım*

Sözüñ doğrusu sultânım

Hele pek bî-vefâ olduñ

Dil-i Sermedde bu sevdâ

Tahammül koymadı aslâ

Beş on gündən beri zîrâ

Hele pek bî-vefâ oldun”

10-Mefâîlün mefâîlün feûlün

“Olursa ruhsatıñ gâyetle esrâr

Saña tenhâda bir gizli sözüñ var

Yanından hele savulsun da ağyâr

Saña tenhâda bir gizli sözüñ var

Benim her vech ile bulduñ kolayım

Demezsiñ bir kere seniñ olayım

Bugün olmaz yarın nerde bulayım

Saña tenhâda bir gizli sözüñ var

Göñülde kalmadı sabr u kararım

Efendim her kimi görsem sorarım

Bulayım diye kaç gündür ararım

Saña tenhâda bir gizli sözüñ var

Beri gel ey benim şuh-ı cihânım

Yanından Sermediñ ayrılma cânım

*Otur gitme benim rûh-ı revânım
Saña tenhâda bir gizli sözüm var”*

11-Fâilâtün fâilâtün fâilün

*“İşve vü nâz ile egdikçe fesi
Kendine mecbûr ettiñ herkesi
Verdi ‘âşıklar saña varsa nesi
Kendine mecbûr ettiñ herkesi*

*Doğrusu düşmezdi sen nevres güle
Tutmamak gûşuñ figân-ı bülbüle
Sıyt-ı hüsnüñ verdi dehre velvele
Kendine mecbûr ettiñ herkesi*

*Görmedim dünyâ yüzünde böyle ben
Mutlaka çoktur saña hasret çeken
Lâubâlî olduğundan mı neden
Kendine mecbûr ettiñ herkesi*

*Şâd edersin bilirim efkendeni
Deftere yazar da Sermed bendeni
Sevmeyen var mı bu ‘âlemde seni
Kendine mecbûr ettiñ herkesi”*

12-Mefâilün mefâilün feûlün

“Zamânı vâr ki her bezmim anarsıñ

*Beni bir gün olur elbet ararsın
Gelince hâtıra durmaz yanarsın
Beni bir gün olur elbet ararsın*

*Sitemli sözleriñ dâ'im derûndur
Çekilmez mertebe cevriñ füzûndur
Cihâniñ sevdiğim ucu uzundur
Beni bir gün olur elbet ararsın*

*Lisânda ataların çok sözü var
Nihâyet bu yokuşun bir düzü var
Felekte her giceniñ gündüzü var
Beni bir gün olur elbet ararsın*

*Mizâciñ sanki kıldan nem kapıştır
Velakin doğrusu yañlış sapıştır
Sözüne Sermediñ bir mum yapıştır
Beni bir gün olur elbet ararsın”*

13-Mefâîlün mefâîlün feûlün

*“Acâyibdir gözüm nûru zemâne
Seniñle nâfile geldik lisâna
Ne hâcet bir de takrîr ü beyâna
Seniñle nâfile geldik lisâna*

Bilirsin ki benim hüsn-i melegim

*Her işten çektiğim elim etegim
Görüşsek dâ ‘imâ yanmaz yüregim
Seniñle nâfile geldik lisâna*

*Hayâliñden dahı gönñlüm kururken
Çekilmiş gûşede ben otururken
Gücüme gitti şimdi tek dururken
Seniñle nâfile geldik lisâna*

*Bu sırrı gizlemişken duydu nâ-gâh
Berâber otururken gördü eyvâh
Havâdis etti Sermed herkese âh
Seniñle nâfile geldik lisana”*

14-Feilâtün feilâtün feilün

*“Â gönñl sù gibi çağlar yârim
Gizlice âh edip ağlar yârim
Kara başına bağlar yârim
Gizlice âh edip ağlar yârim*

*Gelmiyor k sorayım tenhâda
O da düşmüş yeñi bir sevdâya
‘Âşık olmuş gibi bir zîbâya
Gizlice âh edip ağlar yârim*

Ne hevâsı ‘acabâ var serde

*Galibâ uğramış ol bir derde
Baksaña gezdigi her yerlerde
Gizlice âh edip ağlar yârim*

*Şöyle bir yerde durup oturamaz
Gice gündüz nem-i eşki duramaz
Sermedâ gözü cihânı göremez
Gizlice âh edip ağlar yârim”*

15-Feilâtün feilâtün feilün

*“Sevdigim gönli ferâh-yâb edelim
Bu gice gel bize meh-tâb edelim
Şevk ile nûş-ı mey-i nâb edelim
Bu gice gel bize meh-tâb edelim*

*Geçen ahşamki gelir mi yâde
Öyle zevk oldu mu bir esnâda
Yine üç çifte kayık âmâde
Bu gice gel bize meh-tâb edelim*

*İstedigin vâri ise yanına al
Bu husûsu sakın etme ihmâl
Boğaz için dolaşırız fi'l-hâl
Bu gice gel bize meh-tâb edelim*

Dün gice Sermedi aldım bir ben

*O mahabbetleri gayrı görsen
Ayıñ on dördü de gâyet rûşen
Bu gice gel bize meh-tâb edelim”*

16-Mefâîlün mefâîlün feûlün

*“Seniñ hasretine şûh-ı melek-ten
Tahammül edemedim doğrusu ben
Ne hâle girdigim gelsen de görsen
Tahammül edemedim doğrusu ben*

*Teselli verseler de iştiyâka
Nasıl sabr olunur bu iftirâka
Bu rütbe yanmağa sûz-ı firâka
Tahammül edemedim doğrusu ben*

*Göñül takat getirmez firkatine
Husûsâ zâr-ı derd-i mihnetine
Hele bir gün degil bir sâ’atine
Tahammül edemedim doğrusu ben*

*Enîsimdir dem-â-dem âh u efğân
Helâk etti beni bu nâr-ı hicrân
Salâdır Sermedâ gel işte meydân
Tahammül edemedim doğrusu ben”*

17-Feilâtün feilâtün feilün

“Şöyle imiş hoşça geçen sohbetiñiz

Yine Göksuya mıdır niyyetiñiz

Meyli akmış gibidir sûretiñiz

Yine Göksuya mıdır niyyetiñiz

Cümle ahabbımı sattım geldim

Dumanı tozlara kattım geldim

Hele gömgök tere battım geldim

Yine Göksuya mıdır niyyetiñiz

Buldu tenhâ yañıñ ağyâr kaldı

Kandırıp ağzına bir bâl çaldı

Duyduğum gibi harâret aldı

Yine Göksuya mıdır niyyetiñiz

Sermedâ düştü yolum da saptım

Kayık âmâde görüp nem kaptım

Deme kim gizlice bir iş yaptım

Yine Göksuya mıdır niyyetiñiz”

18-Feilâtün feilâtün feilün

“Serserî gezdigine ey yüzü mâh

Yüregim yandı seniñ hâliñe âh

Güç değil mi hele sûz-ı cân-gâh

Yüregim yandı seniñ hâliñe âh

*Gizleyip saklama benden öyle
‘Âşık olduđuñu kimse söyle
Görmeyeydim seni keşki böyle
Yüregim yandı seniñ hâliñe âh*

*Bir cefâkâre duçâr olmuşsun
Merhametsiz birini bulmuşsun
Bak saña gül gibi pek solmuşsun
Yüregim yandı seniñ hâliñe âh*

*Sermed-i zârı saña sordum da
Bilmediñ karşıña da durdum da
Gizlice ağladığıñ gördüm de
Yüregim yandı seniñ hâliñe âh”*

19-Mefâîlün mefâîlün feûlün

*“Nedne ey nûr-ı dîdem bu ne esrâr
Gözüñde uykusuzluktan eser var
Bu şeb olmuş gibi erkence bîdâr
Gözüñde uykusuzluktan eser var*

*Efendim başlama gel hasb-i hâle
Olur şâyet sebep bir inft’âle
Beni düşürme pek ince su’âle
Gözüñde uykusuzluktan eser var*

*Çalınmış sâz ile bir perdede ney
İçilmiş erguvânı subha dek mey
N'îçin inkâr edersin belli bir şey
Gözüñde uykusuzluktan eser var*

*Ne gûne i 'tizâr etseñ geridir
Sitekler eylese Sermed yeridir*

Bu hâlet sende kaç günden beridir

Gözüñde uykusuzluktan eser var”

20-Fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Ey şeh-i nâzım saña dil bendedir
Sendedir göñlüm efendim sendedir
Hâsılı rûh-ı revânım tendedir
Sendedir göñlüm efendim sendedir*

*Meyl edip çoktan beri sen dil-bere
Saklamam hep gelse ‘âlem bir yere
Baña sor sormak ne hâcet âhere
Sendedir göñlüm efendim sendedir*

*Döktüm ağıyâra seniñ çün âb-rû
Olmadı bu derdime bir çâre-cû
Bilmez isen vâkıf ol şimdengerü*

Sendedir göñlüm efendim sendedir

*Söyle gel ey dil-ber-i ‘âlîcenâb
Sermed-i zâre neden bu ictinâb
Sevdiğim işte saña sâfî cevâb
Sendedir gönülüm efendim sendedir”*

21-Fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Bir gece mahfî gelirdim bendeñiz
Nerdedir bilsem sa ‘âdet-hâneñiz
Bak nasıl zevkler ederdik görseñiz
Nerdedir bilsem sa ‘âdet-hâneñiz*

*Cân u dilden mübtelâ oldum saña
Görmesem sabrım yanar ey dil-rübâ
Gizli uğrardım geçerken câ-be-câ
Nerdedir bilsem sa ‘âdet-hâneñiz*

*Doğru söyle saklama şûh-ı şenim
Bu husûs zîrâ merâkımdır benim
Eylər idim âstâneñ meskenim
Nerdedir bilsem sa ‘âdet-hâneñiz*

*Söylemişsin Sermede sen galibâ
Âkıbet öğretnedin gittin baña
Hidmetiñde kul olurdum dâ ‘imâ
Nerdedir bilsem sa ‘âdet-hâneñiz”*

22-Mefâîlün mefâîlün

“Aceb ey şîveli yârim

N’için insâfa gelmezsın

Benim gûş eyleyip zârım

N’için insâfa gelmezsın

Perîşân eylediñ hâlim

Seniñ yoluñda pâmâlim

Mürüvvetsiz behey zâlim

N’için insâfa gelmezsın

Dem-â-dem cevri-cânândan

Akar hûn çeşm-i giryândan

Usandırdıñ beni cândan

N’için insâfa gelmezsın

Firâkı Sermedâ bende

Tahammül koymadı tende

Düşün bir kerrecik sende

N’için insâfa gelmezsın”

23-Mefâîlün mefâîlün

“Bırak hercâyi etvârı

Görüşsek ayda bir bârî

Gözet bu hâtır-ı zârı

Görüşsek ayda bir bârî

Ne olur bir sabah erken

Mürüvvet eyleyip gelsen

Buňa kâ'il olurdum ben

Görüşsek ayda bir bârî

Yorulma gayrı aldanmam

Olur olmaz söze kanmam

Cefâ çektigime yanmam

Görüşsek ayda bir bârî

Olursa ülfetiñ behre

Ne minnet Sermedâ dehre

Seniñle ey kamer çehre

Görüşsek ayda bir bârî”

24-Fâilâtün fâilâtün fâilün

“Yârı gördüm bir hayâl oldu baña

Âlemi görmek muhâl oldu baña

Başka bir dâğ-ı melâl oldu baña

Ey gönül bilmem ne hâl oldu baña

Merhamet eyler cihânda bulmadım

Âh u feryâd etmeden kurtulmadım

Müddet-i ‘ömrümde böyle olmadım

Ey gönül bilmem ne hâl oldu baña

*Gözlerimde hâb-ı râhat kalmadı
Bir nefes cismimde sıhhat kalmadı
Zerrece tende liyâkat kalmadı
Ey gönül bilmem ne hâl oldu baña*

*Şâhidim Sermed der ol şûh-ı cihân
Bir nazarla eyledi hâlim yamân
Gelmedi başıma 'aklım bir zamân
Ey gönül bilmem ne hâl oldu bana”*

25-Feilâtün feilâtün feilün

*“Görmeyim durma melûl öyle gönül
Sevdigiñ kimse baña söyle gönül
Gizleyip saklama sen böyle gönül
Sevdigiñ kimse baña söyle gönül*

*Elemiñ varsa bırak ferdâya
Düşme ma 'nâsız olan hülyâya
Gel seniñle gidelim tenhâya
Sevdigiñ kimse baña söyle gönül*

*Bu işi görmege mecbûr olurum
Çekerim zahmetini yorulurum
Çâresiñ yâ ölürüm yâ bulurum
Sevdigiñ kimse baña söyle gönül*

*Bileyim ben o nasıl meh-pâre
Eylemiş Sermedi de âvâre
Saklayan derdini bulmaz çâre
Sevdigîñ kimse baña söyle gönül”*

26-Feilâtün feilâtün feilün

*“Vasl-ı dil-ber geliyor hâtırına
Başka şeyler geliyor hâtırına
Zevk-i şevkler geliyor hâtırına
Başka şeyler geliyor hâtırına*

*Bilmezem doğrusu bak meşrebini
Yoksa üzme mi merâmın da beni
Lâubâlî hele gördükçe seni
Başka şeyler geliyor hâtırına*

*Yüze gîsûlarını saçmaktan
Bilmeden herkese sır açmaktan
Böyle benden de uzak kaçmaktan
Başka şeyler geliyor hâtırına*

*Doğrusu ey gül-i nâzik-bedenim
Oldu Sermed dahı gözde dikenim
Bu kesildi uzadıkça benim
Başka şeyler geliyor hâtırına”*

27-Mefâîlün mefâîlün

“Hilâfım yoktur ey dil-ber

Bulunmaz hîç saña beñzer

Nazîrin var ise göster

Bulunmaz hîç saña beñzer

Mizâcîñ ey gül-i âlim

Perîşân etme der hâlim

Yine cân ile meyyâlim

Bulunmaz hîç saña beñzer

Hele bu çerh-i bî-behre

Getirmiş bir seni dehre

Cihânda ey kamer-çehre

Bulunmaz hîç saña beñzer

Demez Sermed tehî öyle

Yalansa bu sözüüm söyle

Efendim bil bunu böyle

Bulunmaz hîç saña benzer”

28-Mefâîlün mefâîlün feûlün

“Sebep ne bakmıyor yârim yüzüme

Görünmüyor cihân şimdi gözüme

Bugünlerde benim bakma sözüme

Görünmüyor cihân şimdi gözüme

Arayanlar seni gayrı yorulsun

Sevenler her zamân gönülde bulsun

Bu hâl oldu baña eyvâhlar olsun

Görünmüyor cihân şimdi gözüme

O mehle şöyle bir kerre görüştüm

Ayaktan kuş dili ile soruştum

Nasıl oldu o dem bu ‘aşka düştüm

Görünmüyor cihân şimdi gözüme

Olur mu Sermedâ böyle mahabbet

Bu ‘aşktan gelmiyor aslâ ferâğat

Ne hâlettir ne hâlettir bu hâlet

Görünmüyor cihân şimdi gözüme”

29-Mefâîlün mefâîlün

“Geçen terk ettiñ ahabâbı

Fedâ etme bu meh-tâbı

Gelip gör bezm-i pür-tâbı

Fedâ etme bu meh-tâbı

Buyur ey dîdesi âhû

Safâlı oluor Göksu

Müheyyâ mutrib-i hoş-gû

Fedâ etme bu meh-tâbı

Tamâm cünbüşlerin cânâ

Zamânı geldi pek zîrâ

Sakin ey şûh-ı müstesnâ

Fedâ etme bu meh-tâbı

Otur Sermedle bir mil çak

Cihâna şöyle bir yol bak

Nasıl gündüz gibi berrak

Fedâ etme bu meh-tâbı”

30-Mefâîlün mefâîlün

“Geçerken ey sabâ yâre

Canım mahsûs selâm eyle

Unutma ol sitemkâre

Canım mahsûs selâm eyle

Hele sen bir ağız söyle

Olur mu her zamân böyle

Beni bekletmesin öyle

Canım mahsûs selâm eyle

Bilirim hoşlanır senden

Gidersen yârın erkenden

İşin yok ara bul benden

Canım mahsûs selâm eyle

Bu etvâr şimdi ne olsun

Hemân Sermed mi yorulsun

Gelip mutlâk beni bulsun

Canım mahsûs selâm eyle”

31-Mefâîlün mefâîlün feûlün

“Bu hâlet müktezâ-yı kevkebindir

Buluttan nem kaparsın meşrebindir

Göñülse teşne-i l’âl-i lebiñdir

Buluttan nem kaparsın meşrebindir

Ne mümkûn sûy-ı ülfetler suyunca

Zülâl-i vaslîña kanmak doyunca

Bütün gün ‘âşıkñ gitse suyunca

Buluttan nem kaparsın meşrebindir

Hevâsı zülfünüñ gitmez serimden

Eser kaldı busen sîmîn-berimden

Degil gördükçe bil çeşm-i terimden

Buluttan nem kaparsın meşrebindir

Mekânı Sermediñ olmuş idi Göksu

Sitignâ mı bulunmazsa nedir bu

Seni gördüm görelî ey kamer-rû

Buluttan nem kaparsın meşrebindir”

32-Fâilâtün fâilâtün fâilün

“Başladın ağyâr ile ünsiyyete

Sabr olunmaz göz göre bu nisbete

İnanıp bî-hûde her bir sohbeta

Sabr olunmaz göz göre bu nisbete

Düşmen ile bî-tekellüf yan-be-yan

Oturup karşımda ey şûh-ı cihân

Kastına böyle edersen her zamân

Sabr olunmaz göz göre bu nisbete

Gayrıdan çektiñ sanırdım dâmını

Söylemişlerken inanmazdım seni

Bu husûsta âh nasıl üzdüñ beni

Sabr olunmaz göz göre bu nisbete

Sermed-i bî-çâreniñ ey meh-lika

‘Âcizim hâlin beyânında saña

Doğrusu böyle efendim dâ’imâ

Sabr olunmaz göz göre bu nisbete”

33-Mefâîlün mefâîlün

“Bugün ey çeşm-i mestânım

Beni afv eyle sultânım

Sıkıldı gayrı pek cânım

Beni afv eyle sultânım

Ne çektiñ öñüme perde

Olur şeydi geçenlerde

Hele şimdi bugünlerde

Beni afv eyle sultânım

Ne olsun yine bu etvâr

Baňa nisbet gibi tekrâr

Yanında var iken ağyâr

Beni afv eyle sultânım

Ber-â-berce bu yaz gezmek

Yanımda şîveler etmek

Merakıma dokunur pek

Beni afv eyle sultânım”

34-Fâilâtün fâilâtün fâilün

“Kendine gördün mü baht-ı yâveri

Eyledi teshîr mülk-i hâveri

Âh olsaydım o şûhuñ çâkeri

Âşıkım ben ‘âşıkım çoktan beri

Etmemişken bir husûs ile hatâ

Cevr ile lâyıık mıdır kıymak baňa

*Cân u dilden ey perî-peyker saña
Âşıkım ben 'âşıkım çoktan beri*

*Yalvarıp düştüm seniñ dâmânıña
Eylemek şefkat sezâdır şânıña
Gelmesin ağyâr lutf et yâniña
Âşıkım ben 'âşıkım çoktan beri*

*Çâresiz kaldım a Sermed n'ideyim
Bir gün ol meh-rüyâ bârî gideyim
Rû-be-rû kendine böyle diyeyim
Âşıkım ben 'âşıkım çoktan beri"*

35-Müstefilâtün müstefilâtün

*"Gir câme-hâbe serv-i bülendim
Üzme amân pek cânım efendim
Sarılmağa ben gâyet özendim
Üzme amân pek cânım efendim*

*Bâk bahtımızdan meclis de tenhâ
Bir bûse lutf et ey şûh-ı ra'nâ
Sabr u karârım kalmadı zîrâ
Üzme amân pek cânım efendim*

*Seni severim var iftihârı
Bu mertebeler cevri etme bârî*

Lâyık degildir 'uşşâk-ı zârî
Üzme amân pek cânım efendim

Sermedle olan ülfetlerine
Fısıltılarla sohbetlerine
Gelmez tahammül nisbetlerine
Üzme amân pek cânım efendim”

36-Mefâîlün mefâîlün feûlün

“Geçen hafta kayıkla ben geçerken
Çubukluda seni gördüm gezerken
Aceb bilsem n'olur gizlemekten
Çubukluda seni gördüm gezerken

Gelip yağlı piyâde ile hâlâ
Yanında var idi şûh-ı ra'nâ
Tutuşup el ele çıkıp da hattâ
Çubukluda seni gördüm gezerken

Bilirim meşrebiñ ben hayli müddet
Hilâf söyleme sende eski 'âdet
Telâş eylemege şimdi ne hâcet
Çubukluda seni gördüm gezerken

Beni ferdâya salmaktır hayâliñ
Seniñ olmasa bu âşüfte hâliñ

*Bunu inkâra yoktur hiç mecâliñ
Çubukluda seni gördüm gezerken”*

37-Müstefilün müstefilün

*“Aşkıyla sen envres gülüñ
Feryâdına bak bülbülüñ
Ağzı sulandı sünbülüñ
Gâyet güzeldi kâkülüñ*

*Rûyuña vermiş başka hâl
Olmaz buña hiç kıl ü kâl
Vasf eylemek emr-i muhâl
Gâyet güzeldi kâkülüñ*

*Ey cânımıñ cân pâresi
Burc-ı şeref meh-pâresi
Çoktur olan âvâresi
Gâyet güzeldi kâkülüñ*

*Böyle dedim cânâneye
Degme dil-i dîvâneye
Muhtâc degildir şâneye
Gâyet güzeldi kâkülüñ”*

38-Mefâîlün mefâîlün feûlün

“Bu cem ‘e gel benim serv-i bülendim

Bahâriyyede zevk eyle efendim
Geçen gün doğrusu ben de begendim
Bahâriyyede zevk eyle efendim

Güle karşı eder bülbül figânı
Nasıl meşrebce bir 'işret mekânı
Merâmıñsa henüz geldi zamânı
Bahâriyyede zevk eyle efendim

Giderseñ Mîrahûr köküñdedurma
Dolaş gel gayrı bir yerde oturma
Açılmış fulyalar bir rütbe sorma
Bahâriyyede zevk eyle efendim

Bu mevsimdir bahâr-ı tâze cânâ
Yeşil ihrâm döşenmiş gibi sahrâ
Geçerken yâri Sa'd-âbâda tenhâ
Bahâriyyede zevk eyle efendim”

39-Fâilâtün fâilâtün fâilün

“Lutfeder ‘âlemde dil-dâr olmadañ
Âşıka aslâ vefâkâr olmadañ
Bir zamânda terk-i ağıâr olmadañ
Yâr olur sandım seni yâr olmadañ

Sen degil miydin hele ey gül-beden

*Her görüşte hüsn-i diller gösteren
İbtidâ baktım da etvârına ben
Yâr olur sandım seni yâr olmadañ*

*Her iş olmaz mı cihânda sabr ile
Söylemiş olsam da hâlim kim bile
Nâfile ben düşmedim dilden dile
Yâr olur sandım seni yâr olmadañ*

*Sermede sordum da hattâ ey perî
Dedi eyler bî-vefâlık ekseri
Böyle bil kim sevdiğim çoktan beri
Yâr olur sandım seni yâr olmadan”*

40-Fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Ey şehenşâh-ı kerem-bahş-ı cihân
Göñlümüz mahzûn idi hayli zamân
Vechiñe hasret çekerdi çeşm-i cân
Oldu teşrîfiñle herkes şâdmân*

*Kat-be-kat şimdi bilindi kıymetiñ
Kıldı rûşen dehri nûr-ı tal’atiñ
Verdi cân nâse kudûm-ı şevketiñ
Oldu teşrîfiñle herkes şâdmân*

Durmayıp devr eyedikçe çerh-i dún

*Düşmen-i bed-hâhıñ olsun ser-nigûn
Pâdişâhım Hakk ede 'ömrün füzûn
Oldu teşrîfîñle herkes şâdmân*

*Alınıp Sermed kuluñdan bu haber
Gitti dünyâdan humâr-ı derd-i ser
Kalmadı dillerde Gamdan bir eser
Oldu teşrîfîñle herkes şâdmân”*

4.7. Fatîn Efendi Şarkıları

1-Fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Nakd-i lutfuñ oldu dünyâya revân
Çok yaşa ey pâdişâh- kâm-rân
İhtiyâcdan gayrı kurtuldu cihân
Çok yaşa ey pâdişâh-ı kâm-rân*

*Kâ'il olmuşken fülûs-ı ahmere
Ol dahi geçmezdi bir dem ellere
'Âlemi gark eylediñ sîm u zerre
Çok yaşa ey pâdişâh-ı kâm-rân*

*Gâyete irmişdi nakdiñ külleti
Hadden aşmışdı kavâ'im 'illeti
Eylediñ ihyâ yeñiden devleti
Çok yaşa ey pâdişâh-ı kâm-rân*

*Âlemiñ şâhenşeh-i zîşânısın
Devletiñ sermâye-yi ihsânısın
Emr-i nâfiz sâhib-i fermânısın
Çok yaşa ey pâdişâh-ı kâm-rân”*

2-Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

*“Tâli’i şâh-ı cihândan aftâb
Fer alup eyler fekende mâh-tâb
Âlemi devr eyledikce nüh-kıbâb
Pâdişâh-ı ‘âlem olsun kâm-yâb*

*Virdi mülk-i devlete hüsn-i nizâm
Kalmadı ‘asrında hiçbir telh-kâm
Mihir u meh döndükce ber-vefk-i merâm
Pâdişâh-ı ‘âlem olsun kâm-yâb*

*Sâyesinde buldu asâyîş cihân
Kalmadı cevri u te’addîden nişân
Sâbit u seyyâre oldukca ‘ayân
Pâdişâh-ı ‘âlem olsun kâm-yâb*

*Nesr-i ikbâli zîb u fer bulup
Dâ’imâ ‘âdâsına gâlip olup
Pertev-i şânı ile dünyâ tolup
Pâdişâh-ı ‘âlem olsun kâm-yâb”*

3-Fâilâtün Fâîlâtün Fâilün

*“Sâye-yi lutfuñda ‘âlem şâd ola
Pâdişâhım şevketiñ müzdâd ola
Kayd-ı gamdan bendegân-azâd ola
Pâdişâhım şevketiñ müzdâd ola*

*‘Âleme virdi cülûsuñ tâze cân
Geldi cism-i devlete rûh-ı revân
İftihâr eyler seniñle bu cihân
Pâdişâhım şevketiñ müzdâd ola*

*Makdemiñle devlete geldi şeref
Toldu sıyt-ı satvetiñle her taraf
Eylemiş Mevlâ seni hayrû ‘l-halef
Pâdişâhım şevketiñ müzdâd ola*

*Taht-gâh-ı ‘adlîde bu âna dek
Mislini görmüş değil çeşm-i felek
Rûz u şeb eyler du ‘â ins u melek
Pâdişâhım şevketiñ müzdâd ola”*

4-Fâilâtün Fâîlâtün Fâilün

*“İltifâtıñ çok ‘inâyetdir baña
Âşıkım çokdan beri ey meh saña
Fârig olmam gelse dünyâ bir yaña
Âşıkım çokdan beri ey meh saña*

*Haylidir eylerdim ümmîd-i visâl
Mevsim-i firkat hele buldu zevâl
Senden ayrılmak baña emr-i muhâl
Âşıkım çokdan beri ey meh saña*

*Ülfet eyle kimseden itme hicâb
Kendine beyhûde virme ıztırâb
Kim bunu 'âlem bilür bî-irtiyâb
Âşıkım çokdan beri ey meh saña*

*Kâ'ilim her nâzına her cilvene
Mâ'ilim hem hüsnüne hem 'ışvene
Biñ (Fatîn) olsun fedâ bir şîvene
Âşıkım çokdan beri ey meh saña”*

5-Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

*“Dâ'imâ hem meclis-i agyârsın
Bir mürüvvetsiz vefâsız yârsın
Fark olunmaz mertebe 'ayyârsın
Bir mürüvvetsiz vefâsız yârsın*

*Şemse-yi vaslınla kandırdıñ beni
Meyl idüp cânım gibi sevdim seni
Şimdi bildim sen gül-i nâzik teni
Bir mürüvvetsiz vefâsız yârsın*

*İtdiñ 'aşkıñla beni âşufte-hâl
İtmediñ bir kerecik 'arz-ı cemâl
Eylemem şimdengerü vaslîñ hayâl
Bir mürüvvetsiz vefâsız yârsın*

*Zümre-yi nâdânadur hep rağbetiñ
Ehl-i 'irfân ile yokdur ülfetiñ
Âşıka olmak ne mümkün şefkatiñ
Bir mürüvvetsiz vefâsız yarsın”*

6-Fâilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

*“Gitdi eyyâm-ı şitâ fasl-ı bahâr itdi vürûd
Eyledi bâd-ı nesim 'âlemi pür-şemme-yi 'ûd
Cümle esbâb-ı turab sahn-ı çemende mevcûd
Mevsimidir gidelim Göksu 'ya ey çeşm-i kebûd*

*Zevk-ı mehtâb idelim subha kadar deryâda
Virelim mâ-hasal-ı derd ü gamdan bir bâde
İşte üç çifte kayık iskelede âmâde
Mevsimidir gidelim Göksu 'ya ey çeşm-i kebûd*

*Vaktidir şimdi Küçüksu 'ya gidersek gidelim
Gâh Fıstıklı 'ya gâh Çamlıca 'ya 'azm idelim
Sûy-ı gülşende olan nağmeleri işidelim
Mevsimidir gidelim Göksu 'ya ey çeşm-i kebûd*

*Çemenistâna nigâh itmez isek de bâri
Kıl temâşa su kenarında olan ezhârı
Diñle bir kere n'olur sen de Fatîn-i zârı
Mevsimidir gidelim Göksu 'ya ey çeşm-i kebûd"*

7-Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

*"Çokdur 'ilm-i mûsikîde medhali
Başka bir hânendedir Seyyid 'Ali
Olmamış 'âlemde misli müncelî
Başka bir hânendedir Seyyid 'Ali*

*Zâtına mahsûsdur savt u sadâ
Mevhibe olmuş aña hüsn-i edâ
Sâni-yi Fârâbî'dir dirsem sezâ
Başka bir hânendedir Seyyid 'Ali*

*Tab'-ı vâlâsı sever nazm-ı teri
Güfte-yi üstâdı söyler ekseri
Hep usûlünde okur şarkıları
Başka bir hânendedir Seyyid 'Ali*

*Başlasa taksîme ol zât-i güzîn
Nağmeye başlar hezâr-ı nâzenîn
Varsa görmüş mislini söyle (Fatîn)
Başka bir hânendedir Seyyid 'Ali"*

8-Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

“Her ne rütbe vasf idersem var yeri

Çâr-ı ebrû bir mühendis dilberi

İtdi ‘âlemde beni de serseri

Çâr-ı ebrû bir mühendis dilber

İtdi ‘aşkı sînede vaz’-ı esâs

Hâlimi itme benim gayra kıyâs

Aldı göñlüm itme mesken iltimâs

Çâr-ı ebrû bir mühendis dilberi

Mâ’il oldum kâmet u refâtârına

Kâ’il oldum cevri ile âzârına

İtdi dilbeste beni etvârına

Çâr-ı ebrû bir mühendis dilberi

Neş’e-bahşâ lutfu da azârı da

Revnak-ı efzâ tarzı da etvârı da

Eyledi ‘âşık (Fatîn)-i zârı da

Çâr-ı ebrû bir mühendis dilberi”

9-Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

“Seyr idelden ‘ârız-ı âlîn seniñ ey işve-ger

Şerm-sâr oldu hicâbından kızardı verd-i teri

Yalnız bir ben değil ‘âlem seniñ vasfıñ ider

Sen gül-i nâzik-edâya pek yaraşmış mâ'îler

Sen gül ben bülbül-i nâlânıyım bu gülşeniñ

Olmasun âzürde âhımdan sakın nâzik teniñ

Berk-i gülden yapsalar şâyestedir pîrâheniñ

Sen gül-i nâzik edâya pek yaraşmış mâ'îler

Zülfüne gâhi tokundukca seniñ bâd-ı nesîm

Akl u fikrim tağılup göñlümde kalmaz hafv u bîm

Bezm-i 'aşkında n'ola neş'et gibi olsam Nedîm

Sen gül-i nâzik edâya pek yaraşmış mâ'îler”

10-Müstefilün Müstefilün

“Bir bende-yi âzâdeyim

Şimdi saña dildâdeyim

Bir 'âşık-ı üftâdeyim

Şimdi saña dildâdeyim

Ey nev-nihâl-i bâğ-ı nâz

Gül-zâre gel eğlen biraz

Gayrı ne lâzım ihtirâz

Şimdi saña dildâdeyim

Ey dilber-i 'âlem-bahâ

İtme baña cevri u cefâ

Eyle gehi mihr u vefâ

Şimdi saña dildâdeyim

Cânım gibi sevdim seni

İllerle bir tutma beni

Farkeyle dostu düşmeni

Şimdi saña dildâdeyim”

11-Mefûlû Mefâîlû Mefâîlû Feûlûn

“Biñ can ile dildâdenim ey serv-i bülendim

Allahı severseñ baña hor bakma efendim

Ağyâr gibi tutma beni ey zülf-i kemendim

Allahı severseñ baña hor bakma efendim

Bir sencileyin afet-i devrân bulunmaz

Bir sencileyin serv-i hurâmân bulunmaz

Bir bencileyin bî-serv ü sâ mân bulunmaz

Allahı severseñ baña hor bakma efendim

Bir sencileyin şûh-ı dilârâm ele girmez

Bir sencileyin gözleri bâdâm ele girmez

Bir bencileyin ‘âşık-ı nâ-kâm ele girmez

Allahı severseñ baña hor bakma efendim

Bir sencileyin şûh-ı cihân ‘âleme gelmez

Bir sencileyin rûh-ı revân ‘âleme gelmez

Bir bencileyin hâl-i nümân ‘âleme gelmez

Allahı severseñ baña hor bakma efendim”

12-Mefâîlün Mefâîlün Feûlün

“Nezâket-perverim cânım efendim

Mürüvvet-i kâni sultânım efendim

Bu günlerde perîşânım efendim

Amân ‘afv eyle ‘isyânım efendim

Yañıldım râh-ı taksîrâta gitdim

Şaşırdım kendimi bir cenaha itdim

Gürgî gibi gücenmişsin işitdim

Amân ‘afv eyle ‘isyânım efendim

Düşündükçe kusûrum eylerim ah

Gücendirdim seni eyvâh eyvâh

Budur evrâd u zikrim her seher-gâh

Amân ‘afv eyle ‘isyânım efendim

Bu bir meşhûr meseldir şeh-levendim

Hatâ bende-yi ‘âtâ sende efendim

Didim bu mısra’-ı hem pek begendim

Amân ‘afv eyle ‘isyânım efendim”

13-Fâîlâtün Fâîlâtün Fâîlâtün Fâîlün

“Tarz u refâtârı güzel ahûya beñzer gözleri

Penbe-yi mînâ gibi nâzik vücûd-ı enveri

*Âlem içre görmedim ben dahi böyle peri
Sevdi cânım hâsılı akrânı yok bir dilberi*

*Âlemi her rûz u şeb eyler münevver çehresi
Âfitâbımdır benim o ben âniñ bir zerresi
Gerçi kim mihr-i vefâdan zerrece behresi
Sevdi cânım hâsılı akrânı yok bir dilberi*

*Hâlimi 'arz eyledikce eyler istiğnâ baña
Âh u zârım itmedi bir kerrecik te'sîr aña
Nerde görsem yan çizüp itmez nazar benden yaña
Sevdi cânım hâsılı akrânı yok bir dilberi”*

14-Fâilâtün Feilâtün Feilün

*“Âlemiñ var aña hüsn-i nazarı
Pek levendâne edâdır neziri
Kimseden zerrece yokdur hazeri
Pek levendâne edâdır nezri*

*Gâhîce raksa gelür tenhâda
Hüsnüne halkı ider üftâde
Bir dahi yokdur eşi dünyâda
Pek levendâne edâdır neziri*

*Mislini var ise görmüş söyle
Bir dahi tâze olur mu böyle*

Hele bir kerre varup seyr eyle

Pek levendâne edâdır neziri

Tal'at-ı hüsnüne var bir nazar it

Aña mânend olur mu nezaret

Ne 'aceb gelse Fatîn'e hayret

Pek levendâne edâdır neziri”

4.8. Şeref Hanım Şarkıları

1-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

“Lâyık-ı cevri dil-i bî-sabr u sâ mânım mıdır

Müstahakk-ı intizârı çeşm-i giryânım mıdır

Dâ'imâ şâyeste-i vaslı rakîbânım mıdır

Böyle zâr iden beni bahtım mı cânânım mıdır

Pister-i gamda yatur merd-i garîbim çâre ne

Şefkat itmez hâlimi bilmez habîbim çâre ne

Yâdına alup dimez bir kez tabîbim çâre ne

İñleyen şeb-tâ-seher muhtâc-ı dermânım mıdır

Yârsız gönülüm olur mı nûş-ı meyle neş'e-yâb

Sâkiyâ bîhûde 'arz itme baña câm-ı şarâb

Yapmak isterseñ dil-i vîrânımı tîz vir cevâb

Bezme teşrîf eyleyen ol çeşm-i mestânım mıdır

Bilirim gerçi dil-i pûlâdına itmez eser

Nâle-i pey-der-pey ü feryâd u âh-ı pür-şerer
Söyle lutf it farka yokdur kudretim ey verd-i ter
Revnak-ı kûyuñ ‘aceb bûlbûl mi efgânım mıdır

Hep bu şarkıya Şeref sarf eyle nakd-i himmeti
Emr-i cânân ile buldı intizâm u şöhreti
Öyle tanzîr it ki fehmi olmaya itsem dikkati
Nazm-ı Pertev mi benim şi’r-i perîşânım mıdır”

2-Feilâtün feilâtün feilâtün feilün

“Lâyıkım cevriñe billâhi sezâ-vâr itseñ
Kâ’ilim her ne gamıñ var ise her bâr itseñ
Tek hemân gâh kuluñ fâ’ik-i agyâr itseñ
Bende-hâneñde nolur bir gice iftâr itsen

Bükdi kadd-i emelim savm-ı fîrâk itdi harâb
Âteş-i derd-i mahabbetle yeter çekdim ‘azâb
İstemez misin ‘aceb rûzede bir ecr ü sevâb
Bende-hâneñde nolur bir gice iftâr itsen

Yañılup tab’ına cânâna zarar itse hutûr
Yılda bir kerre rakîbâna ri’âyetde kusûr
‘Arz-ı hâl eylese dilde gelicek vakt-i sahûr
Bende-hâneñde nolur bir gice iftâr itseñ

Hep bu bendeñ mi hemân lâyı-ı âzâr olsun

*Gam u cevriñle Şeref gibi dil-efgâr olsun
Yıkılan bir de ne var hâtır-ı agyâr olsun
Bende-hâneñde nolur bir gice iftâr itsen”*

3-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Kıl ‘inâyet ey felek Allâh için rahm it baña
Sabrı müşkil çâresi güç derde oldum mübtelâ
Bilse hâlim dost degil düşmenlerim aglar baña
Sabrı müşkil çâresi güç derde oldum mübtelâ*

*Kimlere râz-ı derûnı söyleyim ey mâh-rû
Dûr u mehcûr oldum eylerken visâliñ ârzû
Yere ursam şîşe-i ‘ârı sezâ şimden girü
Sabrı müşkil çâresi güç derde oldum mübtelâ*

*İntizâr u hasret ü fûrkat ile bî-tâkatim
Arz-ı hâl-i cân-güdâza yok medâr-ı kudretim
Mihnet ü âlâm ile olsa sezâ ünsiyyetim
Sabrı müşkil çâresi güç derde oldum mübtelâ*

*Her nigâh-ı yâr gûyâ dir seni şâd itmeyim
Kalb-i vîrânıñ Şeref lutfumla âbâd itmeyim
Böyle baht-ı kec-revişden nice feryâd itmeyim
Sabrı müşkil çâresi güç derde oldum mübtelâ”*

4-Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

“Buyur ey nahl-i ‘işve mevsim-i geşt ü güzâr oldu
Seniñçün sahn-ı sînem dâglarla lâle-zâr oldu
Ben itdikçe figân ‘aşkıñla bûlbûl şerm-sâr oldu
Açıl gül vaktidir ey gonca-fem fasl-ı bahâr oldu

Sahın serv-i sehî-veş gülşene ‘arz eyle reftârıñ
Sararsın reşk ile görsün de nergis çeşm-i hûn-hârıñ
Tagıt gîsûñı bilsin sünbül ü şeb-bû da mikdârıñ
Açıl gül vaktidir ey gonca-fem fasl-ı bahâr oldu

Amân gel böyle dâ’im mu’tedil kalur hevâ sanma
Çemen ister kudûmüñ öpme nâ-ber-câ recâ sanma
Görüp buz çiçeğiyle kartopın döndi şitâ sanma
Açıl gül vaktidir ey gonca-fem fasl-ı bahâr oldu

Otur ihrâm-ı istignâya bir cây-ı ferah-zâda
İde çarh-ı felek zerrîn-kadehle bezmiñ âmâde
Benefşe yâsemen boynın egüp kalsın temâşâda
Açıl gül vaktidir ey gonca-fem fasl-ı bahâr oldu

Şeref pek muntazırdır eyle teşrîfiñ ile şâdân
İderken pâyiña bak cûy-bâr-ı eşkini rîzân
Gire birbirine üşkûfe-i eşcâr olup hayrân
Açıl gül vaktidir ey gonca-fem fasl-ı bahâr oldu”

5-Mefâîlün mefâîlün

“Meded gûş eyle efgânım

Helâk-ı intizâr oldum

Leyâl ü rûz nâlânım

Helâk-ı intizâr oldum

İder ceyş-i gam u hasret

Tahammül mülkini gâret

Büküldi kâmet-i tâkat

Helâk-ı intizâr oldum

Diler cân vasl-ı cânânı

Nider taht-ı Süleymân'ı

Yıkıldı dil yok imkânı

Helâk-ı intizâr oldum

Şeref yâr-ı fedâ-kârıñ

Bırakdı ‘âşık-ı zârıñ

Hemân dök eşk-i hûn-bârıñ

Helâk-ı intizâr oldum”

6-Mefâîlün mefâîlün

“Lisânen söyleyim hâlim

Dahi gelmez misin zâlim

Yamân fûrkatle ahvâlim

Dahi gelmez misin zâlim

*Bahârîñ revnakı gitdi
Hezârîñ nâlesi bitdi
Firâkıñ câna kâr itdi
Dahi gelmez misin zâlim*

*Yanıñdan dûr u mehcûrum
Gam-ı fûrkatle rencûrum
Yapılsın kalb-i meksûrum
Dahi gelmez misin zâlim*

*Bütün esrâr-ı pinhânım
Tuyurdu halka efgânım
Visâliñ özlüyor cânım
Dahi gelmez misin zâlim*

*Helâk itmez mi bu gayret
Şeref'den eylediñ nefret
Yeter agyâr ile ülfet
Dahi gelmez misin zâlim”*

7-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Âşık olmak saña mahz-ı i'tibârımdır benim
Leşker-i cevri ü gamıñ şân u vakârımdır benim
Mihnetiñ eglence-i kalb-i figârımdır benim
Cân fedâ etmek yoluñda iftihârımdır benim*

*Kâm-rânım ol kadar sâyeñde ey nûr-ı basar
Bâg u râg-ı gülsitâna eylemem 'atf-ı nazar
Devlet-i 'aşkıñda zeyn oldı çerâgânım yeter
Dil hezârım dâg-ı sîne lâle-zârımdır benim*

*Sanma ey serv-i hurâmânım dil-i zârım hemîn
Yalıñız eyler fîgân u nâle vü âh u enîn
Fikr-i vaslıñla hayâliñ var iken olmam emîn
Vakt-i fûrkatde enîs ü gam-güsârımdır benim*

*Kangı 'âşık eylemiş âsûde ülfet yâr ile
Bûlbûlânı zâr ider güller belâ-yı hâr ile
Şimdi olmuş şey değil endîşe-i agyâr ile
Âh idüp kan aglamak eski şi'ârımdır benim*

*Eylesem nola ciger kanıyla tahrîr ü beyân
Hem Şeref'den hem gönülden çekdigim derdi hemân
Gâh şarkı gâh gazelle böyle her vakt ü zamân
'Arz-ı hâl itmek cenâb-ı yâre kârımdır benim''*

8-Mefâîlün mefâîlün

*“Mey-i lutfuyla dildârım
Ne mest eyler ne huşyârım
Abes zann itme efkârım
Yamândır hâl-i düşvârım
Gam-ı 'aşk ile nâ-çârım*

*Yıkar dil mülkini hicrân
Bilür bilmezlenür cânân
Bu derde var mıdır dermân
Yamândır hâl-i düşvârım
Gam-ı 'aşk ile nâ-çârım*

*İder yâr-i cefâ-mu'tâd
Rakîbi vasl ile dil-şâd
Nice itmez gönül feryâd
Yamândır hâl-i düşvârım
Gam-ı 'aşk ile nâ-çârım*

*Felek rahm eyle rencûrum
Der-i dildârdan dûrum
Kan aglarsam da ma'zûrum
Yamândır hâl-i düşvârım
Gam-ı 'aşk ile nâ-çârım*

*Figânım baht-ı dînumdan
Şeref sanma cünûnumdan
Sakın âh-ı derûnumdan
Yamândır hâl-i düşvârım
Gam-ı 'aşk ile nâ-çârım"*

9-Fâilâtün fâilâtün fâilün

“Zevk ile itsin güzer eyyâm-ı yaz
Hâr-ı gam çıksın gönüllerden biraz
Eyler ‘uşşâkıñ hezâr-âsâ niyâz
Gel açıl ey gonca-i gülzâr-ı nâz

Olsun ihyâ gel kudûmüñle çemen
Ayagıñ öpsün benefşe yâsemen
Oturup ihrâm-ı istignâya sen
Gel açıl ey gonca-i gülzâr-ı nâz

Taga düşürsün gözüñ âhûları
Gülsitâna çık tagıt gîsûları
Kıl perîşân sünbül ü şeb-bûları
Gel açıl ey gonca-i gülzâr-ı nâz

İdelim ey gül buyur geşt ü güzâr
Geçmeden vakt-i safâ-yı nev-bahâr
‘Andelîb eyler iken feryâd u zâr
Gel açıl ey gonca-i gülzâr-ı nâz

Hâk-i pâyiña Şeref eyler revân
Cûy-bâr-ı eşk-i çeşmim her zamân
Aglamak şâyeste aña sen hemân
Gel açıl ey gonca-i gülzâr-ı nâz”

10-Fâilâtün fâilâtün fâilün

“Sâkiyâ sun bâde yârim uykusuz
Zevke taldı dil-şikârım uykusuz
Çeşm-i mahmûr-ı nigârım uykusuz
Kaldı bu şeb şîve-kârım uykusuz

Mutrib âheng itmesin şeh-nâzdan
Çeksin el nây u kemân u sâzdan
Andelîb olsun hamûş âgâzdan
Kaldı bu şeb şîve-kârım uykusuz

Cism-i billûrına berg-i yâsemen
Tâ ezel olmuş boyunca pîrehan
Dikkat eyle serpilüp yatur iken
Kaldı bu şeb şîve-kârım uykusuz

İster ise seyr-i meh-tâb eylemek
Muntazır teşrîfine kasr-ı Bebek
Ferş-i istignâda yatsın subha dek
Kaldı bu şeb şîve-kârım uykusuz

Matlabîñ ise o yârîñ râhatı
Kes Şeref gayri uzatma sohbeti
Pek süzüldi yok nigâha kudreti
Kaldı bu şeb şîve-kârım uykusuz”

11-Mefûlû mefâîlû mefâîlû feûlûn

“Dil pâyına çün berg-i hazân dökdi recâyı
Bülbül yerine diñleyelim nagme-i nâyı
Bozsun felek ister ise kayd itme hevâyı
Gel germ idelim ey gül-i ter bezm-i safâyı
Hem-şekl-i bahâr eyleyelim vakt-i şitâyı

Tennûr-ı fîrâkı kapayım âteşi sönsün
Sâkîniñ eli ayagı kartopına dönsün
Teşrîfîni agyâr işidüp buz gibi toñsun
Gel germ idelim ey gül-i ter bezm-i safâyı
Hem-şekl-i bahâr eyleyelim vakt-i şitâyı

‘Uşşâka rakîb atsa soguk sözleri elbet
Kar yagdı sanur kuşbaşı erbâb-ı mahabbet
Bîhûde gelüp virmesin ortaya bürûdet
Gel germ idelim ey gül-i ter bezm-i safâyı
Hem-şekl-i bahâr eyleyelim vakt-i şitâyı

Sûzişle Şeref itme yeter nâle vü feryâd
Kıl şevk-i kudûmi ile nev-şarkılar îcâd
Bilsin ne içün oldugımı hurrem ü dil-şâd
Gel germ idelim ey gül-i ter bezm-i safâyı
Hem-şekl-i bahâr eyleyelim vakt-i şitâyı”

12-Fâilâtün fâilâtün fâilün

“Levm ider tâ haşre dek göñlüm baña

*Ben bu cânı saña itmezsem fedâ
Bilmiş olsun cümle yâd u âşinâ
Âşıkım kayd-ı hayât ile saña*

*Başıma cem' olsa hûbân-ı cihân
Hiç birin görmez gözüüm billâh inan
Yalnız zâtıña mahsûsum hemân
Âşıkım kayd-ı hayât ile saña*

*Yıkma kasr-ı hâtırım vîrânedir
Hasret-i rûyuñla dil dîvânedir
Baña halk 'aklım gibi bigânedir
'Âşıkım kayd-ı hayât ile saña*

*Bilmezem bir kimseyi 'uzletdeyim
Ben hayâliñ ile ünsiyyetdeyim
Kesret içre bir 'aceb vahdetdeyim
Âşıkım kayd-ı hayât ile saña*

*Hecr ü âzâr u gamıñ itse gulû
Tâ ölünce çün Şeref dönmem girü
Ölme var ayrılma yok ey mâh-rû
Âşıkım kayd-ı hayât ile saña”*

13-Fâilâtün fâilâtün fâilün

“Ey meh-i evc-i tarab kimlerlesin

Gelmediñ bezme ‘aceb kimlerlesin
Lutf idüp bildir bu şeb kimlerlesin
Gelmediñ bezme ‘aceb kimlerlesin

Kangı agyârıñ sözün gûş eylediñ
Bâde-i vaslîñla ser-hoş eylediñ
Ahd ü peymânıñ ferâmûş eylediñ
Gelmediñ bezme ‘aceb kimlerlesin

Sen kimi itdiñ sezâ-vâr-ı visâl
Ben fîrâkıñla olurken bî-mecâl
Hâk-i pâyıñdan göñül eyler su ‘âl
Gelmediñ bezme ‘aceb kimlerlesin

Sor Şeref-zâra inanmazsañ eger
Hecr ile kan agladım şeb-tâ-seher
Aslını bildir amân ey ‘işve-ger
Gelmediñ bezme ‘aceb kimlerlesin”

14-Mefâîlün mefâîlün

“Leyâl ü rûz sultânım
Tefekkürlerle noksânım
Döker kanlar bu çeşmânım
Amân ‘afv eyle ‘isyânım

Yanıñda ey kad-i mevzûn

Günâhım gerçi pek efzûn

‘Azîz başıñ için olsun

Amân ‘afv eyle ‘isyânım

Bilirsin hâl-i düşvârım

Zebûn-ı dest-i agyârım

Terahhum eyle hünkârım

Amân ‘afv eyle ‘isyânım

Hiç elde ihtiyârım yok

Şeref-veş âh u zârım yok

Hatâdan başka kârım yok

Benim ‘afv eyle sultânım”

15-Mefûlû mefâîlû mefâîlû feûlûn

“Rahm eyle gözüm yaşına alma yeter âhım

Afv eyle ‘azîz başıñ için cürm ü günâhım

Lutf eyle bağışla meded ‘isyânımı şâhım

Afv eyle ‘azîz başıñ için cürm ü günâhım

Bir bagrı yanık ‘âşık-ı bî-sabr u şekîbim

Sahrâ-yı mahabbetde gezer merd-i garîbim

Bilmezlik ile itdigime bakma habîbim

Afv eyle ‘azîz başıñ için cürm ü günâhım

Tekdîr ile memnûn kıl itdikçe kabâhat

*Öldürdi beni âh efendim bu nedâmet
Ben itdigime mu'terifim sen de nihâyet
Afv eyle 'azîz başıñ için cürm ü günâhım*

*Düşdüm der-i ihsânıña Mevlâ'yı seversen
Geç cümle geçenden de sakın geçme Şeref'den
Hem cânına hem baña kıyar ey meh-i rûşen
Afv eyle 'azîz başıñ için cürm ü günâhım"*

16-Mefûlû mefâilün feûlün

*"Lâlitse dilim 'aceb mi hayret
Hem-bezm ü enîs-i yâr idim ben
Şimdi ara yere girdi fûrkat
Vuslat ile neş'e-dâr idim ben*

*Yâre bakup âh u zâr iderdim
Dâg-ı dili âşikâr iderdim
Yanında ne dem karâr iderdim
San mâlik-i her diyâr idim ben*

*Birkaç gün o şûh-ı 'âlem-ârâ
Kaldı bu şikeste dille tenhâ
Ol mertebe şâd idim ki gûyâ
Her kışvere şehr-i yâr idim ben*

Heyhât felek ol zamân geçdi

Çün hâb u hayâl hemân geçdi

Eyvâh u dirîg amân geçdi

Âsûde-i rûzgâr idim ben

Karşımda iken o meh-cemâlim

Hiç yokdı Şeref gam u melâlim

Ayırdı ne çâre çarh-ı zâlim

Her vech ile kâm-kâr idim ben”

17-Müstefilün müstefilün

“Gel ey şeh-i ‘âlî-neseb

Dil muntazır teşrîfîñe

Virdim budur her rûz u şeb

Dil muntazır teşrîfîñe

Ey şûh-ı rûy-ı âyine

Sâyeñ misâli dil yine

Düşsün gubâr-ı pâyine

Dil muntazır teşrîfîñe

Turmaz Şeref eyler recâ

Çeşm-i ‘alîle tûtiyâ

Hâk-i kudûmüñden ziyâ

Dil muntazır teşrîfîñe”

18-Müstefilün müstefilün

*“Her bâr ey Leylî-hısâl
Ben söylerim ben diñlerim
Efsânemi Mecnûn-misâl
Ben söylerim ben diñlerim*

*İtmekdedir baht-ı siyâh
Hâl-i dil-i zârım tebâh
Derd-i derûnum âh âh
Ben söylerim ben diñlerim*

*Elde olaydı ihtiyâr
İtmez idim feryâd u zâr
Yokdur yanımda yâr-ı gâr
Ben söylerim ben dinlerim”*

19-Müstefilün müstefilün

*“Lâyık mıdır ey bî-vefâ
Kırdıñ göñül âyînesin
Râzı mıdır Mevlâ buña
Kırdıñ göñül âyînesin*

*İtsem fedâ cân u serim
Hâtırda hiç yokmuş yerim
Tâ haşre dek cânâ derim
Kırdıñ göñül âyînesin*

*Şimden girü bî-kîl ü kâl
Bulmak Şeref sûret muhâl
Ta'mîri güç itme su'âl
Kırdıñ göñül âyînesin”*

20-Müstefilün müstefilün

*“Esrâr-ı ‘aşkıñ bî-gümân
İtsem nola dilde nihân
Her vakt ü her dem her zamân
Sensin baña ârâm-ı cân
Sensiz harâm olsun cihân*

*Sensiz cihânı neyleyim
Bâg-ı cinânı neyleyim
Bu cism ü cânı neyleyim
Sensin baña ârâm-ı cân
Sensiz harâm olsun cihân*

*Yok bezm-i vaslîñ hâ'ili
Olsam sezâdır dâhili
Ey mâh-rûyum hâsılı
Sensin baña ârâm-ı cân
Sensiz harâm olsun cihân*

*İtdim ‘adûyı çün Şeref
Şemşîr-i âhımla telef*

*Gayri tekellüf ber-taraf
Sensin baña ârâm-ı cân
Sensiz harâm olsun cihân”*

21-Fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Tîg-i cevriñle harâb itdiñ beni
Ey cefâ-cû böyle bilmezdim seni
Hâlîme güldürdüñ âhir düşmeni
Ey cefâ-cû böyle bilmezdim seni*

*‘Âşıkân içre beni ey gül-nihâl
Eylediñ bûlbûl-sıfat âşüfte-hâl
Ba’d-ez-în cem’iyyet-i hâtır muhâl
Ey cefâ-cû böyle bilmezdim seni*

*Oldı meş’al-sûz sînem mâhıma
İtmesin mi dil terennüm âhıma
Tîr-i hecriñ geçdi tâ cân-gâhıma
Ey cefâ-cû böyle bilmezdim seni*

*Gâlibâ böyleymiş âyîn-i vefâ
Eylediñ agyâr ile zevk u safâ
‘Âkıbet itdiñ Şeref-zârı fedâ
Ey cefâ-cû böyle bilmezdim seni”*

22-Müstefilün müstefilün

“Şimden girü ey meh-likâ
Yokdur baña cây-ı safâ
Âh eylerim subh u mesâ
Oldum visâliñden cüdâ

İrdi sürûrum gâyete
Düşdüm diyâr-ı fîrkate
Sad-müjde hecr ü hasrete
Oldum visâliñden cüdâ

Olsa ‘aceb mi gâh gâh
Eflâke âhım rû-be-râh
Ey taht-ı mülk-i câna şâh
Oldum visâliñden cüdâ

Seyr eyle baht-ı dînumı
Nitdi dil-i mahzûnumı
Akıtdı eşk-i hûnumı
Oldum visâliñden cüdâ

Yok çâre feryâd eyleyim
Dîvâne göñlüm egleyim
Ben de Şeref-veş neyleyim
Oldum visâliñden cüdâ”

23-Müstefilâtün

“Dünyâda kat’â

Yokdur nazîriñ

Billâhi cânâ

Yokdur nazîriñ

Cins-i melekde

Zîr-i felekde

Hiç kalma şekde

Yokdur nazîriñ

Mâh-ı edâsın

Mihr-i ‘atâsın

Burc-ı vefâsın

Yokdur nazîriñ

Bâg-ı İrem’de

Türk ü ‘Acem’de

Hâlâ bu demde

Yokdur nazîriñ

‘Aşkîñla her gâh

Eyler Şeref âh

Ol sen de âgâh

Yokdur nazîriñ”

24-Müstefilün müstefilün

*“Âlemde ey serv-i semen
Cânım da cânânım da sen
Kesdim ‘alâka cümleden
Cânım da cânânım da sen*

*Billâhi ey şûh-ı şenim
Yok kimse ‘aynımda benim
Saña fedâ cân u tenim
Cânım da cânânım da sen*

*Ammâ ne çâre mutlakâ
Yok zerrece meyliñ baña
Bilür iken yine şehâ
Cânım da cânânım da sen*

*Ketm eylemek ‘aşkıñ muhâl
Hâlim bilür hep ehl-i hâl
Eyler iseñ sen de su’âl
Cânım da cânânım da sen”*

25-Mefâîlün mefâîlün

*“İdüp gayriyle ünsiyyet
Baña yâr olmadıñ gitdi
Ne çâre ey felek-haslet
Baña yâr olmadıñ gitdi*

İderken çarha bî-pervâ

Şerâr-ı âhım istignâ

Amân ey şûh-ı müstesnâ

Baña yâr olmadıñ gitdi

Reh-i ‘aşkıñda her dem ben

Fedâ-yı cân eylerken

Revâ mı ey vefâ-düşmen

Baña yâr olmadıñ gitdi

Şeref-veş deşt-i fûrkatde

Kalursam ben de mihnetde

Derim rûz-ı kıyâmetde

Baña yâr olmadıñ gitdi”

26-Müstefilün müstefilün

“Cevriñle çâk itseñ beni

Dünyâya virmem ben seni

Ve’l-hâsıl ey meh bil beni

Dünyâya virmem ben seni

Çok mı yoluñda ey melek

Kılsam fedâ-yı mâ-melek

Bu kavle aslâ itme şek

Dünyâya virmem ben seni

*Rûyuñ görüp mir'ât-ı dîl
Cezb itmedi dîger şekil
Meyl eylemek gayre degil
Dünyâya virmem ben seni*

*Göñlüm Şeref-veş bendedir
Tâ haşre dek efgendedir
Mâdem ki cânım tendedir
Dünyâya virmem ben seni”*

27-Müfteilün müfteilün fâilün

*“Kasdı o şûhuñ yine âzâra mı
İncidir oldu dil-i âvâremi
Cem' idemem hâtır-ı sad-pâremi
Şerh idemem sînedeki yâremi
Gayri Felâtûn bulamaz çâremi*

*Hançer-i hecr ü gamı cân-gâh bilür
Subha kadar çekdigimi âh bilür
Hâlimi ancak benim Allâh bilür
Şerh idemem sînedeki yâremi
Gayri Felâtûn bulamaz çârem*

*Bâri felek sen acı rahm it bana
Eyleme âzürde-i cevr ü cefâ
Olmaz imiş 'illet-i 'aşka devâ*

*Şerh idemem sînedeki yâremi
Gayri Felâtûn bulamaz çâremi*

*Nâvek-i müjgânîñi ey şîve-kâr
Tâ harem-i câna kodum ber-güzâr
Sanma tehîdir bu kadar âh u zâr
Şerh idemem sînedeki yâremi
Gayri Felâtûn bulamaz çâremi”*

28-Fâilâtûn fâilâtûn fâilûn

*“Mülk-i dil hükm ile sultânım seniñ
Ben seniñ göñlüm seniñ cânım seniñ
Akl u fikrim sabr u sâ mânım seniñ
Ben seniñ göñlüm seniñ cânım seniñ*

*Sînemiz olsun hedef müjgânîña
Ser virür cânım gam u hicrânîña
Kıl anı her ne düşerse şânîña
Ben seniñ göñlüm seniñ cânım seniñ*

*Sen diler şâd it diler eyle melûl
İttifâk ile kul olduk bilmiş ol
Kangısın ister iseñ eyle kabûl
Ben seniñ göñlüm seniñ cânım senin*

Diñlemezsîñ nâle vü efgânımı

*Al kerem eyle efendim cânımı
Soramaz saña Şeref de kanımı
Ben seniñ göñlüm seniñ cânım senin”*

29-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Lâne-i murg-ı hayâliñ cân-ı gam-nâkimdedir
Nakş-ı hüsn-i tâb-nâkiñ sine-i çâkimdedir
Lîk bu endîşe cânâ kalb-i çâlâkimdedir
Kangı ‘âşıkdır seniñ göñlüñde göñlüñ kimdedir*

*Bir degil efgende vü cûyendeler hadden efzûn
Lâle-veş ‘aşkıñla olmuş cümlesiniñ bagrı hûn
Ber-taraf oldu bu hulyâ ki baña dâg-ı derûn
Kangı ‘âşıkdır seniñ göñlüñde göñlüñ kimdedir*

*Yalnız bir ben miyim râhıñda cevlân eyleyen
Var benim gibi hezârân âh u efgân eyleyen
Gerçi ki sensin bizi bî-sabr u sâ mân eyleyen
Kangı ‘âşıkdır seniñ göñlüñde göñlüñ kimdedir*

*Bildir ey meh togrısın geldim der-i ihsânıña
Düşmez aldatmak beni cânım efendim şânıña
Sormak isterdim bunu çokdan düşüp dâmânıña
Kangı ‘âşıkdır seniñ göñlüñde göñlüñ kimdedir*

Her-çi-bâd-âbâd ben de Hazret-i gâlib-misâl

*Hâk-i pâyiñdan Şeref-zârıñ ile itdim su'âl
Söyle Mevlâ içün olsun ey meh-i sâhib-cemâl
Kangı 'âşıkdır seniñ göñlüñde göñlüñ kimdedir”*

30-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Sadra teşrîfiñle geldi 'âleme şevk-i cedîd
Sa'd ide dest-i kerem-peyvestiñ mührü mecîd
Zevk u sıhhatle ola leyl ü nehârıñ kadr u 'îd
Ömr ü ikbâl ü kemâl ü devletiñ olsun mezîd*

*Esdi dil-hâh u merâm üzre mûvâfık rûzgâr
Zât-ı 'âlîñi vekîl-i mutlak itdi şehr-yâr
Tâ-be-mahşer idesin câh-ı sadâretde karâr
'Ömr ü ikbâl ü kemâl ü devletiñ olsun mezîd*

*Oldı yümn-i makdemiñ âsâyiş-i kevne sebeb
Sâye-i lutfuñ dil-i mahzûnları şâd itdi hep
Bu du'â besdir 'ibâdullâha virdi rûz u şeb
Ömr ü ikbâl ü kemâl ü devletiñ olsun mezîd*

*Sadr-ı a'zam itdi üç def'a Cenâb-ı Kibriyâ
Himmet-i üçler mu'în ü yâveriñ olsa revâ
Diyeler subh u mesâ pîr ü cüvân bây u gedâ
Ömr ü ikbâl ü kemâl ü devletiñ olsun mezîd*

Ey Şeref-zâr-ı veliyyü'n-ni'metî kıldı revân

*Hâk-i pâye nice târîh u kasîde şâ'irân
Ben de bir şarkı ile 'abdiyyetim itdim beyân
Ömr ü ikbâl ü kemâl ü devletiñ olsun mezîd"*

31-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

*"Lezzet-i bûs-ı kudûm-i hazret-i dildâr ile
Çok mı gördüñ ey felek bir lahza şâdân olduğum
Âlem-i agyârdan hâlî o meh-ruhsâr ile
Çok mı gördüñ ey felek bir lahza şâdân olduğum*

*Bâde-i vuslatla gerçi neş'e-yâb itdiñ beni
Der-'akab fûrkat humâriyla harâb itdiñ beni
Nâr-ı gamda sîh-i mihnetle kebâb itdiñ beni
Çok mı gördüñ ey felek bir lahza şâdân olduğum*

*Yâre hâl-i zârımı göñlüm nice takrîr ider
Dahi ahşâm olmadan gördüm ki irişdi seher
Vasl-ı yâr ile bilinmezmiş geçen demler meger
Çok mı gördüñ ey felek bir lahza şâdân olduğum*

*Bir gice teşrîf-i cânân ile memnûn eylediñ
Aşkımı ol şevk ile biñ rütbe efzûn eylediñ
Neyleyim şimdi firâkıyla ciger-hûn eylediñ
Çok mı gördüñ ey felek bir lahza şâdân olduğum*

Her zamân olmaz imiş bildim müsâ'id rûzgâr

Vakt-i vuslat itmeseydi bâri sür'atle güzâr
Çün Şeref itdirdiñ âhir baña da feryâd u zâr
Çok mı gördüñ ey felek bir lahza şâdân olduğum”

32-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

“Bendeni hâk-i deriñden dûr u mehcûr eylediñ
Rahm u âzâr-ı firâkıñ ile rencûr eylediñ
Kangı agyârı kudûmüñ ile mesrûr eylediñ
Kimleriñ dil hânesin vaslîñla ma'mûr eylediñ

Nice pinhân eyleyim 'âlem bilür ey şûh-ı şen
Hâtır-ı 'uşşâkı teşrîfîñdir ihyâ eyleyen
Ben-harâb-ender-harâb oldum gam-ı hasretle sen
Kimleriñ dil hânesin vaslîñla ma'mûr eylediñ

Ârzû-yı rû'yetiñle meh sabâha cân atar
Şem'-i rûyuña nice pervâne her şeb per yakar
Nakş-ı pâ-veş yoluña üftâdegân her gün bakar
Kimleriñ dil hânesin vaslîñla ma'mûr eylediñ

Gâlibâ mi'mâr-ı lutfuñ ile ey 'âlî-neseb
Yine bir vîrâne âbâd itmegi kıldıñ taleb
Şevk ile bir cânibe gitmişsin ammâ âh 'aceb
Kimleriñ dil hânesin vaslîñla ma'mûr eylediñ

Benden evvelce Şeref duymuş efendim nitdigin

*Yapmaga kalb-i rakîbânı ‘azîmet itdigin
Bildik ammâ hem-dem-i gayr olmak içün gitdigin
Kimleriñ dil hânesin vaslîla ma’mûr eyledin”*

33-Feilâtün feilâtün feilâtün feilün

*“Lâne-i murg-ı hayâlîñ yine tecdîd olsun
Gel kudûmüñle efendim Ramazân ‘îd olsun
Hıdmetiñ eyler iken cân ile temcîd olsun
Gel kudûmüñle efendim Ramazân ‘îd olsun*

*Bende-hâneñde fakîrâne bir iftâr eyle
Rûzeyi reşk ile hussâda şeb-i târ eyle
Yılda bir kerre kuluñ fâ’ik-i agyâr eyle
Gel kudûmüñle efendim Ramazân ‘îd olsun*

*Yâd u bîgâne ola lutf ile şâd u mesrûr
Ne revâ ben olayım hân-ı visâliñden dûr
Bu ricâyı iderim tâ olıcak vakt-i sahûr
Gel kudûmüñle efendim Ramazân ‘îd olsun*

*Bilirim haddimi teşrîfîni ikdâm idemem
Cân fedâ eylemeden gayri bir ikrâm idemem
Çâre ne mâh yüzüñ görmesem ârâm idemem
Gel kudûmüñle efendim Ramazân ‘îd olsun*

Her zamân âteş-i gayretle Şeref-veş dil-i zâr

*Eriyüp yağı yanar hem-çü kanâdîl-i fenâr
Hürmet it de bu mübârek güne çâr u nâ-çâr
Gel kudûmüñle efendim Ramazân ‘îd olsun”*

34-Feilâtün feilâtün feilâtün feilün

*“Lutf idüp gel dil-i vîrânımı âbâd eyle
İddir başıñ içün bendeñi dil-şâd eyle
Biñde bir kerre nolur gussadan âzâd eyle
İddir başıñ içün bendeñi dil-şâd eyle*

*Bir dem agyârdan ey meh seni hâlî göreyim
Gel otur tahtıña karşıñda hemân ben turayım
Gâh dâmânıña geh pâyıña yüzler süreyim
İddir başıñ içün bendeñi dil-şâd eyle*

*Buyur ey şûh rakîbânlarım iskât olsun
Bu bahâneyle nolur bâri mülâkât olsun
Çekdigim fûrkat ü âlâma mükâfât olsun
‘İddir başıñ içün bendeñi dil-şâd eyle*

*Yâd kıl gâhice mehcûruñı sevmezseñ de
Yap kudûmüñle bu meksûruñı sevmezseñ de
Ne kadar ‘âşık-ı rencûruñı sevmezseñ de
‘İddir başıñ içün bendeñi dil-şâd eyle*

Hecr ü âzâr-ı firâkıñla diliñ subh u mesâ

*Âh u zâr itmedigi dem mi var ey mâh-likâ
Hâk-i pâyiñdan ider buni Şeref dahi recâ
İddir başıñ içün bendeñi dil-şâd eyle”*

35-Müstefilâtün

“Ebrû kemândır

Sînem nişândır

Rahmı nihândır

Cân içre cândır

Gûş it figânım

Gonca-dehânım

Kesdiñ amânım

Rahm it bu cândır

Ey dil nedir bu

Ol şûh-ı dil-cû

İtse tekâpû

Zannım yalandır

Var ‘arz-ı hâl it

Def’-i hayâl it

Kesb-i visâl it

Vakt ü zamândır

Yârıñ Şeref-zâr

Arz itse dîdâr

Aldanma zinhâr

Kasdı yamândır”

36-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

“Lâyık-ı âzâr iden âh-ı dil-i zârım mıdır

Yoksa bilmem ‘âdet-i şûh-ı cefâ-kârım mıdır

Bâ’is-i fûrkat sirişk-i çeşm-i hûn-bârım mıdır

Mâni’-i vuslat ‘aceb bahtım mı agyârım mıdır

Ben esîr-i hasretiñ eyler iken âh u figân

Gayriler olmak revâ mı vuslatıñla şâd-mân

İkiden hâlî degildir bildir ey rûh-ı revân

Mâni’-i vuslat ‘aceb bahtım mı agyârım mıdır

Yok mudur farkı rakîbiñ ‘âşık-ı rüsvâ ile

Kadri zâğıñ bir olur mı bülbül-i şeydâ ile

Zevk ider el ben tururken sen gül-i ra’nâ ile

Mâni’-i vuslat ‘aceb bahtım mı agyârım mıdır

Bî-vefâlık resmin icrâ itme ey ‘âlî-neseb

Bes degil mi ‘aşkıñ ile çekdigim bunca ta’ab

Söyle Allâh içün olsun bileyim kimdir sebeb

Mâni’-i vuslat ‘aceb bahtım mı agyârım mıdır

Bir nigâh-ı iltifâta olmadım bir kez sezâ

*Hîç te'sîr itmedi hep oldı feryâdım hebâ
Kangısındansa Şeref ketm eyleme añlat baña
Mâni'-i vuslat 'aceb bahtım mı agyârım mıdır"*

37-Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

*"Lebim hâmûş-ı hayret hâtırım âzüddedir her dem
Dili mecrûh idüp gayrıñ olursun zahmına merhem
Nedir cürmüm fedâ-yı cân iderken itmedin hurrem
Beni mahrûm-ı vasl idüp rakîbi eylediñ hem-dem
Mahabbet mi sadâkat mı günâhım bî-vefâ bilsem*

*Baña agyârı tercîh eylemek lâıyk mı sultânım
'Aceb sıdk u mahabbetde baña fâ'ik mi sultânım
Dil-i zârım gibi ol da saña 'âşık mı sultânım
Beni mahrûm-ı vasl idüp rakîbi eylediñ hem-dem
Mahabbet mi sadâkat mı günâhım bî-vefâ bilsem*

*Bilirsin hâl-i zârım rahm u şefkat yok mudur cânâ
Tutalım yok imiş meyliñ mürüvvet yok mudur cânâ
Yahud 'indinde hiç kadr-i mahabbet yok mudur cânâ
Beni mahrûm-ı vasl idüp rakîbi eylediñ hem-dem
Mahabbet mi sadâkat mı günâhım bî-vefâ bilsem*

*Yıkıldı olamaz kasr-ı gönül şimden girü âbâd
Revâ mı 'âşıkı zâlim bu rütbe eylemek ber-bâd
Seni sevmek küfür mi söyle ey şûh-ı cefâ-mu'tâd*

*Beni mahrûm-ı vasl idüp rakîbi eylediñ hem-dem
Mahabbet mi sadâkat mı günâhım bî-vefâ bilsem*

*Hezârân ‘ahd ü tevbe cânıma kâr itdi bu hicrân
Şeref-veş itmeyim ta’cîz ‘arz-ı hâl ile her ân
Kusûrum eyle pîriñ ‘aşkına Allâh içün i’lân
Beni mahrûm-ı vasl idüp rakîbi eylediñ hem-dem
Mahabbet mi sadâkat mı günâhım bî-vefâ bilsem”*

38-Mefûlû fâilâtü mefâilü fâilün

*“İtmez mi hiç eser saña bu âh-ı subh-gâh
Lâyık mı itme hâl-i dil-i zârımı tebâh
Dönmem sözümünden ölsem efendim yok ıstibâh
Sev seyme sen beni seni ben sevdim âh âh*

*Makbûlûñ olmuş olmamış ey mâh-tal’atım
Yoluña yine sarf iderim ben sadâkatım
Bîhûde cevri ü kahr ile tâk itme tâkatım
Sev seyme sen beni seni ben sevdim âh âh*

*İster kabûl eyle beni ister eyle red
Billâh halâsa çâre yok ey şûh-ı serv-kad
Geçmem kılıñdan eylesen âzâr-ı lâ-yu’ad
Sev seyme sen beni seni ben sevdim âh âh*

Hâk-i deriñden ‘âşık-ı zârıñ idüp cüdâ

*Bîgânelerle olmadasın âh âşinâ
Agyâra eyle ragbeti lâzım degil baña
Sev sevme sen beni seni ben sevdim âh âh*

*Olduñ rakîble hem-dem ü hem-râh çâre ne
Hiç bilmediñ mekâdirimi âh çâre ne
Neylirseñ eyle çün Şeref ey mâh çâre ne
Sev sevme sen beni seni ben sevdim âh âh”*

39-Müstefilün müstefilün

*“Sensiz gözüm kan aqlarım
Hâlim ‘aceb bilmez misin
Leyl ü nehâr âh eylerim
Hâlim ‘aceb bilmez misin*

*Hayli zamândır gelmediñ
Cûy-ı sirişkim silmediñ
Bendeñde mihmân olmadıñ
Hâlim ‘aceb bilmez misin*

*Hiç bendeñi yâd itmediñ
Bir kerre dil-şâd itmediñ
Yıkdıñ da âbâd itmediñ
Hâlim ‘aceb bilmez misin*

Çokdan esîr ü bendeñim

Şâm u seher nâlendeñim
Bir ‘âşık-ı efgendeñim
Hâlim ‘aceb bilmez misin

Ey şehr-yâr-ı dil saña
Eyler Şeref-zârıñ recâ
Herkes bilirsin hâliyâ
Hâlim ‘aceb bilmez misin”

40-Müstefilün müstefilün

“Lâzımdı girmek kanıma
Zahmetse de cânânıma
Kendim bakup noksânıma
Kıydım elimle cânıma

Billâhi bilmem neyledim
Ben yâri dil-gîr eyledim
Cürmüm dilimle söyledim
Kıydım elimle cânıma

Yok i’tizâra hiç mecâl
İtdiyse cânân infî ‘âl
Ne yüzle idem ‘arz-ı hâl
Kıydım elimle cânıma

Bir ‘âşık-ı derd-âşinâ

*İtmiş değil böyle hatâ
Başın için ‘afv it şehâ
Kıydım elimle cânıma*

*Hiç bende yok tâb u tüvân
Oldum Şeref’le hem-zebân
Geç bu günâhımdan amân
Kıydım elimle cânıma”*

41-Fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Lâyıkım Allâh için eyle cefâ
Öldürürsen gayre itmem iştikâ
Hadd ü kadrim şimdi bildirdiñ baña
Derd-mendi ‘âkıbet ey bî-vefâ
Hâtır-ı agyâr için itdiñ fedâ*

*Bir oñulmaz yâre açdıñ sîneye
Sarmadıñ merhem dil-i bî-kîneye
Yok mı şefkat ‘âşık-ı dîrîneye
Derd-mendi ‘âkıbet ey bî-vefâ
Hâtır-ı agyâr için itdiñ fedâ*

*Baňa meyliñ kalmadı bî-iştibâh
Gayri olsun hâl-i düşvârım tebâh
Añladım vallâhi bildim âh âh
Derd-mendi ‘âkıbet ey bî-vefâ*

Hâtır-ı agyâr için itdiñ fedâ

Biñ nüvâzişle düzülmaz ba'd-ez-în

Yıkdıñ âbâdân olan göñlüm hemîn

Sabr gayri baña çâredir hemîn

Derd-mendi 'âkıbet ey bî-vefâ

Hâtır-ı agyâr için itdiñ fedâ

Hiç bu hicrâna nedir bilmem sebeb

Hasb-i hâl itdim Şeref'len de bu şeb

'Âdet-i ehl-i mürüvvet mi 'aceb

Derd-mendi 'âkıbet ey bî-vefâ

Hâtır-ı agyâr için itdiñ fedâ"

42-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

"Lâ-yu'ad hamd olsun ey gül-pîrehen gördüm seni

Bülbül-i cânım kafesden uçmadan gördüm seni

Yok idi ümmîdim aslâ ölmeden gördüm seni

Minnet Allâh'a efendim sag esen gördüm seni

Bâd-ı fûrkatle harâb oldum da âbâd olmadım

Hîç zencîr-i gam-ı mihnetden âzâd olmadım

Sen gidelden Hak bilür bir ân dil-şâd olmadım

Minnet Allâh'a efendim sag esen gördüm seni

Dilden itdikçe seniñ ile geçen demler güzâr

*‘Akl u fikr ü sabr u ârâmım olurdı târ-mâr
Âh idüp kan aglar iken gice gündüz zâr u zâr
Minnet Allâh’a efendim sag esen gördüm seni*

*Pertev-i mihr-i cemâliñle hemîn şimden girü
Rûşen olsun dîde-i cân-ı hazîn şimden girü
Haste göñlüm itmesin âh u enîn şimden girü
Minnet Allâh’a efendim sag esen gördüm seni*

*‘Âlemi hem-çün Şeref vallâhi sensiz istemem
Cenneti dahi bilür Allâh sensiz istemem
Zevk u şevk u sohbeti ey mâh sensiz istemem
Minnet Allâh’a efendim sag esen gördüm seni”*

4.9. Leylâ Hanım Şarkıları

1-Mefûlû mefâîlû mefâîlû feûlûn

*“Ey şâh-ı cihân eyleye Hak ‘ömriñi efzûn
Hem düşmen-i bed-hâhuñ ide reşk ile mahzûn
İtmekdesin erbâb-ı dili lutf ile memnûn
Mes’ûd ola şâhım saña bu sûr-ı hümayûn*

*Cânın bu tonanmaya nola virse cihân pey
Âfâka sadâ virmede tanbûr u kemân ney
Bu şevk ile gelmekde benim ‘aklıma hey hey
Mes’ûd ola şâhım saña bu sûr-ı hümayûn*

*Hayretde kalur bezmiñi görseydi eger Cem
Da'vâ-yı kerem haddi midir eyleye Hâtem
Sâyeñde seniñ bâý u gedâ olmada hurrem
Mes'ûd ola şâhım saña bu sûr-ı hümayûn*

*Bezmiñde nedîm olsa sezâ togrısı Cem-şîd
Hep kullarıññ gicesi kadr oldı günü 'îd
Tâ magribe cân atdı hemân reşk ile hurşîd
Mes'ûd ola şâhım saña bu sûr-ı hümayûn*

*İtdikçe münevver bu cihânı şeh-i devrân
Leylâ gibi bir mûyına biñ cân ola kurbân
Bu mısra'ı hep bendeleriñ söylese şâyân
Mes'ûd ola şâhım saña bu sûr-ı hümayûn”*

2-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Kalmadı gam sâye-i lutfuñda ey zıll-i Hudâ
Reşk-i me'vâ oldı dünyâ her mahal câý-ı safâ
Makdem-i pâkiñ virüp kasr-ı Küçüksu'ya ziyâ
Bendegâniñla hemân zevk eyle şâhım dâ'imâ*

*Mülk-i 'âlemde safâ itdikçe ey sâhib-kırân
Nevk-i tiriñ sîne-i a'dâya saplansun hemân
Tâ-be-mahşer düşmen-i bed-kîşiñe virme amân
Bendegâniñla hemân zevk eyle şâhım dâ'imâ*

*Tal'atıñ virdikçe heft iklîme şâhum zib ü fer
Şâ'irân evsâf-ı zâtıñda neler söyler neler
Tâze şarkılarla hep âfâkı tutsun nagmeler
Bendegâniñla hemân zevk eyle şâhım dâ'imâ*

*Mihr ile mâhı hacîl itmez mi nûr-ı tal'atıñ
Rûy-ı dünyâyı münevver itdi mihr-i şevketiñ
Kullarıñ oldukça sâyeñde garîk-i ni'metiñ
Bendegâniñla hemân zevk eyle şâhım dâ'imâ*

*Tâze şarkı söyleyüp Leylâ kuluñ leyl ü nehâr
Turmayup vasf-ı hümayûnuñla eyler iftihâr
Reşk ile yansun 'adû oldukça lutfuñ âşikâr
Bendegâniñla hemân zevk eyle şâhım dâ'imâ”*

3-Mefûlû mefâîlû mefâîlû feûlûn

*“Şimden girü cevri eyle felek var ise cânıñ
Dergâhına sürdüm yüzimi şâh-ı cihânıñ
Açıldığı dem goncaları bâg-ı cihânıñ
Dergâhına sürdüm yüzimi şâh-ı cihânıñ*

*Geşt eyleyüp itdikçe bu yaz seyr-i çemen-zâr
Hâmûş ideyim bülbüli gülşende olup zâr
Fahr eylesen akrânıma ben de nola her bâr
Dergâhına sürdüm yüzimi şâh-ı cihânıñ*

*Çarhıñ gözi görmüş degil emsâlini kat 'â
Cân virsem eger eyleyemem şükrini îfâ
Ben nâ'îlim eltâf-ı hümayûnına zîrâ
Dergâhına sürdüm yüzimi şâh-ı cihânıñ*

*Teşrîf-i kudûmiyle açıldı gül-i hoş-bû
Bûlbûl gibi itdi kulu Leylâ'yı sühan-gû
Şimdi baña gülzâr-ı cinân olmada her sû
Dergâhına sürdüm yüzimi şâh-ı cihânıñ”*

4-Feilâtün feilâtün feilün

*“Lutfuñ ey pâdişeh-i 'adl-ârâ
Eyledi ehl-i cihânı ihyâ
Hedef-i tîr ola dâ'im a'dâ
Zâtıñ ehl-i dile râhat-bahşâ*

*Kullarıñ itmedesiñ hep mesrûr
Köhne dünyâyı sen itdiñ ma'mûr
Dâ'imâ sensiñ efendim mansûr
Zâtıñ ehl-i dile râhat-bahşâ*

*Keremiñ ey şeh-i burc-ı şevket
Halka hep bâ'is-i emn ü râhat
Saña mahsûs bu taht-ı devlet
Zâtıñ ehl-i dile râhat-bahşâ*

Görse tedbiriñ eger İskender

Saña elbetde olurdu ‘asker

Nûr-ı vechiñle münevver her yer

Zâtıñ ehl-i dile râhat-bahşâ

Şâhımıñ devleti ma’mûr olsun

Kec bakan devletiñe kûr olsun

Düşmeniñ reşk ile makhûr olsun

Zâtıñ ehl-i dile râhat-bahşâ”

5-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

“El-amân üftâdegâna eyle lutfuñ râygân

Kıl meded bî-çâreyim yâ Hazret-i Sünbül Sinân

Dergehiñden kesb-i feyz itsün gürûh-ı ‘âşıkân

Kıl meded bî-çâreyim yâ Hazret-i Sünbül Sinân

Pek perîşân oldu ahvâlim dil-i güm-râh ile

Geçmesün bîhûde ‘ömrüm bu figân u âh ile

Halka-i tevhîde ilhâk eyle zikrullâh ile

Kıl meded bî-çâreyim yâ Hazret-i Sünbül Sinân

Dergehiñde hâlini züvvâr takrîr eylesün

Himmetiñ şâhâ dil-i vîrânı ta’mîr eylesün

Bûy-ı enfâsıñ dimâg-ı cânı ta’tîr eylesün

Kıl meded bî-çâreyim yâ Hazret-i Sünbül Sinân

*Hâk-i pâ-y-ı Mevlevî'yim gelmişim dergâhıña
Eylerim Monlâ Celâl'in 'aşkına lutfuñ recâ
İltimâsım itme redd ey sünbül-i bâg-ı vefâ
Kıl meded bî-çâreyim yâ Hazret-i Sünbül Sinân*

*Mazhar itmek lutfuña bir iş mi 'abd-i ahkarı
Himmetiñ ihyâ ider Leylâ gibi biñ kem-teri
Sünbül-i bâg-ı hakikat Halvetiler serveri
Kıl meded bî-çâreyim yâ Hazret-i Sünbül Sinân”*

6-Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

*“Nicolı bendeñi la'liñle hâmûş itdigiñ demler
Gice tâ subha dek feryâdımı gûş itdigiñ demler
Sunup gâhîce sahbâ-yı lebiñ 'uşşâka bî-teklîf
Gelür mi hâtıra her lahza mey nûş itdigiñ demler*

*Bu rütbe 'âşık-ı bîmâra yüz virmiş iken cânâ
Rakîb-i har-menişle ülfet itdiñ 'âkıbet tenhâ
Bu mı resm-i mahabbet sevdigim ben söylemem ammâ
Uyup agyâra 'uşşâkı ferâmûş itdigiñ demler*

*Yemîn itmiş iken biñ kerre evvel 'âşık-ı zâra
Ferâmûş eyleyüp ol va'deyi yüz virdiñ agyâra
Çıkup kâfir rakîb-i kelb ile sahn-ı çemen-zâra
Cihânı dūd-ı âhımla siyeh-pûş itdigiñ demler*

*Seniñ 'aşkıñla yıkdı tîşe-i âhım bu dünyâyı
Bıraksun tâ-be-mahşer Kûh-ken bîhûde da'vâyı
Gelince hâtıra yâd eylesünler anda Leylâ'yı
Mey-i 'aşkıñla zâlim mest-i medhûş itdigiñ demler''*

7-Müstefilün müstefilün

*"Sâkî terahhum kıl baña
Toldur yine peymâneyi
Nûş eylesün ehl-i safâ
Gör 'âşık-ı mestâneyi*

*Gel bezme ey şâh-ı cihân
Mey yogise yok bende cân
Lutf eyleyüp pîr-i mugân
Açsun bize mey-hâneyi*

*Hecriñle ey çeşmi siyâh
Yakdın beni biñ kerre âh
Kıl şem'a dikkatle nigâh
Bir kez yakar pervâneyi*

*Rahm eyle ey 'âlî-cenâb
Leylâ'dan itme ictinâb
Vir aña bir şâfî cevâb
Şerh eylesün efsâneyi''*

8-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

“Gamze-i cellâdı yâriñ hançer-i ‘uryânıdır

Cânıma kasd eyleyen hep nâvek-i müjgânıdır

Âşıkân ol meh-cemâliñ vâlih ü hayrânıdır

Gülşen-i hüsnüñ bu göñlüm bülbül-i nâlânıdır

Âşık-ı ser-mest ile nûş eyle câm-ı mülleri

Tagıdup gül rûyuña sünbül gibi kâkülleri

Şevk-i rûyuñla nola tard eylesem bülbülleri

Gülşen-i hüsnüñ bu göñlüm bülbül-i nâlânıdır

Ben gedâ-yı kûyuña rahm eyle ey şâh-ı cihân

Âşık-ı bî-çârelerden eyleme rûyuñ nihân

Gülsitân-ı rûyuña elbetde lâzım bâg-bân

Gülşen-i hüsnüñ bu göñlüm bülbül-i nâlânıdır

Bezmimiz bîgânededen hâlî olup gitse rakîb

Yâreme bahş itse bir dem merhem-i vaslın tabîb

Şimdi tuydum rûyuña Leylâ da olmuş ‘andelîb

Gülşen-i hüsnüñ bu göñlüm bülbül-i nâlânıdır”

9-Feilâtün feilâün feilâün feilün

“Var ise rahmıñ efendim bu dil-i bîmâra

Kayıgı çekdirelim iskele-i hünkâra

Açmadan tîr-i kazâ dilde cigerde yâre

Kayıgı çekdirelim iskele-i hünkâra

Gidelim Göksu 'ya Kandilli 'de mey nûş idelim

Geçüp İstinye 'ye bülbülleri hâmûş idelim

Gam-ı dünyâyı Kalender 'de ferâmûş idelim

Kayıgı çekdirelim iskele-i hünkâra

Tâkatım kalmadı ben 'azm-i Beşiktâş idemem

Togrısı haste-i hicrânıyım ammâ gidemem

Hele mâderden efendim acı söz işidemem

Kayıgı çekdirelim iskele-i hünkâra

İtme Leylâ 'ya cefâ yakma amân cânımızı

İşidüp yâr acısın nâle vü efgânımızı

Görelim belki gelür anda o sultânımızı

Kayıgı çekdirelim iskele-i hünkâra”

10-Mefûlû mefâîlû mefâîlû feûlûn

“Lutf eyle bu şeb bezmime çeşmiñ süzerek gel

Yek-reng olup ‘uşşâk ile mey nûş iderek gel

Üftâdeleri silsile-i zülfüñe çek gel

Öldür beni isterseñ eger meclise tek gel

Rahm eyle baña başıñ içün zülf-i kemendim

Gördüm seniñ etvârıñı gâyetle begendim

Yüz virme o agyâr-ı siyeh-rûya efendim

Öldür beni isterseñ eger meclise tek gel

*Dikkatle nigâh itmege dildâra utandım
Billâhi o âteş gibi ruhsârına yandım
Cevr itmek ile sanma ki ben senden usandım
Öldür beni isterseñ eger meclise tek gel*

*Zâlim seni gördükçe idersem nola efgân
Lâyık mı idersiñ beni hicrân ile giryân
Matlûbuñ ise bagrı yanık bûlbül-i nâlân
Öldür beni isterseñ eger meclise tek gel”*

11-Mefûlû mefâîlû mefâîlû feûlûn

*“Çeşmiñ gibi itdiñ yine cân u dili bîmâr
Bîhûde mi sandıñ benim âhım a cefâ-kâr
Feryâdım ider tâ-be-seher ‘âlemi bîdâr
Bîhûde mi sandıñ benim âhım a cefâ-kâr*

*Sen nâle vü efgânımı bîhûde mi sandıñ
Yüz virmiş iken ‘âşıkıña şimdi usandıñ
Agyâra uyup kizbine ey kâfir inandıñ
Bîhûde mi sandıñ benim âhım a cefâ-kâr*

*İtdikleriñi başıña gelmez mi sanursuñ
Yanmaz mıyım ey şûh rakîbe inanursuñ
Kendiñ gibi bir zâlime dûş ol uyanursuñ
Bîhûde mi sandıñ benim âhım a cefâ-kâr*

*Bir kerre vefâ eylemediñ ‘ahdiñe şâhım
Nitdim saña bâr oldı garîbâne nigâhım
Havfım bu ki bir gün yakacaktır seni âhım
Bîhûde mi sandıñ benim âhım a cefâ-kâr*

*Agyâr-ı siyeh-rûlar ile bâdeyi çakdıñ
Leylâ kuluñı âteş-i gayret ile yakdıñ
Lâyık mı a hercâyi beni böyle bıraktıñ
Bîhûde mi sandıñ benim âhım a cefâ-kâr”*

12-Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

*“Saña biñ cân ile ben ‘âşıkım ey şâh-ı hûbânım
Nolur bir kerre de gûş eyleseñ olmaz mı efgânım
Cefâ vü cevriñe sabr itmege yok zerre dermânım
Yine memnûnum ‘aşkıñla helâk olsam da sultânım*

*Yine ey bî-mürüvvet sen rakîbi yanıña aldıñ
Baña nisbetle nekbet-hânesinde bir gice kaldıñ
Beni dilden ferâmûş eyleyüp ferdâlara saldıñ
Yine memnûnum ‘aşkıñla helâk olsam da sultânım*

*Nolur gel hânemi bir gice reşk-i mâh-tâb eyle
Seniñ itdikleriñ ben çekdigim senden hisâb eyle
Eger zevkiñ ise ‘uşşâkıña turma ‘itâb eyle
Yine memnûnum ‘aşkıñla helâk olsam da sultânım*

*Ne gûnâ derd ü mihnetler çeker de sabr ider Leylâ
Seniñçün çekdigi gamdan şikâyet eylemez aslâ
Yoluñda cân fedâlıktır murâdı ey gül-i ra'nâ
Yine memnûnum 'aşkıñla helâk olsam da sultânım''*

13-Mefâîlün mefâîlün

*"Buyur her neyse fermâniñ
Cihân ser-mest ü hayrâniñ
Görünce şöhet ü şâniñ
Cihân ser-mest ü hayrâniñ*

*Bu demde sû-be-sû dünyâ
Behişt olduysa da farzâ
İderler nûş-ı mey ammâ
Cihân ser-mest ü hayrâniñ*

*Cihânı eyleyen tâbân
Fürûg-ı tal'atıñ her ân
Dem-â-dem olsa da şâyân
Cihân ser-mest ü hayrâniñ*

*Nedir keyf-i 'arak bâde
Mey-i lutfuñ yeter sâde
Bilür elbetde Leylâ da
Cihân ser-mest ü hayrâniñ''*

14-Fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Hasretiñle tâ seher bîdârîñüm
Çeşm-i mahmûruñ gibi bîmârîñüm
Gayri insâf it baña nâ-çârîñüm
Çeşm-i mahmûruñ gibi bîmârîñüm*

*Bu tegâfüllerle gördükçe seni
Nâr-ı gayret mahv ider cân u teni
Gayriye cânâ kıyâs itme beni
Çeşm-i mahmûruñ gibi bîmârîñüm*

*İtmedi gitdi saña âhım eser
Ey perî zevkiñ mi âh u nâleler
Fürkatiñle künc-i gamda tâ seher
Çeşm-i mahmûruñ gibi bîmârîñüm*

*Hasret-i rûyuñla ey nev-res nihâl
Çekdigim derd ü gamı itme su ’âl
Kalmadı Leylâ gibi dilde mecâl
Çeşm-i mahmûruñ gibi bîmârîñüm”*

15-Fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Vaktidir ey pâdişâh-ı meh-likâ
Kasr-ı Kâğıd-hâne ’de eyle safâ
Gül açıl bülbüller itdikçe nevâ*

Kasr-ı Kâğıd-hâne'de eyle safâ

*Dehre fer virdikçe şânıñ sû-be-sû
Kalmasun dünyâda gam şimden girü
Bî-karâr oldukça dil mânend-i cû
Kasr-ı Kâğıd-hâne'de eyle safâ*

*Sürdügiçün pâyiña rûy-ı niyâz
Reşk-i me'vâdır bahâriyye bu yaz
Diñle bülbül çaldırup ney ince sâz
Kasr-ı Kâğıd-hâne'de eyle safâ*

*Gâh gâh itdikçe seyr-i mâh-tâb
Mâh ide mihr-i cemâliñden hicâb
Biñ yaşa ey pâdişâh-ı Cem-cenâb
Kasr-ı Kâğıd-hâne'de eyle safâ*

*Virdi mihr-i tal'atıñ gülzâra fer
Hep açıldı gonca-i nevresteler
Söylesün Leylâ kuluñ da güfteler
Kasr-ı Kâğıd-hâne'de eyle safâ”*

16-Mefûlû mefâîlû mefâîlû feûlûn

*“Pür-âteşim açdırma benim agzımı zinhâr
Zâlim beni söyletme derûnumda neler var
Bilmez miyim itdikleriñi eyleme inkâr*

Zâlim beni söyletme derûnumda neler var

Aşkîñla yürek yârelerim işler oñulmaz

Meydân-ı mahabbetde bu hicrân unutulmaz

Âşık saña çoksa baña dilber mi bulunmaz

Zâlim beni söyletme derûnumda neler var

Bed-çihre rakîbi ‘aceb âdem mi sanursuñ

Bir gün olur andan dahi ey şûh usanursuñ

İtdükleriñe nâdim olursuñ utanursuñ

Zâlim beni söyletme derûnumda neler var

Her derdiñe ben sabr ideyim şûh-ı cihânım

Leylâ’ya cefâ ‘âdetiñ olsun yine cânım

Te’sîr ider elbet saña bu âh u figânım

Zâlim beni söyletme derûnumda neler var”

17-Mefâîlün mefâîlün feûlün

“O rütbe yâre açdıñ kim cigerde

Bulunmaz mutribâ çâre bu derde

Hevâ-yı kâkûl-i dildâr serde

Çıkar âhım semâya perde perde

Buyur bezm-i safâya bâde nûş it

Çalup ney bûlbûli gülde hamûş it

Bu dem gel nagme-i ‘uşşâkı gûş it

Çıkar âhım semâya perde perde

Müşâbih olsa da kûyuñ Hicâz 'a

Tahammül olmaz ey meh-rû bu nâza

Ne hâcet bezm-i meyde söz ü sâza

Çıkar âhım semâya perde perde

Dile biñ zahm ururken çeşm-i hûn-hâr

Aceb Leylâ ider mi cevriñ inkâr

Seniñ her tavriñ oldukça 'arazbâr

Çıkar âhım semâya perde perde”

18- Mefûlû mefâîlû mefâîlû feûlûn

“Agyâr ile âlüfte-i zevk-i tarab olma

Hem-meclis olursañ dahi her rûz u şeb olma

Nisbetle baña sâgar ile leb-be-leb olma

Sâkî gel ayagiñ öpeyim pür-gazab olma

Geldiñ bu gice meclise mestâne-kıyâfet

Yok bunda suçum sen de bilürsüñ behey âfet

Nûş eyler iken bâde bu tekdîre ne hâcet

Sâkî gel ayagiñ öpeyim pür-gazab olma

Cürmüm nedir 'âşıklık adın sen baña takdıñ

Kapdıñ yeñiden göñlümi âteşlere yakdıñ

Bîgâne-edâ ey gül-i ter bâdeyi çakdıñ

Sâkî gel ayagiñ öpeyim pür-gazab olma

Gel meclisi germ eyle bu eyyâm-ı şitâda

Sensiz turamaz togrısı Leylâ bu hevâda

Uşşâkıñı incitme ne lâzım bu fenâda

Sâkî gel ayagiñ öpeyim pür-gazab olma”

19- Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

“Bu tegâfülle amân ey pâdişâh-ı mülk-i nâz

Âşık-ı bîmârı vakf-ı ıztırâb itdiñ yeter

Bî-tekellüf eyleyüp agyâr ile ‘işret bu yaz

Murg-ı cânım sîh-i fûrkatle kebâb itdiñ yeter

Nâr-ı gamla ben seniñçün sînemi dâglarken âh

Zerre insâf itmediñ sular gibi çağlarken âh

Hasretiñle deşt-i gamda rûz u şeb aglarken âh

Sen yine agyâr ile nûş-ı şarâb itdiñ yeter

Zulmüñ eفزün eylediñ tutdukça ben pîrâmeniñ

‘Âşıkâ cevır ü cefâ zevkiñ midir bilmem seniñ

Tâ-be-mahşer cevır iderseñ de bırakmam dâmeniñ

Sen de ‘uşşâka cefâyı bî-hisâb itdiñ yeter

Dil seni ister efendim mâ’il-i gülşen degil

Nüh-felek ey mâh-rû sensiz baña rûşen degil

Tâkatim yok cism-i zârım kal’a-i âhen degil

Gayri seyf-i ebruvânîla harâb itdiñ yeter

Vaslına dâ'ir yine hiç açmaz oldu sohbeti

Bî-vefâ kâfir unutmuş gibi eski ülfeti

Dil ferâmûş eyledi hayretle hâb-ı râhatı

Giceler Leylâ bu gamla terk-i hâb itdiñ yeter”

20-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

“Germ iden bezmi ‘aceb bu âh-ı sûzânım mıdır

Mey midir her lahza sâkî dökdüğüñ kanım mıdır

Aldığıñ sâgar mı yâhud çeşm-i giryânım mıdır

Ney midir feryâd iden bu âh u efgânım mıdır

Lerze-nâk oldukça mihr-i ‘ârızıñdan âfitâb

Reng-i rûyuñ gonca-i sad-berge viridi ıztırâb

Ey hilâl-ebrû yine deryâya düşdi mâh-tâb

‘Aks-i ruhsârîñla bu eşk-i firâvânım mıdır

Fikr-i zülf ü ‘ârızıñla rûz u şeb eylerken âh

Rûşen oldu bezme teşrîfiñle bu baht-ı siyâh

Eylediñ vîrâne-i gönülüm hümâ-veş lâne-gâh

Ey perî-rû âşiyânıñ kalb-i vîrânım mıdır

İtse Leylâ ‘aşk ile ta’yib olunmaz terk-i cân

Neyleyim feryâd u âhım oldu reşk-i bülbulân

İñledi feryâd u âhımdan zemîn ü âsumân

Tâ bu rütbe âhıma bâ'is o cânânım mıdır”

21-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Ey kemân-ebrûları kavs-i belâ küsdüm saña
Gamzesi tîr-i kazâ çeşmi elâ küsdüm saña
Ben karışmam hem-dem ol her gördüğüñle ba'd-ez-în
Eyleme gayri baña cevri ü cefâ küsdüm saña*

*Sen rakîb ile safâda baña düşmez gayreti
Gördüğüñ nâdân ile itmekdesiñ ünsiyyeti
Añladım maksûdîñi gayri uzatma sohbeti
Var hemân agyâr ile ol âşinâ küsdüm saña*

*İltifâtıñla gehî eylersiñ istihzâ beni
Ben unuttum sen ferâmûş itmediñ ammâ beni
Sorma yâd u âşinâyâ ey gül-i ra'nâ beni
Gördüğüñ meclisde itme merhabâ küsdüm saña*

*Cânıma kasd eylediñ cürmüm 'aceb neydi benim
Ey cefâ-cû hâlîme güldürdüñ âhir düşmenim
Tîr-i 'aşkıñla ser-â-pâ dâg-dâr olsa tenim
Eyleme zahm-ı derûna bir devâ küsdüm saña*

*Eylemem şimden girü ben senden ümmîd-i visâl
Sen de her yerde niçün Leylâ'yı eylersiñ su'âl
Ben seniñle üns ü ülfet eylemek emr-i muhâl*

Hâsıl ey hercâyi-meşreb bî-vefâ küsdüm saña”

4.10. Mehmet Fevzî Efendi Şarkıları

1-Fâilâtün fâilâtün fâilün

“Zînet-i bâğ oldu kat kat müstezâd

Müjde it kim bülbül-i zâr ola şâd

Handelerle oldu gonca-fem güşâd

Müjde it kim bülbül-i zâr ola şâd

Lâleler kandı şarâb-ı şebneme

Gül kızardı beñzedi câm-ı Cem’e

Geçdi sermâ irdi ‘âlem bu deme

Müjde it kim bülbül-i zâr ola şâd

Her şükûfe oldu bir hûb dil-rübâ

Her dıraht geydi yeşil atlas kabâ

Sen de var Fevzî hemân misl-i sabâ

Müjde it kim bülbül-i zâr ola şâd”

2-Mefâilün feilâtün mefâilün feilün

“Seniñle ülfete düşmüş o nev-resiñ hevesi

Amân şikâyet ider ger tuyarsa vâlidesi

Sever iseñ de nihân sev sakın çıkarma sesi

Amân şikâyet ider ger tuyarsa vâlidesi

Sabâhla mekteb öniñde o tıfl-ı ebced-hân

*İşâret eylese ger ders-i vuslatına hemân
Sakın ki 'atf-ı nigâh itme eyleseñ de nihân
Amân şikâyet ider ger tuyarsa vâlidesi*

*Açılmamış söze ol gonca-dehânıñ deheni
Ki diye Fevzî'ye seyr it açup da pîreheni
Baña sorarsa dirim kof çürütme gül-bedeni
Amân şikâyet ider ger tuyarsa vâlidesi”*

3-Fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Ey sitem-kâr u cefâ-cû dil-şiken
Sen degil misin beni mecnûn iden
Çekmede dil râh-ı ‘aşkıñda mihen
Sen degil misin beni mecnûn iden*

*Hâtıra gelmez mi âyâ itdigiñ
Semt-i ağıyâra hırâmân gitdigiñ
Sorma benden ‘âleme sor nitdigiñ
Sen degil misin beni mecnûn iden*

*Sen de ol Fevzî gibi bir mübtelâ
Tâ ki bil o ‘aşk dinen şey ne belâ
Rahm u şefkat eyle artık dime lâ
Sen degil misin beni mecnûn iden”*

4-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

“Şâh-ı hûbân olalıdan Mısr-ı hüsne pâdişâh
İtmedi üftâdegâna merhametle bir nigâh
Ol sebebdan ‘âşıkânı rûz u şeb çekmekde âh
Gözleriniñ yaşıdır Nîl-i mübârek vâh vâh

Kalb-i sengînine te’sîr eylemez târ-i niyâz
Derd-i hecr ile gezer ‘âşıkları pest ü firâz
Ne olur bî-çâregâna eylese şefkat biraz
Gözleriniñ yaşıdır Nîl-i mübârek vâh vâh

Âteş-i hecr ile zâlim nice kalbler dağladı
Her gören Leylâ-yı hüsnin oldı Mecnûn ağladı
Çâresiz zencîr-i zülfîn Fevzî de dil bağladı
Gözleriniñ yaşıdır Nîl-i mübârek vâh vâh”

5-Fâilâtün fâilâtün fâilün

“Gonca ile bülbülüñ da’vâsı var
Berg-i gülde bir sahîh fetvâsı var
Terk-i nâz eyle deyü gavgâsı var
Berg-i gülde bir sahîh fetvâsı var

Âşıkıñ ey şûh bil efgendedir
Hem çü bülbül medhiñi gûyendedir
Vashıñı hakkım deyü cûyendedir
Berg-i gülde bir sahîh fetvâsı var

*Fevzî'ye rahm eyle kim bî-çâredir
Tîğ-ı hecriñle derûnı yâredir
Sanma haksız yerde bir âvâredir
Berg-i gülde bir sahîh fetvâsı var”*

6-Fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Azm idüp semt-i vefâya ben bu şeb
Sa'y ile irdim safâya ben bu şeb
Sabr idüp haylî cefâya ben bu şeb
Sa'y ile irdim safâya ben bu şeb*

*Sâ'ir 'uşşâk ile yâriñ sâf sâf
Ka'be-i kûyında kıldım çok tavâf
Gâh okudum söyledim gâhî de lâf
Sa'y ile irdim safâya ben bu şeb*

*Hurrem olsun dosta tebşîr eyleyiñ
Şenlik idiñ dahi bilmem neyleyiñ
Bir bir ahvâlimi Fevzî söyleyiñ
Sa'y ile irdim safâya ben bu şeb”*

7-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Lutfi çok 'uşşâkına bir mihribânsın sevdiğim
Sen sipeh-sâlâr-ı hûbân-ı cihânsın sevdiğim
Sağ u var ol çün kıvâm-ı cism ü cânsın sevdiğim
Sen sipeh-sâlâr-ı hûbân-ı cihânsın sevdiğim*

*Bir görüşde dil saña çarpıldı işte ey perî
Çok güzeller gördüm ammâ beñzemez saña biri
Âlem-i hûbîde a'lâm-keş de olsañ var yeri
Sen sipeh-sâlâr-ı hûbân-ı cihânsın sevdiğim*

*Vaslıñı 'âşık larıñ lutfuñla cûyân oldılar
Rûz u şeb râh-ı visâliñ üzre pûyân oldılar
Fevzî-veş medhiñde dâ'im şarkı-gûyân oldılar
Sen sipeh-sâlâr-ı hûbân-ı cihânsın sevdiğim”*

8-Feilâtün feilâtün feilün

*“Aman ey çeşm-i 'Acem eyle nigâh
Âşıkıñ eyledi sâyeñde penâh
Sürme Şîrâz'a beni itme günâh
Âşıkıñ eyledi sâyeñde penâh*

*Didim ol şûh-ı sitem-kâra menem
Didi bir de sen olursañ çi konem
Didim ihsân u yâ keş resenem
Âşıkıñ eyledi sâyeñde penâh*

*Beni Fevzî gibi şâd eyle amân
Olayım dâhil ü vuslatıña cân
Şeb ü rûzân efendimle hemân
Âşıkıñ eyledi sâyeñde penâh”*

9-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

“Yek-nigehle göñlümi dün çarpdı birden bir perî

Zannıma yâ İngiliz’di yâ Fransız dil-beri

Âh ne cevır ile cefâlar itdi oldum serserî

Zannıma yâ İngiliz’di yâ Fransız dil-beri

Rûy-ı pâki yâ kamerdir yâ seher-gâh kevkebi

Çünkü bî-şem’a münevver-sâz idi dünkü şebi

Lîk mektûm u nüühüfte mezhebiyle meşrebi

Zannıma yâ İngiliz’di yâ Fransız dil-beri

Dûd-ı âh-ı âteşînim çarha ahterdi bu şeb

İhmirâr-ı çeşm-i ye’sim sanki ahkerdi bu şeb

Fevzî yâ zîrâ o zâlim cevır gösterdi bu şeb

Zannıma yâ İngiliz’di yâ Fransız dil-beri”

10-Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

“Seniñ fûlk-i gamıñ atdı beni engîn-i hicrâna

Yanar vâpûr-ı göñlüm talsa da nâ-yâb-ı ‘ummâna

Biraz tatlu su serp cânâ gelüp bu kalb-i sûzâna

Sirişkim sil sükûnet gelsün ey şûh çeşm-i giryâna

N’olur bir kerre vashîñla beni sen eyleseñ dil-şâd

Yed-i lutfuñla gamlardan buyursañ göñlümi âzâd

Yeter artık ki hecriñle nice dem eyledim feryâd

Sirişkim sil sükûnet gelsün ey şûh çeşm-i giryâna

Kuluñ Fevzî gibi ‘aşkıñla oldum her zamân nâlân

Göñül nâr-ı firâkıñla olur rûz u şebân gûyân

Yine medh ü senâñdan gayriyi hiç olmadım gûyân

Sirişkim sil sükûnet gelsün ey şûh çeşm-i giryâna”

11-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

“Gelse ‘âlem bir yere ayıramaz senden beni

Şöyle sevdim ki değışmem mâl-ı dünyâya seni

Bî-mahabbet sanma sen bu ‘âşık-ı dil-efgeni

Şöyle sevdim ki değışmem mâl-ı dünyâya seni

Günde bir kerre görür göñlüm seni eyler safâ

Çünkü sevdim ba’d-ez-în geçmem iderseñ de cefâ

Dün buyurmuşsun ki sevmez hiç beni ol bî-vefâ

Şöyle sevdim ki değışmem mâl-ı dünyâya seni

Zülfüñe dil bağıladım ben sanki mecnûn oldum âh

Bir görüşde ben de Fevzî gibi meftûn oldum âh

Yine var ol dünki lutfuñ ile memnûn oldum âh

Şöyle sevdim ki değışmem mâl-ı dünyâya seni”

12-Mefâîlün mefâîlün faûlün

“Benim nem var saña şâyeste ey şâh

Vakıfdır yoluña cânım ol âgâh

*Cemâliñ görmege bir kerre ey mâh
Vakıfdir yoluña cânım ol âgâh*

*Za 'îfim hâlime rahm it efendim
Esîrim saña ey zülf-i kemendim
Ne mâlüm var ne hâlim derd-mendim
Vakıfdir yoluña cânım ol âgâh*

*Kazârâ dil saña oldu hevâ-dâr
Niçün rahm eylemezsin ey cefâ-kâr
Hemân Fevzî ki nezdiñde güneh-kâr
Vakıfdir yoluña cânım ol âgâh”*

13-Mefâîlün mefâîlün faûlün

*“Amân şûh-ı şenim zülfi kemendim
Seni gâyetle sevdim gel efendim
Bu şeb gördüm seni birden begendim
Seni gâyetle sevdim gel efendim*

*Gelüp bezme münevver eyle mâhım
Günehdir ‘âşıkâ cevri itme şâhım
Yakar soñra seni şu nâr-ı âhım
Seni gâyetle sevdim gel efendim*

*Kerem kıl ey şeh-i iklîm-i nâzım
Kabûl it lutf ile işbu niyâzım*

*Amân fâş itme Fevzî'ye bu râzım
Seni gâyetle sevdım gel efendim”*

14-Fâilâtün fâilâtün fâilün

*“İtme girye gitdi sermâ geldi yaz
Bülbülüm gel güller açdı gül biraz
Dil-ber-âsâ oldı bâğlar sâde-nâz
Bülbülüm gel güller açdı gül biraz*

*Zînet-i eflâke basdı zîb-i bâğ
Çünki toldı lâle sünbül deşt ü tağ
Nûş idüp sahbâ-yı gülden bir tefâğ
Bülbülüm gel güller açdı gül biraz*

*Olma sûzân nâr-ı derd-i râz ile
Başla râstdan çık muvâfık sâz ile
Raks idüp şu âfet-i dil-bâz ile
Bülbülüm gel güller açdı gül biraz”*

15-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Ma'lum olsun ‘âşık-ı bî-çâreniñ hâli saña
Mülk-i dilde ‘aşkıñ oldı hükm iden vâlî baña
Gitdi cânı bir yaña yoluñda mâlî bir yaña
Mülk-i dilde ‘aşkıñ oldı hükm iden vâlî baña*

Emr ü fermânıñ olursa yoluña kurbân olam

Hânumânı terk idüp mecnûn-siyâk 'uryân olam
Şehr ü mısırmdan çıkup kühsârdaki 'urbân olam
Mülk-i dilde 'aşkıñ oldu hükm iden vâlî baña

İster iseñ 'abd-i bî-âzâd eger işte kuluñ
Görmek isterseñ dili nâ-şâd eger işte kuluñ
Dir iseñ kim benden olmaz yâd eger işte kuluñ
Mülk-i dilde 'aşkıñ oldu hükm iden vâlî bana”

16-Mefâîlün mefâîlün faûlün

“Benim şûh-ı şenim 'âlem-pesendim
Saña zahmet olur ey şeh-levendim
Olursa bendeñe ruhsat efendim
Gelirüm bir gice tenhâca kendim

Kim itmez emriñe şâhım itâ'at
Kopar her gün yoluñda bir kıyâmet
İderseñ bendeñe lutf u 'inâyet
Gelirüm bir gice tenhâca kendim

Lisân-ı Fevzî pür-sît ü sadâdır
Senâ gülzârına bûlbül-edâdır
Hemân emr it saña cânı fedâdır
Gelirüm bir gice tenhâca kendim”

17-Fâîlâtün fâîlâtün fâîlâtün fâîlün

“Tak nişân ey ser-firâzım çünki var üstüñde şân
Sîneñi emsem de zann itse gören altun nişân
Hayli dem oldum kapuñda ‘aşk ile mihnet-keşân
Sîneñi emsem de zann itse gören altun nişân

Hüs n ü ânuñdan güzellik aldı cümle dil-berân
Hep tufeyliñdir hüsünde meh-veşân-ı sâ’irân
Ne var ‘âşıklar da olsa sâyeñizde kâm-rân
Sîneñi emsem de zann itse gören altun nişân

Zâtıña mahsûs bu tavr u pesendide-edâ
Bir görüşde oldı meftûn hüsnuñe bay u gedâ
Fevzî’yi memnûn buyur olsun saña cânı fedâ
Sîneñi emsem de zann itse gören altun nişân”

18-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

“Mihribânım saña geldim boynuma takup resen
Kimse bilmez hâlimi gel bil efendim bâri sen
Nakd-i bûseñden baña vir lutf idüp karz-ı hasen
Kimse bilmez hâlimi gel bil efendim bâri sen

Rûz u şeb derd-i elîm-i fûrkatiñle ağlarım
Kalb-i sûzânı da nâr-ı hasretiñle dağlarım
Birleşüp şu cûy-ı eşkim ile dâ’im çağlarım
Kimse bilmez hâlimi gel bil efendim bâri sen

*Ben kimim di Fevzî'ye dir tende cânsın sevdigim
Misli yok bir şâh-ı hûbân-ı cihânsın sevdigim
'Âşıkâ ihsânı çok bir mihribânsın sevdigim
Kimse bilmez hâlimi gel bil efendim bâri sen”*

19-Fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Eyle teşrîf gül- 'izârım gülşeni
Var açıl kim 'âşıkıñ görsün seni
Gurrelensün anda çeşm-i rûşeni
Var açıl kim 'âşıkıñ görsün seni*

*Bülbül-âsâ söyle ey gonca-dehân
Gûş idince şâd ola üftâdegân
Mevsim-i 'ayş u tarabdır işbu ân
Var açıl kim 'âşıkıñ görsün seni*

*Lutf u ihsân eyle gel ey dil-rübâ
İtme Fevzî'niñ recâsını hebâ
Fasl-ı güldür esmede bâd-ı sabâ
Var açıl kim 'âşıkıñ görsün seni”*

20-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Derd-i 'aşkıñla efendim çâresiz efgendeyim
Derdime dermân visâliñdir anı cûyendeyim
Yek-âvâz olup hezâr-ı zâr ile gûyendeyim
Ben seniñ bağında ey gül bülbül-i nâlendeyim*

*Mihribânım merhamet kıl ‘âşık-ı dil-zârıña
Ki dem-â-dem yanmada yakılmadadır nârıña
‘Âşıkı ağlatma cânım güldirüp agyârıña
Ben seniñ bâğında ey gül bülbül-i nâlendeyim*

*Bâd-ı ihsânıñla aç gonca-dehânıñ gül biraz
Hâr-ı hecriñ geçdi cânâ niçe bir artık bu nâz
Vuslatıñla Fevzî’yi memnûn buyur bârî bu yaz
Ben seniñ bâğında ey gül bülbül-i nâlendeyim”*

21-Fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Bî-nažîrsin sevdigim ‘âlemde sen
Bir meleksin sûret-i âdemde sen
Âsumândan inmişin bu demde sen
Bir meleksin sûret-i âdemde sen*

*Ne bu sendeki mü’essir hûb sadâ
Hem olur mı âdemîde bu edâ
Bir gören biñ cânını eyler fedâ
Bir meleksin sûret-i âdemde sen*

*Dün dimişdiñ idelüm zevk ü safâ
Ne sebebdan şimdi itmezsın vefâ
Yakışur mı Fevzî’ye sor bu cefâ
Bir meleksin sûret-i âdemde sen”*

22-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Bülbül-i dil oldu bâğ-ı dil-rübâda ber-murâd
Müjde olsun oldu bu şeb gonca-i bahtım güşâd
Eyledi memnûn beni şartınca ol ihsân-nihâd
Müjde olsun oldu bu şeb gonca-i bahtım güşâd*

*Hayli dem peygûle-i hasretde nâlân oldu dil
Gurbet ilde bir zamân mahzûn u giryân oldu dil
Vakti geldi şimdi dil-hâhınca şâdân oldu dil
Müjde olsun oldu bu şeb gonca-i bahtım güşâd*

*Sağ u var ol mihribânım bendeñi şâd eylediñ
Bâğçe-i kalbim harâb olmuşdı âbâd eylediñ
Fevzî gelsün bezme diyüp nâmımı yâd eylediñ
Müjde olsun oldu bu şeb gonca-i bahtım güşâd”*

23-Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

*“Bu günlerde seni bir kerre görsem ey kamer-tal’at
Meserret-yâb olurdu lâ-muhâle bu göñül elbet
Kuluñ bî-çâreyi rahm eyleyüp kıl nâ’il-i vuslat
Yeter artık efendim cânıma kâr itdi bu hasret*

*Unutduñ mı ben idim ben hemân esrârıña mahrem
Göñül olmuşdı haylî bir zamân vaslñ ile hurrem
Ne hikmet şimdi ben mahrûm olup ağyâr ola hem-dem*

Yeter artık efendim cânıma kâr itdi bu hasret

Ne cünham var a sultânım ki kıldıñ bendeñi mehcûr

Dil-i Fevzî gibi itdiñ sebû-yı hâtırım meksûr

Bu şarkı ile tesdî ‘a nihâyet oldu dil mecbûr

Yeter artık efendim cânıma kâr itdi bu hasret”

24-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

“Mihnetiñle misl-i dâl oldu büküldi kâmetim

Sen gibi bir bî-vefâya yokdur artık hâcetim

Kalmadı cevr ü cefâñı çekmege hiç tâkatim

Sen gibi bir bî-vefâya yokdur artık hâcetim

Çünkü sen ağyâr-nüvâzsın var anıñla hem-dem ol

Âşinâña yâd olup bîgânelerle mahrem ol

Ben olam sûzân-ı nâr-ı hasretiñ sen hurrem ol

Sen gibi bir bî-vefâya yokdur artık hâcetim

Sen gibi bî-dâd degil yâ cümle hûbân-ı cihân

Bulunur Fevzî’ye elbet rahm ider bir mihribân

Âh elinden dâd elinden ey cefâ-cû el-amân

Sen gibi bir bî-vefâya yokdur artık hâcetim”

25-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

“Bülbül-i dil oldu ‘aşk-ı gül-ruhuñla pür-sadâ

Dâ’im eyler gülşen-i hüsnüñde feryâd u nidâ

*Ya 'ni sâde o degildir herkes ider cân fedâ
Zât-ı müstesnâña mahsûs çünkü bu makbûl edâ*

*Gör-di hüsnüñ hayretinden ağzın açdı goncalar
Mekteb-i 'aşkıñda tıfl-ı dil visâliñ heceler
Beñzemez kimse saña meydâna gelse niceler
Zât-ı müstesnâña mahsûs çünkü bu makbûl edâ*

*Her recâsı Fevzî'niñ ibrâmsız âhestedir
Kalbini mesrûr buyurmak lutfuña vâbestedir
Her ne mikdâr âb-ı rû dökse saña şâyestedir
Zât-ı müstesnâña mahsûs çünkü bu makbûl edâ”*

26-Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

*“Yıkıldı tîşe-i hecriñle ey şûh kalb-i vîrânım
Çıkup eflâke inletdi benim gül-bâng-ı ahzânım
Beni âteşlere atdıñ ‘alevlenmekde nîrânım
Hiç olmaz ise bârî bir selâm gönder a sultânım*

*Nice dem şem’-i bezmiñde kuluñ olmuşdı pervâne
Huzûruñda yanardım dâ'imâ merdâne merdâne
Velî şimdi beni atdıñ felâhanlarla bir yana
Hiç olmaz ise bârî bir selâm gönder a sultânım*

*Kusûrı var ise Fevzî'niñ ‘afv it ey kerem-mu'tâd
Ola kalb-i gam-âlûdem visâliñle efendim şâd*

*Esîr-i zülfüñ oldum istemem olmaklığı âzâd
Hiç olmaz ise bârî bir selâm gönder a sultânım ”*

27-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Ey cefâ-cû itme bu cevri ko kâfir-kîş gibi
Âşıka cevri eylemek gelmiş saña bir iş gibi
Deldi gamzeñ sînemi tâ câna geçdi şış gibi
Hû çeker ‘aşkıñla göñlüm sevdigim dervîş gibi*

*Yanmada nâr-ı mahabbetle derûnum her zamân
İñlemekde fûrkatiñle ney gibi dâ'im bu cân
Sen yine rahm eylemezsin bendeñe ey bî-amân
Hû çeker ‘aşkıñla göñlüm sevdigim dervîş gibi*

*Ebrulanmış ruhlarıñ gördüm karanfiller gibi
Hem dizilmiş üstine beñler de fûlfüller gibi
Tekye-i şevkiñde yandı Fevzî kandiller gibi
Hû çeker ‘aşkıñla göñlüm sevdigim dervîş gibi ”*

28-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Ağlama hüznüñ baña ‘aks itdi hâlim pek yaman
Mevsim-i gül devr-i sünbüldür begim şâd ol amân
Yeter endühla delindi sînem ey kaşı kemân
Mevsim-i gül devr-i sünbüldür begim şâd ol amân*

Lâle-âsâ şebnem-i eşkiñle tolmuş çeşmiñ âh

*Âteş-i hüznüñle yanmış rûy-ı âl olmuş siyâh
İşbu çarh-ı kîne-ver eyler seni soñra tebâh
Mevsim-i gül devr-i sünbüldür begim şâd ol amân*

*‘Andelîbi yek-terennüm ile hâmûş eyle gel
Şu kenâr-ı cûda câm-ı bâdeyi nûş eyle gel
Aslı yok o fikr-i hâmı gel ferâmûş eyle gel
Mevsim-i gül devr-i sünbüldür begim şâd ol amân”*

29-Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

*“Şu zahm-ı şevk-i hecriñ sîneme hâr-ı muğaylândır
Aniñ-çün rûz u şeb savt-ı zebânım âh u efgândır
Ve hem ‘aşkıñla ey âhû karâr-gâhım beyâbândır
Tecâhül eyleseñ de sen benim hâlim nümâyândır*

*Derûnum nâr-ı âzârıñ ile sûzân degil midir
Dü-çeşmim eşk-i hûnîn-bâr olup giryân degil midir
Tenim ‘uryân u cânım yoluña kurbân degil midir
Tecâhül eyleseñ de sen benim hâlim nümâyândır*

*Seniñle germ idi haylî zamân bâzâr-ı ülfetler
Miyândan kaldırılmışdı mevâni’ler ü külfetler
Varup Fevzî’ye birlikde iderdik tatlu sohbetler
Tecâhül eyleseñ de sen benim hâlim nümâyândır”*

30-Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

*“Bulunmaz sen gibi ‘âşık-küş ü bî-dâd dünyâda
N’olur bir kerrecik görsem cemâliñ bâri rü’yâda
Yoluñda fülk-i dil gark oldu gitdi bahr-i hulyâda
Be-câdır eylesem senden şikâyet beyt-i ‘ulyâda*

*Esîr-i fakr u keşkûl-dârım ey şûh gurbet illerde
Rimâl olurum ‘aşkıñla beyâbânlarda çöllerde
‘Acâyib dâstân olmuş bu hâlim cümle dillerde
Be-câdır eylesem senden şikâyet beyt-i ‘ulyâda*

*Ser-i âzâdemi dûcâr iden böyle katı derde
Seniñ hâl-i siyâhıñdır mücerred ey siyeh-çerde
Niçün gadr eylediñ Fevzî gibi böyle garîb merde
Be-câdır eylesem senden şikâyet beyt-i ‘ulyâda”*

31-Mefâîlün mefâîlün faûlün

*“Perîşânım begim hâlim diger-gûn
Amân rahm it sirişkim oldu Ceyhûn
Nice demdir göñül hecriñle pür-hûn
Amân rahm it sirişkim oldu Ceyhûn*

*Eyâ şâhım niçün lutf eylemezsin
Nüvâzişle gelüp söz söylemezsin
Metâ’-ı kalbimi hiç bilemezsin
Amân rahm it sirişkim oldu Ceyhûn*

*Beni sâkî şarâb-ı vasla kandır
Uyumuş bahtımı hâbdan uyandır
İşit Fevzî senâñla şarkı-hândır
Amân rahm it sirişkim oldu Ceyhûn”*

32-Mefâîlün mefâîlün faûlün

*“Göñül hecriñle olmuşdur pür-ahzân
Şebân-rûz itmede feryâd u efgân
Ve hem dîdem dem-â-dem oldu giryân
Beni lutfuñla kıl bir kerre handân*

*Nice demdir seniñ ey şûh-ı mümtâz
Senâ vü medhiñe itdim ben âğâz
Çü sensin cümle hûbândan ser-efrâz
Beni lutfuñla kıl bir kerre handân*

*Nedir Fevzî’deki cürm ü kabâhat
Ki cevri itmekdesiñdir bî-nihâyet
Ne ise ‘afv idüp eyle ‘inâyet
Beni lutfuñla kıl bir kerre handân”*

33-Feilâtün feilâtün feilün

*“Meyli ol şûh-ı cefâ-cûnuñ ‘aceb
Semt-i ağyâra ‘azîmet mi bu şeb
Çünkü ağyâr iledir ülfeti hep
İtmiyor ‘âşık ile zevk ü tarab*

Mâyesi pâk-güherdir bilürüm
Nâzım-ı dürr-i hünerdir bilürüm
Anca pek râgıb-ı zerdır bilürüm
İtmiyor ‘âşık ile zevk ü tarab

İtmez ol hûb-ı cihân ‘ahde vefâ
Yine dil andan umar derde şifâ
Fevzî yâ yok o sitem-kârda safâ
İtmiyor ‘âşık ile zevk ü tarab”

34-Mefâîlün mefâîlün faûlün

“N’olur bir kerre ey şûh-ı cefâ-kâr
Cefâyı terk idüp olsañ vefâ-kâr
Güneh mi oldum ise ben hevâ-dâr
Niçün olmakdasın böyle dil-âzâr

Sen ey nâzûk-beden bir gül cihânda
Yoluñda bülbül-i göñlüm fîğânda
Bulunmaz misliñ aslâ bu zamânda
Niçün olmakdasın böyle dil-âzâr

Amân ey şâh-ı iklîm-i melâhat
Sakın kim eyleme cevre cesâret
Kuluñ Fevzî’ye kıl lutf u ‘inâyet
Niçün olmakdasın böyle dil-âzâr”

35-Fâilâtün fâilâtün fâilün

“Eyle refâtâr serv-kâmetlü güzel

Bezmi teşrîf it şerâfetlü güzel

Bendeñe lutf it ‘inâyetlü güzel

Hoş kıyâfetlü letâfetlü güzel

Gerçi çok ‘âlemde hûbân-ı zamân

‘Ar’ar-ı bâğ-ı melâhat mû-miyân

Mislîni görmez velî çeşm-i cihân

Hoş kıyâfetlü letâfetlü güzel

Fevzî’ye rahm it ki derdlü cândır

Lutfuñ in ‘âmıñ şâyândır

Çün saña çeşbân olan ihsândır

Hoş kıyâfetlü letâfetlü güzel”

36-Fâilâtün fâilâtün fâilün

“Şâh-ı hüsnüm lutfuñ cûyendeyim

Bülbül-âsâ medhiñi gûyendeyim

Fürkatiñle rûz u şeb nâlendeyim

Merhamet kıl ‘âşık-ı efgendeyim

Ne bu vahşet sendeki ey âhu-zâd

Dil hevâñda oldı mîsl-i tünd-bâd

Hep de ağyâr mı ola vaslîñla şâd

Merhamet kıl ‘âşık-ı efgendeyim

Hasb-i hâlimdir benim murg-ı seher

Eşk-i çeşmi dökmede hem-çü güher

Fevzî-âsâ bendeñim ey tâc-ı ser

Merhamet kıl ‘âşık-ı efgendeyim”

37-Mefâîlün mefâîlün faûlün

“Yine murğ-ı gönül bir âdeme dûçâr

Niçün düşdün deyü itdimse âzâr

Didi mestânelikte oldu nâ-çâr

N’olur tahlîs buyursa rahm idüp yâr

Nihâyet yandı gönüm bî-irâde

Anıñ-çün eylemişdim şürb-i bâde

Amân oldum çeh-i ‘aşka fütâde

N’olur tahlîs buyursa rahm idüp yâr

Olursa sıdk ile dildâra ‘âşık

Olur Fevzî ki oldur merd-i sâdık

Velî bî-çâre yanmış nâra yazık

N’olur tahlîs buyursa rahm idüp yâr”

38-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

“Matla’-ı bahtımdan itdi hurşid-i kâımın zuhûr

Ol sebebden vech-i berrâkımda peydâ oldu nûr

*Şevk ü şâdımdan cihâna eyledi 'aks-i sürûr
Çün didi şûh-ı şenim ki sahn-ı gülzâra buyur*

*İtdigi tedbîr rakîbiñ oldu ma'kûs u hebâ
Kim ne sözler söylediyse tutmadı ol dil-rübâ
'Âleme bûy-ı sürûrum neşr ide rîh-i sabâ
Çün didi şûh-ı şenim ki sahn-ı gülzâra buyur*

*'Andelîb-i dil gül-i vaslı bulup şemm eyledi
Fevzî-âsâ ol leb-i dildârı der-fem eyledi
Hâsılı şu zevki bir ben bir dahi cem eyledi
Çün didi şûh-ı şenim ki sahn-ı gülzâra buyur"*

39-Fâilâtün fâilâtün fâilün

*"Hadden efzûn oldu şevk ü iştiyâk
Oldı 'aşkıñla dilim şeydâ-siyâk
Hâlîme rahm eyle gel bir kerre bak
Oldı 'aşkıñla dilim şeydâ-siyâk*

*Zann iderdim ben seni şûh-ı şenim
Rahm idersin hâlîme her kez benim
İşte yandım oldu âteş meskenim
Oldı 'aşkıñla dilim şeydâ-siyâk*

*Serv-i nâzım bâğda reftâr eyle gel
Fevzî ile seyr-i gülzâr eyle gel*

Âşıkîña terk-i âzâr eyle gel

Oldı ‘aşkıñla dilim şeydâ-siyâk’

40-Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

“Niçün tenhâ-nişînsin böyle hârgâh-ı elemelerde

Gel ey sînem sürûrî ‘azm-i gülzâr it bu demlerde

Şebân-rûz âh çeküp gam-nâk gezersin sûy-ı yemlerde

Gel ey sînem sürûrî ‘azm-i gülzâr it bu demlerde

Misâl-i cennet olmuş bâğ açılmış lâleler güller

Şakâyık la’l-güne hem zeberced rengi sünbüller

Seher-gâh şevk ile şarkı okurlar cümle bülbüller

Gel ey sînem sürûrî ‘azm-i gülzâr it bu demlerde

Beş on gündən geçer işbu safâ-yı gülşen ü gülzâr

Oluş Fevzî gibi hâmuş hezâr u dökilür ezhâr

Eyâ şâh-ı hüsn bunda ne olmak ihtimâli var

Gel ey sînem sürûrî ‘azm-i gülzâr it bu demlerde’

41-Mefâîlün mefâîlün faûlün

“Efendim sen gül-i bâğ-ı cihânsın

Sehî-kad serv-reftâr mû-miyânsın

Güzellikde müşârün bi’l-benânsın

Sürûr-ı sînesin ârâm-ı cânslar

Nedir ol sendeki sîmîn-ğabğab

Nedir ol gonca-fem ya 'kût-reng leb

Saňa dil-bestedir ehl-i cihân hep

Sürûr-ı sînesin ârâm-ı cânşın

Gelüp bir kerrecik hâtır-su 'âl it

Sorup Fevzî'ye iz 'ân-ı me 'âl it

Terahhum eyleyüp tefrîh-i bâl it

Sürûr-ı sînesin ârâm-ı cânşın”

42-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

“Şem'-i şefkatle idüp gûş nâle vü efgânımı

Sil yed-i ihsân ile bu dîde-i giryânımı

Ben ferâmûş eylemem 'âlemde hiç sultânımı

Eyle şâyân-ı kabûl itdim hediye cânımı

Dil seniñ leylâ-yı zülfüñ 'aşkına mecnûndur

Şerha şerha oldu tîğ-ı hecr ile pür-hûndur

Yokdur inkâr ki saňa dil-dâde vü meftûndur

Eyle şâyân-ı kabûl itdim hediye cânımı

Fevzî'niñ kâm u sürûrî lutfuña vâbestedir

Gel efendim merhamet kılmak saňa şâyestedir

Çün şehen-şâha 'inâyet eylemek bâyestedir

Eyle şâyân-ı kabûl itdim hediye cânımı”

43-Fâilâtün fâilâtün fâilün

“Nâmımı yâr lutf ile yâd eylemiş
Murg-ı kalbi gamdan âzâd eylemiş
Hecr ile agyârı nâ-şâd eylemiş
‘Âşıkı vasl ile dil-şâd eylemiş

Böyle bir yâr-ı vefâ-dâr var ola
Cilve-gâhı dâ’imâ gülzâr ola
Hem dıraht-ı matlabı pür-bâr ola
‘Âşıkı vasl ile dil-şâd eylemiş

Hiç bulunmaz böyle bir nâzûk-edâ
Midhatıyla oldu ‘âlem pür-sadâ
Ben dahi itmekdeyim Fevzî şenâ
‘Âşıkı vasl ile dil-şâd eylemiş”

44-Fâilâtün fâilâtün fâilün

“Düşdi göñlüm ‘aşka âhû dîdelim
Gel seniñle gülsitâna gidelim
Bülbülüñ feryâdını gûş idelim
Gel seniñle gülsitâna gidelim

Yandı hecriñle dilimde nârlar
Sensiz âteş-gâhdır gülzârlar
Açdı gülşende gül-i bî-hârlar
Gel seniñle gülsitâna gidelim

*Cân-ı Fevzî ârzû eyler visâl
İşte virdim hâk-i pâye ‘arz-ı hâl
Sen de meyl it azıcık ey nev-nihâl
Gel seniñle gülsitâna gidelim”*

45-Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

*“Bu mevsimde begim her bir taraf gülzâr u gülşendir
Visâliñ ile gönli ‘âşıkıñ memnûn olup şendir
Açılmış lâleler güller hezârıñ çeşmi rûşendir
Visâliñ ile gönli ‘âşıkıñ memnûn olup şendir*

*Terahhum eyleyüp üftâdeñe ey mihribânım ben
Dimişsin bezm-i vasla bu gice kendim gelürüm ben
Açılmışsın varup anda nihâyet ey gül-i gülşen
Visâliñ ile gönli ‘âşıkıñ memnûn olup şendir*

*Seni görsem deyü Fevzî gezerdi sahn-ı hulyâda
Kanâ’at eyler idi görmegi hattâ ki rû’yâda
Sen ise ‘arz-ı didâr eylediñ dün kasr-ı ‘ulyâda
Visâliñ ile gönli ‘âşıkıñ memnûn olup şendir”*

46-Fâîlâtün fâîlâtün fâîlün

*“Hüzn-i kalbiñ eyledi te’sîr baña
Nazlı yârim gel de it takrîr baña
Söylemezseñ bâri it tahrîr baña
Benden ise eyle gel tekdîr baña*

*Kimden oldu igbirâr-ı tal'atıñ
Kim giderdi ruhlarıñdan humretiñ
Zâ'il olmuş bak yüzüñden behcetiñ
Benden ise eyle gel tekdîr baña*

*Girye-i çeşmiñ 'aceb benden midir
Âh u endûha sebeb benden midir
Düşdüğüñ efvâha hep benden midir
Benden ise eyle gel tekdîr bana"*

47-Müstefilün müstefilün

*"Bakmaz mısıñ benden yaña
Yandım saña yandım saña
Rahm eyle gel bir kez baña
Yandım saña yandım saña*

*Biñ cân ile dil-dâdeyim
Her emriñe âmâdeyim
Âteşlere üftâdeyim
Yandım saña yandım saña*

*Fevzî gibi ey cân-ı ten
Âvâreyim 'aşkıñla ben
Lutf eyle gel bir kerre sen
Yandım saña yandım saña"*

48-Müstefilün müstefilün

“Göñlüm benim hep sendedir

Fikr ü hayâliñ bendedir

Herkes saña efgendedir

Teşrîfiñi cûyendedir

Gel gülşene ey verd-i nâz

Güller gibi açıl biraz

İtmekdedir bülbül niyâz

Teşrîfiñi cûyendedir

Sâzendeler hânendeler

Saf bağlayup gelmekdeler

Fevzî gibi üftâdeler

Teşrîfiñi cûyendedir”

49-Müstefilün müstefilün

“Yanmakdadır kalbimde nâr

İtmekdedir dil âh u zâr

Medhiñdeyim misl-i hezâr

Üftâdeyim ey gül- 'izâr

Ben iderim gâyet recâ

Rahm eyle gel bir kez baña

Nâlendeyim subh u mesâ

Üftâdeyim ey gül- 'izâr

Fevzî'ye sen var git disem

La 'l-i lebiñ mass eylesem

Mestâne vasfıñ söylesem

Üftâdeyim ey gül- 'izâr”

50-Mefâîlün mefâîlün faûlün

“A şûh sen bî-bedelsiñdir cihânda

Saňa üftâde kim olmaz bu ânda

Yeriñ tende degildir belki cânda

Saňa üftâde kim olmaz bu ânda

N'olur koksam ruh-ı şeb-bûlarıñdan

Tel alsam bend için gîsûlarından

Asıl derdim leb-i dil-cûlarından

Saňa üftâde kim olmaz bu ânda

Kuluñ Fevzî saňa gâyet vefâ-dâr

Nice bir cevriñ idersiñ ey cefâ-kâr

Kerem kıl olma sen böyle dil-âzâr

Saňa üftâde kim olmaz bu ânda”

51-Mefâîlün mefâîlün

“Açılmış lâleler güller

Güşûde saçlı sünbüller

İçilmekde mey ü müller

Figâna çıkdı bülbüller

Gel ey şûh-ı cefâ-mu'tâd

Beni gamdan buyur âzâd

Cihânda herkes oldı şâd

Figâna çıkdı bülbüller

Niçün Fevzî'ye virdüñ gam

Sürûr eyyâmıdır bu dem

Açıl bak işte ey gül-fem

Figâna çıkdı bülbüller”

52-Fâilâtün fâilâtün fâilün

“Ey-sipeh-sâlâr-ı hûbân-ı cihân

Eyle ihyâ ‘âşıkıñı kıyma cân

Zâtıña mahsûsdur bu hüsn ü ân

Midhatiñdedir seherde bülbülân

Bâğa gel it serv-reftârım hırâm

Zîrâ sensiz ‘âşıkâ gülzâr harâm

Makdemiñle bula güller ihtirâm

Midhatiñdedir seherde bülbülân

Fevzî dilden vaslını cûyendedir

‘Andelîb-veş vasfıñı gûyendedir

*Çünkü bu hüsn ü melâhat sendedir
Midhatiñdedir seherde bülbülân”*

53-Mefâîlün mefâîlün faûlün

*“Yoluña cânımı oldum fedâ-kâr
Kuluñ şâhım vefâ-dârım vefâ-dâr
Velev ki olsañız da siz dil-âzâr
Kuluñ şâhım vefâ-dârım vefâ-dâr*

*Şarâb oldu sirişk-i çeşm-i giryân
Kebâb oldu yanup bu kalb-i sûzân
Amân ‘aşkıñla yandım eyle ihsân
Kuluñ şâhım vefâ-dârım vefâ-dâr*

*İşitdim ki rakîb itmiş şikâyet
Kabûl itme eyâ kân-ı ‘inâyet
Ne mümkün ki ide Fevzî hıyânet
Kuluñ şâhım vefâ-dârım vefâ-dâr”*

54-Fâîlâtün fâîlâtün fâîlâtün fâîlün

*“Aşkıñ ile ağlayan çeşm-i darâ’at bendedir
Bed-likâlardan seni hıfz u himâyet bendedir
Cevriñe sabr u tahammülde metânet bendedir
Sen baña küsmüşsün ammâ her kabâhat bendedir*

Dimedim mi ben saña kim itme ağyâra nigâh

*Dimedim mi ben saña kim eyle teşrîf gâh gâh
Tutmadıñ hiç sözümi ey bî-vefâ sen vâh vâh
Sen baña küsmüşsün ammâ her kabâhat bendedir*

*Fevzî-i bî-çâreye cevır ü cefâ lâzım mıdır
Hem rakîble eylemek zevk u safâ lâzım mıdır
'Ahdiñi bozmak ile terk-i vefâ lâzım mıdır
Sen baña küsmüşsün ammâ her kabâhat bendedir''*

55-Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

*“Uğurlarla kademlerle buyur ey tende cânım gel
Müheyyâdır seniñ-çün bu müzeyyen câmekânım gel
Kesildi intizârıñla amân tâb u tüvânım gel
Müheyyâdır seniñ-çün bu müzeyyen câmekânım gel*

*Sanursam ey vefâ-mu 'tâd ferâmûş eylediñ va 'di
Veyâhud eşref-i sâ 'at gözetdiñ hem dahi sa 'dı
Gel artık bakma öyle germ ü serd ü berk u hem ra 'dı
Müheyyâdır seniñ-çün bu müzeyyen câmekânım gel*

*Bak işte şâd-revânıñ âb-ı şevkinden olur girdâb
Hem on dördi tamâm mâhıñ seniñle idelim meh-tâb
Dil-i Fevzî de bir yandan uçar mânende-i şeb-tâb
Müheyyâdır seniñ-çün bu müzeyyen câmekânım gel''*

56-Müstefilün müstefilün

“Gel yanına ey verd-i ter
Gönlümdeki hüznü gider
Dil rûz u şeb feryâd ider
Çokdur bu nâz artık yeter

Bakdım saña dün karşudan
Didim benimdir şu giden
Derd-i dili efzûn iden
Çokdur bu nâz artık yeter

Fevzî kuluñ bî-çâredir
Hem sînesi sad-pâredir
Çün dostluğun ağyâradır
Çokdur bu nâz artık yeter”

57-Mefâîlün mefâîlün

“Derûndan sabrımı çaldıñ
Zimâm-ı gönlümi aldıñ
Yine ferdâlara saldıñ
Rakîbiñ koynına taldıñ

Saña togrı cevâb benden
Vefâ gelmez a şûh senden
İşitdim ben daha dünden
Rakîbiñ koynına taldıñ

Cevâb vir Fevzî'ye söyle

Saña lâyük mıdır böyle

Soyunup bu gice öyle

Rakîbiñ koynına taldıñ”

58-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

“Nâvek-i cevr ile deldi sînemi bî-dâd felek

Görmek ister dâ'imâ bu göñlümi nâ-şâd felek

Yakdı yıkdı hâsılı itdi beni berbâd felek

Görmek ister dâ'imâ bu göñlümi nâ-şâd felek

Bilmiyor mı hüzn-i dil encâmı 'aks eyler aña

Bilmiyor mı âteş-i âhımla kendüsi yana

Hâsılı cevr ü cefâsı hadden efzûndur baña

Görmek ister dâ'imâ bu göñlümi nâ-şâd felek

Fevzîyâ âyâ bu çarha ben ne 'isyân eyledim

Ki seher-gâha kadar derd ile efgân eyledim

Çeşm-i giryânıñ sirişkin bahr-ı 'ummân eyledim

Görmek ister dâ'imâ bu göñlümi nâ-şâd felek”

59-Mefâilün mefâilün faûlün

“Haber-dâr mı 'aceb ol şûh ki yandım

Kebâb oldum şarâb-ı eşke kandım

Kan ağlarken kızıl kana boyandım

Amân rahm eylesün cândan usandım

*O Leylâ-sûrete Mecnûn-siyâkım
Göñülden vaslına pür-iştiyâkım
Hemîşe derd ile telhî-mezâkım
Amân rahm eylesün cândan usandım*

*Dilimden sor ki derd-i ‘aşk ne güç âh
Hele ‘aklım bu yolda oldu güm-râh
Yine rahm eylemez ol zâlim eyvâh
Amân rahm eylesün cândan usandım”*

60-Müstefilün müstefilün

*“Ey gonca-i bâğ-ı emel
Açıl amân nâz itme gel
Vasfiña çok yazdım gazel
Lâkin şu şarkı pek güzel*

*Gülzâra gel ey nâz-fürûş
Şimdi zamân-ı ‘ayş u nûş
Bak nağme-i bülbul ne hoş
Lâkin şu şarkı pek güzel*

*Emr eylesen Fevzi’ye ger
Bâğ-ı visâliñde gezer
Medhiñde hem eş’âr yazar
Lâkin şu şarkı pek güzel”*

61-Müstefilün müstefilün

“Ol gül-’izâr gülşendedir

Nev-gonca-veş şermendedir

Hecriyle dil nâlendedir

Bülbül gibi gûyendedir

Yandı begim dil ‘aşk ile

Bak hâline sen zevk ile

Şarkı okuyup şevk ile

Bülbül gibi gûyendedir

Fevzî kuluñ giryân olup

Kalbi yanup biryân olup

Her câmeden ‘uryân olup

Bülbül gibi gûyendedir”

62-Mefâîlün mefâîlün faûlün

“Saña mahsûs ey şûh bu letâfet

Saña mahsûs bu hüsn ü melâhat

Kuluñda varsa da gerçi kabâhat

Yine lutf it efendim kıl ‘inâyet

Sudâ’ virdim geçen gün hâk-i pâye

Olup hem-dem fiğânım savt-ı nâya

Akup eşkim dem-â-dem sûy-ı çaya

Yine lutf it efendim kıl 'inâyet

Kuluñ Fevzî ne yapsun oldu 'âşık

Seniñ nîrân-ı hecriñ ile yanık

Perîşândır o yüzden hâli yazık

Yine lutf it efendim kıl 'inâyet”

63-Müstefilün müstefilün

“Ben 'âşıkım cândan saña

Eyle nigâh benden yaña

Sen merhamet idüp baña

Eyle nigâh benden yaña

Yakdı beni dünki sözüñ

Niçün çevirmişsin yüzüñ

Öyle yumup iki gözüñ

Eyle nigâh benden yaña

Ey taht-ı hüsne pâdişâh

Fevzî'ye ol ihsân-penâh

Artık yeter çekdigim âh

Eyle nigâh benden yana”

64-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

“Yandım 'aşkıñla efendim başıma tengdir cihân

Sûziş-i sînemle eşk-i çeşmim 'aşkıma nişân

Ben gibi bir ‘âşıkâ rahm eylemekdir saña şân
Sûziş-i sînemle eşk-i çeşmim ‘aşkıma nişân

Giceler subha irince dîdeme hâb gelmiyor
Eylesem de ‘arz-ı hâl cânâna vâsıl olmuyor
Ol sebebdan şîve-kârım hâlimi hiç bilmiyor
Sûziş-i sînemle eşk-i çeşmim ‘aşkıma nişân

Merhem-i vaslînladır bil iltiyâm bu yâreme
Merhamet kıl mihribânım bak benim bir çâreme
Fevzî-âsâ özge hâl geldi dil-i âvâreme
Sûziş-i sînemle eşk-i çeşmim ‘aşkıma nişân”

65-Mefâîlün mefâîlün faûlün

“O şûhuñ nâzı ifrâtdır çekilmez
Ki vahşet eyleyüp âğûşa gelmez
İdüp ülfet de evvel soñra bilmez
Görüp giryân sirişk-i çeşmi silmez

Vefâsı yok cefâ-kâr bir perî-zâd
Nigâh itmez ki olsun ‘âşıkı şâd
Yakup eyler dil-i ‘uşşâkı berbâd
Görüp giryân sirişk-i çeşmi silmez

Haber al Fevzîyâ ben dil-fikenden
Neler çekdim amân ol dil-şikenden

*Usandım hâsılı cânımla tenden
Görüp giryân sirişk-i çeşmi silmez”*

66-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Müjde olsun yâr beni vaslıyla kâmrân eyledi
Handelerle sad-nüvâziş itdi şâdân eyledi
Hâsılı rahm eyleyüp hâlîme ihsân eyledi
Bir zamân ağlatdı ammâ şimdi handân eyledi*

*Çok cefâlar eylemişdi bu dil-i nâ-şâdıma
Merhamet gelmişdi kalb-i âşinâ vü yâdıma
İşte hatâ i’vicâc geldi kad-i şimşâdıma
Bir zamân ağlatdı ammâ şimdi handân eyledi*

*Çünkü encâmında ol şûh eyledi lutf u vefâ
Hep helâl olsun baña ol itdigi cevr ü cefâ
Sâye-i lutfında sürdüm Fevzîyâ zevk ü safâ
Bir zamân ağlatdı ammâ şimdi handân eyledi”*

67-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Rûz u şeb yâre recâ-yı vaslı tekrâr eyledim
Afvına mağrûr olup bu ‘aşkı ikrâr eyledim
Subh u şâm hayr-ı du’âsın yâd u tezkâr eyledim
Sâ’im iken ‘îd-i vasla irdim iftâr eyledim*

Vuslatından hayli demler vâkı’â dûr eyledi

*Anca şimdi rahm idüp ihsân-ı mevfûr eyledi
Hâsılı bu gönümi kâımıca mesrûr eyledi
Sâ'im iken 'îd-i vasla irdim iftâr eyledim*

*Fevzî-i nâ-kâmı dil-şâd itdi yârim müjdeler
Söyleyim kim bu sürûrî halka i'lân ideler
Hep gelüp ahbâb disünler baña rûşen dîdeler
Sâ'im iken 'îd-i vasla irdim iftâr eyledim”*

68-Mefâîlün mefâîlün faûlün

*“Yeter artık a şûh cevri-i bedîdiñ
Zamânı geldi ol lutf-ı mezîdiñ
Ser-i sâleydi çün va'd-i medîdiñ
Sa'îd olsun begim sâl-i cedîdiñ*

*Derûnum şâd ola bâbıñda cânım
Ki geldimse saña müjde-resânım
Ne söyler bak benim işbu zebânım
Sa'îd olsun begim sâl-i cedîdiñ*

*Saña itmekdeyim hayr-ı du'âlar
Ve hem Fevzî gibi medh ü senâlar
Kabûl olsun bu dem artık recâlar
Sa'îd olsun begim sâl-i cedîdiñ”*

69-Fâilâtün fâilâtün fâilün

“Şâh-ı hüsnüm lutfâ şâyân kıl beni

Nîm-nigâhıñ ile şâdân kıl beni

Nâ’îl-i eltâf u ihsân kıl beni

Hâsılı vaslîñla handân kıl beni

Vuslatıñdan başka yok derde devâ

Hâk-i pâye itdim artık ilticâ

‘Âşıkâ rahm eyleyüp itme cefâ

Hâsılı vaslîñla handân kıl beni

Fevzî-i bî-çâreye itme ‘itâb

Göñlini şâd itmege eyle şitâb

Tâ ki bulsun mülk-i hüsnüñ âb u tâb

Hâsılı vaslîñla handân kıl beni”

70-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

“İşbu dem gûş-ı nevâ-yı bülbülân pek hoş olur

Mevce-i deryâ-yı ‘aşk-ı ‘âşıkân pür-cûş olur

Gülsitânda seyr-i dildâr eyleyen bî-hûş olur

Ba’ d-ezîn fasl-ı rebî’dir bâğlar ahdâr-pûş olur

Gâhi mîve geh şükûfe eyleyüp zeyn-i nihâl

Verd ü reyhân açılup etrâf olur cennet-misâl

Seyr iden âzâd olup gamdan olur mesrûr-ı bâl

Ba’ d-ezîn fasl-ı rebî’dir bâğlar ahdâr-pûş olur

*Fevzî-i gam-nâke tebşîr eyleyiñ kim ola şâd
Çünkü dün gülzârda itdi nâmını ma 'şûkî yâd
Eylesün artık terennüm olarak bülbül-nihâd
Ba 'd-ezîn fasl-ı rebî'dir bâğlar ahdâr-pûş olur''*

71-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Toğrusı dil-hâhım üzre oldı gönüm şâdmân
İşte hattâ nâsiyemde bu sürûr andan nişân
Şâhid-i kâmım žuhûr itdi bu şeb bâ- 'izz ü şân
Şu 'le-i şevkimle rahşândır nücûm-ı âsumân*

*Var idi zîr-i zamîrimde nihânî bir murâd
Hayliden cây-ı husûle gelmeyüp itdi 'inâd
Ârzûm üzre zuhûrından bu şeb dil oldı şâd
Şu 'le-i şevkimle rahşândır nücûm-ı âsumân*

*Sağ u var ol Fevziyâ sende olur hâsıl emel
Gâh olur gâhî de olmaz böyledir vaz '-ı emel
Bilmem artık ben bu şeb irdim murâda bî-cedel
Şu 'le-i şevkimle rahşândır nücûm-ı âsumân''*

72-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Yâr yasag itdi şarâb-ı vaslı bilmem nitmeli
Bunda var savm-ı firâk gayri diyâra gitmeli
Kandil-âsâ nâr-ı hecriyle yanup da bitmeli
Öyledense gâhi imsâk gâhi iftâr etmeli*

Dün buyurdı şâh-ı hüsnüm ki tutuñ savm-ı visâl

‘Îd-i vasla irdürüp itmem size ‘arz-ı cemâl

Çâre ne artık bize lâzımdır emre imtisâl

Öyledense gâhi imsâk gâhi iftâr etmeli

Fevzîyâ sen de firâk-ı yâr ile giryân mısın

Şiddet-i cû’-ı siyâm-ı hecr ile nâlân mısın

Âteş-i ‘atş-ı zülâl-i la’line sûzân mısın

Öyledense gâhi imsâk gâhi iftâr etmeli”

73-Mefâîlün mefâîlün faûlün

“Göñül âzâde-reftâr idi her sû

Velî bend eyledi zencîr-i gîsû

Ne hoşdur koklasañ şu bûy-ı şeb-bû

Ne zîbâdır amân şu çeşm-i âhû

Dili yekden ider meftûn ol âfet

Miyânı mûyudur kaddi kıyâmet

N’olur itse baña bir kez ‘inâyet

Ne zîbâdır amân şu çeşm-i âhû

O şûhuñ mislini hiç görmedim ben

Eger bir kerre görseñ Fevzîyâ sen

Cemâliyle olurduñ dîde-rûşen

Ne zîbâdır amân şu çeşm-i âhû”

74-Fâilâtün fâilâtün fâilün

“Geçdi artık ol şeh-i nâza dilek

Raks ider bak şevk ü şâdımla felek

Olmadı âhir hebâ bunca emek

Raks ider bak şevk ü şâdımla felek

Gönlümi vaslıyla şâdân eyledi

Vechimi lutfıyla handân eyledi

Destime teslîm-i dâmân eyledi

Raks ider bak şevk ü şâdımla felek

Oldı Fevzî gonca-i bahtım güşâd

Çünkü itmiş nâmımı ol şûh yâd

Ol sebebden kalb-i nâ-kâm oldı şâd

Raks ider bak şevk ü şâdımla felek”

75-Feilâtün feilâtün feilün

“Geldi işte a begim mevsim-i yaz

Bülbülân itdi sürûda âğâz

Hâk-i pâya iderim ben de niyâz

İdelim zevk u safâ bâğda biraz

Baňa bir kerre nigâh eyle amân

Hâlimi itme firâkıñla yaman

Kalmadı hecriñe sabrım gel inan

İdelim zevk u safâ bâğda biraz

Âteş-i fûrkatiñe yandı özüm

Togrıdır söyledigim cümle sözüm

Rahm idüp Fevzi'ye gel iki gözüm

İdelim zevk u safâ bâğda biraz”

76-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

“Dâstân oldum nigârâ düşdi nâmım dillere

Eşk-i çeşmim hasretiñle döndi tîre seyllere

Sen yine rahm itmeyüp atdıñ bu gurbet illere

Vaslıña dil sa'y iderken işte düşdi çöllere

Ey sitem-kâr söylenür kim bu mıdır resm-i vefâ

Hayli dem itmekdesiñdir 'âşika cevri ü cefâ

Nice bir bu sa'y kim hiç sürmedim zevk u safâ

Vaslıña dil sa'y iderken işte düşdi çöllere

Ne olurdu Ka'be-i vasla delâlet eyleseñ

Rahm idüp girdâb-ı hecriñden sıyânet eyleseñ

Fevzi-i üftâdeye lutf u 'inâyet eyleseñ

Vaslıña dil sa'y iderken işte düşdi çöllere”

77-Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

“Ne a'lâ kim visâl-i yâr agyâra harâm oldu

Rakib-i bed-likâ mehcûr olup meksûr-ı câm oldu

*Kedersizce asıl ahab ile şürb-i müdâm oldu
Bu şeb meclis mahabbetlerle miskiyyü 'l-hıtâm oldu*

*Eger gelmeye idi yâr-ı hoş-reftâr o hengâmda
Olur mıydı meserretler 'aceb bu kalb-i nâ-kâmda
Hele teşrîf buyurdu lutf idüp de ol gül-endâm da
Bu şeb meclis mahabbetlerle miskiyyü 'l-hıtâm oldu*

*Sakin kim sû'-i zann itme deyüp Fevzî kitâbsızdır
Çün ol ekl-i kebâb eyler velî şürb-i şarâbsızdır
Meveddetler ve ülfetler ider ammâ 'itâbsızdır
Bu şeb meclis mahabbetlerle miskiyyü 'l-hıtâm oldu”*

4.11. Fıtnat Hanım Şarkıları

1-Failâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Aldı gönüm âh kim gâyetde bî-misl ü behâ
Çeşmi zâlim gamzesi hûnî bir âfet el-amân
Bir nigâh-ı nâzı itdi her ne itdiyse baña
Oldı yağmâ 'akl ü fikr ü sabr u tâkat el-amân*

*Ol şeh-i mülk-i melâhat neyleyim dâd eylemez
Mübtelâsın cevri ile mahzûn ider şâd eylemez
Öldürüp 'uşşâk-ı zârı gamdan âzâd eylemez
Yokdur aslâ zerrece kalbinde şefkat el-amân*

Tarz u tavrı 'âlemi meftûn u hayrân itmede

Ârzû-yı zülfi hâtırlar perîşân itmede
Gamzesi bir kanlı zâlim dem-be-dem kan itmede
Çeşmi bilmez nidüğün lutf u mürüvvet el-amân

Turre-i pür-çinidür mürğ-i dile dâm-ı belâ
Ebru-yı müşgini kasd-ı câna şemşîr-i kazâ
Biñ belâya bir dil-i bî-çâre nitsün Fıtnatâ
Çeşm sâhir gamze kâtil kad kıyâmmet el-amân”

2-Mefâîlün mefâîlün feûlün

“Teğâfûl eyleme ahvâlümi bil
Emân ey pâdişâh-ı kişver-i nâz
Gel efendim geçme bendenemân emân eylerüm niyâz
Dil-i zâra nigâh-ı merhamet kıl
Emân ey pâdişâh-ı kişver-i nâz
Gel efendim geçme bendenemân emân eylerüm niyâz

Yeter cevri eyledüñ ben mübtelâya
Tahammül kalmadı dilde cefâya
Şikâyet eylerüm senden Hudâya
Emân ey pâdişâh-ı kişver-i nâz
Gel efendim geçme bendenemân emân eylerüm niyâz

Dil-i bî-çâreye rahm eyle şâhum
Çıkar eflâka her şeb sensiz âhum
‘Aceb bilsem nedür cürm ü günâhum

*Emân ey pâdişâh-ı kışver-i nâz
Gel efendim geçme bendenemân emân eylerüm niyâz*

*Ne denlû olsa da bî-tâb u tâkat
Yine itmez gönûl senden ferâgat
Bu cevre yok mı sultânûm nihâyet
Emân ey pâdişâh-ı kışver-i nâz
Gel efendim geçme bendenemân emân eylerüm niyâz*

*Yine Fitnat saña kuldur sultânûm
Emân âzâd itme öldür sultânûm
Gonce-i gülzârûm soldur sultânûm
Emân ey pâdişâh-ı kışver-i nâz
Gel efendim geçme bendenemân emân eylerüm niyâz”*

3-Feilâtün feilâtün feilün

*“Beni derdüñle yeter zâr itdüñ
Yok mı insâfuñ a zâlim söyle
Çeşm-i metüñ gibi bîmâr itdün
Yok mı insâfuñ a zâlim söyle*

*Ruhlaruñ tâze gül-i handândur
Leblerüñ derd-i dile dermândur
Sühanuñ mürde-i ‘aşka cândur
Yok mı insâfuñ a zâlim söyle*

*Ey sehî-kâmet ü şîrîn güftâr
Bülbül-i verd-i ruhuñ gerçi hezâr
Var midur bencileyin ‘âşık-ı zâr
Yok mı insâfuñ a zâlim söyle”*

4-Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

*“İden âcâre gönüm kâkûl-i müşgîn-i cânândur
Alan sabr u karârum bir nighle çeşm-i fettândur
Nola eflâka çıksa firkatiyle her şeb efgânum
Beni bülbül gibi nâlân iden bir verd-i handândur*

*Görinmez çeşmüme ‘âlem benüm ey meh-likâ sensiz
Baña cevr ü cefâdur sevdigüm zevk u safâ sensiz
Gelür mi hâb-ı râhat dîdeme ey dil-rübâ sensiz
Hayâlüñle gice tâ-subh kârum âh u efgândur*

*Gedâ-yı kûyüñüm sensin benüm şâh-ı cihân-bânum
Talebkâr-ı visâlum lutf it ey âşûb-ı devrânum
Kerem kıl Fıtnat-ı zâra terahhum eyle sultânum
Senüñ ‘aşkuñla âvâre senüñ derdüñle giryândur”*

4.12. Nazîm Şarkıları

1-Mefâîlün mefâîlün feûlün

*“Yine sahbâ-yı vuslat nuş ider dil
Humâr-ı câm-ı fûrkat böyle kalmaz
O hâletle olur sermest-i kanzil*

Humâr-ı câm-ı fûrkat böyle kalmaz

Dil-i zâr itmesün ferdâ hayâlin

Bugün yârın görür lâ-bûd cemâlin

Çeker peymâne-i bezm-i visâlin

Humâr-ı câm-ı fûrkat böyle kalmaz

Bulur bir gün güşâyîş kâr-ı beste

Olur eyyâm-ı gam 'îd-i huceste

İder bir sâgar-ı vuslat şikeste

Humâr-ı câm-ı fûrkat böyle kalmaz

İder endûh u gam encâma âğâz

Olur râmiş-ger-i şâdî tarab-sâz

Mey-i la 'lin sunar ol sâkî-i nâz

Humâr-ı câm-ı fûrkat böyle kalmaz

Bu fûrkatler bu hasretler olup dûr

Dil-i mahzûn olur elbette mesrûr

Komaz sâkî Nazîm-i zârı mahmûr

Humâr-ı câm-ı fûrkat böyle kalmaz”

2-Feilâtün feilâtün feilün

“Yine mânend-i süveydâ-yı derûn

Bir siyeh-çerdeye düşdi gönüm

Buldı Leylâ'sını gûyâ Mecnûn

Bir siyeh-çerdeye düşdi gönüm

Hâl-i ağıâr tebâh oldu yine

Kârı hep nâle vü âh oldu yine

Mazhar-ı nûr-ı siyâh oldu yine

Bir siyeh-çerdeye düşdi gönüm

Zerresi tal'atiniñ mihr ile mâh

Hüsnünüñ sühtesi nûr-ı nigâh

Çeşm-i âhû-veşi bî-sürme siyâh

Bir siyeh-çerdeye düşdi gönüm

Mâ'il oldum o sehî-bâlâya

Rahm idüp üstüme saldı sâye

Zülfî uğratdı beni sevdâya

Bir siyeh-çerdeye düşdi gönüm

Cennet-âbâd-ı ruhı bâğ-ı na'im

Şerbet-i la'li zülâl-i tesnîm

Merdüm-i dîde gibi şimdi Nazîm

Bir siyeh-çerdeye düşdi gönüm”

3-Fâilâtün fâilâtün fâilün

“Gayrdan bulmaz tesellî sevdiğim

Sendedir dîvâne gönüm sendedir

Âşıkam eyle tecellî sevdiğim

Sendedir dîvâne gönlüm sendedir

İhtirâz it nâle-i cân-kâhdan

Yandı sînem tâb u sûz-ı âhdan

Ben visâliñ isterim Allâh 'dan

Sendedir dîvâne gönlüm sendedir

Az degil hecriñde olmuşdum melûl

Çok mı bezl-i vaslîña bulsam vusûl

Sen gerek redd it gerek eyle kabûl

Sendedir dîvâne gönlüm sendedir

Meskenim ey Yûsuf-ı gül-pîrehan

Olsa da Ya 'kûb-veş beytû 'l-hazen

Sensin ancak mısır-ı dilde şâh sen

Sendedir dîvâne gönlüm sendedir

Berk-ı ruhsârîñ olaldan dil-fürûz

Cân ile oldum yoluñda sîne-sûz

‘Âşıkam ‘âşık Nazîm-âsâ henûz

Sendedir dîvâne gönlüm sendedir”

4-Feilâtün mefâilün feilün

“İntizârıñla dîde-i cânım

Kan ile toldı sevdiğim sensiz

Dil-i zâr u hazîn ü nâlânım

Bî-karâr oldu sevdigim sensiz

Cân fedâ oldu iftirâkıñda

Dil helâk oldu iştiyâkıñda

Rûy-ı zerdım yine firâkıñda

Sararup soldı sevdigim sensiz

Artırup bahr-i hasret emvâcın

İtdi fülk-i şekîb târâcın

Dil-i şeydâ gamıñla mi 'râcın

'Âkıbet buldı sevdigim sensiz

Mihr-i hüsnüñ gamında meh-rûyân

Bûlbûl-âsâ olup seni cûyân

Gül-ruhuñ yâd idüp semen-bûyân

Sünbûlin yoldı sevdigim sensiz

Hâtırı hasretiñle efsürde

Gonca-i kalbi gamla pejmürde

Dil-i zâr-ı Nazîm âzürde

Sormadıñ noldı sevdigim sensiz”

5-Mefâîlün mefâîlün feûlün

“Neler çekdi göñül derd-i gamında

O kâfir-mâcerânıñ dâd elinden

Beni zâr eyledi nerd-i gamında

O kâfir-mâcerânıñ dâd elinden

Hadeng-i çeşminiñ cân rîş-nâki

Kemân ebrûsunuñ dil sîne-çâki

Olurken cân ile dilden helâki

O kâfir-mâcerânıñ dâd elinden

Tebessüm mâ'il-i la'l ü dehânı

Tekellüm 'âşık-ı nutk u beyânı

Terahhum devr-i çeşm-i bî-emânı

O kâfir-mâcerânıñ dâd elinden

Hümâ-yı cân esîr-i dâm-ı kâkül

Dil-i şeydâ giriftâr-ı teğâfûl

Yine bu hâl ile eyler tecâhül

O kâfir-mâcerânıñ dâd elinden

Nazîm-i zârı itdi girye-meşreb

Dem-â-dem kârı mekr ü hîledir hep

Libâs-ı nâ-müselmânı müretteb

O kâfir-mâcerânıñ dâd elinden”

6-Feilâtün feilâtün feilün

“Olmasun bâğ-ı ruhuñ pejmürde

Sakın ey gonca sakın âhımdan

Eyleme bülbülüñi âzürde

Sakın ey gonca sakın âhımdan

Komadıñ sîne de tâb u tâkat

Kalmadı cân u dilimde râhat

Nefesim oldu nesîm-i hasret

Sakın ey gonca sakın âhımdan

Hâr-ı hicrânla deldiñ cigerim

Saña kâr eylemedi nâlelerim

Gûşuña girmedi âh-ı seherim

Sakın ey gonca sakın âhımdan

Dil ü cân ile olurken bende

Bendeñe eylemediñ bir hande

Bu mıdır bûy-ı hakikat sende

Sakın ey gonca sakın âhımdan

Yokdur âşüfte Nazîm 'iñde hilâf

Kînen eylemediñ sîneñi sâf

Bu cefâlar yeter oldu insâf

Sakın ey gonca sakın âhımdan”

7-Müfteilün müfteilün fâilün

“Ahde vefâ eylemediñ durmadıñ

Ancak olur sevdiğim insâf ise

Hâlini bîçâre diliñ sormadıñ

Ancak olur sevdigim insâf ise

Haste-i hicrânıñ yâd itmediñ

Hâtır-ı mahzûnını şâd itmediñ

Derdine dermânı murâd itmediñ

Ancak olur sevdigim insâf ise

Hem saña biñ cân ile kurbân olam

Hem yoluña hâk ile yeksân olam

Hem yine şâyeste-i hicrân olam

Ancak olur sevdigim insâf ise

Aşk makâmâtını itdikçe tayy

Deldi gamın sînemi mânend-i ney

Ney gibi nâlânıñ olam tâ-be-key

Ancak olur sevdigim insâf ise

Cân u dil-i zârı olup mübtelâ

Eyler iken yoluña varın fedâ

Olmadıñ efsûs Nazîm-âşinâ

Ancak olur sevdigim insâf ise”

8-Feilâtün feilâtün feilün

“Çün degil meclis-i ‘âlem bâkî

Ele al câm-ı mey-i berrâkı

Yine ‘arz eyle o sîmîn sâkı

Çâremiz lutfuñâ kaldı sâkî

Bezm-i dûşineyi germ it tekrâr

Düşelim ayağıña kıl reftâr

Subh-demdir idelim def'-i humâr

Çâremiz lutfuñâ kaldı sâkî

Oldı dil nâr-ı humâr ile kebâb

Virdi câna bu elem şûriş ü tâb

Bizi bir câm ile kıl mest ü harâb

Çâremiz lutfuñâ kaldı sâkî

Dil-i âvârede derd-i sitemiñ

Cân-ı şûrîdede sevdâ-yı gamiñ

Derd-i ser virdi humâr-ı eleminiñ

Çâremiz lutfuñâ kaldı sâkî

Yine mânend-i Nazîm-i bî-dil

Bizi mahmûr koma lâ-ya 'kıl

Eyle bir câm ile mest-i kanzil

Çâremiz lutfuñâ kaldı sâkî”

9-Fâilâtün fâilâtün fâilün

“Hâk-i pâyı tûtiyâ-yı çeşm-i dil

Mustafâdır Mustafâdır Mustafâ

Sevdigim ârâm-ı cânım muttasıl

Mustafâdır Mustafâdır Mustafâ

*Meyl idelden ol sitem-ger dilbere
Rahm ider dünyâ dil-i gam-pervere
Sırrımı fâş eyleyen 'âlemlere
Mustafâdır Mustafâdır Mustafâ*

*Tîr-i çeşmiyle tenim gırbâl iden
Esb-i nâz ile beni pâ-mâl iden
Hânkâh-ı 'aşkına abdâl iden
Mustafâdır Mustafâdır Mustafâ*

*Kande baksam dâ'im âyîne-misâl
Cilve-gerdir ol cemâl-i bâ-kemâl
Çeşm-i cân u dilde hep 'aks ü hayâl
Mustafâdır Mustafâdır Mustafâ*

*Girye-i âlim görüp rahm eyleyen
Sûret-i hâlim görüp rahm eyleyen
Cism-i pâ-mâlim görüp rahm eyleyen
Mustafâdır Mustafâdır Mustafâ*

*Dûş olaldan 'aşkına cânım henüz
Oldı derd-i 'aşkı dermânım henüz
Ben gedâyım şâh-ı hûbânım henüz
Mustafâdır Mustafâdır Mustafâ*

*Zülfünüñ cânım giriftârı Nazîm
Kaddiniñ göñlüm hevâ-dârı Nazîm
Nûr-ı dîdem ‘ömrümüñ varı Nazîm
Mustafâdır Mustafâdır Mustafâ”*

10-Fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Künc-i fûrkatde kodun tenhâ beni
Var yûri Mevlâ’ya saldı ben seni
Ahd ü peymân itdigin demler kanı
Var yûri Mevlâ’ya saldı ben seni*

*Kanlar ağılarken seniñ-çün ey perî
Silmediñ hûn-âbe-i çeşm-i teri
Sen de kan ağla añup bu demleri
Var yûri Mevlâ’ya saldı ben seni*

*Bir devâsız derd imişsin añladım
Mekr-i dilde ferd imişsin añladım
Bî-vefâ nâ-merd imişsin añladım
Var yûri Mevlâ’ya saldı ben seni*

*İtmediñ pend-i Nazîm-i zârı gûş
Bülbül-i gûyâ iken kıldıñ hamûş
Gayrılarla eyler olduñ ‘ayş u nûş
Var yûri Mevlâ’ya saldı ben seni”*

4.13. Pertev Mehmet Sa'îd Paşa Şarkıları

1-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Raks idince sen o hûb-âvâz ile ey dil-nüvâz
İşve-i mümtâz ile bulmaz mısın yâ imtiyâz
Sâzlar ârâm idüp rakkâslar tursun biraz
Bezm-i hâsa raks u âvâzuñ yeter rakkâs u sâz*

*Eyler iseñ eyle nâlân bu dil-i nâlendeyi
Halka rüsvâ itme tek ‘aşkuñ ile efkendeyi
Sav başuñdan bu gice hânendeyi sâzendeyi
Bezm-i hâsa raks u âvâzuñ yeter rakkâs u sâz*

*Çün zülâl-i vuslatuñda mevc urur âb-ı hayât
Cünbiş-i dâmân raksuñdan eyâ perrî-simât
Sen ki mevcûd olasın gayre ne mümkin iltifât
Bezm-i hâsa raks u âvâzuñ yeter rakkâs u sâz*

*İster iseñ bâde-hâr ol ister iseñ şarkî-hân
Lik fart-ı nâz ile terk itme raksı el-amân
İstemem rakkâs ile sâz ile pür olsa cihân
Bezm-i hâsa raks u âvâzuñ yeter rakkâs u sâz*

*Pertevâ şimdengirü ölsem de artık gam yemem
Şöyle bir rakkâs-sîretten ki oldum mugtenem
Ba’d-ez-în hem gûş-ı sâz u seyr-i rakkâs eylemem*

Bezm-i hâsa raks u âvâzuñ yeter rakkâs u sâz”

2-Müstefilâtün müstefilâtün

“Ey gül tebessüm bilmez misin sen

Ey büt tekellüm bilmez misin sen

Tarz-ı terahhum bilmez misin sen

Rahmüñ mi yok insâfuñ mı yokdu

Tab’uñ vefâya mâ’il mi olmaz

Yohsa rakibân kâ’il mi olmaz

Bilmem figânum vâsıl mı olmaz

Rahmüñ mi yok insâfuñ mı yokdur

Efkendeñem ey şûh-ı cihânum

Üftâdeñem ey ser-keş fidânum

Yok hâke meylüñ serv-i revânum

Rahmüñ mi yok insâfuñ mı yokdur

Ey bî-hakikat ey bî-mürüvvet

Hep Pertev’e cevriñ itdüñ ‘âdet

Agyâra ammâ ey bî-fütüvvet

Rahmüñ mi yok insâfuñ mı yokdur”

3-Feilâtün feilâtüñ feilün

“Seni özler seni bu cân-ı nizâr

Gel gel ey ince miyânum gel gel

*Seni gözler seni bu bülbül-i zâr
Gel gel ey gonçe-dehânum gel gel*

*Gayrı tûmâr-ı firâkı dürelüm
Varak-ı da 'vet-i vaslı görelüm
Biz de sâyeñde safâlar sürelüm
Gel gel ey serv-i revânum gel gel*

*Ecnebîler bu gice dûr olsun
Hâne-i gamkdede sûr olsun
Bezmümüz vasluñ ile nûr olsun
Gel gel mâh-ı cihânum gel gel*

*Çeşm-i giryânımı lutfuñ ile sil
'Ukdemüz hall ola dirseñ gül açıl
Pertev'üñ dilde nihân râzını bil
Gel gel ey nâdire-dânum gel gel"*

4-Feilâtün feilâtün feilün

*"Saña pek kaynadı kanum yana ko
Yana ko rûh-ı revânum yana ko
Nâr-ı 'aşkuñ ile cânum yana ko
Yana ko rûh-ı revânum yana ko*

*Ey gönül yolına sarf it varı
Bir yana ko gam-ı neng ü 'ârı*

*Hâlûñ ‘arz eyle bu sözle barî
Yana ko rûh-ı revânum yana ko*

*İdicek câmesini kara kaçan
Görince baht-ı siyehkâra kaçan
‘Âşık-ı zâra ider çâre kaçan
Yana ko rûh-ı revânum yana ko*

*Perçemi gül-ruhınuñ sünbülidür
Bûy-ı sünbülleri dâr-çîn gülidür
‘Âşıkuñ hem güli hem bûlbülidür
Yana ko rûh-ı revânum yana ko”*

4.14. Nevres Şarkıları

1-Mefûlü mefâîlü mefâîlü feûlün

*“Senden bilirim yok baña bir fâ’ide ey gül
Gül yağını eller sürünür çatlasa bûlbül
Etsem de ‘abesdir sitem-i hâra tahammül
Gül yağını eller sürünür çatlasa bûlbül*

*Ellerle o zevk etdi ben âteşlere yandım
Çekdim o kadar cevr ü cefâsın ki usandım
Derlerdi kabûl etmez idim şimdi inandım
Gül yağını eller sürünür çatlasa bûlbül*

Senden güzelim çâre baña kat’-ı emeldir

*Etsen dahi ülfet demem ellerle haleldir
Ağyâr ile gezseñ de gücenmem ki meseldir
Gül yağını eller sürünür çatlasa bülbül*

*Gördüm açılırken bu seher gonçeyi hâra
Sordum n'ola bu cevri ü cefâ bülbül-i zâra
Bir âh çekip hasret ile dedi ne çâre
Gül yağını eller sürünür çatlasa bülbül*

*Bîgâne-edâdır bilir ol âfeti herkes
Ümmîd-i visâl eyleme andan emelin kes
Bî-hûde yere âh u figân eyleme Nevres
Gül yağını eller sürünür çatlasa bülbül”*

2-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Eyle şevk-engîz-i hasret sîne-i sûzânımı
Ney gibi sûrâh sûrâh et dil-i nâlânımı
Nâlemi sûz-ı dil eyle sûz-nâk efgânımı
Git bu şeb eglendir ey âh-ı seher cânânımı*

*Ney o şeh-nâzîñ değılmiş emrine beste-miyân
Öpmez olmuş bâde-i gül-gûn ayağın her zamân
Sen olup bârî figânım bülbülüyle hem-zebân
Git bu şeb eglendir ey âh-ı seher cânânımı*

Nağme-i nâ-sâz-ı gerdûn gûş-ı yâre gitmesin

*Perde-i sâz-ı muhâlif hâtırın incitmesin
Hem-demim yok diyü mahzûn olmasın âh etmesin
Git bu şeb eğlendir ey âh-ı seher cânânımı*

*Eylemiş kânûn-ı hasret bezmini beytü 'l-hazen
Bir sabâ kalmış fakat 'uşşâkdan yâre giden
Bir nevâ-yı şûr ile bârî ferah-nâk eylesen
Git bu şeb eğlendir ey âh-ı seher cânânımı*

*Eğlemezmiş bülbül âh etdikçe gül-ruhsârımı
Bir hazîn âvâz ile şâd eylemezmiş yârimi
Al berâber kalb-i mahzûnumla çeşm-i zârımı
Git bu şeb eğlendir ey âh-ı seher cânânımı*

*Rûz u şeb kan ağlarım âh eylerim ol mâh için
Yaradıldım sanki feryâd u figân u âh için
Kalmadı sabrım harâb oldum amân Allâh için
Git bu şeb eğlendir ey âh-ı seher cânânımı*

*Nâz ederken herkese nâzın çekermiş herkesiñ
Âh eder iñler imiş 'aşkı ile bir nev-resiñ
Âh-ı germin çeşm-i giryânın seversen Nevres'iñ
Git bu şeb eğlendir ey âh-ı seher cânânımı”*

3-Fâilâtün fâilâtün fâilün

“Gördüğüm senden cefâdır hep cefâ

*Böyle bilmezdim seni ey bî-vefâ
Sürmedim bir gün seniñle bir safâ
Böyle bilmezdim seni ey bî-vefâ*

*Dil-şikenmişsiñ yazık peymân-şiken
Nâfile oldum saña üftâde ben
Uyduñ âhir sohbet-i ağıâra sen
Böyle bilmezdim seni ey bî-vefâ*

*Hançeriñden kangı dildir yarasız
Cevriñi çekmekde herkes çâresiz
Terk edip gitdiñ beni gam-hvâresiz
Böyle bilmezdim seni ey bî-vefâ*

*Neydi cürmüm kim harâb etdiñ beni
Âteşe yakdın kebâb etdiñ beni
Sen esîr-i pîç ü tâb etdiñ beni
Böyle bilmezdim seni ey bî-vefâ*

*Fitne mi âfet misiñ bilmem nesiñ
Bir nigeñle 'aklın aldıñ herkesiñ
Başımı sevdâya saldıñ Nevres'iñ
Böyle bilmezdim seni ey bî-vefâ"*

4-Mefûlû mefâîlû mefâîlû feûlûn

"Yandı ciğerim çıkdı göge âh u figânım

*Saldı beni tûfân-ı gama eşk-i revânım
Söylendi belâ-keşlik ile nâm u nişânım
Hep mihnet ile hasret ile geçdi zamânım*

*Çâk etdi girîbânımı hâr-ı sitem ey gül
Kan ağladı hasretle görüp hâlimi bülbül
Açmadı benim gönlümü ne lâle ne sünbül
Hep mihnet ile hasret ile geçdi zamânım*

*Geh âteş-i hasret ciğere saldı harâret
Geh telhi-i gurbetle dile geldi merâret
Gaddâr felek koymadı bir gün beni râhat
Hep mihnet ile hasret ile geçdi zamânım*

*Bir yâr severdim o dahi nâfile çıkdı
Her kime ne etdim ne dedimse geleçikdi
Pür-gâliye perçemleri pür-gâ 'ile çıkdı
Hep mihnet ile hasret ile geçdi zamânım”*

5-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Zahm-dâr-ı hayretim dâğımla yaram bağlarım
Seyl-i sahrâ-yı cünûnum hem akar hem çağlarım
Yanarım âteşlere hasretle sînem dâğlarım
Ağlarım ammâ niçün bilmem kiminçün ağlarım*

N’etdiğim bilmem hemân ağlar gezer âh eylerim

*Bezm-i gamda meylerim eşkim enînim neylerim
Sînemi çâk eylerim hasretle bilmem neylerim
Ağlarım ammâ niçün bilmem kiminçün ağlarım*

*Bilmezim sâkî midir sâğar mıdır sahbâ mıdır
Âhımı bâlâ eden ol kâmet-i bâlâ mıdır
Bu cünûn mudur benim başımda ya sevdâ mıdır
Ağlarım ammâ niçün bilmem kiminçün ağlarım*

*Kalmamış eyvâh hurşîd-i mahabbetde ziyâ
Sâğar-ı bezm-i vefâda neş'e-i zevk ü safâ
Ağlarım divâneler gibi gönül subh u mesâ
Ağlarım ammâ niçün bilmem kiminçün ağlarım*

*Hayretimden yaramı dâğımla bağlar ağlarım
Çalınıp taşdan taşa su gibi çağlar ağlarım
Sîne-i mahzûnumu hasretle dâğlar ağlarım
Ağlarım ammâ niçün bilmem kiminçün ağlarım*

*Hiç karârım yok gezer âh eylerim mecnûn gibi
Dâğlarım dağlar kadar eşkim revân Ceyhûn gibi
Kan döker çeşmim dem-â-dem Nevres-i dil-hûn gibi
Ağlarım ammâ niçün bilmem kiminçün ağlarım”*

6-Mefûlû mefâîlû mefâîlû feûlûn

“Teshîr edegör şevket-i hüsnüñle cihânı

Âlem saña hep bendedir ey Yûsuf-ı sâni
Âşıklarıñıñ şimdi budur vird-i zebânı
Âlem saña hep bendedir ey Yûsuf-ı sâni

Sende bu edâ var iken ey rûh-ı musavver
Reftârıña iklîm-i dil olmaz mı musahhar
Teshîr için âfâkı ne lâzım saña leşker
‘Âlem saña hep bendedir ey Yûsuf-ı sâni

Gülşende kül olmuş seniñ evsâfıña bûlbûl
Çıkmış hele şevkiñle yedi kat göge sünbûl
Olsa n’ola hasret-keş-i yâkût-ı lebiñ mül
Âlem saña hep bendedir ey Yûsuf-ı sâni

Açdı ruhuñu gül diyerek gonçe dehânın
Sûsen dahi nesrîn diyü ter kıldı zebânın
Kimdir ki fedâ eylemeye yoluña cânın
Âlem saña hep bendedir ey Yûsuf-ı sâni

Hurşîd-i dırahşân seniñ efgende-i hüsnüñ
Gülzârda güller dahi şermende-i hüsnüñ
Nevres mi fakat oldu seniñ bende-i hüsnüñ
Âlem saña hep bendedir ey Yûsuf-ı sâni”

7-Müstefilâtün müstefilâtün

“Kâr etmez âhım sen gül-’izâra

*Onulmaz işler dilde bu yara
Olsam da geçmem ben pâre pâre
Sevmiş bulundum gayrı ne çâre*

*Pek bî-vefâsın ey çeşmi şehlâ
Bî-hûde oldum 'aşkıñla rüsvâ
Böyle bileydin sevmezdim ammâ
Sevmiş bulundum gayrı ne çâre*

*Âvâre göñlüm mânend-i bülbül
İñler seniñçün rûz u şeb ey gül
N'etdiñse nâ-çâr etdim tahammül
Sevmiş bulundum gayrı ne çâre*

*Koy aksın eşkim billâh silmem
Mecbûruñ oldum terk edebilmem
Kesseñ de başım senden kesilmem
Sevmiş bulundum gayrı ne çâre*

*Çekmez efendim bu derdi herkes
İster kabûl et ister dilim kes
Çekmezdim ammâ ey şûh-ı nev-res
Sevmiş bulundum gayrı ne çâre”*

4.15. Arpaemînzâde Mustafa Sâmi Bey Şarkıları

1-Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

“Müferrih dâfi’-i gam dil-güşâdur sahn-ı Sa’d-âbâd
Meserret-bahş-ı cân râhat-fezâdur sahn-ı Sa’d-âbâd
Cihânda misli yok ‘ibret-nümâdur sahn-ı Sa’d-âbâd
Mülûkâne ‘aceb cây-ı safâdur sahn-ı Sa’d-âbâd
Temâşâgâh-ı ‘âlem Yûsufistân-ı zamândur bu
Cihân içinde hakkâ kim nümûdâr-ı cinândur bu
Degüldür köhne vâdî tâze-tarh-ı dil-sitândur bu
Mülûkâne ‘aceb cây-ı safâdur sahn-ı Sa’d-âbâd
N’ola her bâğı reşk-i Çâr-bâg-ı Isfahân olsa
Yedi iklîme sıyt-ı iştiârı dâstân olsa
Hümâ-yı devlete her kasrı lâyıık âşyân olsa
Mülûkâne ‘aceb cây-ı safâdur sahn-ı Sa’d-âbâd
Kemîne bir gubârın ol fezâ-yı cennetâsânun
Değişmem Sâmîyâ iklîmine Îrân ü Tûrânun
Hudâ eksikligin göstermesün sultân-ı devrânun
Mülûkâne ‘aceb cây-ı safâdur sahn-ı Sa’d-âbâd”

2-Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

“Fezâ-yı dil-güşâdur sahn-ı zîbâdur ferah-zâdur
Safâlar eyle Sa’d-âbâda gel şevketlü hünkârum
‘Aceb ra’nâ ‘aceb zîbâ ‘aceb cây-ı temâşâdur
Safâlar eyle Sa’d-âbâda gel şevketlü hünkârum
Akar su havz memlû kasr dil-cû sahn ‘anber-bû
Letâfet üzre el-hak her taraf cây-ı safâdur bu
Nazargâh-ı şehenşâh olmaga şâyestedür her sû
Safâlar eyle Sa’d-âbâda gel şevketlü hünkârum

*Serâyburnı Beşiktaş Üsküdar ü kasr-ı Tersâne
Cihân bâgında yokdur gerçi bunlar gibi şâhâne
Velî gayrı mükerrerdür bu tarh-ı pâdşâhâne
Safâlar eyle Sa'd-âbâda gel şevketlü hünkârum
Olup mânend-i gül tab'-ı şerîfün hurrem ü hoşter
Hemîşe cilvegâh-ı devletün olsun safâ-güster
Du'â idüp bunı bülbül gibi Sâmi kulun söyler
Safâlar eyle Sa'd-âbâda gel şevketlü hünkârum”*

3-Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

*“Gönül yakdı çerâg-ı 'aşkı şem'-i rûy-ı alundan
Dil-i şeydâ tutuşdı pençe-i mihr-i cemâlünden
N'ola bir âh ile tâk-ı sipihri eylesem sûzân
Terahhum itmedün gitdükçe dûr oldum visâlünden
'Aceb mi rûz ü şeb eflâke irse âh ü efgânum
Tahammül itmez oldu intizâra bu dil ü cânun
Hırâmân ol temâşâgâha çık bir kerre sultânun
Kıyâmetler kopar gel kâmet-i serv-i 'tidâlünden
Nedür ol zülf-i 'anber-bâr ile ol gerdem-i kâfûr
Görilmiş mi o sîmîn sâk ile ol sâ'id-i billûr
Süzilmiş mest-i şeker-hâb-ı nâz ol dîde-i mahmûr
Hele mir'âte bak hüsnün çıkar mı gör hayâlünden
Dirîgâ olmadı bir kez müsâ'id tâli'-i vârun
Umar düşdükçe çeşm-i iltifâtun bu dil-i meftûn
Uyup agyâra itme Sâmi-i hasret-keşi mahzûn
Basup ey şeh-süvârum geçme lutf it pây-mâlünden”*

4-Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

*“Güzeller içre mümtâz-ı cihânsın ser-bülendümsin
Müsellem tarz ü tavrı dil-ber-i 'âlem-pesendümsin
Gönül hâlin bilür şûh ü zarîf-i şeh-levendümsin
Benüm sen nûr-ı çeşmüm yâr-ı cânımsın efendimsin*

*Lebün emsem toyınca gözlerüm sürsem o ruhsâra
Safa virse şemîm-i zülf-i müşkînün dil-i zâra
Miyânun çeksem âgûşa sözüm bu olsa hemvâre
Benüm sen nûr-ı çeşmüm yâr-ı cânımsın efendimsin*

*Cemâlün 'âlem-ârâ tal'atun bî-misl ü hemtâdur
Tenâsüb hep yerinde kadd ü kâmet de temâşâdur
Hayâlün dîdede her dem gamun kalbümde peydâdur
Benüm sen nûr-ı çeşmüm yâr-ı cânımsın efendimsin*

*Amân bilmez mi çeşmün her nefesde câna kâr eyler
Tegâfüller kırışme gamzeler mestâne cünbişler
Ne var bir kerre de zâlim nigâh-ı merhamet göster
Benüm sen nûr-ı çeşmüm yâr-ı cânımsın efendimsin*

*Visâl ümmîd ider hasret çeker Sâmî nice demdür
Gel ey âhû-nigâhum kaçma gönlüm sana mahremdür
Gözüm üzre yerün var cilvegâhun sahn-ı sînemdür
Benüm sen nûr-ı çeşmüm yâr-ı cânımsın efendimsin”*

5-Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

“Temâşâna toyılmaz bir ‘aceb meh-pâresin cânâ

Güzelsin bî-bedelsin hüsn ile mümtâz-ı ‘âlemsin

Olur seyr eyleyenler her bakışda ‘âşık-ı şeydâ

Güzelsin bî-bedelsin hüsn ile mümtâz-ı ‘âlemsin

Gören hüsnün olur ‘âşık işidüp görmeyen meftûn

Meleklerden perîlerden fîrûg-ı tal’atun efzûn

Cemâlün hak bu kim ögmiş yaratmış hâlik-ı bî-çûn

Güzelsin bî-bedelsin hüsn ile mümtâz-ı ‘âlemsin

Tulû’ idüp o gün kim mihr-i ruhsârün ‘ıyân oldu

Gönül bî-çârenün hiç sorma ahvâlin yaman oldu

Nice tâkat getürsin hüsnün âşûb-ı cihân oldu

Güzelsin bî-bedelsin hüsn ile mümtâz-ı ‘âlemsin

Hırâmân oldugunca seyr idüp ol tarz-ı refâtârı

Olur bin cân ile dil zülfün elbet giriftârı

Mahabbet itmemek kâbil midür hiç ‘ömrümün varı

Güzelsin bî-bedelsin hüsn ile mümtâz-ı ‘âlemsin

Meded ferdâya salma ber-murâd it kalb-i nâ-kâmı

Ele mir ‘ât alup bak kor mı hüsnün dilde ârâmı

Sen insâf it nice âh itmeyüp sabr eylesün Sâmi

Güzelsin bî-bedelsin hüsn ile mümtâz-ı ‘âlemsin”

6-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Hecr-i ruhsârunla âteşler bırakdun cânuma
Dâglar yakdun gamunla sîne-i sûzânuma
Hâsılı kâr eyledi ‘aşkun dil-i nâlânuma
Vechi var yansam yakılsam ‘aşk ile sultânuma*

*Bir harâret var ki dilde idemem şerh ü beyân
Her nefes çerhi siyâh itmekdedür âh ü figân
El-amân dustum çenârâsâ tutuşdum el-amân
Vechi var yansam yakılsam ‘aşk ile sultânuma*

*Söylesem râz-ı derûnum halkı her ân agladur
Derdümi izhâr idersem ‘âleme kan agladur
Bakdugumca rûyuna ey mihr-i tâbân agladur
Vechi var yansam yakılsam ‘aşk ile sultânuma*

*Haylî demlerdür çıkup salınmadun ey serv-kad
Sâmî-i zâra ider misin bu cevri tâ ebed
Bârî bir kez rûyunı göster hemân bârî meded
Vechi var yansam yakılsam ‘aşk ile sultânuma”*

4.16. Nâşid Şarkıları

1-Feilâtün feilâtün feilâtün feilün

*“Şeh-levendim kanalım câm-ı şarâb-ı nâba
Şöyle nûş eyleyelim kim dönelim bî-tâba*

*Hele meyl etme pek erkenden efendim hâba
Ey meh-i evc-i letâfet çıkalım mehtâba*

*Bir iki mutrıb-ı hoş-nağme olup bir iki saz
Geh beyâtî okusun gâh alıp nâz ü niyâz
ıkalım sahn-ı çemen-zâr-ı Küçüksuya biraz
Ey meh-i evc-i letâfet çıkalım mehtâba*

*Nev-hırâmım yine müstağrak olup kemhâya
Tâze zînet verip ol kâmet-i müstesnâya
Sarf-ı zihn eylemeyip ya ‘ni gam-ı ferdâya
Ey meh-i evc-i letâfet çıkalım mehtâba*

*Geceyi gündüze tebdîl edelim tâ-be-seher
Şemsipaşadan edip semt-i Beşiktasa güzer
Naşid âsâ okuyup böyle güzel şarkiler
Ey meh-i evc-i letâfet çıkalım mehtâba”*

2-Feilâtün feilâtün feilâtün feilün

*“Yine eyyâm-ı bahâr erdi hırâmân olalım
Akalım su gibi her gülşene cûyân olalım
Gül gibi şevkuñ ile çâk-i girîbân olalım
Âzim-i seyr-i çemen-zâr-ı gülistân olalım*

*Vermede bâd-ı sabâ şevk-ı kudûmüñle peyâm
Servler nâz ile teşrîfüñe saf-beste kıyâm*

*Gey yeşil câmelerüñ şîve-ile eyle hırâm
Âzim-i seyr-i çemen-zâr-ı gülistân olalım*

*Nâr-ı ‘aşk ile yanıp sînesi mânend-i çerâğ
Hasret-i rûyuñ ile lâle açıp bir nice dağ
Yüz sürüp pâyuña biñ cân ile meclisde ayağ
Âzim-i seyr-i çemen-zâr-ı gülistân olalım*

*‘Ukde-i kâkül-i müşgînüñi ruhsâruña saç
Sen salın ile cûlar öpe pâyuñ mâç mâç
Naşidüñ hâlini sor ey gül-i nâzende-mizâc
Azim-i seyr-i çemen-zâr-ı gülistân olalım”*

3-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Niyyeti kayd eylemekmiş bu dili gîsûlaruñ
Ruhlaruñda dâne dâne hâl-i ‘anber-bûlaruñ
Bir nigehele ‘aklını yağmaya verdi el’-amân
Ebrüvân-ı çeşm-i âhû gamze-i câdûlaruñ”*

4-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Bir gül-i zîbânuñ oldum cân ü dilden bûlbülü
Gülşen-i hüsn içre bitmiş ya ‘ni kim sakız gülü
Rengler eyler dil-i ‘uşşâka yüz biñ al ile
Gerden-i berrâkı üzre dest-mâl-i gülgülü”*

5-Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

*“Her kaçan kim gülşeninden ol kad-i dil-cû kopar
Hân-kâh-ı ‘aşk içinde sû-be-sû yâ hû kopar
Lutf edip ey şâne ‘uşşâk-ı dil-âzâruñ için
Turrasından ol mehüñ bir mû-yı ‘anber-bû kopar”*

6-Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

*“Yine bir mû-miyân gördüm kimüñ cânânıdır kimdir
Şeh-i iklîm-i ân gördüm kimüñ cânânıdır kimdir
Müsellem bir büt-i gül-fem bütün meftunudur ‘âlem
Hele ben Nâşidâ bilmem kimüñ cânânıdır kimdir”*

7-Mefûlû mefâîlû mefâîlû feûlün

*“Üftâdeliğim bir meh-i rûşen-ten içindir
Bülbüllüğüm olğonca-i ter-dâmen içindir
Ol muğ-beçeyi dâ’ire-i meclise da’vet
Âgûş-ı visâlimde biraz ten ten içindir”*

SONUÇ

Klasik Türk edebiyatındaki şarkı nazım biçimi ile yazılmış eserlere odaklanan bu çalışma; muhteva ve şekil incelemesine dayalı olarak yapılmıştır. Buna göre, elde edilen sonuçlar, bu iki başlık dâhilinde değerlendirilebilir.

Buna göre, muhteva açısından, “sevgili” teması altında, sevgilinin bedensel nitelikleri, hayranlık ve övgü, zalim ve merhametsiz sevgili gibi alt başlıklarla çeşitlendirilen temaların incelenmesi, şarkı nazım biçiminin içerik bakımından zenginliğini ortaya koymaktadır. Âşık, âşığın hâlleri, aşk acısı, zulüm gören âşık, ayrılık acısı, özlem, umut, merhamet talebi ve lütuf beklentisi gibi alt başlıklar altında ele alınan konular, şarkıların duygusal derinliklerini ve içsel çatışmalarını yansıtmaktadır. Rakîb, bezm, içki, eğlence, tabiatın güzellikleri, din ve tasavvuf, adalet, devlet ve devlet büyükleri gibi farklı temaların işlenmesi, şarkı nazım biçiminin çeşitliliğini ve geniş bir yelpazede duyguları ifade edebilme yeteneğini ortaya koymaktadır. Öte yandan, şairler, bu temaları işlerken derin duygusal katmanlara ve aşkın karmaşıklığına vurgu yapmışlardır.

Bununla beraber, Nâilî-i Kadîm, Nedîm, Şeyh Gâlib gibi büyük şairlerden sonra şarkı nazım biçimindeki şiirlerde epeyce sıradan bir dil ve sanata doğru gidildiği; estetik yaratımların geleneğin tekrarı olmaktan öteye gidemediği gibi orada derinleşmeye gidilmek istendiğinin de görülmediği söylenebilir. Bu, anlamın sığ ve sıradan olması ile sonuçlanmaktadır.

Şarkı, Türk edebiyatının en özgün ve milli nazım biçimlerinden biri olarak kabul edilir. Diğer nazım şekillerinden farklı olarak hem halk hem de klasik Türk edebiyatı gelenekleriyle güçlü bağlara sahiptir. Şarkının müzikle olan ilişkisinin yanı sıra, sade ve anlaşılır dil kullanımı, bu nazım şeklinin geniş bir okuyucu kitlesi tarafından benimsenmesini sağlamıştır. Özellikle 17. yüzyıldan itibaren popülerleşen şarkı türü, Nedîm, Enderunlu Vâsıf ve Şeyh Gâlib gibi önemli şairlerin eserleriyle olgunlaşmış ve klasik Türk edebiyatının temel bir unsuru haline gelmiştir.

Tezde, şarkıların tematik açıdan büyük bir çeşitlilik gösterdiği ortaya konulmuştur. Şarkıların temel temaları arasında aşk, ayrılık, sevgiliye duyulan özlem, tabiat güzellikleri ve toplumsal meseleler yer almaktadır. Bu temalar hem bireysel duyguları hem de toplumsal duyarlılıkları yansıtarak, şarkıların çok katmanlı bir

yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca şarkılarda sevgilinin bedensel güzellikleri, aşkın getirdiği mutluluk ve acılar gibi konular estetik bir dille işlenmiştir. Şairler, bu temaları işlerken sembolik ve alegorik anlatım tekniklerinden faydalanmışlardır.

Şarkı nazım şeklinin en belirgin biçimsel özelliklerinden biri, dört dizelik bentlerden oluşmasıdır. Nakaratlı yapısı, şarkıların hem müzikle uyumlu bir biçimde okunmasını hem de daha akılda kalıcı bir yapıya sahip olmasını sağlamıştır. Ayrıca şarkılarda kullanılan aruz vezni, nazım birimlerinin ritmik bir estetik sunmasına olanak tanımıştır. Şarkıların kafiye düzeni ise genellikle aaaa/bbbb ya da abab/cded şeklindedir. Bu düzen hem melodik bir akış yaratmış hem de şairlere dilin estetik olanaklarını geniş bir şekilde kullanma imkânı tanımıştır.

Tez kapsamında ele alınan şairler, şarkı nazım şeklinin hem gelişiminde hem de estetik açıdan zenginleşmesinde önemli roller oynamıştır. Nâilî-i Kadîm'den Nedîm'e, Şeyh Gâlib'den Enderunlu Vâsıf'a kadar pek çok şair, şarkı nazım şekline eserlerinde yer vererek bu türün edebiyat içinde yerleşmesini sağlamışlardır. Özellikle Nedîm, şarkı türünü zirveye taşıyan bir isim olarak öne çıkmaktadır. Onun şarkılarında aşk, eğlence ve İstanbul hayatı güçlü bir şekilde hissedilmektedir. Enderunlu Vâsıf ise şarkı türünde en fazla eser veren şairlerden biri olarak, bu nazım biçimini hem nicelik hem de nitelik açısından zenginleştirmiştir. Şairlerin kullandıkları dil, dönemin toplumsal hayatına ve bireysel duygularına ışık tutan önemli bir belge niteliğindedir.

Şarkılar, sadece bireysel duyguları yansıtmakla kalmamış, aynı zamanda dönemin toplumsal ve kültürel yaşamını da yansıtan bir araç olmuştur. Saray çevresinde ortaya çıkan bu nazım şekli, halk edebiyatıyla etkileşim içinde gelişmiş ve halk tarafından da benimsenmiştir. Şarkılar, eğlence meclislerinden toplumsal olaylara kadar geniş bir yelpazede, Osmanlı toplumunun duygusal ve estetik ihtiyaçlarını karşılamıştır. Ayrıca şarkıların müzikle olan ilişkisi, bu türün hem edebiyat hem de müzik tarihindeki yerini güçlendirmiştir.

Şarkı nazım şekli, klasik Türk edebiyatının estetik ve kültürel zenginliğini yansıtan önemli bir türdür. Şarkılar hem bireysel duyguları hem de toplumsal değerleri zarif bir şekilde ifade etme yeteneğiyle, Türk edebiyatının özgün bir parçasını oluşturur. Bu türün, Türk halk müziği ve edebiyatı arasındaki bağları güçlendirmesi, şarkının estetik ve kültürel değerini daha da artırmıştır. Ayrıca şarkılar, Türk

edebiyatının millî bir nazım şekli olarak hem klasik Türk edebiyatının geleneksel yapısını hem de halk edebiyatının samimi ve doğal anlatımını birleştiren bir köprü niteliği taşımaktadır.

Sonuç olarak, bu çalışma, şarkı nazım şeklinin klasik Türk edebiyatındaki yerini, tarihsel gelişimini, tematik zenginliğini ve estetik özelliklerini kapsamlı bir şekilde ortaya koymuştur. Tez, şarkı türünün sadece bir edebi biçim olarak değil, aynı zamanda bir kültürel ve toplumsal ifade aracı olarak da önemini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, şarkı nazım şeklinin Türk edebiyatı ve kültüründeki rolünü anlamak hem geçmişe ışık tutmak hem de bu edebi türün günümüzdeki yansımalarını değerlendirmek açısından önemli bir katkı sunmaktadır. Tezin, klasik Türk edebiyatına ve şarkı nazım şekline yönelik yapılacak gelecekteki çalışmalara bir kaynak teşkil etmesi hedeflenmektedir.

KAYNAKÇA

- Aça, M., ve Gökalp, H. (2009). *Başlangıçtan Günümüze Türk Edebiyatından Tür ve Şekil Bilgisi*. İstanbul: Kriter Yayınları.
- Afyoncu, E. (2000). Vekayi'nüvis Arpaemîni-zâde Mustafâ Sâmî'nin Hayatı Hakkında Yeni Bilgiler. *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*. 1, 235-242.
- Ağarı, Ş. (2023). *Hulviyyat Sofuzâde Mehmed Tevfik Efendi*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Akın, H. (2016). *Vezin, Şekil ve Kâfiye Özellikleriyle Servet-i Fünûn Şiiri*. Erzincan: Doğu Yayınevi.
- Akkaya, H. (1994). *Nevres-i Kadîm ve Türkçe divanı*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul.
- Akün, Ö. F. (1994). *Divan Edebiyatı*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Arslan, M. (2017). *Şeref Hanım Dîvânı*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Arslan, M. (2018). *Leylâ Hanım Dîvânı*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Ayvazoğlu, B. (2006). *Kuğunun Son Şarkısı*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Banarlı, N. S. (1971). *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Meb Yayınevi.
- Baybara, N. (2007). *Kureyşî-zâde Mehmed Fevzi Efendi hayatı ve eserleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Ankara.
- Bektaş, E. (2017). *Muvakkizâde Muhammed Pertev Divanı*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Beyhan, E. (2021). *Enderunlu Fâzıl Divanı (Metin-İnceleme)*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Ceylan, Ö. (2001). *Bağ Bozumu*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Çakır, M. S. (2020). *Yahyâ Nazîm Divanı*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Matbaası.
- Çeçen, H. (1996). *Fıtnat Hanım - Hayatı Sanatı ve Divanı – İnceleme, Metin*. (Yayımlanmamış doktora tezi). İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

- Çetin, E. (2023). Yahya Nazîm Çelebi'nin Hayatına Dair Yeni Bilgiler. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 31(31), 153-164.
- Çukurlu, T. ve Düzenli, M.B. (2024). Yeni Bilgiler/Belgeler Işığında Enderunlu Fâzıl'ın Hayatı. *Social Sciences Studies Journal* 10(10), 1826-1845.
- Davud Fâtî. (1854). *Tezkire-i Hâtimetü'l-Eş'âr*. İstanbul: Matbaa-i Âmire.
- Demirbağ, Ö. (2017). Şeyh Gâlib'in Bir Şarkısını Şerh Denemesi. *Journal Of Social And Humanities Sciences Research*, 4(15), 2054-2062.
- Dilçin, C. (1983). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: TDK Yayınları.
- Erbay, N. (2015). Şeyh Gâlib'in Şarkılarındaki Sen ve Ben Kavramları Üzerine Bir Okuma. *Teke Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*. 4(2), 599-615.
- Ergin, M. (2013). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Erkul, R. (2016). Klâsik Türk Şiirinde Şarkı ve İlk Örnekler. *Cbü Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 513-526.
- Erkul, R. (2018). *Klasik Türk Şiirinde Şarkı*. İstanbul: Kriter Yayınları.
- Fâtî, D. (1854). *Tezkire-i Hâtimetü'l-eş'âr*. İstanbul: Matbaa-i Âmire.
- Gürel, R. 1999). *Enderunlu Osman Vâsıf Bey ve Divanı*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Hancı, H. (2009). *Şarkı Türünü Tanımlamadaki Sorunlar Ve Bu Sorunların Çözülmesinde Nedîm'in Rolü. Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları 4: Nazımdan Nesire Edebî Türler*. Bildiriler, İstanbul.
- İpekten, H. (1986). *Nâ'ilî: Hayatı, Sanatı ve Şiirlerinden Seçmeler*. Ankara.
- İpekten, H. (1991). *Türk Edebiyatının Kaynaklarından Türkçe Şu'ara Tezkireleri*. Erzurum: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- İpekten, H. (1999). *Nâilî: Hayatı, Sanatı, Eserleri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- İpekten, H. (2019). *Nâilî-i Kadîm - Dîvân*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Kahraman, B. (1995). *Vahîd Mahtûmî: Hayatı, eserleri, edebî kişiliği ve eserlerinin tenkidli metni*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Kalkışım, M. (1994). *Şeyh Gâlib Divanı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kalkışım, M. M. (2010). Şeyh Gâlib. *TDV İslâm Ansiklopedisi* içinde (Cilt 32, 39-54. Ss). İstanbul: TDV Yayınları.

- Kaya, A. B. (Haz.). (2020). *Osman Nevres Divanı*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Köprülü, O. F. (1947). Fatîn Efendi. *İslâm Ansiklopedisi* içinde (Cilt IV, 528-529. ss). İstanbul: TDV Yayınları.
- Kutlar, O. ve Sabiha, F. (2017). *Arpaemîni-Zâde Mustafâ Sâmi Divanı*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Kutluk, İ. (1962). Nailî-i Kadim: Hayatı ve Eserleri. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 1-40.
- Küçük, K. (2010). Enderunlu Fâzıl. *TDV İslâm Ansiklopedisi* içinde (Cilt 31, 55-59. ss). İstanbul: TDV Yayınları.
- Macit, M. (2006). Nedîm. *TDV İslâm Ansiklopedisi* içinde (Cilt 32). İstanbul: TDV Yayınları. .
- Macit, M. (2017). *Nedîm divanı*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Mehmet Fevzî Efendi (1287). *Kevâ'ib-i Şi'r ü İnşâ*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Mengi, M. (1997). *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Mermer, A. (2007). *Eski Türk edebiyatı – 1: 12 – 15. Yüzyıl*. İstanbul: Nobel Yayıncılık.
- Morkoç, Y. E. (2011). Klasik Türk Edebiyatında Kadın Şairlere Bir Bakış. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 223-235.
- Okçu, N. (1993). *Şeyh Gâlib Divanı*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Özgül, M. K. (1999). *Osman Nevres: Hayatı ve Eserleri*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Özkan, İ. H. (2006). Muhayyer-Sünbüle. *TDV İslâm Ansiklopedisi* içinde (Cilt 31). İstanbul: TDV Yayınları.
- Pala, İ. (1999). *Nedîm*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Pala, İ. (2002). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: L&M Yayınları.
- Saraç, M.A.Y. (2007). *Klasik Edebiyat Bilgisi: Biçim, Ölçü, Kafiye*. İstanbul: 3F Yayınevi.
- Sarıkaya, O. (2007). *Tezkirecilik Geleneği İçerisinde Fatîn Tezkiresi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul.

- Soldan, U. (2005). *Fatîn Divanı İnceleme-Metin*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Tahirü'l-Mevlevî. (1994). *Edebiyat Lügatı* (haz. Kemâl Edib Kürkçüoğlu). İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Tanpınar, A. H. (2017). *XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Toker, H. (1996). Sebk-i Hindî (Hind Üslûbu). *İlmî Araştırmalar*, 2, 141-150.
- Uçan Eke, N. (2015). “Nâ’îlî’nin Şarkılarının Dili”, VII. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu, Elazığ.
- Uzun, M. İ. (2010). Şarkı. *TDV İslâm Ansiklopedisi* içinde (Cilt 38, 357-358. ss). İstanbul: TDV Yayınları.
- Yalçinkaya, Y. (2022). *Milli Bir Nazım Şekli Olarak Şarkı ve Şeyh Gâlib’in Şarkıları. Klasik Türk edebiyatında yerlilik*. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi.
- Yenigün, H. (1961). Nedîm’in Şiirlerinden Beste Yapanlar-IV: Suphi Ezgi, *Türk Ansiklopedisi* içinde (Cilt 5, 39-41. ss). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Yeşiloğlu, A. M. (1996). *Nâ’îlî-i Kadîm divanı’nın tahlili*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Yıldız, A. (2002). Osman Nevres’in Olaydı Redifli Gazeline Şerh, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6(1), 267-277.
- Yıldız, S. (2002). *Sermed Divanı inceleme-metin*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Ankara
- Yöntem, A.C. (1925). Nedîm’in Hayatı. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkiyat Mecmuası*. 1, 173-184.
- Yörür, A. (2019). Pertev Mehmed Sa’îd Paşa’nın Divanı Üzerine. *Turan-Sam*, 11(42), 367-373.
- Zülfe, Ö. (1998). *Nâşid - divan*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Zülfe, Ö. (1998). *Naşid (1749-1791) Divan*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Nâilî-i Kadîm'in şarkılarındaki vezin adetleri.....	51
Tablo 2: Nedîm'in şarkılarındaki vezin adetleri	52
Tablo 3: Şeyh Gâlib'in şarkılarındaki vezin adetleri	52
Tablo 4: Enderunlu Fâzıl'ın şarkılarındaki vezin adetleri	52
Tablo 5: Enderunlu Vâsıf'ın şarkılarındaki vezin adetleri.....	53
Tablo 6: Mehmed Sermed Efendi'nin şarkılarındaki vezin adetleri	53
Tablo 7: Fatîn Efendi'nin şarkılarındaki vezin adetleri	54
Tablo 8: Şeref Hanım'ın şarkılarındaki vezin adetleri.....	54
Tablo 9: Leylâ Hanım'ın şarkılarındaki vezin adetleri	55
Tablo 10: Mehmet Fevzî Efendi'nin şarkılarındaki vezin adetleri	55
Tablo 11: Fıtnat Hanım'ın şarkılarındaki vezin adetleri.....	56
Tablo 12: Nazîm'in şarkılarındaki vezin adetleri	56
Tablo 13: Pertev Mehmed Sa'îd Paşa'nın şarkılarındaki vezin adetleri.....	56
Tablo 14: Nevres'in şarkılarındaki vezin adetleri.....	56
Tablo 15: Arpaemînzâde Mustafa Sâmi Bey'in şarkılarındaki vezin adetleri.....	57
Tablo 16: Nâşid'in şarkılarındaki vezin adetleri.....	57
Tablo 17: Eserlerde kullanılan vezin kalıplarının kullanım adetleri.....	57
Tablo 18: Redif tablosu.....	61

ÖZGEÇMİŞ

Vefa ANLAĞAN 2015-2017 yılları arasında Akdeniz Üniversitesi Teknik Bilimler MYO’unda Mekatronik bölümünü bitirdi. 2017 tarihinde Karabük Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümüne başladı. 2021 tarihinde lisans eğitimimi tamamladı. 2022 yılında Karabük Üniversitesinde Türk Dili Edebiyatı alanında yüksek lisans eğitimime başladı. Aynı yıl Karabük Üniversitesi Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma merkezinde ücretli olarak uluslararası öğrencilere Türkçe eğitimi verdi. 2023 yılında Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma merkezinde ücretli olarak uluslararası öğrencilere Türkçe eğitimi vermiştir.